
**Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina**

**Bosna i Hercegovina – Босна и Херцеговина – Bosnia and Herzegovina
Federacija Bosne i Hercegovine – Федерација Босне и Херцеговине –
Federation of Bosnia and Herzegovina**

**Javna ustanova centar za edukaciju sudija i tužilaca u F BiH
Javna ustanova centar za edukaciju sudaca i tužitelja u F BiH
Јавна установа центар за едукацију судија и тужилаца у Ф БиХ**

**Јавна установа центар за едукацију судија и јавних тужилаца у РС
Javna ustanova centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca u RS**

MODUL 2 KRIVIČNA OBLAST

POSTUPAK OPTUŽENJA I GLAVNA RASPRAVA

Vodeći ekspert:

Ljiljana Filipović, Vrhovni sud FBiH

Konsultanti:

Obren Bužanin, Vrhovni sud RS

Nenad Vranješ, Republičko tužiteljstvo

Marija Zgonjanin Aničić, Okružni sud Banja Luka

Danijela Milovanović, Okružni sud Banja Luka

Harija Sijerčić Čolić doc.dr., Pravni fakultet Sarajevo

Vildana Helić, Kantonalni sud Tuzla

Jasmina Kosović, Kantonalni sud Sarajevo

Azra Miletić, Sud BiH

Uvod

Ovaj edukativni Modul je plod zajedničkog rada grupe eksperata i konsultanata iz različitih dijelova Bosne i Hercegovine, koji su pokušali da korisnicima osiguraju praktični instrument koji bi im, kao pravnim stručnjacima, mogao pomoći u njihovom svakodnevnom radu. Modul koji imate ispred sebe predstavlja dio prve serije Modula koji su elaborirani zahvaljujući velikodušnom financiranju od strane EUROPSKE KOMISIJE (CARDS 2004) i koordinacijskom trudu Centara za edukaciju sudaca i tužitelja Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine i Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine. U okviru ovog Projekta, 13 eksperata, uz pomoć približno istog broja konsultanata, obradili su 13 edukativnih Modula i time pokrili ključne teme građanskog i krivičnog, materijalnog i procesnog prava, s naglaskom na procesno pravo. Ove teme su izabrane od strane Upravnih odbora Centara za edukaciju sudaca i tužitelja kao najvažnije, obzirom na probleme implementacije koji su se pojavili nedavnim pravnim reformama na ovim poljima.

Uz financijsku pomoć od strane Europske Komisije, Centri za edukaciju sudaca i tužitelja ovim su reagirali na rastuće zahtjeve od strane članova pravosuđa (ali i drugih pravnika) za praktičnim edukativnim instrumentima koji će pomoći već imenovanim, ali i novoimenovanim praktičarima da shvate i primijene zakon u sudskom i pravnom sistemu Bosne i Hercegovine koji se stalno razvija.

Postupak izrade ovog a i drugih Modula je odličan primjer sposobnosti i volje članova pravosuđa u Bosni i Hercegovini – predstavljenih kroz eksperte i konsultante uključene u Projekat – da surađuju, razmjenjuju svoja pravna mišljenja i prevaziđu još postojeće prepreke u formiranju harmonizovanog pravosuđa u zemlji.

Korisnici se pozvaju da doprinesu unapređenju ovog Modula kroz konstruktivnu kritičku povratnu informaciju, obzirom da nam je namjera da se ovaj edukativni materijal neprekidno ažurira i unapređuje. Molimo da svoje komentare dostave Centrima za edukaciju sudaca i tužitelja.

Centri za edukaciju sudaca i tužitelja i Visoko sudačko i tužiteljsko vijeća zahvaljuju se svim ekspertima, konsultantima i asistentima koji su doprinijeli izradi ovih Modula za njihov trud i predanost, kao i Europskoj Komisiji na velikodušnoj podršci prvom projektu ovakve vrste u Bosni i Hercegovini..

Branko Perić
Predsjednik

Visokog sudskog i tužilačkog vijeća
Bosne i Hercegovine

Biljana Marić
Direktorica

Centar za edukaciju sudija i tužilaca
u Republici Srpskoj

Sanela Paripović
Direktorica

Centar za edukaciju sudija i tužilaca
u Federaciji Bosne i Hercegovine

SADRŽAJ

I. PODMODUL - POSTUPAK OPTUŽIVANJA	4
1. PODIZANJE OPTUŽNICE	4
1.1. <i>Priprema optužnice</i>	6
1.2. <i>Sadržaj optužnice</i>	9
1.3. <i>Podnošenje nove ili izmijenjene optužnice</i>	23
1.4. <i>Povlačenje optužnice</i>	24
1.5. <i>Izmjena optužnice na glavnom pretresu</i>	27
2. ODLUČIVANJE SUDIJE ZA PRETHODNO SASLUŠANJE O OPTUŽNICI	32
2.1. <i>Potvrđivanje optužnice</i>	35
2.2. <i>Odbijanje optužnice</i>	39
2.3. <i>Dostavljanje optužnice optuženom i obavještenja optuženom</i>	41
3. IZJAŠNENJE O KRIVNJI	46
3.1. <i>Pouke i obavještenja optuženom prije njegovog izjašnjenja o krivnji</i>	46
3.2. <i>Poricanje krivnje</i>	48
3.3. <i>Priznanje krivnje</i>	50
3.4. <i>Razmatranje izjave o priznanju krivnje</i>	52
3.5. <i>Pretres za izricanje krivičnopravne sankcije</i>	60
4. PREGOVARANJE O KRIVNJI	70
4.1. <i>Subjekti, vrijeme i predmet pregovaranja</i>	70
4.2. <i>Sporazum o priznanju krivnje</i>	72
4.3. <i>Razmatranje sporazuma o priznanju krivnje</i>	76
4.4. <i>Pretres za izricanje krivičnopravne sankcije</i>	79
5. PRETHODNI PRIGOVORI	83
5.1. <i>Razlozi za prigovor</i>	83
5.2. <i>Rok i ovlašćeni subjekti za podnošenje prethodnih prigovora</i>	86
5.3. <i>Odluke sudije za prethodno saslušanje o prethodnim prigovorima</i>	87
II. PODMODUL - GLAVNI PRETRES	94
1. NAČELO JAVNOSTI GLAVNOG PRETRESA	94
1.1. <i>Osiguranje uvjeta za provedbu načela javnosti na glavnom pretresu</i>	94
1.2. <i>Isključenje javnosti</i>	96
2. RUKOVOĐENJE GLAVNIM PRETRESOM	101
2.1. <i>Obaveze sudije, odnosno predsjednika vijeća u pogledu svestranog pretresanja predmeta</i>	105
2.2. <i>Obaveze sudije, odnosno predsjednika vijeća u pogledu održavanja reda na glavnom pretresu</i>	109
3. PRETPOSTAVKE ZA ODRŽAVANJE GLAVNOG PRETRESA	116
3.1. <i>Utvrđivanje da li su ispunjene pretpostavke za održavanje glavnog pretresa</i>	117
3.2. <i>Posljedice nedolaska pojedinih procesnih subjekata na glavni pretres</i>	119
4. ODLAGANJE I PREKID GLAVNOG PRETRESA	126
4.1. <i>Razlozi i način odlaganja i prekida glavnog pretresa</i>	126
4.2. <i>Nastavljanje odloženog i prekinutog glavnog pretresa</i>	129
5. ZAPISNIK O GLAVNOM PRETRESU	134
6. POČETAK GLAVNOG PRETRESA	141
6.1. <i>Aktivnosti suda nakon otvaranja zasjedanja</i>	141
6.2. <i>Čitanje optužnice i dokazi optužbe i odbrane</i>	148
7. DOKAZNI POSTUPAK	153
7.1. <i>Redosljed izvođenja dokaza na glavnom pretresu</i>	153
7.2. <i>Neposredno izvođenje dokaza na glavnom pretresu</i>	156
7.3. <i>Izuzeci od neposrednog izvođenja dokaza</i>	158
7.4. <i>Pravo suda da ne dopusti pitanje ili dokaz i dokazne zabrane</i>	167
7.5. <i>Direktno, unakrsno i dodatno ispitivanja svjedoka i vještaka</i>	173
7.6. <i>Radnje suda prilikom ispitivanja svjedoka ili vještaka</i>	181
7.6. <i>Posebne odredbe o ispitivanju na glavnom pretresu određenih kategorija svjedoka</i>	188
7.8. <i>Iskaz optuženog na glavnom pretresu kao dokaz</i>	198
7.9. <i>Priznanje optuženog na glavnom pretresu</i>	203
7.10. <i>Završetak glavnog pretresa</i>	204

UVODNE NAPOMENE

Kategorije	<p>Postupak optuživanja (Glava XX zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine)</p> <p>Glavni pretres (Glava XXI zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine)</p> <p>Ključne riječi: optužnica, odlučivanje o optužnici, izjašnjenje o krivnji, pregovaranje o krivnji, prethodni prigovori, javnost glavnog pretresa, rukovođenje glavnim pretresom, pretpostavke za održavanje glavnog pretresa, odlaganje i prekid glavnog pretresa, zapisnik o glavnom pretresu, početak glavnog pretresa, dokazni postupak, neposredno izvođenje dokaza, izuzeci od neposrednog izvođenja dokaza, direktno, unakrsno i dodatno ispitivanje svjedoka i vještaka, završna riječ.</p>
Trajanje	Dvodnevni seminar
Oblik	Kombinacija predavanja, interaktivne diskusije i praktičnih vježbi
Ciljevi edukacije	<ul style="list-style-type: none">• Prikazati zakonska rješenja koja se odnose na postupak optuživanja i glavni pretres• Dati praktična objašnjenja relevantnih zakonskih odredaba• Ukazati na sporna pitanja i njihova moguća rješenja• Unaprijediti praktična znanja i vještine sudija i tužitelja pri postupanju u ovim fazama krivičnog postupka
Opis	<p>Modul se sastoji iz dva podmodula. Prvi podmodul obrađuje postupak optuživanja, koji predstavlja posljednju fazu prethodnog postupka, a drugi podmodul obrađuje glavni pretres kao centralni i najvažniji stadij krivičnog postupka. Novim krivičnoprocesnim zakonodavstvom u postupak optuživanja i glavni pretres uvedene su korijentne izmjene u odnosu na ranija zakonska rješenja koja su se odnosila na ove faze krivičnog postupka. Značaj ovih faza krivičnog postupka, te obim i priroda izvršenih promjena, nametnuli su potrebu da se postupku optuživanja i glavnom pretresu posveti značajna pažnja u procesu edukacije sudija i tužitelja. U tom cilju, u okviru prvog podmodula, obrađuje se</p>

podizanje optužnice, odlučivanje sudije za prethodno saslušanje o optužnici, izjašnjenje o krivnji, pregovaranje o krivnji i prethodni prigovori, a, u okviru drugog podmodula, javnost glavnog pretresa, rukovođenje glavnim pretresom, pretpostavke za održavanje glavnog pretresa, odlaganje i prekid glavnog pretresa, zapisnik o glavnom pretresu, početak glavnog pretresa i dokazni postupak. S obzirom na ciljeve edukacije, u modulu se daju: pregled pozitivnih zakonskih rješenja koja se odnose na ove faze krivičnog postupka, praktična objašnjenja relevantnih zakonskih odredaba, pregled različitih stavova i praksi u pogledu određenih zakonskih rješenja, nakon svakog pojedinog odjeljka koji obrađuje određenu temu - određeni broj test pitanja i hipotetičkih slučajeva u cilju poticanja aktivnog učešća svakog učesnika u edukaciji i unaprijedenja njegovih profesionalnih sposobnosti i vještina, te, kao prilog - određeni broj praktičnih primjera pojedinih sudskih i tužiteljskih odluka i akata.

**Mogući
predavači/edukatori**

Vodeći ekspert, konsultanti i ostali predavači/edukatori Centra.

Dnevni red modula

Dnevni red modula se nalazi kao dio modula ili će biti kreiran od strane Centra na bazi potreba za pojedinačni modul.

Vodeći ekspert

Ljiljana Filipović, Vrhovni sud FBiH

I. PODMODUL - POSTUPAK OPTUŽIVANJA

1. PODIZANJE OPTUŽNICE

Relevantni zakonski propisi:¹

Čl. 16. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ZKP BiH):

"Krivični postupak se može pokrenuti i provesti samo po zahtjevu Tužitelja."

Čl. 17. Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ZKP FBiH):

"Krivični postupak se može pokrenuti i provesti samo po zahtjevu nadležnog tužitelja."

Čl. 16. Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske (u daljem tekstu: ZKP RS) i član 16. stav 1. Zakona o krivičnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ZKP BD BiH):

"Krivični postupak se može pokrenuti i sprovesti samo po zahtjevu tužioca"

Navedenim zakonskim odredbama izražen je **princip akuzatornosti** ili **optužno načelo**: za pokretanje i provođenje krivičnog postupka neophodan je zahtjev tužitelja. Prihvatanje ovog načela, koje podrazumijeva da sud nikada ne može pokrenuti krivični postupak po sopstvenoj inicijativi, ima za posljedice:

- razdvajanje osnovnih procesnih funkcija tako da je funkcija krivičnog gonjenja povjerena nadležnom tužitelju, funkcija odbrane je povjerena osumnjičenom odnosno optuženom i njegovom branitelju, a funkcija presuđenja - sudu;
- krivični postupak ima karakter spora dvije stranke (tužitelja i osumnjičenog odnosno optuženog) pred sudom;

¹ U ovom modulu vrši se pozivanje na relevantne odredbe Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ZKP BiH). Pri svakom pozivanju na relevantne odredbe ZKP BiH, naznačiće se i odgovarajuće odredbe Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ZKP FBiH), Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske (u daljem tekstu: ZKP RS) i Zakona o krivičnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ZKP BD BiH). U slučaju da se zakonodavna rješenja u odnosu na pojedina pitanja razlikuju, to će posebno biti naznačeno. U slučaju kada su zakonodavna rješenja identična, u modulu će biti naznačena samo odredbe svakog od navedenih zakona kojima je regulisano odnosno pitanje.

- krivični postupak se može voditi samo protiv one osobe i samo za ono djelo koje je tužitelj odredio u svom zahtjevu.

U skladu sa načelom akuzatornosti, nakon okončanja istrage krivični postupak može se voditi samo po optužnici nadležnog tužitelja i to samo protiv osobe označene u optužnici i samo za djelo koje je predmet optužbe.

Čl. 17. ZKP BiH (čl. 18. ZKP FBiH, čl. 17. ZKP RS i čl. 17. ZKP BD BiH):

"Tužitelj je dužan poduzeti krivično gonjenje ako postoje dokazi da je učinjeno krivično djelo, osim ako ovim zakonom nije drugačije propisano."

Odredba sadrži **princip legaliteta krivičnog gonjenja** prema kojemu je nadležni tužitelj, osim u slučajevima izričito predviđenima zakonima o krivičnom postupku, dužan poduzeti krivično gonjenje ako postoje dokazi da je učinjeno krivično djelo. Međutim, i u slučajevima kada postoje dokazi da je učinjeno krivično djelo, nadležni tužitelj neće poduzeti krivično gonjenje ukoliko je nastupila zastarjelost krivičnog gonjenja, ukoliko je djelo obuhvaćeno amnestijom ili ako postoje druge okolnosti koje isključuju krivično gonjenje, na primjer, u slučaju da osumnjičeni uživa procesnopravni imunitet ili da je duševno obolio nakon učinjenja krivičnog djela (u tom smislu vidjeti odredbe čl. 216. st. 3. ZKP BiH, čl. 231. st. 3. ZKP FBiH, čl. 216. st. 3. ZKP RS i čl. 216. st. 3. ZKP BD BiH, te odredbe čl. 224. st. 1. ZKP BiH, čl. 239. st. 1. ZKP FBiH, čl. 224. st. 1. ZKP RS i čl. 224. st. 1. ZKP BD BiH).

Ukoliko postoje dokazi da je učinjeno krivično djelo, tužitelj, dakle, u pravilu, nije ovlašćen cijeniti cjelishodnost (svrhovitost) krivičnog gonjenja sa stajališta državnih interesa (načelo oportuniteta krivičnog gonjenja) nego je u svakom slučaju dužan poduzeti krivično gonjenje.

"Izuzeci od principa legaliteta krivičnog gonjenja propisani su za:

- krivična djela za koja se goni po odobrenju (čl. 209.),
- krivična djela za koja su predviđeni posebni uvjeti za krivično gonjenje (čl. 210.),
- krivična djela čije se gonjenje može ustupiti stranoj državi (čl. 412.),
- krivična djela u kojima će Tužilac dati imunitet svjedoku (čl. 84.),
- lakša krivična djela čiji su izvršioци maloljetne osobe (v. čl. 352. i 353.) i
- krivična djela o kojima se raspravlja u postupku protiv pravne osobe (čl. 376.)."²

U skladu sa principom legaliteta krivičnog gonjenja, nakon okončanja istrage tužitelj je dužan, osim ako zakonom o krivičnom postupku nije drugačije propisano, podignuti optužnicu ako postoje dokazi da je osumnjičeni učinio krivično djelo.

Tužitelj je, takođe, dužan podržavati optužnicu sve dok postoje zakonski uvjeti za krivično gonjenje osumnjičenog odnosno optuženog: *"Osnovno pravo i osnovna*

² Sijerčić-Čolić H., Hadžiomeragić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M. "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str.78. Odredbe na koje se autor poziva odnose se na ZKP BiH (napomena autora modula).

dužnost Tužitelja je otkrivanje i gonjenje učinitelja krivičnih djela koja su u nadležnosti Suda." (čl. 35. st. 1. ZKP BiH, čl. 45. st. 1. ZKP FBiH, čl. 43. st. 1. ZKP RS, čl. 35. st. ZKP BD BiH) i "Tužitelj ima pravo i dužan je da: ... h) podiže i zastupa optužnicu pred Sudom..."

(čl. 35. st. 2. tač. h) ZKP BiH, čl. 45. st. 2. tač. h) ZKP FBiH, čl. 43. st. 2. tač. ž) ZKP RS i čl. 35. st. 2. tač. h) ZKP BD BiH).

1.1. Priprema optužnice

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 226. ZKP BiH, čl. 241. ZKP FBiH, čl. 233. ZKP RS i čl. 226. ZKP BD BiH:

"(1) Kad u toku istrage Tužitelj nađe da postoji dovoljno dokaza iz kojih proizilazi

osnovana sumnja da je osumnjičeni učinio krivično djelo, pripremit će i uputiti

optužnicu sudiji za prethodno saslušanje.

(2) Nakon podizanja optužnice, osumnjičeni, odnosno optuženi i branitelj, imaju pravo uvida u sve spise i dokaze.

(3) Nakon podizanja optužnice, stranke ili branilac mogu predlagati sudiji za prethodno saslušanje preduzimanje radnji u skladu s članom 223. ovog zakona."

Istraga kao prva faza prethodnog postupka može se okončati na dva načina:

- naredbom nadležnog tužitelja kojom se istraga obustavlja (čl. 224. ZKP BiH, čl. 239. ZKP FBiH, čl. 224. ZKP RS i čl. 224. ZKP BD BiH), koje je, u slučaju kada se istraga obustavlja zbog toga što nema dovoljno dokaza da je osumnjičeni učinio krivično djelo, samo uvjetno jer tužitelj može ponovo otvoriti istragu ako se dobiju dodatne informacije koje pružaju dovoljno razloga za vjerovanje da je osumnjičeni učinio krivično djelo, ili
- podizanjem optužnice (čl. 225. st. 1. ZKP BiH, čl. 240. st. 1. ZKP FBiH, čl. 225. st. 1. ZKP RS i čl. 225. st. 1. ZKP BD BiH).

Tužitelj podiže optužnicu kad u toku istrage nađe da postoji dovoljno dokaza iz kojih proizilazi osnovana sumnja da je osumnjičeni učinio krivično djelo. Zakonski uvjet za podizanje optužnice je, prema tome, postojanje osnovane sumnje da je osumnjičeni učinio krivično djelo. *"Osnovana sumnja je viši stepen sumnje zasnovan na prikupljenim dokazima koji upućuju na zaključak da je izvršeno krivično djelo."* (čl. 20. tač. m) ZKP BiH, čl. 21. tač. m) ZKP FBiH, čl. 20. tač. l) ZKP RS i čl. 20. tač. m) ZKP BD BiH).

"Osnovana sumnja da je neka osoba počinila kazneno djelo... je složen pojam. U logičkom smislu, on označava stanovit stupanj izvjesnosti spoznaje o postojanju ovih činjenica... U pravnom smislu on je standard koji građanima jamči da će psihološka ocjena kojom se do te spoznaje dolazi, biti utemeljena na objektivnim i provjerljivim

kriterijima. Općenito rečeno, taj stupanj izvjesnosti mora biti takav da se u kaznenom postupku osuđujuća presuda osobe koja se smatra počiniteljem kaznenog djela čini izglednijom nego oslobađajuća presuda, a ti izgledi proizilaze iz postojećih *dokaza* na kojima se sumnja "osniva"... Pritom, prosudba državnog odvjetnika mora ići u dva smjera: (aa) *prognostički*: uključiti sve činjenice koje bi mogle dovesti kako do osuđujuće tako i do oslobađajuće presude zbog različitih razloga u KZ i ZKP (pritom državni odvjetnik nije pravno vezan na pravnu ocjenu koju bi sudovi dali tim činjenicama ali stvarno jest budući da isključivo o njihovoj pravnoj ocjeni ovisi konačni ishod nekog kaznenog postupka); (bb) *dijagnostički*: uključiti sve dokaze koji govore o tim činjenicama zapravo o cjelokupnoj slici počiniteljeve krivnje i nedužnosti. Samo takva kompleksna prosudba državnog odvjetnika može dovesti do pravilnog zaključka da je vjerojatnost počiniteljeve osude veća od njegova oslobođenja."³

Ocjena o tome da li iz dokaza prikupljenih u toku istrage proizilazi osnovana sumnja da je osumnjičeni učinio krivično djelo i da li je ispunjen taj zakonski uvjet za podizanje optužnice u isključivoj je nadležnosti tužitelja. Ona se zasniva na sveobuhvatnoj analizi prikupljenih dokaza. Pri ocjeni postojanja ili nepostojanja činjenica tužitelj nije vezan niti ograničen posebnim formalnim dokaznim pravilima (čl. 15. ZKP BiH, čl. 16. ZKP FBiH, čl. 15. ZKP RS i čl. 15. ZKP BD BiH). Ne postoje zakonska pravila kojima se unaprijed određuje vrijednost određenog dokaza, niti da se određene činjenice smiju dokazati samo određenim dokazom. Međutim od ovog posljednjeg postoje, ipak, određeni izuzeci. "Izuzetno, Zakon traži da se određene okolnosti dokazuju samo određenim dokaznim sredstvima (npr., za ponavljanje postupka u korist osuđenog okolnost da je pravomoćna presuda zasnovana na lažnom iskazu svjedoka dokazuje se pravomoćnom presudom da je svjedok oglašen krivim za krivično djelo davanja lažnog iskaza - čl. 327. st. 2. i čl. 328. st. 2.). Prema nekim shvatanjima, izuzetak od slobodne ocjene dokaza je i pravilo da se određena činjenica ne može uzeti kao dokazana ako tome u prilog ne idu određeni dokazi (npr. određene vrste vještačenja iz čl. 103. st. 1, čl. 107. st. 1. ili čl. 110. st. 1.). Zatim, tu su i posebna pravila u o dokazima u slučajevima seksualnih delikata (čl. 264.). Također, ovo načelo treba vezati i uz načelo zakonitih dokaza (koje određuje na kojim dokazima se ne može zasnivati sudska odluka - čl. 8.), s obzirom da pravno nevaljani dokazi ne mogu biti predmetom slobodne ocjene. Naime, slobodna ocjena dokaza ograničena je konkretnim dokaznim zabranama, kao i pravilom o zakonitosti dokaza (up., npr., čl. 10., 78. st. 6., čl. 86. st. 5., čl. 109. st. 4. i 5., čl. 121.)."⁴

Iz navedenog razloga, pri ocjeni da li postoji dovoljno dokaza iz kojih proizilazi osnovana sumnja da je osumnjičeni učinio krivično djelo, tužitelj je dužan da uzme u obzir i navedena pravila koja predstavljaju izuzetke od načela slobodne ocjena dokaza i da ocjeni da li, u pogledu određenih činjenica, raspolaže onom vrstom dokaza čije postojanje za njihovo utvrđenje zahtijeva zakon.

³ Krapac, D. "Kazneno procesno pravo, prva knjiga: institucije", Informator, Zagreb, 2000. godine, str. 51.

⁴ Sijerčić-Čolić H., Hadžiomeragić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M. "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str.77. Odredbe na koje se autor poziva odnose se na ZKP BiH (napomena autora modula).

Zaključak tužitelja o postojanju osnovane sumnje da je osumnjičeni učinio krivično djelo mora obuhvatiti i ocjenu da činjenice koje proizilaze iz prikupljenih dokaza predstavljaju zakonska obilježja određenog krivičnog djela.

Prethodno opisane radnje tužitelja, zajedno sa sastavljanjem pismene optužnice, čine sadržinu zakonskog pojma **pripreme optužnice**.

Važeći zakoni o krivičnom postupku ne određuju rok u kojem je tužitelj, po okončanju istrage, dužan pripremiti i uputiti optužnicu sudiji za prethodno saslušanje. Međutim, zakonske odredbe o tome da će, ako se istraga ne završi u roku od šest mjeseci od donošenja naredbe o sprovođenju istrage, potrebne mjere da bi se istraga okončala poduzeti kolegij tužilaštva ((čl. 225. st. 3. ZKP BiH, čl. 240. st. 3. ZKP FBiH, čl. 225. st. 3. ZKP RS i čl. 225. st. 3. ZKP BD BiH), te da će se okončanje istrage zabilježiti u spisu (čl. 225. st. 1. ZKP BiH, čl. 240. st. 1. ZKP FBiH, čl. 225. st. 1. ZKP RS i čl. 225. st. 1. ZKP BD BiH), uz pravo osumnjičenog, odnosno optuženog da u najkraćem razumnom roku bude izveden pred sud i da mu bude suđeno bez odlaganja (čl. 13. ZKP BiH, čl. 14. ZKP FBiH, čl. 13. ZKP RS i čl. 13. ZKP BD BiH, te čl. 6. st. 1. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda - u daljem tekstu: EKLJP)), **obavezuju tužitelja da optužnicu pripremi i uputi sudiji za prethodno saslušanje bez nepotrebnog odlaganja**. Potrebno je, naime, imati u vidu da Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP) za početak računanja razumnog roka uzima dan kada je dato zvanično obavještenje osobi od strane nadležnog organa da postoji tvrdnja da je ona izvršila krivično djelo.⁵ S obzirom da istraga ne može biti okončana prije nego što tužitelj sasluša osumnjičenog (Čl. 225. st. 2. ZKP BiH, čl. 240. st. 2. ZKP FBiH, čl. 225. st. 2. ZKP RS i čl. 225. st. 2. ZKP BD BiH), očito je da navedeni razumni rok za pravo osumnjičenog da bude izveden pred sud i da mu bude suđeno bez odlaganja počinje teći još u istrazi i da je tužitelj i pri pripremi i upućivanju optužnice dužan voditi računa o ovom pravu osumnjičene osobe.

Uz radnje pripreme optužnice, zakonski pojam **podizanje optužnice** (čl. 226. st. 1. ZKP BiH, čl. 241. st. 1. ZKP FBiH, čl. 233. st. 1. ZKP RS i čl. 226. st. 1. ZKP BD BiH) obuhvata i upućivanje optužnice sudiji za prethodno saslušanje nadležnog suda.

Optužnica se upućuje sudiji za prethodno saslušanje u onoliko primjeraka koliko ima osumnjičenih i branilaca i jedan primjerak za sud (čl. 149. st. 1. ZKP BiH, čl. 163. st. 1. ZKP FBiH, čl. 60. st. 1. ZKP RS i čl. 149. st. 1. ZKP BD BiH). Ukoliko osumnjičeni ima više branitelja, dovoljno je da se dostavi primjerak optužnice za jednog od njih (čl. 171. st. 5. ZKP BiH, čl. 185. st. 5. ZKP FBiH, čl. 82. st. 5. ZKP RS i čl. 171. st. 5. ZKP BD BiH).

Ako optužnica nije upućena sudiji za prethodno saslušanje u dovoljnom broju primjeraka, sudija će pozvati tužitelja da u određenom roku preda dovoljan broj primjeraka. Ako tužitelj ne postupi po tom pozivu, sudija za prethodno saslušanje će potrebne primjerke prepisati o trošku tužitelja (čl. 149. st. 2. ZKP BiH, čl. 163. st. 2. ZKP FBiH, čl. 60. st. 2. ZKP RS i čl. 149. st. 2. ZKP BD BiH). Sudija za prethodno saslušanje nije, dakle, ovlašćen da u tom slučaju optužnicu odbaci (čl. 148. st. 3. ZKP BiH, čl. 162. st. 3. ZKP FBiH, čl. 59. st. 3. ZKP RS i čl. 148. st. 3. ZKP BD BiH) jer se

⁵ Vidjeti odluku ESLJP u predmetu Fotti i drugi protiv Italije, od 10.12. 1982. godine

ne radi o nerazumljivom odnosno o podnesku koji ne sadrži sve što je potrebno da bi se po njemu moglo postupati.

Nakon podizanja optužnice:

- osumnjičeni odnosno optuženi i branitelj imaju pravo uvida u sve spise i dokaze (čl. 226. st. 2. ZKP BiH, čl. 241. st. 2. ZKP FBiH, čl. 233. st. 2. ZKP RS i čl. 226. st. 2. ZKP BD BiH). Podizanjem optužnice prestaju ograničenja prava uvida u spise i sve dokaze predviđena čl. 47. ZKP BiH, odnosno čl. 61. ZKP FBiH, čl. 55. ZKP RS i čl. 47. ZKP BD BiH. Pravo uvida u sve spise i dokaze obuhvata i pravo fotokopiranja svih spisa i dokumenata. Odobrenje za uvid u spise i dokaze nakon podizanja optužnice daje sudija za prethodno saslušanje;
- stranke ili branitelj mogu predlagati sudiji za prethodno saslušanje preduzimanje radnji kojima se vrši sudsko obezbjeđenje dokaza (čl. 226. st. 3. ZKP BiH, čl. 241. st. 3. ZKP FBiH, čl. 233. st. 3. ZKP RS i čl. 226. st. 3. ZKP BD BiH). Sudsko obezbjeđenje dokaza u ovoj fazi postupka vrši se na isti način kao i u fazi istrage, tj. u skladu sa čl. 223. ZKP BiH, odnosno čl. 238. ZKP FBiH, čl. 223. ZKP RS i čl. 223. ZKP BD BiH, s tim što je sada za postupanje po tom prijedlogu funkcionalno nadležan sudija za prethodno saslušanje.

1.2. Sadržaj optužnice

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 227. ZKP BiH, čl. 242. ZKP FBiH, čl. 234. ZKP RS i čl. 227. ZKP BD BiH:

"(1) Optužnica sadrži:

- a) naziv Suda,*
- b) ime i prezime osumnjičenog, s osobnim podacima,*
- c) opis djela iz kog proizilaze zakonska obilježja krivičnog djela, vrijeme i mjesto učinjenja krivičnog djela, predmet na kome je i sredstvo kojim je izvršeno krivično djelo, kao i ostale okolnosti potrebne da se krivično djelo što preciznije odredi,*
- d) zakonski naziv krivičnog djela, s navođenjem odredbe krivičnog zakona,*
- e) prijedlog o dokazima koje treba izvesti, uz naznačenje imena svjedoka i vještaka, spisa koje treba pročitati i predmeta koji služe kao dokaz,*
- f) rezultat istrage,*
- g) materijal koji potkrepljuje navode optužnice.*

(2) Jednom optužnicom može se obuhvatiti više krivičnih djela ili više osumnjičenih.

(3) Ako se osumnjičeni nalazi na slobodi, u optužnici se može predložiti da se odredi pritvor, a ako se nalazi u pritvoru može se predložiti da se pritvor produži ili da se pusti na slobodu."

Optužnica je strogo formalni procesni akt tužitelja čija obavezna sadržina je određena čl. 227. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 242. st. 1. ZKP FBiH, čl. 234. st. 1. ZKP RS i čl. 227. st. 1. ZKP BD BiH.

Optužnica mora da sadrži **naziv suda** čijem se sudiji za prethodno saslušanje optužnica upućuje. Ovim obaveznim elementom optužnice tužitelj izražava svoj stav o tome koji je sud stvarno i mjesno nadležan da postupa po konkretnoj optužnici i na taj način ustanovljava obavezu suda kojem se optužnica upućuje da ocijeni da li je stvarno i mjesno nadležan da postupa u konkretnom krivičnom predmetu.

Drugi obavezan elemenat optužnice je **ime i prezime osumnjičenog, s osobnim podacima**. Zakonska odredba o sadržaju optužnice ne sadrži bliže označenje koje osobne podatke osumnjičenog optužnica mora da sadrži. S obzirom da se optužnicom određuje osoba koja se optužuje da je učinila određeno krivično djelo i da se presuda može odnositi samo na osobu koja je optužena (čl. 280. st. 1. ZKP BiH, čl. 295. st. 1. ZKP FBiH, čl. 286. st. 1. ZKP RS i čl. 280. st. 1. ZKP BD BiH), optužnica mora sadržavati osobne podatke nužne za individualizaciju osumnjičenog. Radi se o podacima koji se uzimaju od osumnjičenog prilikom njegovog prvog ispitivanja u istrazi (čl. 78. st. 1. ZKP BiH, čl. 92. st. 1. ZKP FBiH, čl. 142. st. 1. ZKP RS i čl. 78. st. 1. ZKP BD BiH)

Treći obavezan elemenat optužnice je **opis djela iz kojeg proizilaze zakonska obilježja krivičnog djela, vrijeme i mjesto učinjenja krivičnog djela, predmet na kome je i sredstvo kojim je izvršeno krivično djelo, kao i ostale okolnosti potrebne da se krivično djelo što preciznije odredi**. Radi se o dijelu optužnice koji predstavlja njen činjenični osnov kojim se određuje predmet optužbe, suđenja i presude (čl. 280. st. 1. ZKP BiH, čl. 295. st. 1. ZKP FBiH, čl. 286. st. 1. ZKP RS i čl. 280. st. 1. ZKP BD BiH).

Opis djela mora sadržavati činjenice i okolnosti koje, po ocjeni tužitelja, proizilaze iz dokaza prikupljenih tokom istrage i koje predstavljaju zakonska obilježja određenog krivičnog djela (njegovu radnju učinjenja, posljedicu, ako je ona elemenat zakonskog opisa djela, uzročnu vezu između radnje učinjenja i nastupjele posljedice, kod krivičnih djela nečinjenja osnov iz kojeg je proizilazila obaveza osumnjičenog na činjenje, psihički odnos učinitelja prema radnji učinjenja i nastupjeloj posljedici, druge subjektivne elemente odnosnog krivičnog djela, npr. određenu namjeru, opis ponašanja osumnjičenog iz kojeg proizilazi da je ono protivno određenom blanketnom propisu u slučaju krivičnih djela s blanketnom dispozicijom, protivpravnost postupanja kada je i protivpravnost poseban elemenat odnosnog krivičnog djela).

Činjenični osnov optužnice mora sadržavati opis djela, dakle, činjenice i okolnosti iz kojih proizilaze zakonska obilježja krivičnog djela, a ne obilježja krivičnog djela onako kako su ona data u zakonu. Tako, na primjer, u činjeničnom osnovu optužnice za krivično djelo teške tjelesne povrede potrebno je navesti ne samo da je osumnjičeni oštećenom nanio tešku i po život opasnu tjelesnu povredu nego i činjenice i okolnosti kojima se ta povreda konkretizuje i iz kojih proizilazi da se radi upravo o takvoj tjelesnoj povredi. Ili, na primjer, u činjeničnom osnovu optužnice za krivično djelo prouzrokovanja smrti iz nehata nije dovoljno da se navede da je osumnjičeni prouzročio smrt drugoga nepažljivo rukujući puškom, nego je potrebno navesti činjenice i okolnosti u kojima se u konkretnom slučaju sastojalo propuštanje dužne i moguće pažnje pri rukovanju puškom.

Predmet na kojem je i sredstvo kojim je izvršeno krivično djelo su obavezan elemenat činjeničnog osnova optužnice i kada oni nisu elementi zakonskog bića odnosno krivičnog djela. Očito je da ih zakonodavac smatra u svakom slučaju bitnim elementom za individualizaciju djela za koje se osumnjičeni optužuje.

Činjenični osnov optužnice mora sadržavati i vrijeme i mjesto učinjenja krivičnog djela bez obzira da li su oni zakonska obilježja odnosno krivičnog djela. Riječ je o okolnostima kojima se vrši individualizacija djela za koje se osumnjičeni tereti. Osim toga, radi se o okolnostima koje su značajne za određenje primjenjivog krivičnog zakona i pojedinih odredaba krivičnog zakona (na primjer, o zastarjelosti krivičnog gonjenja) odnosno za određenje mjesne nadležnosti suda.

Zakon zahtijeva da činjenični osnov optužnice sadrži i ostale okolnosti potrebne da se krivično djelo što preciznije odredi. Ovaj i prethodni zahtjevi koji se odnose na činjenični osnov optužnice, kao i oni koji se odnose na pravni osnov optužnice, osim što trebaju da omoguće sudiji za prethodno saslušanje ispitivanje optužnice, trebaju, takođe, i u ovoj fazi postupka, da omoguće ostvarenje prava osumnjičenog da detaljno i na jeziku koji razumije bude obavješten o prirodi i osnovima optužbe protiv njega (čl. 6(3)(a) EKLJP) što je jedan od preduvjeta za ostvarenje prava osumnjičenog da mu se osiguraju vrijeme i uvjeti za pripremu odbrane (čl. 6(3)(b) EKLJP).

Četvrti obavezni elemenat sadržaja optužnice je **zakonski naziv krivičnog djela, s navođenjem odredbe krivičnog zakona**. Radi se o elementu optužnice kojim tužitelj određuje pravnu kvalifikaciju djela za koje optužuje osumnjičenog. Osim zakonskog naziva djela i navođenja odredbe zakona kojom je to djelo određeno, tužitelj je u ovom dijelu optužnice dužan naznačiti i druge zakonske odredbe relevantne za djelo osumnjičenog (npr. odredbe koje se odnose na pokušaj učinjenja krivičnog djela, pojedini oblik saučesništva, produženo krivično djelo, itd). Ukoliko se radi o krivičnom djelu koje ima više oblika, tužitelj je u optužnici dužan označiti ne samo kojim članom krivičnog zakona je to krivično djelo određeno nego i stav kojim je u zakonu određen onaj oblik odnosno krivičnog djela za koji se osumnjičeni optužuje.

Peti obavezni elemenat optužnice je **prijedlog o dokazima koje treba izvesti, uz naznačenje imena svjedoka i vještaka, spisa koje treba pročitati i predmeta koji služe kao dokaz**. Iako zakon govori samo o imenima svjedoka i vještaka a ne i o njihovim adresama, nema sumnje da prijedlog o dokazima koje treba izvesti mora sadržavati i te podatke. Riječ o podacima koji se od svjedoka i vještaka obavezno uzimaju pri njihovom saslušanju u istrazi odnosno pri njihovom angažovanju kao vještaka, a, osim toga, tužitelj ima pravo i dužnost zahtijevati dostavljanje potrebnih informacija od državnih organa, preduzeća, pravnih i fizičkih osoba (čl. 35. st. 2. tač. d) ZKP BiH, čl. 45. st. 2. tač. d) ZKP FBiH, čl. 43. st. 2. tač. g) ZKP RS i čl. 35. st. 2. tač. d) ZKP BD BiH), pa ne postoje razlozi koji bi tužitelja oslobađali obaveze dostavljanja i ovih podataka sudu uz svoj prijedlog o dokazima koje treba izvesti. Ukoliko se u optužnici predlaže, u skladu sa Zakonom o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka⁶, saslušanje svjedoka pod prijetnjom uz primjenu dodatnih mjera kojima se

⁶ Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka (Službeni glasnik BiH, broj 21/03 i 61/04), Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka (Službene novine FBiH, broj 36/03), Zakon

osigurava neotkrivanje identiteta svjedoka (čl. 13. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka⁷), ime i adresa takvih svjedoka neće biti naznačena u optužnici nego će oni u optužnici biti označeni pseudonimom. Takođe, ukoliko je u toku postupka neki svjedok saslušan u svojstvu zaštićenog svjedoka (čl. 14. do 23. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka⁸), u optužnici će se predložiti čitanje zapisnika sa saslušanja zaštićenog svjedoka uz označavanje tog svjedoka pseudonimom koji mu je sud odredio.

Šesti obavezni elemenat sadržaja optužnice je **rezultat istrage**. On sadrži zaključak tužitelja o činjenicama koje proizilaze iz dokaza provedenih tokom istrage i čije izvođenje na glavnom pretresu on predlaže. U ovom dijelu optužnice, tužitelj treba da da i svoje sažeto viđenje pravnog značaja činjenica za koje on smatra da proizilaze iz provedenih dokaza a što sve zajedno, po viđenju tužitelja, ukazuje na postojanje osnovane sumnje da je osumnjičeni učinio krivično djelo za koje se optužuje optužnicom. U ovom dijelu optužnice tužitelj ne bi trebao iznositi sadržajne rezultate dokaza prikupljenih tokom istrage. Sudiji za prethodno saslušanje, koji ocjenjuje postojanje osnovane sumnje da je osumnjičeni učinio krivično djelo za koje se optužuje, uz optužnicu se dostavljaju materijali koji potkrepljuju navode optužnice i iz kojih on može saznati sadržinu dokaza na koje se poziva tužitelj u ovom dijelu optužnice, te stoga nema potrebe da se u ovom dijelu optužnice iznose i sadržajni rezultati izvedenih dokaza. S druge strane, s obzirom da glavni pretres počinje čitanjem optužnice (čl. 260. st. 1. ZKP BiH, čl. 275. st. 1. ZKP FBiH, čl. 267. st. 1. ZKP RS i čl. 260. st. 1. ZKP BD BiH), iznošenjem sadržajnih rezultata dokaza provedenih tokom istrage u ovom dijelu optužnice imalo bi za posljedicu unošenje na glavni pretres sadržajnih rezultata tih dokaza mimo pravila kojima se dozvoljava odstupanje od načela neposrednog izvođenja dokaza na glavnom pretresu.

Sedmi obavezni elemenat sadržaja optužnice je **materijal koji potkrepljuje navode optužnice**. To su, u pravilu, zapisnici o saslušanju svjedoka, o ispitivanju osumnjičenog, nalazi i mišljenja vještaka, zapisnici o uviđaju, zapisnici o rekonstrukciji, zapisnici o pretresanju stana ili osoba, zapisnici o oduzimanju predmeta, oduzeti predmeti, pismena, fotografije i drugi tehnički snimci, itd.

Ako se osumnjičeni nalazi na slobodi, u optužnici se može predložiti da se odredi pritvor, a ako se nalazi u pritvoru može se predložiti da se pritvor produži ili da se pusti na slobodu (čl. 227. st. 3. ZKP BiH, čl. 242. st. 3. ZKP FBiH, čl. 234. st. 3. ZKP RS i čl. 227. st. 3. ZKP BD BiH). O ovom prijedlogu odluka se može donijeti tek nakon potvrđivanja optužnice jer zakoni o krivičnom postupku ne sadrže odredbe koje bi se odnosile na pritvor između podizanja i potvrđivanja optužnice nego samo odredbe koje se odnose na pritvor u istrazi (čl. 135. ZKP BiH, čl. 149. ZKP FBiH, čl. 192. ZKP RS i

o zaštiti svjedoka u krivičnom postupku (Službeni glasnik RS, broj 48/03) i Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka (Službeni glasnik BD BiH broj 10/03).

⁷ Odnosno čl. 14. Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka FBiH, čl. 13. Zakon o zaštiti svjedoka u krivičnom postupku RS i čl. 13. Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka BD BiH.

⁸ Odnosno čl. 15.-24. Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka FBiH, čl. 14.-23. Zakon o zaštiti svjedoka u krivičnom postupku RS i čl. 14.-23. Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka BD BiH.

čl. 135. ZKP BD BiH), pritvor nakon potvrđivanja optužnice (čl. 137. ZKP BiH, čl. 151. ZKP FBiH, čl. 194. ZKP RS i čl. 137. ZKP BD BiH) i pritvor nakon izricanja presude (čl. 138. ZKP BiH, čl. 152. ZKP FBiH, čl. 195. ZKP RS i čl. 138. ZKP BD BiH). Stoga se na trajanje pritvora između podnošenja optužnice i njenog potvrđivanja primjenjuju odredbe o trajanju pritvora u istrazi.

Prilog broj 1: optužnica (protiv jedne osobe za jedno krivično djelo)

**KANTONALNO TUŽILAŠTVO
TUZLANSKOG KANTONA
Broj; Kt. 166/04
Tuzla, 5.3.2004. godine**

OPĆINSKOM SUDU

TUZLA

Na osnovu člana 45. stav 2. tačka h) i člana 241. stav 1. ZKP-a FBiH, podižem

OPTUŽNICU

protiv:

J. Z. sina I. i D. rođ. T., rođen 21.10.1964. godine u Đ., gdje je i nastanjen N. br. 9, općina Ž., Bošnjak, državljanin BiH, JMBG: 2110964181025, oženjen, otac dvoje djece, pismen sa završenim saobraćajnim fakultetom, po zanimanju inženjer saobraćaja, vojsku nije služio, nema čin rezervnog vojnog starješine, ne vodi se u vojnoj evidenciji, nije odlikovan, srednjeg imovnog stanja, neosuđivan, ne vodi se postupak za drugo krivično djelo, nalazi se na slobodi

što je:

11.8.2003. godine, u Živinicama, nakon što mu je od strane istražnog sudije Općinskog suda Srebrenik, kao stalnom sudskom vještaku saobraćajne struke, povjereno vještačenje okolnosti saobraćajne nezgode u krivičnom predmetu protiv osumnjičenog A. M., zbog krivičnog djela ugrožavanje javnog prometa iz člana 315 stav 3 u vezi sa stavom 1 KZ FBiH, pozvao telefonom osumnjičenog A. M. govoreći mu da

je vještak, da mu je voljan pomoći i tražeći da se sastanu, nakon kojeg razgovora su se i sastali isti dan, kojom prilikom je od M. tražio iznos od 2000 KM, i to 1000 KM odmah a 1000 KM nakon završenog postupak, a on bi za uzvrat u svom nalazu izbalansirao krivicu M. i drugog učesnika u saobraćajnoj nezgodidakle, kao službena osoba u Federaciji zahtjevao dar da u okviru svog ovlašćenja učini nešto što ne bi smio učiniti čime je učinio krivično djelo –primanje dara i drugih oblika koristi- iz člana 380. stav 1. KZ FBiH

Prijedlog dokaza koje treba izvesti:

1. *saslušati svjedoka: A. M., G. .Ž. bb,*
2. *izvršiti uvid u slijedeće predmete i pročitati sljedeće spise: ovjerenu fotokopiju naredbu za vještačenje istražnog sudije Općinskog suda u Srebreniku br. Kri. 30/03 od 2.7.2003. godine, nalaz i mišljenje vještaka J. Z. br. 90/03 od 6.8.2003. godine, listing odlaznih i dolaznih poziva za broj fiksne telefonske mreže 035 768-994, vlasnika A. M., saglasnost A. M.e za pribavljanje od BH Telecom - Direkcija Tuzla listinga odlaznih i dolaznih poziva za broj fiksne telefonske mreže 035 768-994*

Rezultat istrage

Iz dokaza provedenih u toku istrage, a, prije svega, iz iskaza svjedoka A. M., listinga odlaznih i dolaznih poziva za broj fiksne telefonske mreže broj 035 768-994, vlasnika A. M., a koji je pribavljen uz saglasnost vlasnika-svjedoka A. M., naredbe istražnog sudije Općinskog suda u Srebreniku br. Kri. 30/03 od 2.7.2003. godine, nalaza i mišljenja vještaka J. Z. br. 90/03 od 6.8.2003. godine, te, djelimično, i iz iskaza osumnjičenog J. Z. proizilazi osnovana sumnja da je osumnjičeni J. Z., postupajući kao službena osoba u Federaciji, učinio radnje opisane u činjeničnom osnovu ove optužnice.

Kako je opisanim radnjama osumnjičeni J. Z. kao službena osoba u Federaciji (stalni sudski vještak Kantonalnog suda u Tuzli) zahtjevao dar da u okviru svog ovlašćenja učini nešto što ne bi smio učiniti, postoji osnovana sumnja da je on navedenim radnjama učinio krivično djelo primanje dara i drugih oblika koristi iz člana 380. st. 1. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine.

Iz tog razloga predlažem sudiji za prethodno saslušanje Općinskog suda u Tuzli potvrđivanje ove optužnice.

Materijal koji potkrepljuje navode optužnice

1. *zapisnik o saslušanju svjedoka: A. M. od 16.1.2004. godine;*
2. *zapisnik o ispitivanju osumnjičenog J. Z. od 25.2.2004. godine;*
3. *ovjerena fotokopija naredbe Općinskog suda u Srebreniku br, Kri. 30/03 od 2.7.2003. godine, nalaz i mišljenje vještaka Z. J. br. 90/03 od 6.8.2003. godine,*

te listing odlaznih i dolaznih poziva za broj fiksne telefonske mreže 035 768-994, vlasnika A. M.

***Zamjenik glavnog tužioca
R.D.***

Jednom optužnicom može se obuhvatiti više krivičnih djela ili više osumnjičenih (čl. 227. st. 2. ZKP BiH, čl. 242. st. 2. ZKP FBiH, čl. 234. st. 2. ZKP RS i čl. 227. st. 2. ZKP BD BiH). Za podizanje takve optužnice moraju biti ispunjeni isti oni uvjeti koji se i inače traže za spajanje postupaka i provođenje jedinstvenog postupka (čl. 25. ZKP BiH, čl. 32. ZKP FBiH, čl. 30. ZKP RS i čl. 25. ZKP BD BiH). **Jednom optužnicom može se obuhvatiti više krivičnih djela ili više osumnjičenih u slučaju:**

- kada je ista osoba optužena za više krivičnih djela ili
- kada je više osoba učestvovalo u izvršenju istog krivičnog djela ili
- u slučaju kada je više osoba optuženo za više krivičnih djela a između tih krivičnih djela postoji međusobna veza.

U slučaju kada se jednom optužnicom obuhvata više krivičnih djela, preporučljivo je da svako od tih krivičnih djela bude opisano u posebnoj tački optužnice. Time se omogućava strogo odvojeno odlučivanje sudije za prethodno saslušanje u pogledu osnovanosti optužnice za svako od krivičnih djela obuhvaćenih u optužnici.

Takođe, u slučaju da je jednom optužnicom obuhvaćeno više krivičnih djela ili više osumnjičenih, preporučljivo je da se u dijelu optužnice koji sadrži materijal koji potkrepljuje navode optužnice, taj materijal razvrsta po pojedinim tačkama optužnice odnosno pojedinim osumnjičenim. Na taj način tužitelj efikasnije prezentira materijal koji potkrepljuje navode pojedinih tačaka optužnice i istovremeno omogućava sudija za prethodno saslušanje efikasnije odlučivanje.

Prilog broj 2: optužnica (protiv više osoba za više krivičnih djela)

**KANTONALNO TUŽILAŠTVO
TUZLANSKOG KANTONA
Broj Kt. 166/04
TUZLA, 20.02.2004 godine.**

**OPĆINSKOM SUDU
TUZLA**

Na osnovu člana 45. stav 2. tačka h) i člana 241. ZKP-a FBiH, podižem

OPTUŽNICU**protiv:**

1. **J. V.**, sina B. i M. rođene Č., rođen 27.9.1980. godine u T., nastanjen u H. bb, općina T., a prijavljen na adresi u T., Ul. Stupine B-VI ulaz 5 sprat broj 1 stan 1, JMBG 2709980180014, mahaničar teške mehanizacije, oženjen, pismen sa završenom srednjom rudarskom školom, vojsku nije služio, vodi se u vojnoj evidenciji kod OMO T., neopredjeljen, državljanin BiH, neosuđivan,
2. **R. D.**, sina T. i D. rođene S., rođen 24. 10. 1963. godine u B., Srbija i Crna Gora, nastanjen u B., ul. Jagodinska 30, JMBG 2410963180013, trgovac, oženjen, otac jednog djeteta, pismen sa završenom trgovačkom i građevinskom školom, vojsku služio u K. 1981. godine, Srbin, državljanin Srbije i Crne Gore, u pritvoru u KPZ Tuzla po rješenju sudije za predhodni postupak Općinskog suda Tuzla br. Kir 10/04 od 22.1.2004 godine počev od 21.1.2004. godine u 16 sati,
3. **S. M.**, sina H. i Dž. rođene B., rođen 2.1.1962. godine u D. L., općina G., nastanjen u Ti, ulica 18. Hrvatske brigade broj 148 i kao podstanar u ulici Slobodana Principa Selje broj 95 kod K. S., pismen sa završenom srednjom ugostiteljskom školom, po zanimanju ugostitelj, bez zaposlenja, razveden, otac dvoje djece, Bošnjak, državljanin BiH, vojsku služio, vodi se u vojnoj evidenciji kod OMO T., neosuđivan,

ŠTO SU:**J. V. i R. D.**

1. U više navrata u mjesecu avgustu 2003. godine u T., u ul. Aleja bosanskih vladara broj 154, iako su znali da se radi o opojnoj drogi i da je promet iste zabranjen,

neovlašćeno prodali B.D. neutvrđene količine opojne supstance «heroin», koja je Rješenjem o utvrđivanju spiska opojnih droga (Sl. list SFRJ, broj 70/78) pod rednim brojem 63 proglašena za opojnu drogu.

dakle, neovlašćeno prodavali materiju propisom proglašenu opojnom drogom

2. Neutvrđenog dana početkom septembra 2003. godine u popodnevnim satima u T., u ul. Rudaska broj 271, iako su znali da se radi o opojnoj drogi i da je promet iste zabranjen, za iznos od 20,00 KM neovlašćeno prodali S. D. neodređenu količinu opojne supstance «heroin», koja je Rješenjem o utvrđivanju spiska opojnih droga (Sl. list SFRJ, broj 70/78) pod rednim brojem 63 proglašena za opojnu drogu,

dakle, neovlašćeno prodavali materiju propisom proglašenu opojnom drogom

3. Od oktobru mjesecu 2003. godine do 21.1.2004. godine u stanu S. D. u Tuzli u ul. Rudaska br. 271, u više navrata kontinuirano, iako su znali da se radi o opojnoj drogi i da je promet iste zabranjen, neovlašćeno prodavali Č. M. za iznos od po 30 KM po pola grama heroina, koji je Rješenjem o utvrđivanju spiska opojnih droga (Sl. list SFRJ, broj 70/78) pod rednim brojem 63 proglašena za opojnu drogu,

dakle, neovlašćeno prodavali materiju propisom proglašenu opojnom drogom

S. M. i R. D.

4. Dana 2.1.2004. godine oko 12 sati u T., u ulici Albina Herljevića broj 8, općina T., u stanu koji je u to vrijeme koristio R. D., iako su znali da se radi o opojnoj drogi i da je promet iste zabranjen, S. M. neovlašćeno pripremio i pomoću filtera za cigarete i kašike i šprica ubrizgao M.M. u lijevu ruku opojnu drogu heroin, koji je Rješenjem o utvrđivanju spiska opojnih droga (Sl. list SFRJ, broj 70/78), pod rednim brojem 63 proglašen za opojnu drogu,

dakle, S. M. drugome neovlašćeno dao opojnu drogu da je uživa a R. D. stavio na raspolaganje drugome prostorije radi uživanja opojne droge

S. M.

5. Dana 5.2.2004. godine, oko 01,00 sati, u T., u Ul. Titovoj do br. 26, u namjeri pribavljanja protupravne imovinske koristi došao do kioska "Montana", vlasništvo. G.D., pa je podesnim predmetom razvalio katanac na ulaznim vratima i potom polugom odvalio bravu na vratima i nakon ulaska u unutrašnjoost kioska u vreću koju je ponio sa sobom počeo stavljati cigarete kako bi ih odnio sa sobom, ali je u tome bio spriječen dolaskom policije, a nakon dojave od strane M.Z.,

dakle, obijanjem zatvorenog prostora pokušao tuđu pokretninu oduzeti drugome

s ciljem da njenim prisvajanjem pribavi sebi protupravnu imovinsku korist

6. U više navrata u mjesecu januaru 2004. godine u T., u Ul. Aleja bosanskih vladara broj 154, iako je znao da se radi o opojnoj drogi i da je promet iste zabranjen, neovlašćeno prodao B.D. neutvrđene količine opojne supstance «heroin», koja je Rješenjem o utvrđivanju spiska opojnih droga (Sl. list SFRJ, broj 70/78) pod rednim brojem 63 proglašena za opojnu drogu.

dakle, neovlašćeno prodavao materiju propisom proglašenu opojnom drogom

čime su osumnjičeni J. V. i R. D. radnjama opisanim u tačkama 1.,2. i 3. učinili produženo krivično djelo – Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga- iz člana 238. stav 1. KZ FBiH u vezi sa čl. 55. i čl.31. KZ FBiH, osumnjičeni S. M. i R. D. radnjama opisanim pod tačkom 4. krivično djelo – Posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga iz člana 239. stav 1. KZ FBiH, a osumnjičeni S. M. radnjama opisanim pod tačkom 5. i krivično djelo - Teške krađe iz člana 287. stav 1. tačka a) KZ FBiH u vezi s čl. 28. KZ FBiH, a radnjama opisanim pod tačkom 6. krivično djelo – Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga iz člana 238. stav 1. KZ FBiH.

Prijedlog dokaza koje treba izvesti:

1. Saslušati svjedoke:

- B.D., T., ul. Aleja bosanskih vladara broj 154,
- F.G. T., ul. Aleja bosanskih vladara broj 154
- S.D., T., ul. Rudarska, broj 271,
- Č.M., T., ul. Rudarska, broj 313,
- M.M., D., broj 516, općina T.,
- G.D., T., ul. Oslobođilaca, broj 72
- M.Z., T., ul. Armije BiH, broj 202
- vještaka B.K., T., Dom penzionera

2. Izvršiti uvid u slijedeće predmete i pročitati slijedeće spise: potvrdu o privremenom oduzimanju predmeta od osumnjičenog J. V. MUP-a TK broj 08-02/3-2-06/04 od 21.1.2004.godine, potvrdu o privremenom oduzimanju predmeta od osumnjičenog R. D. MUP-a TK broj 08-02/3-2-04.3-5/04 od 21.1.2004.godine, zapisnik MUP-a TK o pretresanju stana i drugih prostorija osumnjičenog J. V. broj 08-02/3-2-04.3-8019/04 od 21.1.2004.godine, zapisnik MUP-a TK o pretresanju vozila broj 08-02/3-2-04.3-819/03 od 21.1.2004.godine, naredbu sudije za prethodni postupak Općinskog suda Tuzla broj Kir-7/04 od 21.1.2004.godine, naredbu sudije za prethodni postupak Općinskog suda Tuzla broj Kir-6/04 od 21.1.2004.godine, potvrdu MUP-a TK o lišenju slobode osumnjičenog R. D. broj 08-02/3-2-2936/04 od 21.1.2004.godine, rješenje sudije za prethodni postupak Općinskog suda u Tuzli broj Kir-10/04 od 22.1.2004.godine o određivanju pritvora osumnjičenom R. D., nalaze i mišljenja MUP-

a TK broj 08-02/3-5-04.6-8019/03 od 23.1.2004.godine sa prilogom, naredbu sudije za prethodni postupak Općinskog suda u Tuzli Kir 8/04 od 21.1.2004. godine, zapisnik MUP-a TK o pretresanju stana i drugih prostorija osumnjičenog S. M. broj 08-02/3-2-04.3-8018/03 od 21.1.2004.godine, potvrdu MUP-a TK o privremenom oduzimanju predmeta od osumnjičenog S. M. broj 08-02/3-2-04.3-8/04 od 21.1.2004.godine, potvrdu MUP-a TK o privremenom oduzimanju predmeta od osumnjičenog S. M. broj 08-02/3-2-07a/04 od 21.1.2004.godine, nalaz i mišljenje vještaka neuropsihijatra dr K. B. od 17.2.2004.godine, izvod iz KE za osumnjičenog S. M., nalaz i mišljenje MUP-a TK broj 08-02/3-5-04.6-8019/03 od 4.2.2004.godine, fotodokumentaciju MUP-a TK broj 08-02/3-5-046-8019/03 od 22.1.2004.godine.

Rezultat istrage

Iz dokaza prikupljenih u toku istrage, a, prije svega, iz iskaza svjedoka B.D., F.G., S.D., Č.M., M.M., G.D. i M.Z., zapisnika o pretresanju stana i drugih prostorija, potvrda o privremenom oduzimanju predmeta, fotodokumentacije, nalaza i mišljenja MUP, te djelimično iskaza osumnjičenih, proizilazi osnovana sumnja da su osumnjičeni J. V., R. D. i S. M. učinili radnje opisane u činjeničnom osnovu optužnice.

Kako su radnjama opisanim u tačkama 1 - 3 činjeničnog osnova ove optužnice osumnjičeni J. V. i R. D. zajednički i u više navrata neovlašćeno prodavali materiju propisom proglašenu opojnom drogom, postoji osnovana sumnja da su oni tim radnjama učinili produženo krivično djelo – Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga iz člana 238. stav 1. KZ FBiH u vezi s čl. 55. i 31. KZ FBiH.

Kako je osumnjičeni R. D. radnjama opisanim u tački 4 činjeničnog osnova ove optužnice stavio na raspolaganje drugome prostorije radi uživanja opojne droge, postoji osnovana sumnja da je on tim radnjama učinio i krivično djelo - Posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga iz čl. 239. st. 1. KZ FBiH.

Kako je osumnjičeni S. M. radnjama opisanim u tački 4 činjeničnog osnova optužnice drugome dao opojnu drogu da je uživa, radnjama opisanim u tački 5 činjeničnog osnova ove optužnice obijanjem zatvorenog prostora pokušao tuđu pokretninu oduzeti drugome s ciljem da njenim prisvajanjem pribavi sebi protupravnu imovinsku korist, a radnjama opisanim u tački 6 neovlašćeno prodavao materiju propisom proglašenu opojnom drogom, postoji osnovana sumnja da je on tim radnjama učinio krivična djela - Posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga iz čl. 239. st. 1. KZ FBiH (tač. 4), krivično djelo - Teške krađe iz člana 287. stav 1. tačka a) KZ FBiH u vezi s čl. 28. KZ FBiH (tač. 5) i krivično djelo – Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga iz člana 238. stav 1. KZ FBiH (tač. 6).

Iz navedenih razloga predlažem sudiji za prethodno saslušanje Općinskog suda u Tuzli da ovu optužnicu potvrdi.

Osumnjičeni R. D. je državljanin Srbije i Crne Gore, prebivalište mu je u B., Srbija i Crna Gora, prebivalište njegove obitelji je takođe u B. Ovaj osumnjičeni nema prijavljen boravak u Bosni i Hercegovini, često mijenja boravište, putujući iz jednog

mjesta u drugo, nije zaposlen u Bosni i Hercegovini, niti ima kakve imovine u Bosni i Hercegovini. Ove okolnosti ukazuju na opasnost od bjekstva. Pošto, dakle, još uvijek postoji razlog za pritvor prema ovom osumnjičenom propisan u čl. 146. st. 1. tač. a) Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, predlažem da se prema osumnjičenom R. D. produži pritvor.

Takođe predlažem da se od osumnjičenih oduzme sva privremeno oduzeta opojna droga, a u skladu sa čl. 238. st. 4. KZ FBiH i čl. 239. st. 4. KZ FBiH.

Kako je vještak neuropsihijatar našao da je osumnjičeni S. M. ovisnik od opojnih droga i pošto postoji opasnost da će zbog te ovisnosti i ubuduće učiniti krivično djelo, predlažem da se istom izrekne mjera sigurnosti obaveznog liječenja od ovisnosti iz čl. 75. KZ FBiH.

Materijal koji potkrepljuje navode optužnice:

Uz tačku 1. činjeničnog osnova optužnice:

- zapisnik o ispitivanju osumnjičenog J. V. od 22.1.2004.godine i 10.2.2004.godine,
- zapisnik o ispitivanju osumnjičenog R. D. od 22.1.2004.godine i 10.2.2004.godine,
- zapisnik o saslušanju svjedoka B.D. od 24.1.2004. godine,
- zapisnik o saslušanju svjedoka F.G. od 24.1.2004. godine,
- potvrda o privremenom oduzimanju predmeta od osumnjičenog J. V. MUP-a TK broj 08-02/3-2-06/04 od 21.1.2004.godine,
- potvrda o privremenom oduzimanju predmeta od osumnjičenog R. D. MUP-a TK broj 08-02/3-2-04.3-5/04 od 21.1.2004.godine,
- zapisnik MUP-a TK o pretresanju stana i drugih prostorija osumnjičenog J. V. broj 08-02/3-2-04.3-8019/04 od 21.1.2004.godine,
- zapisnik MUP-a TK o pretresanju vozila broj 08-02/3-2-04.3-819/03 od 21.1.2004.godine,
- naredba sudije za prethodni postupak Općinskog suda Tuzla broj Kir-7/04 od 21.1.2004.godine,
- naredba sudije za prethodni postupak Općinskog suda Tuzla broj Kir-6/04 od 21.1.2004.godine.
- potvrda MUP-a TK o lišenju slobode osumnjičenog R. D. broj 08-02/3-2-2936/04 od 21.1.2004.godine
- rješenje sudije za prethodni postupak Općinskog suda u Tuzli broj Kir-10/04 od 22.1.2004.godine o određivanju pritvora osumnjičenom R. D.,
- nalaze i mišljenja MUP-a TK broj 08-02/3-5-04.6-8019/03 od 23.1.2004.godine sa prilogom,

Uz tačku 2. činjeničnog osnova optužnice:

- zapisnik o ispitivanju osumnjičenog J. V. od 22.1.2004.godine i 10.2.2004.godine,
- zapisnik o ispitivanju osumnjičenog R. D. od 22.1.2004.godine i 10.2.2004.godine,
- zapisnik o saslušanju svjedoka S.D. od 24.1.2004. godine,

- zapisnik o saslušanju svjedoka F.G. od 24.1.2004. godine,
- potvrda o privremenom oduzimanju predmeta od osumnjičenog J. V. MUP-a TK broj 08-02/3-2-06/04 od 21.1.2004.godine,
- potvrda o privremenom oduzimanju predmeta od osumnjičenog R. D. MUP-a TK broj 0'8-02/3-2-04.3-5/04 od 21.1.2004.godine,
- zapisnik MUP-a TK o pretresanju stana i drugih prostorija osumnjičenog J. V. broj 08-02/3-2-04.3-8019/04 od 21.1.2004.godine,
- zapisnik MUP-a TK o pretresanju vozila broj 08-02/3-2-04.3-819/03 od 21.1.2004.godine,
- naredba sudije za prethodni postupak Općinskog suda Tuzla broj Kir-7/04 od 21.1.2004.godine,
- naredba sudije za prethodni postupak Općinskog suda Tuzla broj Kir-6/04 od 21.1.2004.godine.
- potvrda MUP-a TK o lišenju slobode osumnjičenog R. D. broj 08-02/3-2-2936/04 od 21.1.2004.godine
- rješenje sudije za prethodni postupak Općinskog suda u Tuzli broj Kir-10/04 od 22.1.2004.godine o određivanju pritvora osumnjičenom R. D.,
- nalaze i mišljenja MUP-a TK broj 08-02/3-5-04.6-8019/03 od 23.1.2004.godine sa prilogom,

Uz tačku 3. činjeničnog osnova optužnice:

- zapisnik o ispitivanju osumnjičenog J. V. od 22.1.2004.godine i 10.2.2004.godine,
- zapisnik o ispitivanju osumnjičenog R. D. od 22.1.2004.godine i 10.2.2004.godine,
- zapisnik o saslušanju svjedoka Č.M. od 26.1.2004. godine,
- potvrda o privremenom oduzimanju predmeta od osumnjičenog J. V. MUP-a TK broj 08-02/3-2-06/04 od 21.1.2004.godine,
- potvrda o privremenom oduzimanju predmeta od osumnjičenog R. D. MUP-a TK broj 0'8-02/3-2-04.3-5/04 od 21.1.2004.godine,
- zapisnik MUP-a TK o pretresanju stana i drugih prostorija osumnjičenog J. V. broj 08-02/3-2-04.3-8019/04 od 21.1.2004.godine,
- zapisnik MUP-a TK o pretresanju vozila broj 08-02/3-2-04.3-819/03 od 21.1.2004.godine,
- naredba sudije za prethodni postupak Općinskog suda Tuzla broj Kir-7/04 od 21.1.2004.godine,
- naredba sudije za prethodni postupak Općinskog suda Tuzla broj Kir-6/04 od 21.1.2004.godine.
- potvrda MUP-a TK o lišenju slobode osumnjičenog R. D. broj 08-02/3-2-2936/04 od 21.1.2004.godine
- rješenje sudije za prethodni postupak Općinskog suda u Tuzli broj Kir-10/04 od 22.1.2004.godine o određivanju pritvora osumnjičenom R. D.,
- nalaze i mišljenja MUP-a TK broj 08-02/3-5-04.6-8019/03 od 23.1.2004.godine sa prilogom,

Uz tačku 4. činjeničnog osnova optužnice:

- zapisnik o ispitivanju osumnjičenog S. M. od 22.1.2004.godine i 10.2.2004.godine,

- zapisnik o ispitivanju osumnjičenog R. D. od 22.1.2004. godine i 10.2.2004. godine,
- zapisnik o saslušanju svjedoka M.M. od 26.1.2004. godine,
- potvrda o privremenom oduzimanju predmeta od osumnjičenog R. D. MUP-a TK broj 08-02/3-2-04.3-5/04 od 21.1.2004. godine,
- zapisnik MUP-a TK o pretresanju vozila broj 08-02/3-2-04.3-819/03 od 21.1.2004. godine,
- naredba sudije za prethodni postupak Općinskog suda Tuzla broj Kir-7/04 od 21.1.2004. godine,
- naredba sudije za prethodni postupak Općinskog suda u Tuzli Kir 8/04 od 21.1.2004. godine
- zapisnik MUP-a TK o pretresanju stana i drugih prostorija osumnjičenog S. M. broj 08-02/3-2-04.3-8018/03 od 21.1.2004. godine,
- potvrdu MUP-a TK o privremenom oduzimanju predmeta od osumnjičenog S. M. broj 08-02/3-2-04.3-8/04 od 21.1.2004. godine,
- potvrda MUP-a TK o lišenju slobode osumnjičenog R. D. broj 08-02/3-2-2936/04 od 21.1.2004. godine
- rješenje sudije za prethodni postupak Općinskog suda u Tuzli broj Kir-10/04 od 22.1.2004. godine o određivanju pritvora osumnjičenom R. D.,
- nalaze i mišljenja MUP-a TK broj 08-02/3-5-04.6-8019/03 od 23.1.2004. godine sa prilogom,
- zapisnik o saslušanju vještaka neuropsihijatra dr K. B. od 17.2.2004. godine,
- izvod iz kaznene evidencije za osumnjičenog S. M.

Uz tačku 5. činjeničnog osnova optužnice:

- zapisnik o ispitivanju osumnjičenog S. M. od 22.1.2004. godine i 10.2.2004. godine,
- zapisnik o saslušanju svjedoka G.D. od 24.1.2004. godine,
- zapisnik o saslušanju svjedoka M.Z. od 24.1.2004. godine,
- naredba sudije za prethodni postupak Općinskog suda u Tuzli Kir 8/04 od 21.1.2004. godine
- zapisnik MUP-a TK o pretresanju stana i drugih prostorija osumnjičenog S. M. broj 08-02/3-2-04.3-8018/03 od 21.1.2004. godine,
- potvrdu MUP-a TK o privremenom oduzimanju predmeta od osumnjičenog S. M. broj 08-02/3-2-04.3-8/04 od 21.1.2004. godine,
- potvrdu MUP-a TK o privremenom oduzimanju predmeta od osumnjičenog S. M. broj 08-02/3-2-07a/04 od 21.1.2004. godine,
- nalaz i mišljenje MUP-a TK broj 08-02/3-5-04.6-8019/03 od 4.2.2004. godine,
- fotodokumentaciju MUP-a TK broj 08-02/3-5-046-8019/03 od 22.1.2004. godine,
- zapisnik o saslušanju vještaka neuropsihijatra dr K. B. od 17.2.2004. godine,
- izvod iz kaznene evidencije za osumnjičenog S. M.

Uz tačku 6. činjeničnog osnova optužnice:

- zapisnik o ispitivanju osumnjičenog S. M. od 22.1.2004. godine i 10.2.2004. godine,
- zapisnik o saslušanju svjedoka R.D. od 24.1.2004. godine,
- naredba sudije za prethodni postupak Općinskog suda u Tuzli Kir 8/04 od 21.1.2004. godine

- zapisnik MUP-a TK o pretresanju stana i drugih prostorija osumnjičenog S. M. broj 08-02/3-2-04.3-8018/03 od 21.1.2004.godine,
- potvrdu MUP-a TK o privremenom oduzimanju predmeta od osumnjičenog S. M. broj 08-02/3-2-04.3-8/04 od 21.1.2004.godine,
- nalaze i mišljenja MUP-a TK broj 08-02/3-5-04.6-8019/03 od 23.1.2004.godine sa prilogom,
- zapisnik o saslušanju vještaka neuropsihijatra dr K. B. od 17.2.2004.godine,
- izvod iz kaznene evidencije za osumnjičenog S. M.

TUŽILAC
M. Z.

1.3. Podnošenje nove ili izmijenjene optužnice

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 228. st. 5. ZKP BiH, čl. 243. st. 5. ZKP FBiH, čl. 235. st. 5. ZKP RS i čl. 228. st. 5. ZKP BD BiH:

"Nakon odbijanja svih ili pojedinih tačaka u optužnici, tužitelj može podnijeti novu ili izmijenjenu optužnicu koja može biti zasnovana na novim dokazima. Nova odnosno izmijenjena optužnica podnosi se na potvrđivanje."

U toku postupka optuživanja, sudija za prethodno saslušanje može potvrditi ili odbiti sve ili pojedine tačke optužnice (čl. 228. st. 5. ZKP BiH, čl. 243. st. 5. ZKP FBiH, čl. 235. st. 5. ZKP RS i čl. 228. st. 5. ZKP BD BiH).

Odbijanje svih ili pojedinih tačaka podnesene optužnice ne znači gubitak prava tužitelja da, povodom događaja koji je bio predmet prvobitne optužnice i u odnosu na osobu koja je bila osumnjičena za krivično djelo prvobitnom optužnicom, ponovo podnese optužnicu. Izričitom zakonskom odredbom tužitelj je ovlašten da u pogledu tačaka optužnice koje je sudija za prethodno saslušanje odbio podnese novu ili izmijenjenu optužnicu. Međutim, **nova ili izmijenjena optužnica mora biti zasnovana na novim dokazima** budući da je prvobitnu optužnicu ili pojedine njene tačke sudija za prethodno saslušanje odbio upravo zbog toga što je ocjenio da iz materijala kojima je tužitelj potkrijepio svoje navode iz prvobitne optužnice ne proizilazi osnovana sumnja da je osumnjičeni učinio krivično djelo.

Zakonska odredba terminološki razlikuje novu od izmijenjene optužnice, ali ne određuje šta se smatra novom a šta izmijenjenom optužnicom. S obzirom da podnošenje nove ili izmijenjene optužnice zakon uvjetuje njihovim zasnivanjem na novim dokazima, čini se da pojam izmijenjene optužnice treba posmatrati s aspekta optužnice kao cjelovitog dokumenta, a ne samo njenog činjeničnog ili pravnog osnova. Stoga bi se izmijenjenom optužnicom u smislu ove zakonske odredbe trebala smatrati i optužnica koja se u odnosu na prvobitno podnesenu optužnicu razlikuje samo u pogledu materijala koji potkrepljuju navode optužnice. Izmijenjenom optužnicom, takođe, trebalo bi smatrati i

optužnicu koja sadrži određene izmjene u odnosu na prvobitnu optužnicu i u pogledu njenog činjeničnog ili pravnog osnova pod uvjetom da se radi o genusno istovrsnom djelu. U svim ostalim slučajevima izmjene činjeničnog osnova ili izmjene osumnjičene osobe u odnosu na prvobitnu optužnicu, radilo bi se, u stvari, o novoj optužnici. Međutim, ovo razlikovanje nema praktičnog značaja budući da zakon obavezuje da, u slučaju podnošenja nove ili izmijenjene optužnice u pogledu tačaka iz prvobitne optužnice koje je sudija za prethodno saslušanje odbio, **nova ili izmijenjena optužnica se podnosi na potvrđivanje.**

S obzirom da je odbijanjem svih ili pojedinih tačaka prvobitne optužnice, sudija za prethodno saslušanje isključio mogućnost da ta optužnica odnosne pojedine njene tačke budu predmet raspravljanja na glavnom pretresu, te, budući da nova ili izmijenjena optužnica mora takođe proći proceduru odlučivanja sudije za prethodno saslušanje o njenoj osnovanosti, te, u slučaju da bude potvrđena, biti predmet raspravljanja na glavnom pretresu, nova ili izmijenjena optužnica mora sadržavati sve obavezne elemente sadržaja optužnice propisane čl. 227. st. 1. ZKP BiH, čl. 242. st. 1. ZKP FBiH, čl. 234. st. 1. ZKP RS i čl. 227. st. 1. ZKP BD BiH.

1.4. Povlačenje optužnice

Relevantne zakonske odredbe:

Čl. 38. ZKP BiH, čl. 52. ZKP FBiH, čl. 46. ZKP RS i čl. 38. ZKP BD BiH:

"Tužitelj može odustati od gonjenja do završetka glavnog pretresa, a u postupku pred vijećem apelacionog odjeljenja - kada je to predviđeno zakonom."

Čl. 232. ZKP BiH, čl. 247. ZKP FBiH, čl. 240. ZKP RS i čl. 232. ZKP BD BiH:

"(1) Tužitelj može povući optužnicu, bez prethodnog odobrenja, do njenog potvrđivanja,

a nakon toga, pa do početka glavnog pretresa - samo uz odobrenje sudije za prethodno saslušanje koji je potvrdio optužnicu.

(2) U slučaju iz stava 1. ovog člana, postupak se obustavlja rješenjem, a o čemu se odmah obavještavaju osumnjičeni, odnosno optuženi i branitelj, kao i oštećeni."

Prvocitiranim zakonskim odredbama regulisan je **princip mutabiliteta**: pravilo da tužitelj koji je započeo sa krivičnim gonjenjem određene osobe za određeno krivično djelo može odustati od gonjenja. Prema našim zakonima, tužitelj to pravo može iskoristiti do završetka glavnog pretresa, a, ako je u drugostepenom postupku došlo do ukidanja prvostepene presude, tužitelj može odustati od gonjenja i na pretresu pred vijećem apelacionog odjeljenja (čl. 317. st. 1. ZKP BiH, čl. 332. st. 1. ZKP FBiH, čl. 323. st. 1. ZKP RS, čl. 317. ZKP BD BiH).

Imajući u vidu načelo legaliteta krivičnog gonjenja, prema kojem je tužitelj, uz izuzetke o kojima je bilo govora u uvodnom izlaganju o podizanju optužnice, dužan preduzeti

krivično gonjenje ako postoje dokazi da je učinjeno krivično djelo, jasno je da je pravo tužitelja da odustane od gonjenja uvjetovano njegovom ocjenom da ne postoje dokazi da je određena osoba učinila krivično djelo ili da postoje okolnosti koje isključuju krivično gonjenje.

S obzirom na različite faze postupka, zakonodavac na različite načine određuje **radnje tužitelja kojima on odustaje od gonjenja**:

- u fazi istrage – **tužitelj donosi naredbu o obustavi istrage** (čl. 224. ZKP BiH, čl. 239. ZKP FBiH, čl. 224. ZKP RS i čl. 224. ZKP BD BiH),
- od podizanja optužnice do početka glavnog pretresa – **tužitelj povlači optužnicu** (čl. 232. ZKP BiH, čl. 247. ZKP FBiH, čl. 240. ZKP RS i čl. 232. ZKP BD BiH),
- od započinjanja pa do završetka glavnog pretresu i pretresa pred vijećem apelacionog odjeljenja – **tužitelj odustaje od optužnice** (čl. 283. tač. c) ZKP BiH, čl. 298. tač. c) ZKP FBiH, čl. 289. tač. c) . ZKP RS i čl. 283.. tač. c) ZKP BD BiH, te čl. 317. st. 1. ZKP BiH, čl. 332. st. 1. ZKP FBiH, čl. 323. st. 1. ZKP RS, čl. 317. ZKP BD BiH).

Povlačenje optužnice (čl. 232. ZKP BiH, čl. 247. ZKP FBiH, čl. 240. ZKP RS i čl. 232. ZKP BD BiH) je, prema tome, radnja odustanka tužitelja od krivičnog gonjenja određene osobe za određeno krivično djelo nakon što je protiv te osobe podigao optužnicu a prije nego što je po toj optužnici započeo glavni pretres.

Za povlačenje optužnice prije njenog potvrđivanja tužitelju nije potrebno prethodno odobrenje sudije za prethodno saslušanje, a, **nakon potvrđivanja optužnice**, pa do početka glavnog pretresa, **tužitelj može povući optužnicu - samo uz odobrenje sudije za prethodno saslušanje koji je potvrdio optužnicu**. Ovakvo zakonsko rješenje predstavlja, pri svojoj realizaciji, izvjesno ograničenje principa mutabiliteta.

Zakoni naglašavaju da odobrenje može dati samo sudija za prethodno saslušanje koji je potvrdio odnosnu optužnicu. Stoga, samo ukoliko je taj sudija iz određenih razloga spriječen da postupa, odobrenje za povlačenje optužnice može dati drugi sudija za prethodno saslušanje kojeg je predsjednik suda odredio za postupanje po podnesku tužitelja kojim on traži odobrenje za povlačenje optužnice.

Podnesak kojim tužitelj traži odobrenje za povlačenje optužnice ne mora imati posebnu formu, ali, s obzirom da se radi o zahtjevu za odobrenje određene radnje upućenom sudu, konkretno sudiji za prethodno saslušanje, taj zahtjev mora biti obrazložen. U pravilu, obrazloženje će se sastojati u navođenju razloga zbog kojih tužitelj smatra da više ne postoji osnovana sumnja da je optuženi učinio krivično djelo za koje ga je optužio optužnicom (na pr., u postupku rješavanja o prethodnom prigovoru optuženog, sudija za prethodno saslušanje je prihvatio prigovor odbrane da je ključni dokaz optužbe pribavljen na nezakonit način i kao nezakonit dokaz ga izdvojio, te, usljed toga tužitelj smatra da više nema dovoljno dokaza za osnovanu sumnju da je optuženi učinio krivično djelo) ili zbog kojih smatra da postoji okolnost koja isključuje krivično gonjenje.

Zakoni određuju da se u slučaju povlačenja optužnice, postupak obustavlja rješenjem.

Kada se radi o povlačenju optužnice nakon njenog potvrđivanja, u praksi nema dileme da sudija za prethodno saslušanje donosi navedeno rješenje.

Kako je uvjet za povlačenje potvrđene optužnice odobrenje sudije za prethodno saslušanje koji je potvrdio optužnicu, podnesak tužitelja kojim traži odobrenje za povlačenje optužnice bi trebao, u cilju što efikasnijeg postupanja, istovremeno sadržavati i prijedlog sudiji za prethodno saslušanje da rješenjem konstatuje povlačenje optužnice i obustavi krivični postupak protiv optuženog.

Budući da zakoni zahtijevaju i odobrenje sudije za prethodno saslušanje za povlačenje optužnice i donošenje rješenja o obustavi postupka, sudija za prethodno saslušanje bi, kada odobri povlačenje optužnice, trebao donijeti rješenje kojim se istovremeno odobrava tužitelju povlačenje optužnice, konstatuje njeno povlačenje i krivični postupak protiv određenog optuženog zbog određenog krivičnog djela po označenoj optužnici obustavlja. Rješenje, takođe, mora sadržavati i odluku da troškovi krivičnog postupka padaju na teret budžetskih sredstava (čl. 189. st. 1. ZKP BiH, čl. 203. st. 1. ZKP FBiH, čl. 100. st. 1. ZKP RS i čl. 189. st. 1. ZKP BD BiH), te, ukoliko je oštećeni postavio imovinskopravni zahtjev, odluku kojom se on sa tim zahtjevom upućuje na parnični postupak (čl. 198. st. 3. ZKP BiH, čl. 212. st. 3. ZKP FBiH, čl. 108. st. 3. ZKP RS i čl. 198. st. 3. ZKP BD BiH).

Kada je u pitanju povlačenje optužnice prije njenog potvrđivanja, u praksi su ispoljena različita stajališta.

Postoji stanovište da bi u tom slučaju sud u svojim spisima trebao samo konstatovati povlačenje podnesene optužnice bez donošenja rješenja kojim se postupak obustavlja. Obrazloženje za ovakvu praksu zasniva se na stajalištu da se na taj način spriječava nastupanje presuđene stvari i tužitelju omogućava da bez ponavljanja postupka u smislu čl. 326. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 342. st. 1. ZKP FBiH, čl. 332. st. 1. ZKP RS i čl. 326. st. 1. ZKP BD BiH, podnese novu optužnicu.

S obzirom da zakoni u pogledu obaveze donošenja rješenja o obustavi postupka u slučaju povlačenja optužnice, ne prave razliku između toga da li se radi o potvrđenoj ili nepotvrđenoj optužnici, striktna primjena čl. 232. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 247. st. 2. ZKP FBiH, čl. 240. st. 2. ZKP RS i čl. 232. st. 2. ZKP BD BiH zahtijeva donošenje pomenutog rješenja i u slučaju povlačenja optužnice prije njenog potvrđivanja.

Donošenje rješenja o obustavi postupka ne onemogućava tužitelja da podnese novu optužnicu. Pravomoćno rješenje o obustavi postupka kao presuđena stvar onemogućava tužitelja da, bez dopuštenog ponavljanja postupka, ponovo vodi postupak za ono za šta je postupak pravomoćno obustavljen prije početka glavnog pretresa, dakle, po optužnom aktu koji je već jednom povukao, ali ga ne spriječava da podnese novu optužnicu za isto djelo protiv druge osobe ili protiv iste osobe za drugo djelo.

Protiv rješenja donesenog u smislu čl. 232. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 247. st. 2. ZKP FBiH, čl. 240. st. 2. ZKP RS i čl. 232. st. 2. ZKP BD BiH, u skladu sa čl. 318. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 334. st. 1. ZKP FBiH, čl. 325. st. 1. ZKP RS i čl. 318. st. 1. ZKP BD BiH, stranke, branitelj i osobe čija su prava povrijeđena mogu podnijeti žalbu.

S obzirom na to, rješenje o obustavi postupka sudija za prethodno saslušanje je dužan dostaviti navedenim osobama. Na taj način se istovremeno vrši i njihovo obavještanje o donošenju toga rješenja i ispunjava obaveza iz čl. 232. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 247. st. 2. ZKP FBiH, čl. 240. st. 2. ZKP RS i čl. 232. st. 2. ZKP BD BiH.

1.5. Izmjena optužnice na glavnom pretresu

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 275. ZKP BiH, čl. 290. ZKP FBiH, čl. 282. ZKP RS i čl. 275. ZKP BD BiH:

«Ako tužitelj ocijeni da izvedeni dokazi ukazuju da se izmijenilo činjenično stanje izneseno u optužnici, on može na glavnom pretresu izmijeniti optužnicu. Radi pripremanja odbrane, glavni pretres se može odgoditi. U ovom slučaju ne vrši se potvrđivanje optužnice.»

Tužitelj ima pravo izmijeniti optužnicu na glavnom pretresu. U skladu sa načelom legaliteta krivičnog gonjenja, kada se za to steknu uvjeti određeni ovom zakonskom odredbom, izmjena optužnice na glavnom pretresu je i dužnost tužitelja.

Uvjet za izmjenu optužnice na glavnom pretresu je da dokazi izvedeni na glavnom pretresu ukazuju da se izmijenilo činjenično stanje izneseno u optužnici. Iz tog razloga, tužitelj može izmijeniti optužnicu **tek nakon što su na glavnom pretresu izvedeni dokazi** optužbe i dokazi odbrane. Prije izvođenja dokaza na glavnom pretresu, tužitelj ne može izmijeniti optužnicu.

Potrebno je da tužitelj ocjenjuje da izvedeni dokazi ukazuju da se izmijenilo činjenično stanje izneseno u optužnici. Mora se, dakle, raditi **o izmjeni činjeničnog osnova optužnice**. Izmjena činjeničnog osnova optužnice će, u pravilu, imati za posljedicu i izmjenu njenog pravnog osnova, ali to nije nužno. (Moguće je, na primjer, da izvedeni dokazi ukazuju da je optuženi prisvojio novac koji mu je bio povjeren u službi u iznosu od 40 000 KM, a ne u iznosu od 35 000 KM, kako je bilo izneseno u optužnici. U tom slučaju, izmjena činjenične osnove djela nema za posljedicu promjenu pravne kvalifikacije djela.)

Pravo tužitelja da izmijeni optužnicu na glavnom pretresu zakoni vezuju uz njegovu ocjenu izvedenih dokaza. Za izmjenu optužnice na glavnom pretresu **tužitelju nije potrebno odobrenje suda**. «... tužitelj je ovlašten da izmijeni optužnicu na glavnom pretresu ukoliko u toku glavnog pretresa nađe da izvedeni dokazi ukazuju da se izmijenilo činjenično stanje izneseno u optužnici. Navedena zakonska odredba ovo ovlaštenje tužitelja veže uz njegovu sopstvenu ocjenu dokaza izvedenih na glavnom pretresu, te, stoga, sud nije ovlašten da ulazi u tu tužiteljevu ocjenu i njegovu procjenu da dokazi izvedeni na glavnom pretresu ukazuju da se izmijenilo činjenično stanje izneseno u optužnici i da, u slučaju da smatra da dokazi izvedeni na glavnom pretresu ne ukazuju da se izmijenilo činjenično stanje izneseno u optužnici, uskrati tužitelju pravo da na glavnom pretresu izmijeni optužnicu.»⁹

⁹ Presuda Vrhovnog suda FBiH, Kž 534/04 od 10.3.2005. godine

Pošto se radi o tužiteljevoj ocjeni rezultata izvedenih dokaza, tužitelj je ovlašten izmijeniti optužnicu na glavnom pretresu i u slučaju kada na glavnom pretresu nisu izvođeni novi dokazi, predloženi tek na glavnom pretresu.

Zakoni ne određuju u kojem obimu se moraju kretati izmjene činjeničnog osnova optužnice i kakav mora biti njihov pravni značaj. S obzirom na to, **izmjene optužnice na glavnom pretresu mogu biti na štetu ili u korist optuženog**, mogu ga dovesti u povoljniji ili nepovoljniji pravni položaj.¹⁰ "... tužitelj je mogao na glavnom pretresu modifikovati činjenični opis djela u odnosu na optuženog T.M., na osnovu svoje promijenjene subjektivne ocjene izvedenih dokaza, bez obzira da li su se oni sadržajno promijenili ili ostali isti (naravno ispunjen je i uvjet da se takve činjenice i okolnosti odnose na genusno isto djelo). Pri tome je za ovakvu izmjenu optužnice potpuno irelevantno da li ona u ovom krivičnom postupku ima za posljedicu pogoršanje pravnog položaja optuženog T.M., kako to on pogrešno smatra u svojoj žalbi."¹¹ U svakom slučaju, izmijenjena optužnica mora za osnovu imati isti događaj iz prošlosti kao i prvobitna optužnica. U protivnom radilo bi se o novoj optužnici.

Optuženom se mora omogućiti izjašnjenje o izmijenjenoj optužnici. Međutim, on nije dužan da se o izmijenjenoj optužnici izjašnjava, što se, analogno odredbi čl. 229. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 244. st. 1. ZKP FBiH, čl. 238. st. 1. ZKP RS i čl. 229. st. 1. ZKP BD BiH, ima smatrati kao dalje poricanje krivnje.

Optuženi ima pravo na odgađanje (odlaganje ili prekid) **glavnog pretresa radi pripremanja odbrane.** Na ovo pravo optuženog nema utjecaja okolnost da li izvršena izmjena optužnice dovodi optuženog u povoljniji ili nepovoljniji položaj u odnosu na prvobitnu optužnicu. Stoga se sud, pri ocjeni da li će prihvatiti zahtjev optuženog ili branitelja za odgađanje glavnog pretresa radi pripremanja odbrane, mora rukovoditi obimom, sadržinom i karakterom odnosno pravnim značajem izvršenih izmjena a ne navedenom okolnošću. Neprihvatanje zahtjeva za odgađanje pretresa radi pripremanja odbrane u slučaju kada je to, zbog karaktera izvršenih izmjena bilo potrebno, predstavljaće povredu tzv. minimalnih prava optuženog na odbranu iz čl. 6. st.3. tač. b) i c) EKLJP odnosno bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz čl. 297. st. 1. tač. d) ZKP BiH, odnosno čl. 312. st. 1. tač. d) ZKP FBiH, čl. 303. st. 1. tač. g) ZKP RS i čl. 297. st. 1. tač. d) ZKP BD BiH. Međutim, «kada su izmjenom optužnice na glavnom pretresu postojećem činjeničnom stanju dodate izvjesne okolnosti koje se odnose na bliža svojstva krivičnog djela koja ga konkretizuju i koja su bila poznata optuženom u toku čitavog postupka, a pri tome su ostale neizmijenjene činjenice koje određuju identitet djela, onda takva izmjena optužnice po sadržaju i obimu ne iziskuje potrebu prekidanja glavnog pretresa radi pripremanja odbrane, pa kada je sud takav prijedlog odbrane odbio time nije počinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka.»¹² U sklopu prava na odbranu, u slučaju izmjene optužnice na glavnom pretresu, optuženi i branitelj imaju pravo predlagati izvođenje novih dokaza na glavnom pretresu.

¹⁰ Suprotno stajalište izraženo je u Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D. i Simović M.: "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 697-699.

¹¹ Presuda Vrhovnog suda FBiH, Kž 380/05 od 6.10.2005. godine

¹² Presuda Vrhovnog suda RS, Kž 183/00 od 18.9.2000. godine

Izmjenu optužnice na glavnom pretresu tužitelj može izvršiti pismenim podneskom ili usmeno na zapisnik do završetka glavnog pretresa. S obzirom na pravo odbrane da predloži izvođenje novih dokaza u vezi sa izmijenjenom optužnicom, ukoliko je tužitelj optužnicu izmijenio u završnoj riječi, glavni pretres se vraća u fazu dokaznog postupka.

Zakoni ne predviđaju mogućnost odlaganja glavnog pretresa zbog pripremanja izmijenjene optužnice, nego samo mogućnost prekida glavnog pretresa „radi pripremanja optužbe“ (čl. 252. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 267. st. 1. ZKP FBiH, čl. 259. st. 1. ZKP RS i čl. 252. st. 1. ZKP BD BiH).

Izmijenjena optužnica se ne dostavlja na potvrđivanje.

Izmjena optužnice može biti od utjecaja na funkcionalnu i stvarnu nadležnost suda. U tom slučaju:

- ukoliko je za krivično djelo iz prvobitne optužnice bio funkcionalno nadležan sudija pojedinac, a za krivično djelo iz izmijenjene optužnice vijeće sudija, formiraće se vijeće i glavni pretres mora početi iznova. U suprotnom slučaju, ako je za krivično djelo iz prvobitne optužnice funkcionalno bilo nadležno vijeće sudija, a za krivično djelo iz izmijenjene optužnice sudija pojedinac, glavni pretres će se nastaviti pred vijećem pred kojim je započeo jer takvim postupanjem optuženi neće doći u gori procesni položaj,
- ukoliko je za krivično djelo iz izmijenjene optužnice stvarno nadležan viši odnosno drugi sud, sud pred kojim se vodi postupak će donijeti presudu kojom se optužba odbija (čl. 283. tač. a) ZKP BiH, odnosno čl. 298. tač. a) ZKP FBiH, čl. 289. tač. a) ZKP RS i čl. 283. tač. a) ZKP BD BiH). U suprotnom, ukoliko je za djelo iz izmijenjene optužnice nadležan niži sud, viši sud pred kojim se vodi postupak će dovršiti postupak (čl. 36. st. 2. ZKP FBiH i čl. 34. st. 2. ZKP RS).

TEST PITANJA – PODIZANJE OPTUŽNICE

1. Koji su načini okončanja istrage?
2. Šta podrazumijeva načelo legaliteta krivičnog gonjenja i koji su izuzeci od tog načela?
3. U čijoj je funkcionalnoj nadležnosti sudsko obezbjeđenje dokaza nakon podizanja optužnice?
4. Šta je zakonski uvjet za podizanje optužnice i šta on podrazumijeva?
5. Šta podrazumijeva načelo slobodne ocjene dokaza i koji su izuzeci od tog načela?
6. Šta je obučeno zakonskim pojmom „priprema optužnice“?
7. U kojem je roku nakon okončanja istrage tužitelj dužan pripremiti optužnicu i uputiti je sudiji za prethodno saslušanje?
8. Koji su obavezni elementi sadržaja optužnice?
9. Koji su uvjeti za obuhvaćanje više krivičnih djela ili više osumnjičenih jednom optužnicom?
10. Šta mora sadržavati opis djela u optužnici?
11. Koje obavezne elemente sadržaja optužnice mora sadržavati nova ili izmijenjena optužnica?
12. Koji su uvjeti za izmjenu optužnice na glavnom pretresu?

HIPOTETIČKI SLUČAJEVI – PODIZANJE OPTUŽNICE

1. Protiv osumnjičenog je vođena istraga za krivično djelo ubistva iz čl. 166. st.1. KZ FBiH (odnosno iz čl. 148. st. 1. KZ RS, odnosno iz čl. 163. st. 1. KZ BD BiH), učinjenog na taj način što je: „Dana 25.8.2004. godine, oko 20,00 sati, u S., sa balkona svoga stana u Ul. M.G. br. 9/IX, u pravcu oštećenog F.B., koji se nalazio na balkonu svoga stana u Ul. M.G. br. 6/XII, htijući ga lišiti života ispalio dva hica iz pištolja marke CZ, kalibra 7,62 mm, fabrički broj 26534, od kojih je jedno zrno pogodilo oštećenog u glavu nanijevši mu povrede koje su prouzrokovale njegovu smrt.“ Nakon sprovedene istrage, ocjenom pribavljenih dokaza, tužitelj je zaključio da nema dokaza da je umišljaj osumnjičenog bio usmjeren na usmrćenje oštećenog F.B. nego da pribavljeni dokazi ukazuju da je osumnjičeni, za vrijeme proslave rođenja svoga unuka, sa balkona svoga stana nasumice ispalio dva hica iz pištolja, te da je jedan od ispaljenih hitaca pogodio u glavu oštećenog koji se nalazio na balkonu svoga stana u zgradi koja se nalazi nasuprot zgrade u kojoj živi osumnjičeni. Tužitelj je odlučio podići optužnicu protiv osumnjičenog zbog krivičnog djela teško djelo protiv opće sigurnosti ljudi i imovine iz čl. 328. st. 4. u vezi sa čl. 323. st. 4. u vezi sa st. 1. KZ FBiH, odnosno izazivanja opasnosti iz čl. 402. st. 6. u vezi sa st. 4. i u vezi sa st. 1. KZ RS i iz čl. 322. st. 4. u vezi sa čl. 317. st. 4. i u vezi sa st. 1. KZ BD BiH. Opis djela u optužnici glasilo je: „Dana 25.8.2004. godine, oko 20,00 sati, sa balkona svoga stana u Ul. M.G. br. 9/IX, proslavljajući rođenje unuka, ispalio iz pištolja marke CZ, kalibra 7,62 mm, fabrički broj 26534, dva hica od kojih je jedan pogodio u glavu oštećenog F.B., koji se nalazio na balkonu svoga stana u Ul. M.G. br. 6/XII, u zgradi koja se nalazi s druge strane ulice u odnosu na zgradu u kojoj se nalazi stan osumnjičenog, nanijevši mu na taj način povrede koje su prouzrokovale smrt oštećenog F.B.“. Da li je činjenični osnov optužnice sačinjen u skladu s čl. 242. st. 1. tač. c) ZKP FBiH, odnosno čl. 234. st. 1. tač. v) ZKP RS i čl. 227. st. 1. tač. c) ZKP BD BiH?

2. Prvobitno podnesenom optužnicom optuženom je stavljeno na teret da je, u namjeri pribavljanja protivpravne imovinske koristi, metalnom šipkom odvalio katanac na ulaznim vratima štale oštećenog, ušao u štalu, iz nje izveo i odveo u svoju štalu kravu oštećenog vrijednu 1500,00 KM, te da je time učinio krivično djelo teške krađe iz čl. 287. st. 1. tač. a) KZ FBiH, odnosno čl. 232. st. 1. tač. 1 KZ RS i čl. 281. st. 1. tač. 1. KZ BD BiH. Na glavnom pretresu, koji je vođen pred sudijom pojedincom, nakon izvedenih dokaza, tužitelj je izmijenio činjenični osnov optužnice tako da je u opis djela unio da je optuženi, na vratima štale oštećenog, nakon što mu se oštećeni obratio riječima: „Hej, šta to radiš? Ostavi tu kravu!“, podigavši metalnu šipku rekao oštećenom: „Sklanjaj se sa tih vrata ili ću ti razbiti glavu“, te da se oštećeni nakon toga sklonio s vrata štale a optuženi izašao iz štale i odveo kravu. Međutim, tužitelj je i dalje ostao pri pravnoj kvalifikaciji iz prvobitno podnesene optužnice i sudija je nastavio glavni pretres. Da li je sudija postupio pravilno?

2. ODLUČIVANJE SUDIJE ZA PRETHODNO SASLUŠANJE O OPTUŽNICI

Nakon što tužitelj pripremi i uputi optužnicu sudiji za prethodno saslušanje nadležnog suda, sudija za prethodno saslušanje je dužan da **u roku od osam dana od dana prijema optužnice ispita optužnicu i potvrdi ili odbije sve ili pojedine tačke optužnice.**

Sudija za prethodno saslušanje najprije ispituje formalnu stranu optužnice, tj. da li je optužnica sastavljena u skladu sa čl. 227. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 242. st. 1. ZKP FBiH, čl. 234. st. 1. ZKP RS i čl. 227. st. 1. ZKP BD BiH. Cilj ovog ispitivanja je utvrđivanje da li optužnica sadrži sve što je potrebno kako bi se po njoj moglo postupati (čl. 148. st. 2. ZKP BiH, čl. 162. st. 2. ZKP FBiH, čl. 59. st. 2. ZKP RS i čl. 148. st. 2. ZKP BD BiH), u ovom slučaju, prije svega, kako bi se mogla ocijeniti njena osnovanost.

Ukoliko je optužnica nerazumljiva ili ne sadrži sve što je potrebno da bi se po njoj moglo postupati, **sudija za prethodno saslušanje će pozvati tužitelja da u određenom roku optužnicu ispravi, odnosno dopuni**, s upozorenjem da će u slučaju propuštanja navedenog roka ili preduzimanja potrebne radnje, optužnica biti odbačena (čl. 148. st. 3. i 4. ZKP BiH, čl. 162. st. 3. i 4. ZKP FBiH, čl. 59. st. 3. i 4. ZKP RS i čl. 148. st. 3. i 4. ZKP BD BiH).

Poziv tužitelju za ispravljanje ili dopunu optužnice vrši se pismenim podneskom uz naznačenje:

- u čemu se ogleda nerazumljivost ili nepotpunost optužnice,
- roka u kojem se ispravka odnosno dopuna mora izvršiti i
- posljedica propuštanja.

Prilog broj 3: Poziv tužitelju za dopunu optužnice

OPĆINSKI SUD ZENICA

Broj Kpp 17/04

Zenica, 12.3.2004. godine

*KANTONALNOM TUŽITELJSTVU
ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA
ZENICA*

- na broj Kt 285/03 -

Dana 8.3.2004. sudiji za prethodno saslušanje ovog suda uputili ste optužnicu Kt 285/03 od 7.3.2004. godine protiv osumnjičenog G.S. iz Visokog, zbog osnovane sumnje da je učinio krivično djelo razbojništva iz čl. 289. st. 1. KZ FBiH.

Suprotno odredbi čl. 242. st. 1. tač. c) ZKP BiH, činjenični osnov navedene optužnice ne sadrži naznaku mjesta i vremena učinjenja krivičnog djela.

S obzirom da iz navedenog razloga optužnica ne sadrži sve što je potrebno da bi sudija za prethodno saslušanje mogao po njoj postupiti, pozivamo vas, u skladu sa čl. 162. st. 3. ZKP FBiH, da navedenu optužnicu u roku od tri dana od dana prijema ovog dopisa dopunite tako što ćete u činjeničnom osnovu optužnice naznačiti vrijeme i mjesto učinjenja krivičnog djela.

Ukoliko u datom roku ne izvršiti dopunu optužnice, sudija za prethodno saslušanje će navedenu optužnicu odbaciti.

*Sudija za prethodno saslušanje
G.G.*

Ukoliko tužitelj u ostavljenom roku optužnicu ne ispravi odnosno ne dopuni, sudija za prethodno saslušanje će **odbaciti optužnicu** (čl. 148. st. 3. ZKP BiH, čl. 162. st. 3. ZKP FBiH, čl. 59. st. 3. ZKP RS i čl. 148. st. 3. ZKP BD BiH). Protiv ovog rješenja dopuštena je žalba vijeću iz čl. 24. st. 6. ZKP BiH i ZKP BD BiH (čl. 318. st. 1. i čl. 321. st. 2. ZKP BiH i ZKP BD BiH) odnosno iz čl. 25. st. 6. ZKP FBiH (čl. 334. st. 1. i čl. 337. st. 2. ZKP FBiH) i iz čl. 24. st. 5. ZKP RS (čl. 325. st. 1. i čl. 328. st. 2. ZKP RS). "Zakonska određenja "ne učiniti", odnosno "propustiti rok", pretpostavljaju pasivnost podnosioca podneska prema nalogu Suda da se podnesak ispravi, dopuni i sl. I samo ako se o tome radi dopustivo je povući procesne posljedice koje predviđaju ovi propisi. U protivnom (ukoliko podnositelj podneska, u nastojanju da ispravi nedostatke na koje mu je ukazano, ne učini to kako treba ili učini kakvu novu grešku) ovakve se konsekvence odbacivanja podneska ne mogu primjeniti već podnosioca podneska treba ponovo poučiti da nedostatke otkloni (*Vrhovni sud BiH, Kž-219/84*)."¹³

Prilog broj 4: Rješenje o odbacivanju optužnice

OPĆINSKI SUD ZENICA

Broj Kpp 17/04

Zenica, 19.3.2004. godine

Općinski sud u Zenici, po sudiji G.G. kao sudiji za prethodno saslušanje, uz sudjelovanje P.P. kao zapisničara, u krivičnom predmetu osumnjičenog G.S. iz Visokog, zbog krivičnog djela razbojništva iz čl. 289. st. 1. KZ FBiH, a po optužnici Kantonalnog tužiteljstva Zeničko-dobojskog kantona Kt 285/03 od 7.3.2004. godine, donio je dana 19.3.2004. godine

¹³ Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M.: "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 473.

RJEŠENJE

Optužnica Kantonalnog tužiteljstva Zeničko-dobojskog kantona Kt 285/03 od 7.3.2004. godine, protiv osumnjičenog G.S. iz Visokog, zbog krivičnog djela razbojništva iz čl. 289. st. 1. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, se odbacuje.

Obrazloženje

Kantonalno tužiteljstvo Zeničko-dobojskog kantona uputilo je dana 8.3.2004. godine sudiji za prethodno saslušanje ovog suda optužnicu Kt 285/03 od 7.3.2004. godine protiv osumnjičenog G.S. iz Visokog, zbog krivičnog djela razbojništva iz čl. 289. st. 1. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (KZ FBiH).

Ispitujući da li je podnesena optužnica sastavljena u skladu s čl. 242. st. 1. Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (ZKP FBiH), sudija za prethodno saslušanje je utvrdio da u činjeničnom osnovu optužnice, suprotno tač. c) navedene zakonske odredbe, nisu naznačeni vrijeme i mjesto učinjenja krivičnog djela.

Pošto se zbog navedenog nedostatka podnešena optužnica nije mogla ispitati, sudija za prethodno saslušanje je, u skladu sa čl. 162. st. 3. ZKP FBiH, dana 12.3.2004. godine uputio dopis Kantonalnom tužiteljstvu Zeničko-dobojskog kantona s pozivom da u roku od tri dana od dana prijema dopisa dopune navedenu optužnicu tako što će u činjeničnom osnovu optužnice navesti vrijeme i mjesto učinjenja krivičnog djela. Istovremeno, u skladu sa čl. 162. st. 4. ZKP FBiH, sudija za prethodno saslušanje je upozorio Kantonalno tužiteljstvo na posljedice propuštanja.

Navedeni dopis Kantonalno tužiteljstvo Zeničko-dobojskog kantona je primilo 12.3.2004. godine, te je, s obzirom na to, ostavljeni rok od tri dana za dopunu optužnice istekao dana 15.3.2004. godine.

Budući da Kantonalno tužiteljstvo Zeničko-dobojskog kantona nije sudiji za prethodno saslušanje u datom roku dostavilo dopunjenu optužnicu Kt 285/03 od 7.3.2004. godine protiv osumnjičenog G.S. iz Visokog, zbog krivičnog djela razbojništva iz čl. 289. st. 1. KZ FBiH, sudija za prethodno saslušanje je, na osnovu čl. 162. st. 3. ZKP FBiH, navedenu optužnicu odbacio.

Sudija za prethodno saslušanje

G.G.

Pouka: protiv ovog rješenja dopuštena je žalba vijeću ovog suda u roku od tri dana od dana prijema prepisa rješenja.

Sudija za prethodno saslušanje dužan je paziti na nadležnost suda (stvarnu i mjesnu) i, ako utvrdi da sud nije nadležan oglasiće se nenadležnim i po pravomoćnosti rješenja uputit će predmet nadležnom sudu (čl. 28. st. 1. ZKP BiH, čl. 36. st. 1. ZKP FBiH, čl. 34. st. 1. ZKP RS i čl. 28. St. 1. ZKP BD BiH). „Pri ispitivanju svoje stvarne nadležnosti sud nije vezan pogrešnom pravnom oznakom postavljenom u optužnici, već

činjeničnim opisom krivičnog djela.“ (*Odluka bivšeg Vrhovnog suda SR Hrvatske, Kr 1022/70*)¹⁴

Protiv rješenja sudije za prethodno saslušanje o nenadležnosti suda i upućivanju predmeta nadležnom sudu donesenog po službenoj dužnosti dopuštena je žalba vijeću iz čl. 24. st. 6. ZKP BiH i ZKP BD BiH (čl. 318. st. 1. i čl. 321. st. 2. ZKP BiH i ZKP BD BiH) odnosno iz čl. 25. st. 6. ZKP FBiH (čl. 334. st. 1. i čl. 337. st. 2. ZKP FBiH) i iz čl. 24. st. 5. ZKP RS (čl. 325. st. 1. i čl. 328. st. 2. ZKP RS).

2.1. Potvrđivanje optužnice

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 228. st. 1. prva rečenica, st. 2. i st. 3. prva rečenica ZKP BiH, čl. 243. st. 1. prva rečenica, st. 2. i st. 3. prva rečenica ZKP FBiH, čl. 235. st. 1. prva rečenica, st. 2. i st. 3. prva rečenica ZKP RS i čl. 228. st. 1. prva rečenica, st. 2. i st. 3. prva rečenica ZKP BD BiH:

"(1) Sudija za prethodno saslušanje može potvrditi ili odbiti sve ili pojedine tačke

optužnice, u roku od 8 dana od dana prijema optužnice...

(2) Prilikom potvrđivanja optužnice, sudija za prethodno saslušanje proučava svaku tačku optužnice i materijale koje mu je dostavio Tužitelj kako bi utvrdio postojanje osnovane sumnje.

(3) Pošto se potvrde sve ili pojedine tačke optužnice, osumnjičeni dobija status optuženog..."

Ukoliko optužnica nema formalnih nedostataka i ukoliko se sudija za prethodno saslušanje ne oglasi nenadležnim (stvarno ili mjesno), dužan je donijeti odluku o osnovanosti optužnice. Na osnovu materijala koji su dostavljeni uz optužnicu (čl. 227. st. 1. tač. g) ZKP BiH, čl. 242. st. 1. tač. g) ZKP FBiH, čl. 234. st. 1. tač. e) ZKP RS i čl. 227. st. 1. tač. g) ZKP BD BiH) sudija za prethodno saslušanje ocjenjuje postoji li osnovana sumnja¹⁵ da je osumnjičeni učinio radnje opisane u činjeničnom osnovu optužnice i da li te radnje sadrže obilježja krivičnog djela. Ako sudija za prethodno saslušanje utvrdi da materijali koje je prikupio tužitelj tokom istrage potkrepljuju osnovanost svih ili pojedinih tačaka optužnice, **potvrdiće sve ili pojedine tačke optužnice.**

Pri tome, potrebno je imati u vidu da **tačka optužbe obuhvaća:**

- a) jedno kazneno djelo
- b) slučaj prividnog sticaja
- c) slučaj pravog složenog kaznenog djela
- d) svaku radnju iz sustava produljenog kaznenog djela

¹⁴ Kramarić, I. „Zakon o kaznenom postupku, sudska praksa“, Informator, Zagreb, 1998. godine, str. 300.

¹⁵ O pojmu osnovane sumnje, vidjeti ranije pod I.1.1.

- e) kod ostalih kaznenih djela koja po zakonu obuhvaćaju više istovrsnih radnji, činjeničnu cjelinu koja čini kazneno djelo (npr. odgovornost za težu posljedicu).¹⁶

Svoj zaključak o tome da materijal koji je prikupio tužitelj tokom istrage potkrepljuje osnovanost svih ili pojedinih tačaka optužnice i odluku o potvrđivanju svih ili pojedinih tačaka optužnice sudija za prethodno saslušanje **može zasnovati samo na zakonito pribavljenim dokazima**. Stoga je sudija za prethodno saslušanje ovlašćen i dužan da prilikom odlučivanja o optužnici cijeni zakonitost dokaza koje mu je tužitelj dostavio uz optužnicu kao materijal koji potkrepljuje navode optužnice. Ovakvo ovlašćenje i obaveza sudije za prethodno saslušanje proizilazi iz opće zabrane za sud da svoju odluku zasnuje na dokazima koji nisu pribavljeni na zakoniti način (čl. 10. ZKP BiH, čl. 11. ZKP FBiH, čl. 10. ZKP RS i čl. 10. ZKP BD BiH).¹⁷ U svom rješenju Kž 143/03 od 3.12.2003. godine Vrhovni sud RS je zauzeo stanovište: "U postupku rješavanja po žalbi branioca osumnjičenog izjavljenoj na rješenje o produženju pritvora, drugostepeni sud nije ovlašten cijeliti prigovor žalbe kojim se, u smislu odredbe člana 10. ZKP osporava zakonitost iskaza osumnjičenog datog pred ovlaštenim službenim licem i okružnim tužiocem. Ovo zbog toga što se radi o prigovoru takvog karaktera koji može biti istican nakon potvrđivanja optužnice kao prethodni prigovor na optužnicu, na glavnom pretresu i u žalbi na presudu."¹⁸ Ovakav stav je u suprotnosti sa navedenom izričitom zabranom za sud da bilo koju svoju odluku zasnuje na dokazu koji nije pribavljen na zakoniti način, a, iz toga proizilazi obaveza za sud da prilikom donošenja bilo koje svoje odluke cijeni da li su dokazi na kojima bi ona bila zasnovana pribavljeni na zakoniti način.

Odluku o osnovanosti optužnice sudija za prethodno saslušanje donosi bez pozivanja i prisustva stranaka i branitelja.

Zakoni ne određuje **u kojoj formi sudija za prethodno saslušanje potvrđuje optužnicu**. Ukoliko se potvrđuje optužnica koja ima samo jednu tačku optužbe ili ukoliko se potvrđuju sve tačke optužnice, potvrđivanje se može izvršiti stavljanjem na optužnicu pečata suda sa naznakom da je optužnica potvrđena i datuma potvrđivanja, te potpisa sudije za prethodno saslušanje ili donošenjem rješenja o potvrđivanju optužnice. Ukoliko se pojedine tačke optužnice potvrđuju a pojedine odbijaju, potvrđivanje pojedinih tačaka optužnice se vrši u formi rješenja.

Protiv rješenja sudije za prethodni postupak o potvrđivanju optužnice, optuženi i branitelj nemaju pravo izjaviti žalbu. Međutim, nakon uručenja potvrđene optužnice, optuženi i branitelj mogu podnijeti prethodne prigovore (čl. 233. ZKP BiH, čl. 248. ZKP FBiH, čl. 241. ZKP RS i čl. 233. ZKP BD BiH).

Pošto se potvrde pojedine ili sve tačke optužnice, osumnjičeni dobiva **status optuženog**.

¹⁶ Navedeno prema: Pavišić. B. i suradnici "Komentar zakona o kaznenom postupku", 2. izdanje, Rijeka, 2000. godina, str. 552.

¹⁷ Više o tome vidjeti u: Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M.: "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 63-69.

¹⁸ Bilten sudske prakse Vrhovnog suda RS 1/2004

Kad je propisano da pokretanje krivičnog postupka ima za posljedice ograničenje određenih prava, ove posljedice, ako zakonima o krivičnom postupku nije drugačije određeno, nastupaju potvrđivanjem optužnice (čl. 18. ZKP BiH, čl. 19. ZKP FBiH, čl. 18. ZKP RS i čl. 18. ZKP BD BiH).

Ako je u optužnici prema osumnjičenom koji se nalazi na slobodi predloženo određivanje pritvora, odnosno produženje pritvora ili puštanje na slobodu osumnjičenog koji se nalazi u pritvoru (čl. 227. st. 3. ZKP BiH, čl. 242. st. 3. ZKP FBiH, čl. 234. st. 3. ZKP RS i čl. 227. st. 3. ZKP BD BiH), **odluka o pritvoru donosi se tek poslije potvrđivanja svih ili pojedinih tačaka optužnice (odnosno nakon odbijanja optužnice)**. Na trajanje pritvora od podizanja optužnice do njenog potvrđivanja primjenjuju se odredbe o trajanju pritvora u istrazi (čl. 135. ZKP BiH, čl. 149. ZKP FBiH, čl. 192. ZKP RS i čl. 135. ZKP BD BiH). "Zato, kad pritvor iz istrage nakon podignute optužnice ističe u okviru roka koji Sud ima na raspolaganju za potvrđivanje optužnice (osam dana), sudija za prethodno saslušanje mora potvrditi optužnicu prije isteka pritvora (da bi se osumnjičeni zadržao u pritvoru), bez obzira što se time skraćuje vrijeme koje ima na raspolaganju za potvrđivanje optužnice. Razlog je što je produženje pritvora moguće nakon podizanja optužnice samo nakon što je ta optužnica i potvrđena, što nedvosmisleno proizilazi iz odredbe člana 135. st. 4."¹⁹

Nakon potvrđivanja optužnice, sudija za prethodno saslušanje je funkcionalno nadležan za određivanje i ukidanje pritvora, ali nije nadležan da odlučuje o prijedlogu tužitelja za produženje pritvora nego o tom prijedlogu može odlučiti samo izvanraspravno vijeće iz čl. 24. st. 6. ZKP BiH odnosno iz čl. 25. st. 6. ZKP FBiH, čl. 24. st. 5. ZKP RS.²⁰ "... procesna ovlaštenja sudije za prethodno saslušanje su izričito propisana u zakonu, a uz to on još ima ovlaštenja koja ima i sudija za prethodni postupak. Pošto u zakonu nema odredaba koje bi propisivale ovlaštenja sudije za prethodno saslušanje u pogledu pritvora nakon potvrđivanja optužnice, onda je jasno da se analogno tome primjenjuju odredbe koje se odnose na nadležnost sudije za prethodni postupak u vezi s pritvorom. Tako prema odredbi člana 153. st. 4. ZKP FBiH sudija za prethodni postupak može rješenjem odrediti pritvor, a u smislu odredbe čl. 150. st. 1. istog zakona može ga i ukinuti. Imajući u vidu takva ovlaštenja sudije za prethodni postupak, kao i to da ga neka druga odredba ne ovlašćuje da može produžiti pritvor, onda je jasno, da ni sudija za prethodno saslušanje ne može donijeti rješenje o produženju pritvora kako se to neosnovano predlaže u optužnici, već o navedenom prijedlogu može odlučiti samo vijeće iz čl. 25. st. 6. ZKP FBiH."²¹

¹⁹ Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M.: "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 447.

²⁰ Ovo se ne odnosi na ZKP BD BiH. Prema čl. 20. tač. e) ZKP BD BiH, sudija za prethodno saslušanje postupa nakon podizanja optužnice i ima ovlaštenja sudije za prethodni postupak, pa, kako je, prema čl. 135. ZKP BD BiH sudija za prethodni postupak ovlašćen i za produženje pritvora, to je sudija za prethodno saslušanje ovlašćen da nakon potvrđivanja optužnice odluči o prijedlogu tužitelja za produženje pritvora.

²¹ Rješenje Vrhovnog suda Federacije BiH, broj Kv-6/04 od 9.3.2004. godine (Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, broj 1/2004). **Suprotno stanovište zauzeo je Sud BiH** u svom rješenju Kv 04/03 od 25.4.2003. godine: "Neosnovani su navodi žalbe da je sudija za prethodno saslušanje počinio bitnu povredu odredbi Zakona time što je donio rješenje o produženju pritvora, što je po mišljenju podnosilaca žalbi, nadležnost vijeća. Odredbama glave X Zakona određena je nadležnost sudije za prethodno saslušanje kod prijema optužnice pa do njene predaje sudiji, odnosno vijeću radi

Inače, "kada nakon potvrđivanja optužnice izvanraspravno vijeće odlučuje o pritvoru, ne može se upuštati u ocjenjivanje postojanja osnovane sumnje da je optuženi učinio krivično djelo za koje se tereti. Ovo zbog toga jer je postojanje takve osnovane sumnje utvrđeno potvrđivanjem optužnice, pa izvanraspravno vijeće tako utvrđenu osnovanu sumnju nema pravo da preispituje."²²

Protiv odluka sudije za prethodno saslušanje o određivanju ili ukidanju pritvora dopuštena je žalba o kojoj odlučuje vijeće iz čl. 24. st. 6. ZKP BiH odnosno iz čl. 25. st. 6. ZKP FBiH, čl. 24. st. 5. ZKP RS i čl. 24. st. 6. ZKP BD BiH.

Protiv odluke vanraspravnog vijeća o produženju pritvora dopuštena je žalba o kojoj odlučuje vijeće apelacionog odjeljenja (čl. 318. st. 1. i čl. 321. st. 1. ZKP BiH i ZKP BD BiH) odnosno vijeće apelacionog odjeljenja višeg suda (čl. 334. st. 1. i čl. 337. st. 1. ZKP FBiH) odnosno drugostepeni sud (čl. 325. st. 1. i čl. 328. st. 1. ZKP RS).

Ako sudija za prethodno saslušanje ne prihvati prijedog tužitelja za određivanje pritvora, zatražiće da o tome odluči vanraspravno vijeće (čl. 134. st. 5. ZKP BiH, čl. 148. st. 5. ZKP FBiH, čl. 191. st. 5. ZKP RS i čl. 134. st. 5. ZKP BD BiH).

Nakon potvrđivanja optužnice, pritvor može trajati najduže jednu godinu. Ako za to vrijeme ne bude izrečena prvostepena presuda, pritvor će se ukinuti i optuženi odmah pustiti na slobodu (čl. 137. st. 2. ZKP BiH, čl. 151. st. 2. ZKP FBiH, čl. 194. st. 2. ZKP RS i čl. 137. st. 2. ZKP BD BiH).

Kontrola opravdanosti pritvora nakon potvrđivanja optužnice se vrši po isteku svaka dva mjeseca od dana donošenja posljednjeg rješenja o pritvoru (čl. 137. st. 2. ZKP BiH, čl. 151. st. 2. ZKP FBiH, čl. 194. st. 2. ZKP RS i čl. 137. st. 2. ZKP BD BiH). Funkcionalno nadležni za ovu kontrolu su vanraspravno ili sudeće vijeće u zavisnosti od toga da li se kontrola opravdanosti pritvora vrši na glavnom pretresu ili van njega.

zakazivanja glavnog pretresa, a iz ovih odredbi jasno proizilazi ovlaštenje sudije za prethodno saslušanje da odlučuje o svim pitanjima vezano za optužnicu. Kako se po članu 137. Zakona pritvor može odrediti, produžiti ili ukinuti i nakon potvrđivanja optužnice, to može učiniti samo sudija za prethodno saslušanje. Na ovakav zaključak upućuje i odredba člana 134. stav 5. Zakona, koja jasno određuje da će o neslaganju sudije za prethodni postupak, odnosno sudije za prethodno saslušanje sa prijedlogom Tužioca u pogledu pritvora, odlučiti vijeće. Jasno je, dakle, da pritvor nakon potvrđivanja optužnice može odrediti, produžiti ili ukinuti samo sudija za prethodno saslušanje, sve do predaje optužnice sudiji ili vijeću radi zakazivanja glavnog pretresa, a samo u slučaju neslaganja sudije za prethodno saslušanje sa prijedlogom tužioca, odluku donosi vijeće." (Sudska praksa, broj 3/04).

²² Rješenje Vrhovnog suda Federacije BiH, broj Kž 574/04 od 30.12.2004. godine (Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, broj 2/2004)

2.2. Odbijanje optužnice

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 228. st. 1., st. 2. i st. 5. ZKP BiH, čl. 243. st. 1., st. 2. i st. 5. ZKP FBiH, čl. 235. st. 1., st. 2. i st. 5. ZKP RS i čl. 228. st. 1., st. 2. i st. 5. ZKP BD BiH:

"(1) Sudija za prethodno saslušanje može potvrditi ili odbiti sve ili pojedine tačke

optužnice, u roku od 8 dana od dana prijema optužnice. Ukoliko odbije sve ili pojedine tačke optužnice, sudija za prethodno saslušanje donosi rješenje koje se dostavlja Tužitelju. Protiv ovog rješenja žalba nije dopuštena.

(2) Prilikom potvrđivanja optužnice, sudija za prethodno saslušanje proučava svaku

tačku optužnice i materijale koje mu je dostavio Tužitelj kako bi utvrdio postojanje osnovane sumnje.

(5) Nakon odbijanja svih ili pojedinih tačaka u optužnici, Tužitelj može podnijeti novu ili

izmijenjenu optužnicu koja može biti zasnovana na novim dokazima. Nova, odnosno

izmijenjena optužnica podnosi se na potvrđivanje."

Na osnovu materijala koji su dostavljeni uz optužnicu (čl. 227. st. 1. tač. g) ZKP BiH, čl. 242. st. 1. tač. g) ZKP FBiH, čl. 234. st. 1. tač. e) ZKP RS i čl. 227. st. 1. tač. g) ZKP BD BiH) sudija za prethodno saslušanje ocjenjuje postoji li osnovana sumnja²³ da je osumnjičeni učinio radnje opisane u činjeničnom osnovu optužnice i da li te radnje sadrže obilježja krivičnog djela. Ako sudija za prethodno saslušanje utvrdi da materijali koje je prikupio tužitelj tokom istrage ne potkrepljuju osnovanost svih ili pojedinih tačaka optužnice, **odbiće sve ili pojedine tačke optužnice.**

Zakoni određuju u kojoj formi sudija za prethodno saslušanje odbija sve ili pojedine tačke optužnice. Prema izričitoj odredbi st. 1. čl. 228. ZKP BiH, odnosno čl. 243. ZKP FBiH, čl. 235. ZKP RS i čl. 228. ZKP BD BiH, sudija za prethodno saslušanje **donosi rješenje kojim odbija sve ili pojedine tačke optužnice.** To rješenje se dostavlja tužitelju, ali tužitelj nema pravo žalbe protiv tog rješenja.

Kada sudija za prethodno saslušanje pojedine tačke optužnice potvrđuje a pojedine odbija, o svim tačkama optužnice odlučuje jednim rješenjem.

Ako odbije sve tačke optužnice ili one tačke optužnice u vezi kojih je prema osumnjičenom bio određen pritvor, **sudija za prethodno saslušanje donosi i rješenje o ukidanju pritvora osumnjičenom** pošto se rješenjem o odbijanju optužnice utvrđuje nepostojanje osnovane sumnje da je osumnjičeni učinio određeno krivično djelo a što je osnovni uvjet za određivanje pritvora.

O podnošenju nove ili izmijenjene optužnice nakon odbijanja svih ili pojedinih tačaka optužnice, vidjeti pod I.1.3. Podnošenje nove ili izmijenjene optužnice.

²³ O pojmu osnovane sumnje, vidjeti ranije pod I.1.1.

Prilog broj 5: Rješenje kojim se odbija optužnica

*Općinski sud u Mostaru
Broj Kps 211/04
Mostar, 21.12.2004. godina*

Općinski sud u Mostaru po sudiji Z.Z. kao sudiji za prethodno saslušanje, uz sudjelovanje A.S. kao zapisničara, u krivičnom predmetu protiv osumnjičenog F.G., zbog krivičnog djela razbojništva iz čl. 289. st. 1. KZ FBiH, u postupku odlučivanja o optužnici Kantonalnog tužiteljstva Hercegovačko-neretvanskog kantona Mostar Kt 317/04 od 18.12.2004. godine, donio je dana 21.12.2004. godine

R J E Š E N J E

Odbija se optužnica Kantonalnog tužiteljstva Hercegovačko-neretvanskog kantona Mostar Kt 317/04 od 18.12.2004. godine protiv osumnjičenog F.G. zbog krivičnog djela razbojništva iz čl. 289. st. 1. KZ FBiH.

Obrazloženje

Kantonalno tužiteljstvo Hercegovačko-neretvanskog kantona Mostar uputilo je dana 19.12.2004. godine sudiji za prethodno saslušanje optužnicu Kt 317/04 od 18.12.2004. godine protiv osumnjičenog F.G. zbog krivičnog djela razbojništva iz čl. 289. st. 1. KZ FBiH, zajedno sa materijalom koji potkrepljuje navode optužnice.

Postupajući u smislu čl. 243. st. 2. ZKP FBiH, sudija za prethodno saslušanje je proučio optužnicu i materijale koje mu je dostavio tužitelj kako bi potvrdio postojanje osnovane sumnje i našao da ti materijali ne potkrepljuju osnovanost optužnice.

Naime iz zapisnika o ispitivanju osumnjičenog F.G. vidljivo je da on poriče učinjenje krivičnog djela za koje se optužuje, a iz zapisnika o saslušanju oštećene Z.U. da je osoba, koja ju je sačekala pred liftom u ulazu stambene zgrade u kojoj stanuje i koja je od nje zatražila da joj preda svoj novčanik prijeteći joj da će je isprebijati i zavrćući joj ruku iza leđa i koja je potom iz njene ruke istrгла njenu torbu u kojoj se, između ostalog nalazio i novčanik sa oko 80 KM, te odmah nakon toga izašla iz zgrade, je imala na glavi navučenu crnu čarapu s prorezima za oči i da je ona iz tog razloga ne bi mogla prepoznati. Iz zapisnika o saslušanju oštećene takođe proizilazi da se ovaj događaj desio dana 11.11.2004. godine oko 12 časova. Iz zapisnika o pretresu stana osumnjičenog F.G. proizilazi da pri tom pretresu u stanu osumnjičenog nije pronađen nijedan od predmeta za koje je oštećena navela da su se nalazili u torbi koju joj je učinitelj oduzeo prilikom konkretnog događaja. Pri takvom stanju stvari, sudija za prethodno saslušanje nalazi da iskaz svjedoka O.P. dat tokom istrage, s obzirom na njegovu sadržinu, nije dovoljan dokaz za zaključak o postojanju osnovane sumnje da je osumnjičeni učinio krivično djelo koje mu je stavljeno na teret optužnicom. Ovaj svjedok je u svom iskazu naveo da je dana 11.11.2004. godine, sjedeći u kafeu koji se

nalazi preko puta ulaza u zgradu u kojoj stanuje oštećena, vidio osumnjičenog, kojega poznaje samo iz viđenja i za kojega je čuo da je sklon krađama, kako izlazi iz te zgrade, ali da se ne sjeća da li je u rukama osumnjičenog tada vidio bilo kakav predmet. Ovaj svjedok je takođe izjavio da se ne može preciznije izjasniti o vremenu kada je osumnjičenog vidio da izlazi iz pomenute zgrade, a niti o tome kada je on došao i otišao iz kafea u kojem se nalazio kada je vidio osumnjičenog, mada misli da je to bilo u ranim poslijepodnevnim satima.

S obzirom, dakle, da iskaz ovog svjedoka ne omogućava bilo kakvo pouzdanije dovođenje u vezu navodnog boravka osumnjičenog u zgradi u kojoj stanuje oštećena (a koji boravak osumnjičeni u svom iskazu negira) sa učinjenim krivičnim djelom razbojništva iz čl. 289. st. 1. KZ FBiH prema oštećenju Z.U., sudija za prethodno saslušanje je našao da materijal koji je tužitelj dostavio uz optužnicu ne ukazuje na postojanje osnovane sumnje da je osumnjičeni F.G. učinio krivično djelo za koje se optužuje, te je stoga, na osnovu čl. 243. st. 1. ZKP FBiH, donio rješenje kojim je odbio optužnicu Kantonalnog tužiteljstva Hercegovačko-neretvanskog kantona Mostar Kt 317/04 od 18.12.2004. godine protiv osumnjičenog F.G. zbog krivičnog djela razbojništva iz čl. 289. st. 1. KZ FBiH.

*Sudija za prethodno saslušanje
Z.Z.*

Pouka: Protiv ovog rješenja žalba nije dopuštena

2.3. Dostavljanje optužnice optuženom i obavještenja optuženom

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 228. st. 3. i st. 4. ZKP BiH, čl. 243. st. 3. i st. 4. ZKP FBiH, čl. 235. st. 3. i st. 4. ZKP RS i čl. 228. st. 3. i st. 4. ZKP BD BiH:

"(3) Pošto se potvrde sve ili pojedine tačke optužnice, osumnjičeni dobija status

optuženog. Sudija za prethodno saslušanje dostavlja optužnicu optuženom

i njegovom branitelju.

(4) Sudija za prethodno saslušanje dostavit će optužnicu optuženom koji je na slobodi bez odlaganja, a ako se nalazi u pritvoru u roku od 24 sata po potvrđivanju optužnice. Sudija za prethodno saslušanje obavjestit će optuženog da će u roku od 15 dana od dana dostavljanja optužnice biti pozvan da se izjasni da li priznaje ili poriče krivnju za svaku tačku optužnice, da li namjerava podnijeti prethodne prigovore, te da navede prijedloge dokaza koje treba izvesti na glavnom pretresu."

Potvrđena optužnica dostavlja se optuženom i njegovom branitelju **bez odlaganja**. **Ukoliko se optuženi nalazi u pritvoru**, optužnica se optuženom i njegovom branitelju mora dostaviti **u roku od 24 sata po potvrđivanju**. Navedeni zahtjevi u pogledu dostavljanja potvrđene optužnice optuženom i njegovom branitelju u skladu su sa

pravom optuženog da u najkraćem razumnom roku bude izveden pred sud i da mu bude suđeno bez odlaganja (čl. 13. ZKP BiH, čl. 14. ZKP FBiH, čl. 13. ZKP RS i čl. 13. ZKP BD BiH, te čl. 6. st. 1. EKLJP) odnosno sa pravom optuženog na suđenje u razumnom roku ili na puštanje iz pritvora (čl. 5. st. 3. EKLJP)²⁴ i dužnosti svih organa koji učestvuju u krivičnom postupku da postupaju s posebnom hitnosti ukoliko se optuženi nalazi u pritvoru (čl. 131. st. 2. ZKP BiH, čl. 145. st. 2. ZKP FBiH, čl. 188. st. 2. ZKP RS i čl. 131. st. 2. ZKP BD BiH).

Pri dostavljanju potvrđene optužnice optuženom potrebno je imati u vidu:

- *"Nakon podizanja optužnice za krivično djelo za koje se može izreći deset godina zatvora ili teža kazna, optuženi mora imati branitelja u vrijeme dostavljanja optužnice."* (čl. 45. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 59. st. 3. ZKP FBiH, čl. 53. st. 3. ZKP RS i čl. 45. st. 3. ZKP BD BiH),
- *"Osumnjičeni, odnosno optuženi mora imati branitelja odmah nakon što mu je određen pritvor, za vrijeme dok pritvor traje."* (čl. 45. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 59. st. 2. ZKP FBiH, čl. 53. st. 2. ZKP RS i čl. 45. st. 2. ZKP BD BiH),
- *"Branitelj će biti postavljen osumnjičenom, odnosno optuženom ako Sud utvrdi da je to zbog složenosti predmeta ili mentalnog stanja osumnjičenog, odnosno optuženog u interesu pravde"* (čl. 45. st. 5. ZKP BiH, odnosno čl. 59. st. 5. ZKP FBiH, čl. 53. st. 5. ZKP RS i čl. 45. st. 5. ZKP BD BiH),

Stoga, u svim navedenim slučajevima, ako optuženi nema branitelja, **sudija za prethodno saslušanje je dužan**, nakon potvrđivanja optužnice a prije njenog dostavljanja optuženom odnosno odmah nakon što je optuženom po potvrđivanju optužnice određen pritvor, **postaviti optuženom branitelja** (čl. 45. st. 4. ZKP BiH, odnosno čl. 59. st. 4. ZKP FBiH, čl. 53. st. 4. ZKP RS i čl. 45. st. 4. ZKP BD BiH).

Postavljanje branitelja vrši se na način određen u čl. 45. st. 6. ZKP BiH, odnosno čl. 59. st. 6. ZKP FBiH, čl. 53. st. 6. ZKP RS i čl. 45. st. 6. ZKP BD BiH. U tom slučaju, uz potvrđenu optužnicu optuženom i postavljenom branitelju dostaviće se i rješenje o postavljenju branitelja.

Ukoliko je nakon potvrđivanja optužnice prema optuženom određen pritvor, uz navedeno, optuženom i branitelju dostaviće se i rješenje o određivanju pritvora.

O potvrđivanju optužnice obavijestit će se i tužitelj. To se može učiniti dostavljanjem o tome pismene obavijesti tužitelju ili primjerka potvrđene optužnice.

Zakoni obavezuju da se **ročište na kome će se optuženi izjasniti o krivnji** po svim tačkama optužnice održi **u roku od 15 dana od dana dostavljanja potvrđene optužnice**. Stoga, uz potvrđenu optužnicu:

²⁴ U presudi u predmetu Tomasi protiv Francuske od 27.8.1992. godine ESLJP je zauzeo stav da svako ko je pritvoren ima pravo da njegov slučaj dobije prioritet i da se postupak vodi sa izuzetnom ekspeditivnošću.

- optuženom i branitelju dostaviće se i **poziv za ročište za izjašnjenje o krivnji** uz obavijest optuženom da će na tom ročištu biti pozvan da se izjasni da li priznaje ili poriče krivnju za svaku tačku optužnice,
- obavijestit će se optuženi i branitelj da u roku od 15 dana od dana uručenja optužnice **moгу pismeno podnijeti prethodne prigovore** (čl. 233. ZKP BiH, čl. 248. ZKP FBiH, čl. 241. ZKP RS i čl. 233. ZKP BD BiH),
- obavijestit će se optuženi i branitelj da na ročištu za izjašnjenje o krivnji **moгу navesti prijedloge svojih dokaza koje treba izvesti na glavnom pretresu.**

TEST PITANJA - ODLUČIVANJE SUDIJE ZA PRETHODNO SASLUŠANJE O OPTUŽNICI

1. Šta obuhvata ispitivanje formalne strane optužnice?
2. Šta će uraditi sudija za prethodno saslušanje ako utvrdi da je optužnica nerazumljiva ili da ne sadrži sve što je potrebno da bi se po njoj moglo postupiti?
3. Do kojeg trenutka sudija za prethodno saslušanje može donijeti rješenje kojim se sud oglašava mjesno nenadležnim?
4. Šta obuhvaća pojam „tačka optužbe“?
5. Je li sudija za prethodno saslušanje dužan cijeniti zakonitost dokaza koje mu je tužitelj dostavio uz optužnicu kao materijal koji potkrepljuje optužnicu? Zašto?
6. Ko i kada odlučuje o prijedlogu sadržanom u optužnici da se prema osumnjičenom odredi ili produži pritvor?
7. Koje se odredbe o trajanju pritvoru primjenjuju na trajanje pritvora od podizanja optužnice do njenog potvrđivanja?
8. Kako će postupiti sudija za prethodno saslušanje kada ne prihvati prijedlog tužitelja za određivanje pritvora?
9. Ko i kada vrši kontrolu opravdanosti pritvora nakon potvrđivanja optužnice?
10. Kada će sudija za prethodno saslušanje odbiti sve ili pojedine tačke optužnice?
11. U kojim slučajevima i kada je sudija za prethodno saslušanje dužan postaviti optuženom branitelja?
12. Koja obavještenja će sudija za prethodno saslušanje dostaviti optuženom uz potvrđenu optužnicu?

HIPOTETIČKI SLUČAJEVI – ODLUČIVANJE SUDIJE ZA PRETHODNO SASLUŠANJE O OPTUŽNICI

1. Tužitelj je uputio sudiji za prethodno saslušanje optužnicu protiv osumnjičenog A.B., zbog krivičnog djela teško krivično djelo protiv sigurnosti javnog prometa iz čl. 336. st. 4. u vezi sa čl. 332. st. 3. i u vezi sa st. 1. KZ FBiH (čl. 410. st. 3. u vezi sa st. 2. KZ RS, čl. 330. st. 4. u vezi sa čl. 326. st. 3. u vezi sa st. 1. KZ BD BiH). U opisu djela je navedeno da je osumnjičeni A.B.: „Dana 13.12.1999. godine, oko 16,50 sati, olako držeći da neće ugroziti sigurnost javnog prometa, upravljajući magistralnim putem Županja – Sarajevu svojim putničkim vozilo marke Fiat Punto, reg. br. 216-M-216, protivno odredbama člana 30. i 41. Zakona o osnovama sigurnosti prometa na cestama, u mjestu L., udario u pješaka K.K., koji se kretao u istom smjeru desnom ivicom kolovoza, kojom prilikom je pješak K.K. zadobio prijelome lobanjskih kostiju sa razaranjem tkiva velikog i malog mozga, koje povrede su prouzrokovale smrt oštećenog K.K.“ Šta će uraditi sudija za prethodno saslušanje? Zašto?

2. Tužitelj je uputio sudiji za prethodno saslušanje Općinskog suda u Sarajevu optužnicu protiv osumnjičenog A.G. zbog krivičnog djela razbojništva iz čl. 289. st. 1. KZ FBiH (čl. 233. st. 1. KZ RS i čl. 283. st. 1. KZ BD BiH). Prema činjeničnom osnovu optužnice, osumnjičeni A.G. je: „Dana 5.6.2005. godine, u Sarajevu, u Ul. Čekaluša, u namjeri pribavljanja sebi protivpravne imovinske koristi, nakon što je oštećena F.H. izašla iz poslovnice „R“ banke, prišao s leđa oštećenoj, prislonio joj cijev pištolja uz lijevo uho i rekao joj da šuti, da se ne miče i da mu da svoju tašnu, što je ona i učinila, nakon čega je osumnjičeni sjeo u putničko vozilo, koje se polako kretalo iza njega i kojim je upravljala nepoznata osoba, odnijevši sa sobom tašnu oštećene F.H. i oduzevši joj na taj način 1000,00 eura i 125,00 KM, koji su se nalazili u novčaniku“. Šta će uraditi sudija za prethodno saslušanje? Zašto?

3. IZJAŠNENJE O KRIVNJI

Prilikom dostavljanja optuženom potvrđene optužnice sudija za prethodno saslušanje obavještava optuženog, između ostalog, da će u roku od 15 dana od dana dostavljanja optužnice biti pozvan da se izjasni da li priznaje ili poriče krivnju za svaku tačku optužnice (čl. 228. st. 4. ZKP BiH, čl. 243. st. 4. ZKP FBiH, čl. 235. st. 4. ZKP RS i čl. 228. st. 4. ZKP BD BiH).

Predmet izjašnjavanja optuženog o krivnji su one tačke optužnice koje je sudija za prethodno saslušanje potvrdio.

3.1. Pouke i obavještenja optuženom prije njegovog izjašnjenja o krivnji

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 229. st.1. prva i druga rečenica i st. 3. ZKP BiH, čl. 244. st. 1. prva i druga rečenica i st. 3. ZKP FBiH, čl. 236. st. 1. prva i druga rečenica i st. 3. ZKP RS i čl. 229. st. 1. prva i druga rečenica i st. 3. ZKP BD BiH:

"(1) Izjavu o krivnji optuženi daje sudiji za prethodno saslušanje u prisustvu Tužitelja i branitelja. Izjava o krivnji unosi se u zapisnik..."

(3) Ukoliko se optuženi proglasi krivim nakon završetka glavnog pretresa ili promijeni svoju prvobitnu izjavu o poricanju krivnje i naknadno prizna krivnju, njegova izjava o poricanju krivnje neće biti uzeta u obzir kod odmjerenja sankcije."

Čl. 230. st.1. ZKP BiH, čl. 245. st. 1. ZKP FBiH, čl. 237. st. 1. ZKP RS i čl. 230. st. 1. ZKP BD BiH:

"(1) Prilikom razmatranja izjave o priznanju krivnje, Sud provjerava:

- (a) da se do izjave o priznanju krivnje došlo dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem, kao i nakon upoznavanja o mogućim posljedicama, uključujući i posljedice vezane za imovinskopравни zahtjev i troškove krivičnog postupka,*
- (b) da postoji dovoljno dokaza o krivnji optuženog."*

Izjavu o krivnji optuženi daje sudiji za prethodno saslušanje **na posebnom ročištu u prisustvu tužitelja i branitelja**, ukoliko je optuženi sebi izabrao branitelja ili ukoliko mu ga je sud postavio u skladu sa čl. 45. ili 46. ZKP BiH, odnosno čl. 59. ili 60. ZKP FBiH, čl. 53. ili 54. ZKP RS i čl. 45. ili 46. ZKP BD BiH. O ročištu za izjašnjenje o krivnji sastavlja se zapisnik istovremeno sa održavanjem ročišta (čl. 151. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 165. st. 1. ZKP FBiH, čl. 62. st. 1. ZKP RS i čl. 151. st. 1. ZKP BD BiH) i za zapisnik o tom ročištu važe opšte odredbe o zapisnicima iz Glave XI ZKP BiH, odnosno Glave XI ZKP FBiH, Glave VIII ZKP RS i Glave XI ZKP BD BiH. Izjava optuženog o krivnji unosi se u taj zapisnik.

Zakoni ne sadrže izričite odredbe o poukama i obavještenjima koje je sudija za prethodno saslušanje dužan saopćiti optuženom prije njegovog izjašnjenja o krivnji niti

o radnjama koje je sudija za prethodno saslušanje dužan preduzeti neposredno prije i tokom samog izjašnjavanja optuženog o krivnji. Zaključak o tome koje su dužnosti sudije za prethodno saslušanje na tom ročištu i na koji način ih on treba izvršiti izvodi se posredno iz odredbi čl. 230. st.1. ZKP BiH, čl. 245. st. 1. ZKP FBiH, čl. 237. st. 1. ZKP RS i čl. 230. st. 1. ZKP BD BiH kojima su određeni uvjeti da bi sudija odnosno vijeće prihvatilo izjavu optuženog o priznanju krivnje. **Stoga je sudija za prethodno saslušanje na ročištu za izjašnjenje o krivnji dužan optuženom dati pouke i obavještanja koja će osigurati da njegova izjava o priznanju krivnje bude data sa razumijevanjem kao i preduzeti radnje kojima će se osigurati utvrđenje okolnosti neophodnih za zaključak da je optuženi tu izjavu dao dobrovoljno i svjesno.**

U navedenom cilju, sudija za prethodno saslušanje će, prije nego što optuženi da izjavu o krivnji:

- uvjeriti se da je optuženi razumio optužnicu,
- objasniti optuženom svrhu ročišta za izjašnjenje o krivnji,
- upoznati ga da se prije izjašnjenja o krivnji može savjetovati sa svojim braniteljem, odnosno, ukoliko nema branitelja, poučiti ga o pravu na branitelja,
- upoznati ga da se izjava o krivnji daje za svaku tačku optužnice,
- upoznati ga da nije dužan dati izjavu o krivnji,
- upoznati ga da se može izjasniti da je kriv ili da nije kriv,
- upoznati ga da, ukoliko se ne izjasni o krivnji, sudija za prethodno saslušanje će po službenoj dužnosti unijeti u zapisnik da optuženi poriče krivnju,
- upoznati ga da, **ukoliko se izjasni da nije kriv ili se ne izjasni o krivnji**, sudija za prethodno saslušanje će proslijediti predmet sudiji odnosno vijeću kojem je predmet dodijeljen u svrhu zakazivanja glavnog pretresa, koji je dužan zakazati glavni pretres u roku od 60 dana, a najkasnije u roku od 90 dana od dana izjašnjavanja o krivnji,
- upoznati ga da će se tokom suđenja smatrati nevinim za krivično djelo dok se pravomoćnom presudom ne utvrdi njegova krivnja i da je, u skladu s tim, teret dokazivanja njegove krivnje na tužitelju,
- upoznati ga da će se na glavnom pretresu u toku dokaznog postupka izvoditi dokazi koje je tužitelj predložio u optužnici, kao i dokazi koje je predložila odbrana te dokazi čije je izvođenje naredio sudija odnosno vijeće,
- upoznati ga da mu se na glavnom pretresu mora omogućiti da se izjasni o svim činjenicama i dokazima koji ga terete i da iznese sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist ali da nije dužan iznijeti svoju odbranu niti odgovarati na postavljena pitanja,
- upoznati ga da, ukoliko se na ročištu izjasni da nije kriv, a nakon završetka glavnog pretresa bude proglašen krivim ili tokom glavnog pretresa promijeni svoju prvobitnu izjavu o poricanju krivnje, njegova izjava o poricanju krivnje neće biti uzeta u obzir kod odmjeravanja sankcije,
- upoznati ga da, **ukoliko se izjasni krivim za djelo iz potvrđene optužnice**, sudija za prethodno saslušanje će uputiti predmet sudiji odnosno vijeću radi zakazivanja ročišta na kome će se razmotriti njegova izjava o priznanju krivnje u smislu utvrđivanja da li se do nje došlo dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem, kao i nakon upoznavanja o mogućim posljedicama uključujući i posljedice vezane za imovinskopравни zahtjev i troškove krivičnog postupka kao i da li postoji dovoljno

- dokaza o krivnji optuženog, a u cilju donošenja odluke o tome da li će se data izjava o priznanju krivnje prihvatiti,
- upoznati ga da, **ukoliko sudija odnosno vijeće prihvati izjavu o priznanju krivnje**, izjava će se unijeti u zapisnik, da će se postupak za izricanje presude nastaviti bez održavanja glavnog pretresa tako što će sudija odnosno vijeće odrediti održavanje pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije i to u roku od najkasnije tri dana,
 - upoznati ga koja je kazna zakonom propisana za krivično djelo odnosno krivična djela za koja je optužnica potvrđena,
 - upoznati ga sa imovinskopravnim zahtjevom oštećenog i postojećim troškovima krivičnog postupka, kao i o mogućim posljedicama izjave o priznanju krivnje u vezi sa imovinskopravnim zahtjevom, troškovima krivičnog postupka, kao i sa mogućnošću izricanja određenih mjera sigurnosti ili mjere oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom,
 - upoznati ga, **ukoliko sudija odnosno vijeće odbaci izjavu o priznanju krivnje**, obavjestiće o tome stranke i branitelja a predmet dostaviti sudiji odnosno vijeću radi suđenja, te da se u tom slučaju izjava o priznanju krivnje ne može koristiti kao dokaz u krivičnom postupku,
 - upoznati ga da sa tužiteljem može pregovarati o uvjetima za priznanje krivnje za djelo za koje se tereti,
 - provjeriti da li je optuženi razumio sve date pouke i obavještenja,
 - uz upozorenje da nije dužan odgovarati na postavljena pitanja, direktnim pitanjima provjeriti trenutno duševno, psihičko i fizičko stanje optuženog, da li je optuženi pod dejstvom kakvih sredstava koja mogu utjecati na slobodu odlučivanja i izražavanja volje prilikom davanja izjave o krivnji, da li je u vezi sa izjavom o krivnji prema njemu bila upotrijebljena kakva sila, prijetnja ili drugi oblik prinude, te da li mu je obećana kakva korist ukoliko prizna ili ne prizna krivnju,
 - provjeriti da li je optuženi imao dovoljno vremena da prouči predmet prije izjašnjenja o krivnji i da li je imao dovoljno vremena i odgovarajuće uvjete za konsultacije sa svojim braniteljem.

Nakon davanja izjave o krivnji sudija za prethodno saslušanje će u prisustvu optuženog zatražiti izjašnjenje od branitelja optuženog da li on smatra da njegov branjenik razumije prirodu, cilj i posljedice izjave o priznanju krivnje.

3.2. Poricanje krivnje

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 229. st.1. treća rečenica i st. 4. ZKP BiH, čl. 244. st. 1. treća rečenica i st. 4. ZKP FBiH, čl. 236. st. 1. treća rečenica i st. 4. ZKP RS i čl. 229. st. 1. treća rečenica i st. 4. ZKP BD BiH:

"(1) ...Ukoliko se optuženi ne izjasni o krivnji, sudija za prethodno saslušanje će po službenoj dužnosti unijeti u zapisnik da optuženi poriče krivnju.

(4) Nakon unošenja izjave o poricanju krivnje u zapisnik, sudija za prethodno saslušanje će proslijediti predmet sudiji, odnosno vijeću kojem je predmet dodijeljen u

svrhu zakazivanja glavnog pretresa i to najkasnije u roku od 60 dana od dana izjašnjavanja o krivnji. Ovaj rok se može izuzetno produžiti za još 30 dana."

Nakon što je, na način opisan ranije u odjeljku I.3.1., optuženog upoznao o prirodi, sadržini i posljedicama postupka izjašnjenja o krivnji, te se uvjerio da je optuženi te pouke i obavještanja razumio i da je izjavu o krivnji u stanju dati dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem, sudija za prethodno saslušanje će pozvati optuženog da se izjasni o krivnji, tj. da se izjasni da li priznaje ili poriče krivnju za svaku tačku optužnice. **Izjašnjenje optuženog o krivnji podrazumijeva njegovu formalnu izjavu o tome da li je kriv ili nije kriv za svaku pojedinu tačku optužnice.**

Ukoliko se optuženi ne izjasni o krivnji, sudija za prethodno saslušanje će po službenoj dužnosti unijeti u zapisnik da optuženi poriče krivnju. U tom slučaju, kao i u slučaju kada se optuženi izjasni da nije kriv, a nakon što sudija izjavu o poricanju krivnje unese u zapisnik, sudija za prethodno saslušanje će proslijediti predmet sudiji, odnosno vijeću kojem je predmet dodijeljen u svrhu zakazivanja glavnog pretresa. Glavni pretres mora biti zakazan u roku od 60 dana od dana izjašnjenja o krivnji. Izuzetno se taj rok može produžiti za još 30 dana.

Da li će se predmet uputiti sudiji pojedincu ili vijeću u svrhu zakazivanja glavnog pretresa, zavisiće od toga ko je funkcionalno nadležan da sudi za krivično djelo iz potvrđene optužnice s najtežom propisanom kaznom.

Predmet koji sudija za prethodno saslušanje prosljeđuje sudiji odnosno vijeću kojemu je predmet dodijeljen u svrhu zakazivanja glavnog pretresa, sastoji se od potvrđene optužnice i zapisnika sa ročišta o izjašnjenju o krivnji. Taj predmet eventualno još sačinjavaju rješenja o određivanju ili produženju pritvora optuženom, rješenje sudije za prethodno saslušanje o prethodnim prigovorima, rješenje o postavljanju optuženom branitelja od strane sudije za prethodno saslušanje, kao i prijedlog odbrane o dokazima koje treba izvesti na glavnom pretresu. Materijal koji je tužitelj dostavio sudiji za prethodno saslušanje kao materijal koji potkrijepljuje navode optužnice, vraća se tužitelju i taj će materijal tužitelj koristiti na glavnom pretresu kao dokaze optužbe.

Zakon određuje rok u kojem je sudija odnosno predsjednik vijeća kojemu je predmet dodijeljen dužan zakazati glavni pretres, ali ne određuje rok u kojem je sudija za prethodno saslušanje dužan predmet dostaviti tom sudiji odnosno vijeću. Nema dileme da je sudija za prethodno saslušanje, u skladu sa pravom optuženog da mu bude suđeno bez odlaganja i dužnošću suda da postupak provede bez odugovlačenja (čl. 13. ZKP BiH, čl. 14. ZKP FBiH, čl. 13. ZKP RS i čl. 13. ZKP BD BiH), dužan to učiniti bez odlaganja nakon okončanja ročišta za izjašnjenje o krivnji odnosno nakon donošenja odluke o prethodnim prigovorima u slučaju kada su ti prigovori podnešeni.

U slučaju da se optuženi izjasnio da nije kriv, a nakon završetka glavnog pretresa se proglasi krivim za djelo u odnosu na koje je porekao krivnju ili u toku glavnog pretresa promijenio svoju prvobitnu izjavu o poricanju krivnje, **njegova izjava o poricanju krivnje neće biti uzeta u obzir kod odmjeravanja kazne** (čl. 229. st. 3. ZKP BiH, čl. 244. st. 3. ZKP FBiH, čl. 236. st. 3. ZKP RS i čl. 229. st. 3. ZKP BD BiH). Poricanje

krivnje ne može optuženom biti cijenjeno kao otežavajuća okolnost pri odmjeravanju kazne.

3.3. Priznanje krivnje

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 229. st. 2. ZKP BiH, čl. 244. st. 2. ZKP FBiH, čl. 236. st. 2. ZKP RS i čl. 229. st. 2. ZKP BD BiH:

"(2) Ako se optuženi izjasni da je kriv, sudija za prethodno saslušanje će uputiti predmet sudiji odnosno vijeću radi zakazivanja ročišta na kome će se utvrditi postojanje uvjeta iz člana 230. ovog zakona." (odnosno čl. 245. ZKP FBiH, čl. 237. ZKP RS i čl. 230. ZKP BD BiH)

Ukoliko se optuženi nakon pouka, obavještenja i pitanja o kojima je bilo govora u odjeljku I.3.1., te poziva sudije za prethodno saslušanje da se izjasni o krivnji, **izjasni da je kriv za djelo iz potvrđene optužnice**, sudija za prethodno saslušanje će proslijediti predmet sudiji odnosno vijeću radi zakazivanja ročišta na kome će se utvrditi postojanje uvjeta za prihvatanje izjave o krivnji propisanih u čl. 230. ZKP BiH, odnosno čl. 245. ZKP FBiH, čl. 237. ZKP RS i čl. 230. ZKP BD BiH.

Kako bi se osiguralo da izjava optuženog o priznanju krivnje za djelo iz potvrđene optužnice bude činjenično osnovana i omogućila provjera da li je optuženi tu izjavu dao svjesno, dobrovoljno i sa razumijevanjem, **potrebno je da optuženi, osim što da formalnu izjavu da je kriv za djelo iz potvrđene optužnice, ukratko opiše svoje postupke kojima su ostvarena obilježja predmetnog krivičnog djela.**

Ukoliko optužnica sadrži više tačaka, **optuženi izjavu o priznanju krivnje daje posebno za svaku tačku optužnice.**

"Ako je jednom optužnicom obuhvaćeno više optuženih, pa se jedan ili više njih, ali ne svi, izjasne da su krivi, krivični postupak se u odnosu na njih može razdvojiti na osnovu čl. 26. ovog zakona. U odnosu na optužene koji su priznali krivicu nastavlja se postupak izricanja presude bez održavanja glavnog pretresa, ako Sud prihvati izjavu o priznanju krivice. Prema optuženima koji su negirali krivicu ili Sud odbaci njihovu izjavu o priznanju krivice, nastavlja se redovan krivični postupak. Nasuprot tome, ako se jedan optuženi izjasni da je kriv samo za pojedine tačke optužnice, nije cjelishodno razdvajati postupak iz više razloga. Prvo, postupak se ne ubrzava već usporava i komplikuje, što nije intencija ustanove priznanja krivice. Osim toga, moguća je povreda prava optuženog na suđenje bez odlaganja i povreda krivičnog zakona na štetu optuženog. Naime, protiv optuženog bi tekla dva paralelna postupka po istoj optužnici, a izrečene krivičnopravne sankcije bi bile samostalne i ne bi se mogle primjeniti odredbe člana 53. KZ BiH o izricanju jedinstvene kazne za krivična djela učinjena u sticaju."²⁵ Prema

²⁵ Sijerčić-Čolić, H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M.: "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 617.

ovom shvatanju, dakle, ako se optuženi izjasni da je kriv samo za pojedine tačke optužnice, a za ostale se izjasni da nije kriv, optužnica bi se posmatrala kao jedinstven akt i uzelo bi se kao da se optuženi u odnosu na taj jedinstveni akt izjasnio kao da nije kriv.

Međutim, imajući u vidu samostalnost pojedinih tačaka optužnice i da zakoni određuju da je svaka tačka optužnice poseban predmet odlučivanja sudije za prethodno saslušanje, nema nikakvog razloga da se ta samostalnost pojedinih tačaka optužnice zanemari kod izjašnjenja optuženog o krivnji, pa da se smatra da je optuženi priznao krivnju samo u slučaju kada se izjasnio da je kriv za svaku tačku potvrđene optužnice. Stoga, «Iako zakon ne govori o tome kako će sudija za prethodno saslušanje postupiti u slučaju djelimičnog priznanja krivnje, smatramo da se može prihvatiti stav po kome se postupak razdvaja ako su ispunjeni zakonski uvjeti za to (čl. 26. ZKP BiH), te u odnosu na djelo(a) koje(a) je optuženi priznao zakazuje ročište za razmatranje njegove izjave, dok se u pogledu djela za koje poriče krivnju otvara procedura zakazivanja glavnog pretresa.»²⁶

Ipak, i ovaj drugi stav se ne čini potpuno prihvatljivim jer onemogućava izricanje optuženom jedinstvene kazne za djela učinjena u sticaju. Izlaz bi bio u tome da se, u pogledu onih tačaka optužnice za koje se optuženi izjasnio krivim, održi ročište za razmatranje izjave o priznanju krivnje i, ako sudija ili vijeće prihvati tu izjavu, da se ne zakazuje pretres za izricanje krivičnopravne sankcije,²⁷ nego da se zapisnik sa ročišta za razmatranje izjave o priznanju krivnje sa u njemu unijetom izjavom optuženog, zajedno sa prethodnim dijelom tog predmeta koji je sudija za prethodno saslušanje dostavio sudiji odnosno vijeću za razmatranje izjave o priznanju krivnje, dostavi sudiji odnosno vijeću kojemu je predmet dodijeljen u svrhu zakazivanja glavnog pretresa. Na glavnom pretresu, koji bi se vodio za sve tačke potvrđene optužnice, u pogledu tačaka optužnice za koje se optuženi izjasnio krivim, izvodili bi se samo dokazi koji se odnose na odluku o izboru krivične sankcije. Na taj način, u pogledu tačaka optužnice za koje je optuženi priznao krivnju, omogućilo bi se ostvarenje intencije zakonodavca da se, u slučajevima kada ne postoji spor o osnovanosti optužnice, krivični postupak sprovede što efikasnije, a, istovremeno bi se, ukoliko optuženi bude oglašen krivim za tačke optužbe za koje je porekao krivnju, omogućilo izricanje jedinstvene kazne po pravilima za odmjeravanje kazne za djela učinjena u stjecaju i sagledavanje cjeline kriminalne aktivnosti optuženog. Druga mogućnost bi bila da se, u odnosu na djela za koja je optuženi priznao krivnju, a sudija odnosno vijeće prihvatilo izjavu o priznanju krivnje, održi pretres za izricanje krivičnopravne sankcije, te da se sačeka pravomoćnost te presude i potom, u slučaju da optuženi bude oglašen krivim i za djela za koja je porekao krivnju, optuženom izrekne kazna po pravilima o odmjeravanju kazne osuđenoj osobi.

Inače, predmet koji se, nakon što se optuženi izjasnio krivim za djela iz optužnice, prosljeđuje sudiji odnosno vijeću radi zakazivanja ročišta na kome će se utvrditi

²⁶ Sijerčić-Čolić, H. «Konsenzualni modeli u novom krivičnom procesnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine», Pravo i pravda, br. 1-2/03, Sarajevo, 2003. godine, str. 74.

²⁷ Trodnevni rok za održavanje pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije nakon što sudija, odnosno vijeće prihvati izjavu o priznanju krivnje, određen zakonima, je tzv. instruktivni rok i sam po sebi ne može biti smetnja za pribjegavanje ovakvom rješenju pogotovu ako se radi o zaštiti zakonom priznatih prava optuženog.

postojanje uvjeta za prihvatanje izjave o krivnji, osim spisa pomenutih u odjeljku I.3.2., sadrži i materijale koje je tužitelj uz optužnicu dostavio sudiji za prethodno saslušanje kao materijal koji potkrijepljuje optužnicu. Ovo zbog toga što sudija odnosno vijeće na ročištu za razmatranje izjave o priznanju krivnje provjerava, između ostalog, da li postoji dovoljno dokaza o krivnji optuženog.

O tome da li će se predmet uputiti sudiji ili vijeću, te o roku u kojem je sudija za prethodno saslušanje dužan predmet uputiti sudiji odnosno vijeću, vidjeti objašnjenja sadržana u odjeljku I.3.2.

3.4. Razmatranje izjave o priznanju krivnje

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 230. ZKP BiH, čl. 245. ZKP FBiH, čl. 237. ZKP RS i čl. 230. ZKP BD BiH:

«(1) Prilikom razmatranja izjave o priznanju krivnje, Sud provjerava:

- (a) da se do izjave o priznanju krivnje došlo dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem, kao i nakon upoznavanja o mogućim posljedicama, uključujući i posljedice vezane za imovinskopravni zahtjev i troškove krivičnog postupka,
 - (b) da postoji dovoljno dokaza o krivnji optuženog.
- (2) Ako Sud prihvati izjavu o priznanju krivnje, izjava optuženog će se unijeti u zapisnik. Istovremeno odredit će se datum održavanja pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije i to u roku od najkasnije tri dana.
- (3) Ako Sud odbaci izjavu o priznanju krivnje, o tome će obavijestiti stranke i branitelja i to konstatovati u zapisnik. Izjava o priznanju krivnje ne može se koristiti kao dokaz u krivičnom postupku.»

Nakon što se optuženi izjasni da je kriv, sudija za prethodno saslušanje upućuje predmet sudiji odnosno vijeću radi zakazivanja ročišta na kome će se ispitati postojanje uvjeta iz čl. 230. ZKP BiH, odnosno čl. 245. ZKP FBiH, čl. 237. ZKP RS i čl. 230. ZKP BD BiH. Zakoni ne određuju rok u kojem će sudija odnosno vijeće zakazati to ročište. Međutim, s obzirom na pravo optuženog da mu bude suđeno bez odlaganja i dužnost suda da postupak provede bez odugovlačenja (čl. 13. ZKP BiH, čl. 14. ZKP FBiH, čl. 13. ZKP RS i čl. 13. ZKP BD BiH), nema dileme da su oni to dužni učiniti bez odlaganja nakon što im je predmet upućen.

Ročište za razmatranje izjave o priznanju krivnje održava se u prisutnosti stranaka i branitelja, ukoliko je optuženi sebi izabrao branitelja ili ukoliko mu ga je sud postavio u skladu sa čl. 45. ili 46. ZKP BiH, odnosno čl. 59. ili 60. ZKP FBiH, čl. 53. ili 54. ZKP RS i čl. 45. ili 46. ZKP BD BiH.

Postoje dvije vrste uvjeta koji moraju kumulativno biti ispunjeni da bi sudija odnosno vijeće prihvatilo izjavu optuženog o priznanju krivnje. Jedna grupa tih uvjeta tiče se izjave optuženog o priznanju krivnje, a druga dokaza koje je tužitelj

dostavio sudiji za prethodno saslušanje kao materijal koji potkrepljuje navode optužnice.

Prvi uvjet da bi sudija odnosno vijeće prihvatilo izjavu o priznanju krivnje je **da se do te izjave došlo dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem, kao i nakon upoznavanja o mogućim posljedicama, uključujući i posljedice vezane za imovinskopravni zahtjev i troškove krivičnog postupka.**

Da bi se izjava o priznanju krivnje smatrala dobrovoljnom, potrebno je da je ona rezultat slobodnog opredjeljenja optuženog. Ona ne smije biti rezultat bilo kakve sile, prijetnje ili drugog oblika prinude ili obećanja neprimjerene koristi. «U ovoj žalbi, suci McDonald i Vohrah prvo su razmatrali pitanje je li izjašnjenje o krivici bilo dobrovoljno. Zaključili su da sve jurisdikcije precedentnog prava traže da izjašnjenje o krivici bude dobrovoljno. Prema njihovom mišljenju, dobrovoljnost traži dva elementa. Prvo, «optuženi mora biti mentalno sposoban da shvati posljedice svojih postupaka kada se izjašnjava da se osjeća krivim» i drugo, «izjašnjenje ne smije biti rezultat bilo kakve prijetnje ili navođenja, osim očekivanja da se uživa korist od izjašnjenja o krivici, u smislu smanjenja kazne.» (iz presude MKSJ u predmetu Tužitelj protiv Erdemovića br. IT-96-22-A, od 7.10.1997. godine)²⁸

Slijedeći tekstove normi naših zakona, za dobrovoljnost izjave o priznanju krivnje kriterij je ono što se u citiranoj odluci smatra drugim elementom dobrovoljnosti, a, zahtjevi koji se u ovoj odluci navode u sklopu prvog elementa dobrovoljnost ustvari bi predstavljali kriterije za utvrđivanje **da se do izjave o priznanju krivnje došlo svjesno.**

Da bi sudija odnosno vijeće prihvatilo izjavu, potrebno je **da se do izjave optuženog o priznanju krivnje došlo sa razumijevanjem.** To podrazumijeva da je optuženi bio upoznat sa procesnim značajem i procesnim posljedicama izjave o priznanju krivnje, kao i posljedicama koje ta izjava može imati za optuženog donošenjem presude nakon održavanja pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije. «Optuženi, koji se izjašnjava da se osjeća krivim, mora razumjeti prirodu i posljedice svog izjašnjenja i u odnosu na šta se izjašnjava krivim.» Po mišljenju sudaca McDonald i Vohrah, izjašnjenje na osnovu informacija je ono kada se može pokazati da optuženi: (1) razumije «prirodu optužbi protiv sebe i, uopćeno, posljedice izjašnjenja o krivici» i (2) «prirodu i razliku između alternativnih optužbi i posljedica izjašnjenja o krivici po jednoj, a ne po drugoj optužbi.» Suci McDonald i Vohrah, kojima su se pridružili suci Stephen i Cassese, smatrali su da optuženi nije dao izjašnjenje na osnovu informacija jer mu nije bila jasna razlika između težine ratnog zločina i zločina protiv čovječnosti. Izjašnjavajući se da se osjeća krivim za zločin protiv čovječnosti, u neznanju se izjasnio krivim za teže krivično djelo.»²⁹

²⁸ Ackerman E., J. i Ó'Sullivan, E. „Praksa i procedura Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju, sa odabranim materijalima Međunarodnog krivičnog tribunala za Ruandu“, Sarajevo, 2002. godine, str. 302.

²⁹ Ackerman E., J. i Ó'Sullivan, E. Praksa i procedura Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju, sa odabranim materijalima Međunarodnog krivičnog tribunala za Ruandu, Sarajevo, 2002. godine, str. 302. Autori se pozivaju na presudu MKSJ u predmetu Tužitelj protiv Erdemovića br. IT-96-22-A, od 7.10.1997. godine (napomena autora modula).

Iako to zakoni izričito ne navode, **izjava o priznanju krivnje mora biti potpuna i nedvosmislena.** Ona ne smije u sebi sadržavati elemente koji bi, ukoliko bi se potvrdilo da postoje, predstavljali osnov isključenja postojanja krivičnog djela (na primjer, optuženi priznaje da je drugog usmrtio, ali istovremeno navodi okolnosti koje bi ukazivale da je on to učinio u nužnoj odbrani) ili osnov isključenja krivične odgovornosti optuženog (na primjer, optuženi priznaje da je sa plaže uzeo i odnio tuđu torbu, ali istovremeno izjavljuje da je, pošto se radilo o istovrsnoj torbi, smatrao da je to torba njegove supruge po koju ga je ona poslala). «Upitno izjašnjenje o krivici je ono u kojem, izjašnjavajući da se osjeća krivim, optuženi nudi objašnjenje svojih postupaka koje bi, ako se potvrdi, predstavljalo potpunu odbranu od optužbe.»³⁰

Da li se do izjave o priznanju krivnje došlo dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem, kao i nakon upoznavanja sa mogućim posljedicama, uključujući i posljedice vezane sa imovinskopравни zahtjev i troškove krivičnog postupka, sudija odnosno vijeće utvrđuje na osnovu zapisnika sa ročišta za izjašnjenje o krivnji imajući u vidu objašnjenja, pouke i informacije koje je sudija za prethodno saslušanje dao optuženom kako bi mu objasnio prirodu i posljedice ustanove izjašnjenja o krivnji, te odgovore optuženog na tom ročištu na pitanja sudije za prethodno saslušanje (vidjeti odjeljak I.3.1.) i na osnovu neposredne komunikacije sa optuženim i braniteljem na ročištu za razmatranje izjave o priznanju krivnje.

Drugi uvjet za prihvatanje izjave o priznanju krivnje je da se sudija odnosno vijeće uvjerilo **da postoji dovoljno dokaza o krivnji optuženog.** «Ovo podrazumijeva krivičnu odgovornost optuženog za učinjeno krivično djelo u smislu člana 33. KZ BiH. Praktično, utvrđuju se elementi krivične odgovornosti optuženog na osnovu materijala koji je sudiji za prethodno saslušanje dostavio Tužitelj zajedno s optužnicom i na osnovu sadržaja same izjave optuženog o priznanju krivice koju provjerava Sud. Dakle, utvrđuje se da li postoje osnovi koji isključuju krivičnu odgovornost optuženog ili ne, jer se krivičnopravna sankcija može izreći samo krivičnom odgovornom učiniocu koji je uračunljiv i koji je krivično djelo učinio s umišljajem ili iz nehata ako to zakon izričito propisuje.»³¹ «Povodom, dakle, svakog pozitivnog izjašnjenja o krivnji mora se provjeriti dokazni materijal koji se odnosi na krivično djelo koje se optuženom stavlja na teret i na njegovu krivičnu odgovornost. Slijedom navedenog, priznanje optuženog mora biti u skladu sa ranije prikupljenim i izvedenim dokazima, odnosno potkrijepljeno tim dokazima.»³²

Ukoliko sudija odnosno vijeće utvrdi da se do izjave o priznanju krivnje došlo dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem, kao i nakon upoznavanja sa mogućim posljedicama, uključujući i posljedice vezane za imovinskopравни zahtjev i troškove

³⁰ Ackerman E., J. i Ó'Sullivan, E. Praksa i procedura Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju, sa odabranim materijalima Međunarodnog krivičnog tribunala za Ruandu, Sarajevo, 2002. godine, str. 302 i 303. Autori se pozivaju na presudu MKSJ u predmetu Tužitelj protiv Erdemovića br. IT-96-22-A, od 7.10.1997. godine (napomena autora modula).

³¹ Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M.: "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 620.

³² Sijerčić-Čolić, H. «Konsenzualni modeli u novom krivičnom procesnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine», Pravo i pravda, godina II, broj 1-2, Sarajevo, 2003. godine, str. 75. i 76.

krivičnog postupka i da postoji dovoljno dokaza o krivnji optuženog, **prihvatit će izjavu o priznanju krivnje i izjava optuženog će se unijeti u zapisnik.**

Prilog broj 6: Zapisnik sa ročišta za razmatranje izjave o priznanju krivnje

*Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Tuzlanski kanton*

*Kantonalni sud u Tuzli
Broj: K. 13/05
Tuzla, 20. 03. 2005. god.*

Z A P I S N I K

sa ročišta o razmatranju izjave o priznanju krivnje

sastavljen u Kantonalnom sudu u Tuzli dana 20. 03. 2005. godine u krivičnom predmetu protiv optuženog M. S., zbog krivičnog djela razbojništva iz člana 289. stav 2. u vezi sa stavom 1. i čl. 31. KZFBiH, a po optužnici Kantonalnog tužilaštva Tuzlanskog kantona Kt 21/05 od 17.02.2005. godine

SASTAV VIJEĆA:

*Predsjednik vijeća – sudija: K. H.
Član vijeća – sudija: P. F.
Član vijeća – sudija: B. A.*

Zapisničar: C. H.

Predsjednik vijeća otvara zasjedanje i upoznaje prisutne da je predmet današnjeg ročišta razmatranje izjave o priznanju krivnje optuženog M.S. date kod sudije za prethodno saslušanje ovog suda dana 10.03.2005. godine u predmetu Kps 16/05.

Konstatuje se da su na ročište za razmatranje izjave o priznanju krivnje pristupili kantonalni tužitelj R.S., optuženi M.S i njegov branitelj S.S., advokat iz Tuzle.

Predsjednik vijeća uzima od optuženog osobne podatke da bi utvrdio njegov identitet:

Optuženi M.S., sin M. i G. rođene V., rođen u T., nastanjen u Par Selu bb. rođen 09. 06. 1977. godine, po nacionalnosti Hrvat, državljanin BiH, po zanimanju rukovatelj mašina na površinskom kopu, oženjen, otac jednog djeteta, pismen, sa završenom srednjom rudarskom školom, vojsku služio 1997. godine u Čapljini, slabog imovnog stanja, neosudjivan, nezaposlen, do pritvaranja radio u pekari u stalnom radnom odnosu, ne vodi se drugi krivični postupak protiv njega.

Nakon što su stranke i branitelj optuženog upoznati sa sastavom sudskog vijeća, saglasno izjavljuju da nemaju primjedbi na sastav vijeća.

Predsjednik vijeća konstatuje, a optuženi M. S. potvrđuje da je dana 10. 03. 2005. godine na ročištu za izjašnjenje o krivnji za krivično djelo razbojništva iz člana 289. stav 2. u vezi sa stavom 1. i čl. 31. KZ FBiH iz potvrđene optužnice Kantonalnog tužilaštva Tuzlanskog kantona Kt 21/05 od 17.02.2005. godine upoznat sa svim svojim pravima te da se, nakon upoznavanja sa svrhom tog ročišta i mogućim posljedicama izjave o priznavanju krivnje, izjasnio da je kriv za navedeno krivično djelo.

Nakon toga, vijeće pristupa razmatranju izjave optuženog M.S. o priznanju krivnje sa ročišta za izjašnjenje o krivnji od 10.03.2005. godine.

Na upit predsjednika vijeća optuženom da li je na zapisniku sa ročišta za izjašnjenje o krivnji od 10.03 2005. godine njegov potpis, optuženi izjavi:

«Da, to je moj potpis.»

Na upit predsjednika vijeća da li je izjavu o priznanju krivnje kod sudije za prethodno saslušanje dao dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem i da li je upoznat o mogućim posljedicama uključujući i posljedice u vezi sa imovinskopравnim zahtjevom i troškovima krivičnog postupka i da li je razumio da se izjavom o priznanju krivnje odriče prava na sudjenje, optuženi izjavi:

«Izjavu o priznanju krivnje dao sam dobrovoljno i sa razumijevanjem, svjestan svih posljedica koje priznanje krivnje povlači sa sobom. Upoznat sam i svjestan sam da se priznanjem krivnje odričem prava na sudjenje, a takodje sam upoznat i sa mogućim posljedicama u vezi sa imovinskopравnim zahtjevom kojeg je postavio oštećeni u iznosu 2704,80 KM i troškovima krivičnog postupka, kao i ostalim mogućim posljedicama.»

Na upit da li je bio fizički i psihički zdrav kada je davao izjavu o priznanju krivnje, da li je bio pod utjecajem alkohola, opojnih droga, lijekova ili drugih supstanci koje su mogle utjecati na njegovu sposobnost da shvati značaj i posljedice svoga izjašnjenja o priznanju krivnje, da slobodno odlučuje i izražava volju prilikom davanja izjave o priznanju krivnje, optuženi izjavi:

«Bio sam potpuno fizički i psihički zdrav i prilikom davanja izjave o priznanju krivnje, a i danas sam. Nisam ni tada bio a nisam ni danas pod utjecajem bilo kakvih opojnih sredstava ili nečeg drugog što bi moglo narušiti moju sposobnost da donosim odluke svjesno i sa razumijevanjem.»

Na upit da li mu je neko prijetio, zastrašivao ga ili na drugi način uticao na njega da prizna krivnju, optuženi izjavi:

«Niko mi nije prijetio, zatrašivao me, niti na drugi način vršio utjecaj na mene.»

Na upit da li mu je neko obećao bilo kakvu korist ako prizna krivnju ili ga nagovarao na priznanje krivnje, optuženi izjavi:

«Ne, niko mi ništa nije obećao ako priznam krivnju, niko me nije nagovarao da priznam krivnju.»

Predsjednik vijeća upoznaje optuženog da je za krivično djelo, za koje je optužen u zakonu propisana kazna najmanje od 5 godine, što znači da mu se može izreći kazna zatvora u trajanju od pet do dvadeset godina, te ga ponovo upozorava da, u slučaju da bude oглаšen krivim, može biti obavezan da na ime imovinskopravnog zahtjeva naknadi štetu oštećenom u iznosu od 2704,80 KM ,kao i da naknadi troškove krivičnog postupka, te da mu se može izreći sigurnosna mjera oduzimanja predmeta koji su upotrijebljeni za učinjenje krivičnog djela, pa optuženi izjavi:

«Potpuno sam svjestan svih posljedica koje proizilaze iz priznanja krivnje.»

Nakon toga predsjednik vijeća poziva optuženog da vijeću iznese u odnosu na koje svoje postupke obuhvaćene optužnicom je priznao krivnju, pa optuženi u odnosu na činjenične navode iz optužnice izjavljuje:

«Tačni su svi činjenični navodi optužnice u odnosu na mene. Tačno je da sam se dogovorio sa B. A.i B. K. da opljačkamo poštu u D. D. Vozilom, kojim smo tamo otišli, upravljao sam ja. Tačno je da smo se dogovarali i da će prilikom upada u poštu biti upotrebjeno oružje – pištolj. Tačno je da sam ja, nakon što su B. A. i B.K. otišli u poštu, ostao u vozilu i to u blizini pošte, otprilike 50 do 100 m od pošte, gdje sam ih čekao. Tačno je da sam na njihov poziv putem mobilnog telefona otišao po njih i da smo se svi zajedno odvezli mojoj kući. Tačno je da je iz pošte oduzet novac i odredjen broj ultra kartica ukupne vrijednosti 2704,80 KM.»

Nakon toga kantonalni tužitelj iz Tuzle iznosi slijedeće dokaze o krivnji koji potkrepljuju navode optužnice u odnosu na optuženog M. S.:

- potvrdu o privremenom oduzimanju predmeta broj 08-02/6-1-8/05 od 14. 01. 2005.godine;*
- naredbu za pretresanje putničkog motornog vozila vlasništvo osumnjičenog M.S. izdatu od Općinskog suda Živinice pod br. Kir. 12/05 od 14. 01. 2005. godine;*
- zapisnik MUP-a Tuzla br. 08-02/6-1-2/05 od 14. 01. 2005. godine o pretresu putničkog vozila vlasništvo osumnjičenog M.S.;*
- zapisnik MUP-a Tuzla PU Živinice br. 08-02/6-1-04/05 od 14. 01. 2005. godine o prepoznavanju osoba od strane svjedoka D. S.;*
- zapisnik o prepoznavanju osoba MUP-a Tuzla PU Živinice br. 08-02/6-1-01/05 od 14. 01. 2005. godine od strane svjedoka T. B.;*
- uvjerenje Javne ustanove Dom zdravlja Živinice br. 1664/05 od 14. 01. 2005. godine iz kojeg proizilazi da se toj ustanovi prethodnog dana javio radi pregleda pacijent T. B.;*
- imovinskopravni zahtjev Centra pošta Tuzla – Pošte II reda Živinice br. 17/05 od 14. 01. 2005. godine*

- zapisnik MUP-a – PU Živinice br. 08-02/6-1/04 od 13. 01. 2005. godine o dobrovoljnoj predaji predmeta;
- naredbu za tjelesni pregled i druge radnje Kantonalnog tužilaštva TK br. Kta. 40/05 od 13. 01. 2005. godine;
- izvještaj BH Pošta – Centra pošta Tuzla Odjeljenje sigurnosti sačinjen 13. 01. 2005. godine u 13,45 sati u pošti u D. D., a povodom razbojništva koje se dogodilo istog dana;
- fotodokumentaciju lica mjesta broj 08-02/6-1-16/05 od 14. 01. 2005. godine;
- fotodokumentaciju br. 08-02/6-1-20/05 od 02. 02. 2005. godine;
- fotodokumentaciju broj 08-02/6-01-19/05 od 02. 02. 2005. godine;
- skicu lica mjesta br. 08-02/6-1-16/05 od 13. 01. 2005. godine;
- rješenje o određivanju pritvora osumnjičenima B. A. i M. S. Kantonalnog suda u Tuzli br. Kri. 2/05 od 14. 01. 2005. godine;
- zapisnik Kantonalnog tužilaštva TK br. Kt. 21/05 od 10.02.2005. god. o saslušanju svjedoka D. D.;
- zapisnik Kantonalnog tužilaštva TK br. Kt. 50/05 od 14.01.2005. god. o saslušanju svjedoka T. B.;
- zapisnik Kantonalnog tužilaštva TK br. Kt. 50/05 od 14.01.2005. god. o saslušanju svjedoka D. S.;
- zapisnik Kantonalnog tužilaštva TK br. Kt. 50/05 od 14.01.2005. god. o ispitivanju osumnjičenog M.S.;
- potvrdu o predaji osobe lišene slobode nadležnom tužiocu br. 08-02/6-1-37/05 od 14. 01. 2005. godine, a koja se odnosi na predaju optuženog M. S.;
- izvod iz kaznene evidencije za optuženog M. S. br. 08-02/4-1-04.7-376/05 od 09. 02. 2005. godine

Nakon iznošenja dokaza, optuženi i njegov branitelj izjavljuju da nemaju primjedbi na navedene dokaze.

Optuženi M. S. izjavljuje: «Tačno je da sam ja učinio krivično djelo kako je opisano u optužnici. Iz tog razloga priznajem krivnju za krivično djelo razbojništva iz čl. 289. st. 2. u vezi sa st. 1. i čl. 31. KZ FBiH, za koje sam optužen optužnicom Kantonalnog tužilaštva Tuzlanskog kantona Kt 21/05 od 17.2.2005. godine.»
Na upit predsjednika vijeća, stranke i branitelj saglasno izjavljuju da nemaju ništa više izjaviti.

Stranke i branitelj optuženog udaljavaju se iz sudnice.

Nakon razmatranja izjave o priznanju krivnje vijeće, na osnovu člana 245. Zakona o krivičnom postupku FBiH, donosi

R J E Š E N J E

Prihvata se izjava optuženog M. S. o priznanju krivnje za krivično djelo razbojništva iz člana 289. stav 2. u vezi sa stavom 1. i članom 31. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine koje mu je stavljeno na teret optužnicom Kantonalnog tužilaštva Tuzlanskog kantona Kt 21/05 od 17.2.2005. godine.

Nakon što je stranakama i branitelju optuženog saopšteno rješenje kojim se prihvata izjava o priznanju krivnje, stranke i branitelj se obavještavaju da će se pretres za izricanje krivičnopravne sankcije održati dana 21.03.2005. godine u 13,00 sati.

Kantonalni tužitelj, optuženi i branitelj se obavještavaju da neće dobiti pismene pozive za navedeni pretres. Optuženi se upozorava da će u slučaju nedolaska na pretres biti naređeno njegovo prinudno dovođenje.

O pretresu za izricanje krivičnopravne sankcije obavjestiti predstavnika oštećenog.

Stranke i branitelj se obavještavaju da će se na tom pretresu izvesti dokazi koji su važni za izricanje krivičnopravne sankcije, te se upozoravaju da na pretres mogu donijeti i izvesti dokaze o činjenicama koje smatraju relevantnim za izbor vrste i mjere krivičnopravne sankcije.

Zapisničar
C.H.

Predsjednik vijeća
K.H.

Iako zakoni ne govore o formi u kojoj sudija odnosno vijeće prihvata izjavu o priznanju krivnje, u sudskoj praksi je uobičajeno da se to čini donošenjem rješenja o prihvatanju izjave o priznanju krivnje, koje se unosi u zapisnik sa ročišta za razmatranje izjave o priznanju krivnje. O tom rješenju stranke i branitelj se obavještavaju, ali se to rješenje pismeno ne izrađuje i ne dostavlja strankama.

Ukoliko sud ocijeni da nisu ispunjeni uvjeti iz čl. čl. 230. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 245. st. 1. ZKP FBiH, čl. 237. st. 1. ZKP RS i čl. 230. st. 1. ZKP BD BiH, **odbaciće izjavu o priznanju krivnje, to konstatovati u zapisnik i o tome obavjestiti stranke i branitelja.** Uobičajeno je da se i ta odluka donosi u formi rješenja koje se unosi u zapisnik sa ročišta za razmatranje izjave o priznanju krivnje. U ovom slučaju, predmet će se dostaviti sudiji ili vijeću kojem je predmet dodijeljen u svrhu zakazivanja glavnog pretresa. **Izjava o priznanju krivnje ne može se koristiti kao dokaz u krivičnom postupku**, te, iz tog razloga, zapisnik sa ročišta o izjašnjenju o krivnju u kojem je konstatovano da je optuženi priznao krivnju i zapisnik sa ročišta o razmatranju izjave o priznanju krivnje ne mogu biti sastavni dio predmeta kada se predmet upućuje sudiji odnosno vijeću u svrhu zakazivanja glavnog pretresa. Oni se izdvajaju iz spisa i čuvaju u posebnom omotu kod sudije za prethodno saslušanje. «Ovi zapisnici se ne smiju naći u prilogu optužnice, odnosno predmeta koji se dostavlja sudiji, odnosno vijeću u svrhu zakazivanja glavnog pretresa. Praktično, Sudu se dostavlja popratni akt u vidu obavještenja o datumu završetka postupka razmatranja izjave o priznanju krivice, jer od ovog momenta teče rok za zakazivanje glavnog pretresa iz člana 229. stav 4.»³³

³³ Sijerčić-Čolić, H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M. "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 621.

3.5. Pretres za izricanje krivičnopravne sankcije

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 230. st. 2. ZKP BiH, čl. 245. st. 2. ZKP FBiH, čl. 237. st. 2. ZKP RS i čl. 230. st. 2. ZKP BD BiH:

«(2) Ako Sud prihvati izjavu o priznanju krivnje, izjava optuženog će se unijeti u zapisnik. Istovremeno odredit će se datum održavanja pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije i to u roku od najkasnije tri dana.»

Kada sudija ili vijeće prihvati izjavu o priznanju krivnje istovremeno će odrediti datum održavanja pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije i to u roku od najkasnije tri dana. Ako se stranke i branitelj saglase, taj pretres se može održati i istog dana kada je održano ročište za razmatranje izjave o priznanju krivnje. Pretres za izricanje krivičnopravne sankcije vodi se pred sudijom odnosno vijećem koje je razmatralo i prihvatilo izjavu o priznanju krivnje.

Zakoni ne sadrže posebne odredbe o pretresu za izricanje krivičnopravne sankcije niti odredbe koje bi, kao u slučaju pretresa pred vijećem apelacionog odjeljenja, propisivale shodnu primjenu na tom pretresu odredaba koje se odnose na glavni pretres u prvostepenom postupku (čl. 317. st. 1. ZKP BiH, čl. 332. st. 1. ZKP FBiH, čl. 323. st. 1. ZKP RS i čl. 317. st. 1. ZKP BD BiH). Ipak, nema nikakve dileme da se na taj pretres takođe trebaju shodno primjenjivati odredbe koje se odnose na glavni pretres u prvostepenom postupku. Međutim, **predmet ovog pretresa su samo dokazi koji se odnose na odluku o krivičnopravnoj sankcije.**

Prilog broj 7: Zapisnik sa pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije

*Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Tuzlanski kanton*

*Kantonalni sud u Tuzli
Broj: K. 13/05
Tuzla, 21. 03. 2005. god.*

Z A P I S N I K

sa pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije

sastavljen u Kantonalnom sudu u Tuzli dana 21. 03. 2005. godine u krivičnom predmetu protiv optuženog M. S., zbog krivičnog djela razbojništva iz člana 289. stav 2. u vezi sa stavom 1.i u vezi sa članom 31. KZFBiH, a po optužnici Kantonalnog tužiteljstva Tuzlanskog kantona Kt 21/05 od 17.02.2005. godine

SASTAV VIJEĆA:

Predsjednik vijeća – sudija: K. H.

Član vijeća – sudija: P. F.

Član vijeća – sudija: B. A.

Zapisničar: C. H.

Predsjednik vijeća otvara zasjedanje i upoznaje prisutne da je predmet današnjeg pretresa izricanje krivičnopravne sankcije optuženom M.S. za krivično djelo razbojništva iz člana 289. stav 2. u vezi sa stavom 1. i u vezi sa članom 31. KZFBiH, za koje je optužen optužnicom Kantonalnog tužiteljstva Tuzlanskog kantona Kt 21/05 od 17.02.2005. godine

Konstatuje se da su na pretres za izricanje krivičnopravne sankcije pristupili kantonalni tuzitelj R.S., optuženi M.S i njegov branitelj S.S., advokat iz Tuzle, te predstavnik oštećenog K.K.

Predsjednik vijeća uzima od optuženog osobne podatke da bi utvrdio njegov identitet:

optuženi M.S., sin M. i G. rođene V., rođen u T., nastanjen u Par Selu bb. rođen 09. 06. 1977. godine, po nacionalnosti Hrvat, državljanin BiH, po zanimanju rukovatelj mašina na površinskom kopu, oženjen, otac jednog djeteta, pismen, sa završenom srednjom rudarskom školom, vojsku služio 1997. godine u Čapljini, slabog imovnog stanja, neosudjivan, nezaposlen, do pritvaranja radio u pekari u stalnom radnom odnosu, ne vodi se drugi krivični postupak protiv njega.

Nakon što su stranke i branitelj optuženog upoznati sa sastavom sudskog vijeća, saglasno izjavljuju da nemaju primjedbi na sastav vijeća.

Predsjednik vijeća upozorava optuženog na potrebu pažljivog praćenja toka pretresa i poučava ga da može iznositi činjenice i predlagati dokaze u svoju korist, da se može izjasniti o svim činjenicama i dokazima koji ga terete, da može postavljati pitanja eventualnim svjedocima i davati obrazloženja u vezi s njihovim iskazima, te da nije dužan odgovarati na postavljena pitanja.

Na upit predsjednika vijeća optuženi izjavljuju:

«U potpunosti sam razumio data upozorenja i pouke.»

Predsjednik vijeća konstatuje da je optuženi M.S. dana 10.3.2005. godine, na ročištu za izjašnjenje o krivnji za krivično djelo razbojništva iz člana 289. stav 2. u vezi sa stavom 1. i članom 31. KZ FBiH iz potvrđene optužnice Kantonalnog tužilaštva Tuzlanskog kantona Kt 21/05 od 17.2.2005. godine izjasnio se da je kriv za navedeno krivično djelo, a da je na ročištu za razmatranje izjave o priznanju krivnje, održanom 20.3.2005. godine, ovo vijeće prihvatilo izjavu optuženog M.S. o priznanju krivnje.

Nakon toga predsjednik vijeća poziva stranke i optuženog da iznesu prijedloge dokaza koje bi trebalo izvesti na današnjem pretresu i koje činjenice značajne za izricanje krivičnopravne sankcije žele tim dokazima dokazati.

Kantonalni tužitelj izjavljuje:

«Poštovani sude, optužba za današnji pretres ima samo jedan prijedlog. Predlažemo, naime, da se izvede dokaz čitanjem izvoda iz kaznene evidencije na ime optuženog M.S.»

Branitelj optuženog M.S. izjavljuje:

«Poštovani sude mi se ne protivimo prijedlogu tužitelja da se izvede dokaz čitanjem izvoda iz kaznene evidencije na ime optuženog M.S. naprotiv, i sami smo mislili predložiti izvođenje tog dokaza pošto će se iz njega vidjeti da je optuženi do sada neosuđivan. Mi predlažemo da se na danasnjem glavnom pretresu izvedu dokazi čitanjem izvoda iz matične knjige rođenih na ime mlđb. M.D., ljekarskog uvjerenja Doma zdravlja Živinice na ime M.D. od 12.3.2005. godine, te potvrda Službe za zapošljavanje općine Živinice na ime M.S. i M.K. od 19.3.2005. godine. Predloženim dokazima utvrdiće se da je porodična i materijalna situacija optuženog veoma teška, a što bi trebalo cijeniti kao olakšavajuću okolnost prilikom donošenja odluke o krivičnopravnoj sankciji.»

Optuženi izjavljuje:

«U potpunosti sam saglasan sa prijedlozima moga branitelja i nemam drugih prijedloga za izvođenje dokaza.»

Kantonalni tužitelj izjavljuje:

«Ja se ne protivim izvođenju dokaza predloženih od strane odbrane.»

Predsjednik vijeća donosi

R J E Š E N J E

Usvajaju se prijedlozi stranaka i imaju se izvesti dokazi čitanjem izvoda iz kaznene evidencije na ime optuženog M.S., izvoda iz matične knjige rođenih na ime mlđb. M.D., ljekarskog uvjerenja Doma zdravlja Živinice na ime M.D. od 12.3.2005. godine, te potvrda Službe za zapošljavanje općine Živinice na ime M.S. i M.K. od 19.3.2005. godine.

Dokazni postupak

Predsjednik vijeća poziva tužitelja da iznese svoj dokaz.

Kantonalni tužitelj izjavljuje:

«Poštovani sude, ja vam predajem u spis izvod iz kaznene evidencije na ime optuženog M.S. i predlažem da se on na današnjem pretresu pročita.»

Izvodi se dokaz čitanjem izvoda iz kaznene evidencije na ime optuženog M.S. i konstatuje da je optuženi M.S. do sada neosuđivan.

Odbrana nema primjedbi na izvedeni dokaz.

Predsjednik vijeća poziva odbranu da iznese svoje dokaze.

Branitelj optuženog izjavljuje:

«Poštovani sude ja vam predajem u spis izvod iz matične knjige rođenih na ime mldb. M.D., ljekarsko uvjerenje Doma zdravlja Živinice na ime M.D. od 12.03.2005. godine, te potvrde Službe za zapošljavanje općine Živinice na ime M.S. i M.K. od 19.03.2005. godine i predlažem da se ti dokazi na današnjem pretresu pročitaju.»

Izvodi se dokaz čitanjem izvoda iz matične knjige rođenih i konstatuje se da je optuženi M.S. otac mldb. M.D. rođenog 22.11.1999. godine.

Izvodi se dokaz čitanjem ljekarskog uvjerenja Doma zdravlja Živinice na ime M.D. od 12.03.2005. godine i konstatuje se da mldb. sin optuženog M.S. boluje od bronhijalne astme.

Izvode se dokazi čitanjem potvrda Službe za zapošljavanje općine Živinice na ime M.S. i M.K. od 19.03.2005. godine i konstatuje da su optuženi M.S. i njegova supruga M.K. kao nezaposlene osobe prijavljene navedenoj Službi.

Tužitelj nema primjedbi na izvedene dokaze.

Na upit predsjednika vijeća, stranke i branitelj saglasno izjavljuju da nemaju drugih dokazni prijedloga.

Predsjednik vijeća objavljuje da je dokazni postupak dovršen.

Nakon toga, predsjednik vijeća poziva tužitelja, predstavnika oštećenog, branitelja i optuženog da daju završnu riječ.

Završne riječi

U završnoj riječi kantonalni tužitelj izjavljuje:

«Poštovani sude i ostali prisutni, povodom razbojništva koje se dogodilo 13.01.2005.godine u mjestu D. D. u ekspozituri BH pošte, a nakon provedene istrage i prikupljenih dokaza, Kantonalno tužiteljstvo TK podiglo je optužnicu protiv M. S. kao jednog od saizvršitelja zajedno sa optuženima B. A.i B. K..»

U toku istrage optuženi M. S. je u cjelosti priznao učinjenje krivičnog djela koje mu je ovom optužnicom stavljeno na teret, na način, u mjestu i u vrijeme kako je to opisano u

dispozitivu optužnice. Osim priznanja optuženog, tužiteljstvo je prikupilo i druge čvrste dokaze koji su u cjelosti potkrijepili navode optužnice. Na ročištu za izjašnjenje o krivnji, održanom dana 10.3.2005. godine, optuženi M.S. je priznao krivnju a vijeće je tu izjavu o priznanju krivnje prihvatilo. Imajući sve to u vidu, optužba predlaže da se optuženi M.D. za učinjeno krivično djelo oglasi krivim i kazni u skladu sa zakonom.

U pogledu odluke o krivičnopravnoj sankciji, predlažemo sudu da kao otežavajuće okolnosti optuženom cijeni da je u učinjenju ovog djela učestvovala grupa, da je prilikom učinjenja krivičnog djela upotrebljeno vatreno oružje i to dva pištolja, da je djelo učinjeno u naseljenom mjestu koje se nalazi pored ceste, u po bijela dana, u prisustvu većeg broja građana, što sve ukazuje na pojačanu drskost optuženih. Takodje, prije samog učinjenja djela, a što je optuženi u cjelosti priznao, učinitelji su u tri navrata dolazili do navedeng objekta radi učinjenja djela, ali su u sva tri navrata odustajali zbog policije koja je vršila kontrolu saobraćaja ispred tog objekat. Time je optuženi ispoljio pojačanu upornost pri učinjenju djela. Kao olakšavajuću okolnost tužiteljstvo vidi dosadašnju neosuđivanost optuženog.

Smatramo da je optuženom potrebno izreći kaznu kojom će se moći ostvariti ne samo specijalna nego i generalna prevencija ove vrste krivičnih djela čija učinjenja bilježe stalni porast.

Imajući u vidu da je od strane BH Pošte postavljen imovinskopravni zahtjev za naknadu štete, predlažemo da se presudom optuženi obaveže na naknadu štete koja je nastala učinjenjem djela.

Takodje, predlažemo da se prema optuženom, u smislu člana 146. stav 1. tačka d) ZKP FBiH, produži pritvor jer se radi o krivičnom djelu za koje je propisan minimum od 5 godina zatvora, za koje se, dakle, može izreći kazna zatvora od 10 godina ili teža, djelo je učinjeno u naseljenom mjestu, u učinjenju djela učestvovala je grupa, korišteno je vatreno oružje.»

Predstavnik oštećenog BH pošte, K.K. izjavi:

«Poštovani sude, u toku postupka oštećena BH pošte je prema optuženom postavila imovinskopravni zahtjev u iznosu od 2704,80 KM na ime naknade štete pričinjene krivičnim djelom. Predlažem da sud optuženog obaveže da oštećenom na ime imovinskopravnog zahtjeva isplati navedeni iznos.»

Branitelj optuženog u završnoj riječi izjavi:

«Poštovani sude, odbrana će takođe istaći okolnosti koje, po našem mišljenju, sud treba cijeniti prilikom odlučivanja o krivičnopravnoj sankciji. Prvo, činjenica je da je optuženi priznao krivnju i to odmah u početku istrage, čim je pozvan da se izjasni o djelu i tu okolnost je neophodno cijeniti optuženom kao olakšavajuću okolnost pri izboru krivičnopravne sankcije. Osim toga, radi se o neosuđivanoj osobi, porodičnoj osobi, ocu jednog mladb. djeteta koje boluje od bronhijalne astme. Optuženi i njegova supruga su nezaposlene osobe. Sve su to okolnosti koje bi sud trebao cijeniti kao olakšavajuće okolnosti prilikom odlučivanja o krivičnopravnoj sankciji. Takodje, uvjereni smo da sud, protivno onome što je istakao tužitelj u završnoj riječi, neće optuženom kao otežavajuće okolnosti cijeniti one okolnosti koje predstavljaju obilježja krivičnog djela za koje je optuženi optužen i čije je učinjenje priznao jer bi to vodilo dvostrukom vrednovanju istih okolnosti. Imajući u vidu sve navedene olakšavajuće

okolnosti, te odsustvo otežavajućih okolnosti, odbrana smatra da te olakšavajuće okolnosti, u svojoj ukupnosti čine osobito olakšavajuću okolnost koja ukazuje da se i sa ublaženom kaznom može postići svrha kažnjavanja, te predlažemo da se optuženom izrekne ublažena kazna.

S obzirom na sve navedeno, smatramo da ne stoje razlozi za pritvor iz člana 146. stav 1. tačka d) ZKP FBiH. Već smo rekli da se radi o osobi koja do sada nije dolazilo u sukob sa zakonom, pa to upućuje na zaključak da, prema ovom optuženom nije neophodno produžavati pritvor radi sigurnosti imovine i građana. Stoga predlažemo da sud po izricanju presude ukine pritvor optuženom.»

Optuženi M. S. u završnoj riječi izjavi:

«Ja u cjelosti prihvatam završnu riječ svog branitelja, s tim što dodajem da mi je žao što sam učinio ovo krivično djelo, kajem se zbog toga, ništa slično više nikada ne bih učinio.»

Predsjednik vijeća objavljuje da je pretres za izricanje krivičnopravne sankcije završen.

Završeno u 13,45 sati.

Predsjednik vijeća obavještava stranke, branitelja i predstavnika oštećenog da će presuda biti objavljena u 14,15 sati.

Nakon vijećanja i glasanja, vijeće donosi, a predsjednik vijeća objavljuje

U IME FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

P R E S U D U

Optuženi M.S., sin M. i G. rođene V., rođen u T., nastanjen u Par Selu bb. rođen 09. 06. 1977. godine, po nacionalnosti Hrvat, državljanin BiH, po zanimanju rukovatelj mašina na površinskom kopu, oženjen, otac jednog djeteta, pismen, sa završenom srednjom rudarskom školom, vojsku služio 1997. godine u Čapljini, slabog imovnog stanja, neosudjivan, nezaposlen, do pritvaranja radio u pekari u stalnom radnom odnosu, ne vodi se drugi krivični postupak protiv njega,

Kriv je:

što je:

Dana 13.01.2005. godine, oko 13,10 sati u D. D., općina Živinice, nakon prethodnog dogovora zajedno sa B. A. i B. K., a u namjeri pribavljanja protivpravne imovinske koristi, dovezao se putničkim motornim vozilom marke "Golf" reg. ozanke 671-J-412, kojim je on upravljao, do objekta Centra pošta Tuzla – Pošte II reda Živinice, kada su iz vozila izašli B.A. i B.K., dok je M.S. ostao u vozilu, kako bi iste sačekao, nakon čega su B.A. i B.K. ušli u prostorije pošte, iz džepa izvadili i uperili pištolje u pravcu radnika pošte T.B., koji je sjedio iza naplatnog pulta, prijeteći da će pucati i zatražili da im ovaj

preda sav novac, da bi potom B.A. drškom pištolja razbio staklo za pultom veličine 95 x 75 cm, dok je B.K. ušao u dio prostorije iza navedenog pulta, prijeteći i držaći uperen pištolj u pravcu T.B., tražeći da mu ovaj preda novac, te kada mu je T.B. pokazao novac od dnevnog pazara u iznosu od 1.504,80 KM u raznim apoenima koji se nalazio u jednoj otvorenoj plastičnoj kutiji, istresao navedeni novac u ruksak koji je nosio sa sobom, a potom je ponovo prijetećim tonom i uperenim pištoljem tražio od T.B. da mu ovaj otvori sef, koji se nalazio u pomoćnoj prostoriji kako bi iz istog uzeo novac, pa kada mu je T.B. otvorio sef, u kojem su se nalazile ultra kartice za mobilne telefone, uzeo iz sefa paket od 60 komada ultra kartica čija je pojedinačna vrijednost 20,00 KM, koje je potom stavio u ruksak, dok je za to vrijeme B.A. od T.B., uz prijetnju pištoljem, zatražio da mu ovaj preda ključeve od svoga putničkog motornog vozila marke "Audi" reg. oznake 578-E-804, te kada je dobio ključeve od navedenog vozila, izašao zajedno sa B.K. iz prostorija pošte, a potom su sjeli u vozilo T.B., kojim je upravljao B.A., nakon čega su se sa istim udaljili u pravcu Živinica, da bi na oko 500 m od navedenog objekta skrenuli u sporedni put, zaustavili isto, te nakon što su mobilnim telefonom pozvali M.S. da dodje po njih i on sa vozilom "Golf" došao po njih, sva trojica, sa navedenim vozilom otišli do kuće M.S. u Par Selu, a onda "Kombijem" do Živinica, pribavivši na taj način za sebe protivpravnu imovinsku korist u iznosu od 2.704,80 KM

čime je kao saizvršitelj učinio krivično djelo razbojništva iz člana 289. stav 2. u vezi sa stavom 1. i u vezi sa članom 31. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, pa ga sud, na osnovu istog zakonskog propisa, a uz primjenu člana 41. tačka a), 49., 50. tačka b) i 51. stav 1. tačka b) Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine

O S U D J U J E

NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 2 (DVIJE) GODINE I 6 (ŠEST) MJESECI.

Na osnovu člana 57. stav 1. KZ FBiH, optuženom se u izrečenu kaznu zatvora uračunava vrijeme provedeno u pritvoru od 13. 01. 2005. godine, pa nadalje.

Na osnovu člana 212. stav 3. ZKP FBiH optuženi M. S. se obavezuje da na ime imovinskopravnog zahtjeva isplati Centru pošta Tuzla – Pošti II reda Živinice iznos od 2.704,80 KM.

Na osnovu člana 202. stav 1. ZKP FBiH, optuženi je dužan naknaditi troškove krivičnog postupka, s tim što će se nakon pribavljanja podataka, o njihovoj visini, odlučiti posebnim rješenjem.

Zapisničar,
vijeća,
C.H.

Predsjednik
K.H.

Presuda je objavljena istog dana, u prisustvu stranaka, branitelja i predstavnika oštećenog. Izreka presude je javno pročitana i ukratko su izneseni razlozi presude. Stranke i branitelj su poučeni o pravu na žalbu kao i o pravu odgovora na žalbu.

Nakon izricanja presude, na osnovu člana 302. u vezi sa članom 152. stav 1. i 3. ZKP FBiH, vijeće je donijelo

RJEŠENJE

Prema optuženom M. S. produžava se pritvor do pravomoćnosti presude, a najduže dok ne istekne vrijeme trajanja kazne izrečene u presudi.

*Zapisničar,
C.H.*

*Predsjednik vijeća,
K.H.*

Rješenje o produženju pritvora je objavljeno i stranke i branitelj poučeni o pravu na žalbu.

*Zapisničar,
vijeća,
C.H.*

*Predsjednik
K.H.*

TEST PITANJA – IZJAŠNENJE O KRIVNJI

1. Koje pouke i obavještenja je sudija za prethodno saslušanje dužan dati optuženom prije njegovog izjašnjenja o krivnji?
2. Šta sadrži predmet koji sudija za prethodno saslušanje, nakon izjave optuženog da nije kriv, dostavlja sudiji odnosno vijeću kojem je predmet dodijeljen u svrhu zakazivanja glavnog pretresa?
3. Kako postupiti u daljem toku postupka kada se jedan ili više optuženih, ali ne svi optuženi koji su obuhvaćeni jednom optužnicom, izjasni krivim a ostali poreknu krivnju?
4. Kako postupiti u daljem toku postupka kada se optuženi, koji je optužen po više tačaka optužnice, izjasni da je kriv samo za pojedine tačke optužnice?
5. Šta sadrži predmet koji sudija za prethodno saslušanje, nakon izjašnjenja optuženog da je kriv, dostavlja sudiji odnosno vijeću kojem je predmet dodijeljen radi razmatranja izjave o priznanju krivnje?
6. Koji su uvjeti da bi sudija odnosno vijeće prihvatilo izjavu optuženog o priznanju krivnje?
7. Na koji način sudija odnosno vijeće koje razmatra izjavu optuženog o priznanju krivnje utvrđuje da se do te izjave došlo dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem, kao i nakon upoznavanja sa mogućim posljedicama, uključujući i posljedice vezane za imovinskopravni zahtjev i troškove krivičnog postupka?
8. Kako sudija odnosno vijeće koje razmatra izjavu optuženog o priznanju krivnje utvrđuje da postoji dovoljno dokaza o krivnji optuženog?
9. Šta čini sudski predmet koji, nakon što je sudija odnosno vijeće odbacilo izjavu o priznanju krivnje, se dostavlja sudiji odnosno vijeću kojem je predmet dodijeljen u
10. svrhu zakazivanja glavnog pretresa?
11. Kojim redoslijedom se izvode dokazi na pretresu za izricanje krivičnopravne sankcije?

HIPOTETIČKI SLUČAJEVI – IZJAŠNENJE O KRIVNJI

1. Protiv optuženog V.B. potvrđena je optužnica za krivično djelo teške tjelesne ozljede iz čl. 172. st. 3. KZ BiH (čl. 156. st. 2. KZ RS i čl. 169. st. 3. KZ BD BiH). Na ročištu za izjašnjenje o krivnji, nakon datih pouka i obavještenja od strane sudije za prethodno saslušanje, optuženi V.B. izjasnio se krivim za navedeno krivično djelo. Na upit sudije za prethodno saslušanje za koje se to svoje postupke on izjašnjava krivim, optuženi V.B. je izjavio da se smatra krivim za nanošenje oštećenom O.P. povrede u predjelu grudi kojom je život oštećenog bio doveden u opasnost. Na dalji upit sudije za prethodno saslušanje čime je zadao oštećenom tu povredu, optuženi je izjavio da u optužnici piše da je to učinio kuhinjskim nožem, da su mu to isto rekli i ljudi koji su bili prisutni tom događaju, ali da se on u stvari ničega ne sjeća. Upitan kako to da se ne sjeća događaja i na osnovu čega se onda izjašnjava krivim, optuženi je izjavio da je tom prilikom bio pijan k'o letva, da inače popije ponekad malo više nego što bi trebao, ali da mu se nikada do tada nije desilo da se ne sjeća svojih postupaka, da su mu ljudi pričali da je oštećenog O.P. ubo nožem samo zbog toga što mu je on rekao da ne razbija flaše, da mu je žao zbog toga i da se zaista osjeća krivim za ono što je učinio. Šta će uraditi sudija odnosno vijeće kojemu je spis dodijeljen radi razmatranja izjave o priznenju krivnje?

2. Protiv optužene R.S. potvrđena je optužnica za krivično djelo teško krivično djelo protiv sigurnosti javnog prometa iz čl. 336. st. 4. u vezi sa čl. 332. st. 3. i u vezi sa st. 1. KZ FBiH (čl. 410. st. 3. u vezi sa st. 2. KZ RS, čl. 330. st. 4. u vezi sa čl. 326. st. 3. u vezi sa st. 1. KZ BD BiH). Na ročištu za izjašnjenje o krivnji, nakon datih pouka i obavještenja od strane sudije za prethodno saslušanje, optužena se izjasnila krivom za navedeno krivično djelo. Upitana, prije toga, da li joj je ko obećao kakvu korist ukoliko prizna ili ne prizna krivnju, optužena je izjavila da su joj njen branitelj i njen otac rekli da će je sud sigurno blaže kazniti ako prizna krivnju jer mu takvom svojom izjavom olakšava posao. Istu izjavu optužena je ponovila i na ročištu za razmatranje izjave o priznanju krivnje dodavši, uz to, da joj je otac sugerisao da prizna krivnju jer će tako postupak kraće trajati i advokat će ih manje koštati jer on nema para da joj plaća advokata unedogled. Kako će postupiti sudija odnosno vijeće kojemu je predmet dodijeljen radi razmatranja izjave o priznanju krivnje?

4. PREGOVARANJE O KRIVNJI

Pregovaranje o krivnji je novi institut uveden u krivičnoprocesno zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini donošenjem sada važećih zakona o krivičnom postupku. "Pregovaranje o krivnji je naročit oblik krivičnog postupka u kojem dolazi do izražaja dispozicija glavnih učesnika krivičnoprocesnog odnosa. Ova novina, dakle, zaslužuje pažnju jer do donošenja presude i zaključenja konkretnog krivičnog postupka dolazi na temelju stranačkog pregovaranja o krivnji, odnosno sporazuma o uvjetima priznavanja krivnje između stranaka (tužioca s jedne strane i osumnjičenog, optuženog, s druge strane)."³⁴ S obzirom na navedeno, pregovaranje o krivnji predstavlja tzv. konsenzualni (sporazumni) krivičnoprocesni institut.

Osnovni cilj instituta pregovaranja o krivnji je pojednostavljenje i ubrzanje krivičnog postupka.

Prema našim zakonima o krivičnom postupku, pregovaranje o krivnji nije ograničeno na određena krivična djela. **Pregovarati o krivnji se može bez obzira na težinu krivičnog djela** za koje se osumnjičeni, odnosno optuženi tereti.

4.1. Subjekti, vrijeme i predmet pregovaranja

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 231. st.1. i 2. ZKP BiH, čl. 246. st. 1. i 2. ZKP FBiH i čl. 231. st. 1. i 2. ZKP BD BiH:

- (1) *Osumnjičeni, odnosno optuženi i njegov branitelj mogu pregovarati sa Tužiteljem o uvjetima priznavanja krivnje za djelo za koje se osumnjičeni odnosno optuženi tereti.*
- (2) *Prilikom pregovaranja sa osumnjičenim, odnosno optuženim i braniteljem o priznanju krivnje u skladu sa stavom 1. ovog člana, Tužitelj može predložiti izricanje kazne ispod zakonom određenog minimuma kazne zatvora za to krivično djelo, odnosno blažu sankciju za osumnjičenog, odnosno optuženog."*

Čl. 238. st. 1. i 2. ZKP RS:

- (1) *Osumnjičeni, odnosno optuženi i njegov branilac mogu prije glavnog pretresa pregovarati sa tužiocem o uslovima priznavanja krivnje za djelo za koje se osumnjičeni, odnosno optuženi tereti.*
- (2) *Prilikom pregovora sa osumnjičenim, odnosno optuženim i njegovim braniocem o priznanju krivnje u skladu sa stavom 1. ovog člana, tužilac može predložiti izricanje kazne ispod zakonom određenog minimuma kazne zatvora za to krivično djelo, odnosno blažu sankciju za osumnjičenog, odnosno optuženog."*

³⁴ Sijerčić-Čolić, H. «Konsenzualni modeli u novom krivičnom procesnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine», Pravo i pravda, godina II, broj 1-2, Sarajevo, 2003. godine, str. 77.

Iz izričitih zakonskih odredbi nedvosmisleno proizilazi da su **subjekti pregovaranja o krivnji: osumnjičeni, odnosno optuženi i njegov branitelj, s jedne strane i tužitelj, s druge strane.** U svakom slučaju, subjekti pregovaranja su stranke, a, ako osumnjičeni, odnosno optuženi ima branitelja (izabranog ili postavljenog), u pregovaranju o krivnji sudjeluje i branitelj osumnjičenog, odnosno optuženog. U slučaju kada osumnjičeni, odnosno optuženi ima branitelja, samo pregovaranje o krivnji će se, u pravilu, odvijati između branitelja i tužitelja, ali je branitelj o toku i sadržaju pregovora dužan obavještavati osumnjičenog, odnosno optuženog. **U samom postupku pregovaranja o krivnji, koji se odvija između stranaka i branitelja, sud ne sudjeluje.**

Pregovaranje o krivnji može biti inicirano od bilo koje stranke.

Iako se zakonske odredbe o pregovaranju o krivnji nalaze u Glavi XX ZKP BiH, odnosno ZKP FBiH, ZKP RS i ZKP BD BiH (Postupak optuživanja), iz čega bi se moglo zaključiti da je ono ograničeno na tu fazu krivičnog postupka, iz same sadržine zakonskih odredbi proizilazi da **pregovaranje o krivnji može započeti i odvijati se u bilo kojoj fazi krivičnog postupka (istrazi, postupku optuženja, glavnom pretresu, pretresu pred vijećem apelacionog odjeljenja).** Na takav zaključak upućuje činjenica da odredbe stava 1. navedenih članova zakona o krivičnom postupku kao subjekta pregovaranja označavaju, bez ikakvih ograničenja, i osumnjičenog i optuženog, a odredbe stava 3. istih članova kao funkcionalno nadležnog za usvajanje ili odbacivanje sporazuma o priznanju krivnje označavaju sudiju za prethodno saslušanje, sudiju odnosno vijeće. **Izuzetak je ZKP RS, prema kojem stranke i branitelj mogu pregovarati o krivnji prije glavnog pretresa.**

Kako je jedan od uvjeta za usvajanje sporazuma o priznanju krivnje postojanje dovoljno dokaza o krivnji optuženog (st. 3. čl. 231. ZKP FBiH, odnosno čl. 246. ZKP FBiH, čl. 238. ZKP RS i čl. 231. ZKP BD BiH), započinjanje pregovora o krivnji pretpostavlja ubjeđenje tužitelja da raspolaže sa dovoljno dokaza o krivnji osumnjičenog, odnosno optuženog.

Predmet pregovaranja o krivnji su uvjeti priznavanja krivnje za djelo za koje se osumnjičeni, odnosno optuženi tereti³⁵. Ti uvjeti tiču se u stvari vrste i visine krivičnopravne sankcije odnosno sankcija koje bi se osumnjičenom odnosno optuženom izrekle za djelo za koje se on tereti. Prema izričitoj zakonskoj odredbi (stav 2. čl. 231. ZKP BiH odnosno čl. 246. ZKP FBiH, čl. 238. ZKP RS i 231. ZKP BD BiH), ono što tužitelj može ponuditi osumnjičenom, odnosno optuženom za njegovo priznanje krivnje za djelo za koje se tereti je izricanje kazne ispod zakonom određenog minimuma kazne zatvora za to krivično djelo, odnosno blaže sankcije. Pri tome tužitelj se mora kretati u okvirima obaveznih propisa krivičnih zakona o vrstama i svrsi krivičnih sankcija, uvjetima za njihovo izricanje, kaznama koje se mogu izreći za pojedina krivična djela i o granicama ublažavanja zakonom propisane kazne. Stoga, tokom pregovaranja o krivnji tužitelj ne može ponuditi izricanje osumnjičenom odnosno optuženom kazne koja bi bila ispod najmanje mjere kazne koja se, za odnosno krivično djelo, može izreći primjenom odredaba krivičnog zakona o ublažavanju kazne niti bi mogao predložiti izricanje uvjetne osude za djelo za koje se ona, po krivičnom zakonu, ne može izreći.

³⁵ Iz tog razloga bi bila suprotna smislu ovog instituta prakasa po kojoj se sporazumi zaključuju nakon što se optuženi na ročištu za izjašnjenje o krivnji izjasnio da je kriv.

Takođe, tokom pregovaranja o krivnji, tužitelj ne može predložiti niti saglasiti se sa neizricanjem sigurnosne mjere čije je izricanje po krivičnom zakonu obavezno kada su ispunjeni određeni uvjeti (na primjer, sigurnosne mjere oduzimanja predmeta iz čl. 74. KZ BiH, odnosno čl. 78. KZ FBiH, čl. 62. KZ RS i čl. 78. KZ BD BiH) kao ni mjere oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom (čl. 110. KZ BiH, odnosno čl. 114. KZ FBiH, čl. 94. KZ RS i čl. 114. KZ FBiH). Prema tome, prilikom pregovaranja o krivnji moraju se poštovati prinudne odredbe krivičnih zakona jer dispozicija stranaka ne može biti protivna tim odredbama.

S obzirom na odredbu st. 2. čl. 231. ZKP BiH, odnosno čl. 246. ZKP FBiH, čl. 238. ZKP RS i čl. 231. ZKP BD BiH, predmet pregovaranja ne može biti odustanak tužitelja od krivičnog gonjenja za neka od krivičnih djela za koje se osumnjičeni, odnosno optuženi tereti niti tužitelj može ponuditi blažu pravnu kvalifikaciju djela u slučajevima postojanja dokaza koji upućuju na učinjenje djela s težom pravnom kvalifikacijom.

Potrebno je napomenuti da su, prema izričitim zakonskim odredbama, predmet pregovaranja o krivnji **uvjeti za priznanje krivnje** i da, **u sklopu tih pregovora**, tužitelj može predložiti izricanje kazne ispod zakonom određenog minimuma kazne zatvora za to krivično djelo, odnosno blažu sankciju za osumnjičenog, odnosno optuženog. Zakon ne predviđa mogućnost da tužitelj tokom tih pregovora predloži izricanje kazne ispod zakonom određenog minimuma kazne zatvora za odnosno krivično djelo ili blaže krivične sankcije u zamjenu za još neke druge oblike saradnje osumnjičenog, odnosno optuženog sa tužiteljem, koji bi se, u pravilu, svodili na obavezu osumnjičenog, odnosno optuženog na svjedočenje protiv saučesnika u istom krivičnom djelu ili učinitelja drugih krivičnih djela. Međutim, u dosadašnjoj praksi nisu rijetki slučajevi da je takav dogovor o saradnji između osumnjičenog, odnosno optuženog i tužitelja sadržan u sporazumu o priznanju krivnje. "Odredbe o međusobnoj saradnji samom zakonskom odredbom člana 231. nisu predviđene, ali ukoliko su iste navedene, to ne bi moglo biti smetnja za postupanje suda, s tim da sud ovim odredbama nikako ne može biti vezan. Kako sud nije vezan ovim dodatnim uslovima pregovaranja, to smatram da iste ne treba unositi u pismeni sporazum i da bi eventualno ove činjenice bile uputno sudu prezentirati od strane tužioca tek u fazi pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije, kada tužilac iznosi svoje razloge zbog kojih predlaže određenu, blažu krivičnopravnu sankciju."³⁶

4.2. Sporazum o priznanju krivnje

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 231. st. 3. ZKP BiH i čl. 246. st. 3. ZKP FBiH:

"Sporazum o priznanju krivnje sačinjava se u pismenom obliku i sudija za prethodno saslušanje, sudija odnosno vijeće može ga usvojiti ili odbaciti."

³⁶ Miletić, A. : "Institut pregovaranja o krivnji u praksi", Pravo i pravda, godina IV, broj 1, Sarajevo, 2005. godine, str. 245-246.

Čl. 238. st. 3. ZKP RS:

"Sporazum o priznanju krivnje sačinjava se u pismenom obliku i sudija za prethodno saslušanje, odnosno vijeće može ga usvojiti ili odbaciti."

Čl. 231. st. 3. ZKP BD BiH:

"Sporazum o priznanju krivnje sačinjava se u pismenom obliku i sudija za prethodni postupak, sudija za prethodno saslušanje, sudija odnosno vijeće može ga usvojiti ili odbaciti."

Krajnji cilj pregovaranja o krivnji je postizanje sporazuma o priznanju krivnje. Sporazum o priznanju krivnje sačinjava se **u pismenom obliku i potpisuju ga oni koji su ga zaključili: stranke i branitelj.**

Bitni elementi svakog sporazuma o priznanju krivnje su:

- označenje stranaka i branitelja koji su zaključili sporazum;
- činjenično i pravno označenje krivičnog djela odnosno krivičnih djela na koje se sporazum odnosi, pri čemu je uobičajeno da se u pogledu činjeničnog opisa djela vrši pozivanje na opis djela dat u optužnici kojom se osumnjičeni, odnosno optuženi tereti za ta krivična djela,
- izjava osumnjičenog, odnosno optuženog kojom on priznaje krivnju za to odnosno ta krivična djela;
- izjava stranaka o tome o kojoj odnosno kojim krivičnim sankcijama je između njih postignuta saglasnost. Ta izjava sadrži označenje vrste i visine glavne i, eventualno, sporedne kazne, pri čemu visina kazne može biti striktno određena ili u određenom rasponu, odnosno označenje druge krivične sankcije o čijem izricanju su se stranke sporazumjele (na primjer, kod uvjetna osude, označenje vrste i visine utvrđene kazne i roka provjeravanja) kao i označenje dodatne krivične sankcije (na primjer, sigurnosne mjere). U slučaju stjecaja krivičnih djela, ta izjava mora sadržavati utvrđene kazne za svako od krivičnih djela učinjenih u stjecaju i jedinstvenu kaznu, a, kada je riječ o novčanoj kazni, osim njenog iznosa, i rok njenog plaćanja;
- naznaka da je sporazum o priznanju krivnje zaključen dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem;
- izjava osumnjičenog, odnosno optuženog da je do sporazuma došlo nakon što je upoznat o mogućim posljedicama, uključujući i posljedice vezane za imovinskopravni zahtjev i troškove krivičnog postupka, pri čemu je preporučljivo da u sporazumu bude određeno navedeno da je osumnjičeni, odnosno optuženi upoznat da je oštećeni postavio imovinskopravni zahtjev u određenom iznosu i na šta se on odnosi te sa troškovima krivičnog postupka;
- izjava osumnjičenog, odnosno optuženog da razumije da se sporazumom o priznanju krivnje odriče prava na suđenje i da ne može uložiti žalbu na krivičnopravnu sankciju koja će mu se, u skladu sa sporazumom, izreći;
- vrijeme i mjesto zaključenja sporazuma i potpis osoba koje ga zaključuju uz naznačenja u kojem svojstvu taj sporazum zaključuju.

Iako stranke i branitelj mogu pregovarati o krivnji u svim fazama krivičnog postupka, pa i tokom istrage, **sporazum o priznanju krivnje se može sačiniti tek poslije podizanja optužnice i dostaviti sudu najranije sa upućivanjem optužnice sudiji za prethodno saslušanje.** Takav zaključak proizilazi iz odredbi čl. 231. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 246. st. 3. ZKP FBiH i čl. 238. st. 3. ZKP RS, kojima se kao funkcionalno nadležni organ za usvajanje ili odbacivanje sporazuma o krivnji označava sudija za prethodno saslušanje i sudija odnosno vijeće, ali ne i sudija za prethodni postupak. **Izuzetak je ZKP BD BiH (čl. 231. st. 3.),** prema kojem se sporazum o priznanju krivnje može dostaviti i sudiji za prethodni postupak, a, što znači, i u toku istrage. U tom slučaju, sporazum o priznanju krivnje, uz pravnu oznaku krivičnog djela, mora sadržavati i potpuni činjenični opis tog djela.

U pogledu primjene navedenih odredbi ZKP BiH, ZKP FBiH i ZKP RS ne postoji jedinstveno shvatanje o tome da li se sporazum o priznanju krivnje može sudu dostaviti na razmatranje tek nakon potvrđivanja optužnice ili se može dostaviti već uz samu optužnicu. Prema jednom shvatanju, optužnica prethodno mora biti potvrđena³⁷, prema drugome: "... za raspravu o sporazumu o priznanju krivnje nije neophodno izvršiti potvrđivanje optužnice. Ovakav zaključak izvodimo iz onih zakonskih odredbi koje govore o razmatranju sporazuma o priznanju krivnje i u kojima je sadržano da se, između ostalog, provjerava i postojanje određenog kvaliteta i kvantiteta dokaza (ili: "dovoljno dokaza") o krivnji osumnjičene osobe."³⁸ S obzirom da provjeravanje, prilikom razmatranja sporazuma o priznanju krivnje, da li postoji dovoljno dokaza o krivnji osumnjičenog, odnosno optuženog podrazumijeva provjeravanje i da li postoji dovoljno dokaza da je osumnjičeni učinio krivično djelo, te da odredbe st. 4. tač. d) navedenih članova naših zakona o krivičnom postupku govore o krivnji **osumnjičenog**, odnosno optuženog, čini nam se prihvatljivijim ovo drugo shvatanje prema kojem za dostavljanje sudu sporazuma o priznanju krivnje i razmatranje tog sporazuma od strane suda nije neophodno prethodno potvrđivanje podnesene optužnice.

Takođe, postoje različita shvatanja i u pogledu toga da li se, u slučaju kada se optužnicom osumnjičeni, odnosno optuženi tereti za više krivičnih djela, sporazum o priznanju krivnje može zaključiti samo u pogledu jednog ili pojedinih od tih krivičnih djela ili se on mora odnositi na sva krivična djela za koja se osumnjičeni, odnosno optuženi tereti. Prema jednom shvatanju: "Sporazum o priznanju krivice mora se odnositi na sve tačke optužnice, jer nema djelimičnog priznanja krivice i na bazi takvog priznanja sačinjavanja nepotpunog sporazuma o priznanju krivice. To nije u duhu ove najefikasnije procesne ustanove. Ako je predmet sporazuma kompletna optužba, onda se samo tada izbjegava redovan krivični postupak koji prolazi kroz sve faze postupka počev od optuženja, preko presuđenja, pa do postupka po pravnim lijekovima."³⁹ Prema drugom shvatanju, u slučaju kada se osobi stavlja na teret više krivičnih djela, a ona je spremna na sporazumijevanje za samo neka od njih, jer ona druga poriče, "za očekivati

³⁷ Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M. "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 623.

³⁸ Sijerčić-Čolić H. «Konsenzualni modeli u novom krivičnom procesnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine», Pravo i pravda, godina II, broj 1-2, Sarajevo, 2003. godine, str. 79.

³⁹ Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M. "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 623.

je da bi ovdje došlo do razdvajanja krivičnog postupka i odvojenog raspravljanja o krivičnim djelima iste osobe, po pravilima procedure koja zavise od toga da li se osoba za određeno krivično djelo(a) izjašnjava krivom ili ne".⁴⁰ O daljem načinu postupanja u slučaju prihvatanja ovog drugog stava, vidjeti razmatranja u odjeljku I.3.3. - Priznanje krivnje.

Prilog broj 8: Sporazum o priznanju krivnje

Na osnovu člana 246. stav 3. Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, zamjenik glavnog tužioca Kantonalnog tužilaštva Tuzlanskog kantona D. R., osumnjičena O. R., sa ostalim ličnim podacima kao u optužnici Kantonalnog tužilaštva Tuzlanskog kantona broj Kt. 2432/04 od 14. 01. 2005. godine, te branilac osumnjičene T., advokat iz Tuzle, zaključuju slijedeći

S P O R A Z U M O PRIZNANJU KRIVNJE

Član 1.

Osumnjičena O. R. priznaje krivicu za krivično djelo – teška tjelesna ozljeda - iz člana 172. stav 2. u vezi sa stavom 1., a sve u vezi sa članom 28. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, učinjeno u vrijeme, u mjestu i na način opisan u optužnici Kantonalnog tužilaštva Tuzlanskog kantona broj Kt. 2432/04 od 14. 01. 2005. godine.

Član 2.

Zamjenik glavnog tužioca je saglasan da Općinski sud u Gračanici osumnjičenoj O.R., za krivično djelo iz člana 1.ovog Sporazuma, izrekne kaznu zatvora u trajanju od 3 (tri) mjeseca.

Član 3.

Osumnjičena O. R. saglasna je da joj se za krivično djelo iz člana 1.ovog Sporazuma izrekne kazna zatvora u trajanju od 3 (tri) mjeseca.

Član 4.

Potpisujući ovaj Sporazum osumnjičena O.R. potvrđuje da je, nakon što je upoznata sa sadržajem optužnice, izjavu o priznanju krivnje iz člana 1. ovog Sporazuma dala dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem, te da je upoznata o mogućim posljedicama vezanim za imovinskopravni zahtjev koji je oštećena postavila u iznosu od 10 000,00 KM i za troškove krivičnog postupka koji do sada iznose 420,00 KM.

Član 5.

⁴⁰ Sijerčić-Čolić H. «Konsenzualni modeli u novom krivičnom procesnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine», Pravo i pravda, godina II, broj 1-2, Sarajevo, 2003. godine, str. 78-79.

Isto tako, potpisujući ovaj Sporazum, osumnjičena O.R. potvrđuje da razumije da se zaključenjem sporazuma o priznanju krivnje odriče prava na suđenje i da ne može uložiti žalbu na krivičnopravnu sankciju koja će joj se izreći.

Član 6.

Ovaj sporazum zaključen je u Tuzli, dana 10. 02. 2005. godine, u šest istovjetnih primjeraka, od kojih tužilac, osumnjičena i njen branilac zadržavaju po jedan primjerak, dok se ostali primjerci upućuju sudiji za prethodno saslušanje Općinskog suda u Gračanici na dalji postupak.

Osumnjičena
O.R.

Branilac
T.M.

Zamjenik glavnog tužioca
D.R.

4.3. Razmatranje sporazuma o priznanju krivnje

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 231. st. 4., 5., 6. i 7. ZKP BiH i čl. 246. st. 4., 5., 6. i 7. ZKP FBiH, čl. 238. st. 4. i čl. 239. st. 1., 2. i 3. ZKP RS i čl. 231. st. 4., 5., 6. i 7. ZKP BD BiH:

„(4) Prilikom razmatranja sporazuma o priznanju krivnje, Sud provjerava:

- (a) da se do sporazuma o priznanju krivnje došlo dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem, kao i nakon upoznavanja o mogućim posljedicama, uključujući i posljedice vezane za imovinskopravni zahtjev i troškove krivičnog postupka,
- (b) da postoji dovoljno dokaza o krivnji osumnjičenog, odnosno optuženog,
- (c) da osumnjičeni, odnosno optuženi razumije da se sporazumom o priznanju krivnje odriče prava na suđenje i da ne može uložiti žalbu na krivičnopravnu sankciju koja će mu se izreći.

(5) Ako Sud prihvati sporazum o priznanju krivnje, izjava osumnjičenog, odnosno optuženog će se unijeti u zapisnik. Istovremeno će se odrediti datum održavanja pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije, predviđene sporazumom iz stava 3. ovog člana, i to u roku od najkasnije tri dana.

(6) Ako Sud odbaci sporazum o priznanju krivnje, o tome će obavijestiti stranke i branitelja i to konstatovati u zapisnik. Priznanje dato pred sudijom za prethodni postupak, sudijom za prethodno saslušanje, sudijom, odnosno vijećem ne može se koristiti kao dokaz u krivičnom postupku.

(7) O rezultatima pregovaranja o krivnji, Sud će obavijestiti oštećenog.“

Nakon sačinjavanja pismenog sporazuma o priznanju krivnje, sporazum se dostavlja sudiji za prethodno saslušanje, odnosno sudiji ili vijeću kako bi, nakon njegovog razmatranja, sporazum usvojili ili odbacili. Da li će se sporazum dostaviti na razmatranje sudiji za prethodno saslušanje ili sudećem sudiji odnosno vijeću zavisi,

naravno, od toga u kojoj fazi postupka je sporazum postignut. Ukoliko je do toga došlo u periodu od podizanja optužnice do prosljeđivanja predmeta od strane sudije za prethodno saslušanje sudiji, odnosno vijeću kojem je predmet dodijeljen u svrhu zakazivanja glavnog pretresa, onda se sporazum dostavlja na razmatranje sudiji za prethodno saslušanje. Ako je sporazum postignut nakon toga a do zaključenja glavnog pretresa, sporazum se dostavlja na razmatranje sudećem sudiji odnosno vijeću. Ukoliko je do sporazuma došlo tokom pretresa pred vijećem apelacionog odjeljenja, sporazum se dostavlja na razmatranje tom vijeću. Naravno, u skladu sa članom 231. st. 3. ZKP BD BiH, ukoliko je sporazum postignut u toku istrage, on se dostavlja na razmatranje sudiji za prethodni postupak.

Zakoni ne određuju rok u kojem će sudija za prethodno saslušanje, sudija odnosno vijeće zakazati to ročište. Međutim, s obzirom na pravo optuženog da mu bude suđeno bez odlaganja i dužnost suda da postupak provede bez odugovlačenja (čl. 13. ZKP BiH, čl. 14. ZKP FBiH, čl. 13. ZKP RS i čl. 13. ZKP BD BiH), oni su to dužni učiniti bez odlaganja nakon što im je sporazum upućen.

Ročište za razmatranje sporazuma o priznanju krivnje održava se u prisutnosti stranaka i branitelja, ukoliko je optuženi sebi izabrao branitelja ili ukoliko mu ga je sud postavio u skladu sa čl. 45. ili 46. ZKP BiH, odnosno čl. 59. ili 60. ZKP FBiH, čl. 53. ili 54. ZKP RS i čl. 45. ili 46. ZKP BD BiH.

Odredba st. 4. čl. 231. ZKP BiH, odnosno čl. 246. ZKP FBiH, čl. 238. ZKP RS i čl. 231. ZKP BD BiH određuje da sud prilikom razmatranja sporazuma o priznanju krivnje provjerava prije svega ispunjenje uvjeta neophodnih za samo zaključenje sporazuma. Da bi sud usvojio sporazum o priznanju krivnje ti uvjeti moraju biti kumulativno ispunjeni.

Uvjeti određeni u tačkama (a) i (b) st. 4. čl. 231. ZKP BiH, odnosno čl. 246. ZKP FBiH, čl. 238. ZKP RS i čl. 231. ZKP BD BiH istovjetni su uvjetima za prihvatanje izjave o priznanju krivnje (čl. 230. st. 1. ZKP BiH, čl. 245. st. 1. ZKP FBiH, čl. 237. st. 1. ZKP RS i čl. 230. st. 1. ZKP BD BiH). Stoga, u pogledu uvjeta propisanih u tačkama (a) i (b) st. 4. čl. 231. ZKP BiH, odnosno čl. 246. ZKP FBiH, čl. 238. ZKP RS i čl. 231. ZKP BD BiH, upućujemo na objašnjenja sadržana u odjeljku I.3.4. (Razmatranje izjave o priznanju krivnje).

Osim navedenog, na ročištu za razmatranje sporazuma o priznanju krivnje, sud provjerava i da li osumnjičeni, odnosno optuženi razumije da se sporazumom o priznanju krivnje odriče prava na suđenje i da ne može uložiti žalbu na krivičnopravnu sankciju koja će mu se izreći. Pri razmatranju da li je ispunjen i ovaj uvjet za usvajanje sporazuma o priznanju krivnje, sud u stvari provjerava da li osumnjičeni, odnosno optuženi razumije da donošenje presude na osnovu sporazuma o priznanju krivnje podrazumijeva suđenje bez glavnog pretresa i klasičnog dokaznog postupka sa neposrednim izvođenjem dokaza, te da će mu se sporazumom predviđena krivičnopravna sankcija izreći na pretresu za izricanje krivičnopravne sankcije. Sud je, takođe, dužan provjeriti da li osumnjičeni, odnosno optuženi razumije da ne može uložiti žalbu na krivičnopravnu sankciju koja će mu se izreći u skladu sa sporazumom.

Iako postoje i suprotna stanovišta, imajući u vidu odredbe čl. 2. st. 1. ZKP BiH, ZKP FBiH, ZKP RS i ZKP BD BiH (Princip zakonitosti), smatramo da se razmatranje sporazuma o priznanju krivnje od strane suda ne može ograničiti samo na uvjete navedene u st. 4. čl. 231. ZKP BiH, odnosno čl. 246. ZKP FBiH, čl. 238. ZKP RS i čl. 231. ZKP BD BiH, nego da je sud pri svakom razmatranju sporazuma o priznanju krivnje dužan provjeriti i da li su ispunjeni krivičnim zakonima propisani uvjeti za izricanje krivičnopravne sankcije uopće i konkretne krivičnopravne sankcije predviđene sporazumom, odnosno da li je sporazum o priznanju krivnje u skladu sa obaveznim propisima sadržanim u krivičnim zakonima a sa kojima stranke ne mogu disponirati, pa i sa propisima kojima je određena svrha kažnjavanja ili svrha drugih krivičnopravnih sankcija, pa i sa propisima o svrsi kažnjavanja, odnosno svrsi drugih krivičnopravnih sankcija.

Ako sud utvrdi da su ispunjeni uvjeti, prihvatiće sporazum o priznanju krivnje i izjava osumnjičenog, odnosno optuženog o priznanju krivnje unijet će se u zapisnik. Zakoni ne sadrže odredbe o tome u kojoj formi sudija za prethodno saslušanje, sudija, odnosno vijeće prihvataju sporazum o priznanju krivnje. U sudskoj praksi uobičajeno je da se to čini donošenjem rješenja koje se unosi u zapisnik sa ročišta za razmatranje sporazuma o priznanju krivnje. O tom rješenju stranke i branitelj se obavještavaju, ali se to rješenje pismeno ne izrađuje i ne dostavlja strankama.⁴¹

Ukoliko sud utvrdi da nisu ispunjeni uvjeti za prihvatanje sporazuma o priznanju krivnje, odbaciće sporazum, to konstatovati u zapisniku i o tome obavijestiti stranke i branitelja. Zakoni ne sadrže odredbe ni o tome u kojoj formi sudija za prethodno saslušanje, sudija, odnosno vijeće odbacuju sporazum o priznanju krivnje. Odluka o tome može biti registrovana u zapisniku samo u vidu konstatacije ili i u ovom slučaju sud može donijeti rješenje koje se unosi u zapisnik. U svakom slučaju, zakoni ne obavezuju sud da tu svoju odluku obrazloži. Stoga se ta odluka suda ne dostavlja strankama i branitelju niti je oni mogu pobijati.

Nakon odbacivanja sporazuma o priznanju krivnje, krivični postupak se nastavlja. Ako je sporazum o priznanju krivnje dostavljen i razmatran u toku postupka optuživanja, krivični postupak se nastavlja po pravilima koja važe za tu fazu postupka. Ako je do toga došlo u toku glavnog pretresa ili pretresa pred vijećem apelacionog odjeljenja, postupak se nastavlja po pravilima koja važe za tu fazu postupka. U svakom slučaju, **priznanje dato pred sudijom za prethodno saslušanje, sudijom odnosno vijećem u toku postupka razmatranja sporazuma o priznanju krivnje, ne može se koristiti kao dokaz u krivičnom postupku.** „Poteškoće u poštivanju i primjeni ove odredbe mogu nastati kada do pregovora dođe na glavnom pretresu, odnosno kada se sporazum o priznanju krivice podnese na glavnom pretresu vijeću krivičnog odjeljenja, odnosno na pretresu vijeću apelacionog odjeljenja. U tom slučaju, nakon odbacivanja sporazuma o priznavanju krivice, sudija, odnosno vijeće se neposredno upoznaju sa priznanjem i

⁴¹ Ročište za razmatranje sporazuma o priznanju krivnje provodi se slično kao i ročište za razmatranje izjave o priznanju krivnje, pa o toku tog ročišta, vidjeti prilog broj 6: Zapisnik sa ročišta za razmatranje izjave o priznanju krivnje

uslovima priznanja krivice i ova okolnost izaziva razumnu sumnju u nepristrasnost sudije i zakonski je razlog za njegovo izuzeće.⁴²

S obzirom da se priznanje dato pred sudom u toku postupka razmatranja sporazuma o priznanju krivnje ne može koristiti kao dokaz u krivičnom postupku, zapisnik sa ročišta o razmatranju sporazuma o priznanju krivnje kao ni sporazum dostavljen na razmatranje ne mogu biti sastavni dio predmeta u nastavku postupka. Oni se izdvajaju iz spisa i čuvaju odvojeno.

Zakoni obavezuju sud da o rezultatima pregovaranja o krivnji obavijesti oštećenog. Kako se sam sud o rezultatima pregovaranja o krivnji zvanično obavještava upravo dostavljanjem na razmatranje sporazuma o priznanju krivnje, to znači da sud u stvari oštećenog može obavijestiti o rezultatima pregovaranja o krivnji samo kada su oni za ishod imali postizanje sporazuma o priznanju krivnje. To obavještavanje, osim same činjenice da je postignut sporazum, treba obuhvatiti i osnovne elemente sporazuma. Uz navedeno, oštećenog je potrebno obavijestiti i o tome da će sporazum o priznanju krivnje biti razmatran od strane suda i da će se, ukoliko sporazum bude prihvaćen, u konkretnom krivičnom predmetu održati pretres za izricanje krivičnopravne sankcije i da, u slučaju da još nije podnio prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku, to može učiniti do zaključenja tog pretresa (čl. 195. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 209. st. 2. ZKP FBiH, čl. 105. st. 2. ZKP RS i čl. 195. st. 2. ZKP BD BiH).

4.4. Pretres za izricanje krivičnopravne sankcije

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 231. st. 5. ZKP BiH i čl. 246. st. 5., ZKP FBiH, čl. 239. st. 1. ZKP RS i čl. 231. st. 5. ZKP BD BiH:

„(5) Ako Sud prihvati sporazum o priznanju krivnje, izjava osumnjičenog, odnosno optuženog će se unijeti u zapisnik. Istovremeno će se odrediti datum održavanja pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije, predviđene sporazumom iz stava 3. ovog člana, i to u roku od najkasnije tri dana.“

Kada sudija ili vijeće prihvati sporazum o priznanju krivnje i izjavu optuženog unese u zapisnik istovremeno se određuje datum održavanja pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije predviđene sporazumom o priznanju krivnje. Taj se pretres mora održati najkasnije u roku od tri dana.

Ako je sporazum o priznanju krivnje prihvatio sudeći sudija ili vijeće, odnosno vijeće apelacionog odjeljenja, pred tim sudijom ili vijećem odnosno vijećem apelacionog

⁴² Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M. "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 625.

odjeljenja održaće se pretres za izricanje krivičnopravne sankcije i taj sudija, odnosno vijeće izreći će krivičnopravnu sankciju predviđenu sporazumom.

Međutim, u pogledu toga da li, u slučaju kada je sudija za prethodno saslušanje prihvatio sporazum o priznanju krivnje, on može i izreći krivičnopravnu sankciju predviđenu sporazumom, postoje različita shvatanja. Tako, prema jednom mišljenju: „U pretresu za izricanje krivičnopravne sankcije sudiće novi sudija, odnosno vijeće ako je sporazum prihvatio sudija za prethodno saslušanje, jer je sudija za prethodno saslušanje isključen iz suđenja (v. čl. 29. st. 1. tač. d) i čl. 233. st. 3.)“⁴³ Prema drugom shvatanju, koje je zauzela i Opšta sjednica Suda BiH⁴⁴, sudija za prethodno saslušanje koji je prihvatio sporazum o priznanju krivnje je ovlašćen održati i pretres za izricanje krivičnopravne sankcije i izreći optuženom krivičnopravnu sankciju predviđenu sporazumom. S obzirom da izricanju krivičnopravne sankcije prethodi oglašavanje optuženog krivim, da se i presudom koja za osnovu ima sporazum o priznanju krivnje, može odlučiti i o imovinskopravnom zahtjevu, troškovima krivičnog postupka, oduzimanju imovinske koristi, izricanje krivičnopravne sankcije, pa makar se radilo i o sankciji obuhvaćenoj sporazumom o priznanju krivnje, mora se smatrati vršenjem sudijske dužnosti, te stoga takva praksa nije u skladu sa čl. 29. tač. d) ZKP BiH, odnosno čl. 39. tač. d) ZKP FBiH, čl. 37. tač. d) ZKP RS i čl. 29. tač. d) ZKP BD BiH. Osim toga, takva praksa nije u skladu ni sa odredbama o sastavu suda (čl. 24. ZKP BiH, čl. 25. ZKP FBiH, čl. 24. ZKP RS i čl. 23. ZKP BD BiH), kao ni sa određenom funkcionalnom nadležnošću sudije za prethodno saslušanje (čl. 20. tač. e) ZKP BiH, odnosno čl. 21. tač. e) ZKP FBiH, čl. 20. tač. d) ZKP RS i čl. 20. tač. e) ZKP BD BiH).

⁴³ Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M.; "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 625.

⁴⁴ Vidjeti o tome u Miletić A.: "Institut pregovaranja o krivnji u praksi", Pravo i pravda, godina IV, broj 1, Sarajevo, 2005. godine, str. 245-246.

TEST PITANJA – PREGOVARANJE O KRIVNJI

1. U kojoj fazi krivičnog postupka mogu započeti i odvijati se pregovaranje o krivnji, kada se sporazum o priznanju krivnje može uputiti sudu?
2. Šta je predmet pregovaranja o krivnji?
3. Koji su bitni elementi sporazuma o priznanju krivnje?
4. Može li se sporazum o priznanju krivnje odnositi samo na pojedine tačke optužnice? Zašto?
5. Koji su uvjeti za prihvatanje sporazuma o priznanju krivnje?
6. Da li sudeće vijeće, koje je odbacilo sporazum o priznanju krivnje, treba biti izuzeto od daljeg vršenja sudijskih dužnosti u konkretnom predmetu? Zašto?
7. Ko je funkcionalno nadležan za vođenje pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije nakon prihvatanja sporazuma o priznanju krivnje?

HIPOTETIČKI SLUČAJEVI – PREGOVARANJE O KRIVNJI

1. Tužitelj, optuženi i njegov branitelj zaključili su sporazum o priznanju krivnje. Pisani sporazum sadrži izjavu optuženog da se do sporazuma o priznanju krivnje došlo nakon njegovog upoznavanja o mogućim posljedicama zaključenja sporazuma, uključujući i posljedice vezane za imovinskopravni zahtjev. Na ročištu za razmatranje sporazuma o priznanju krivnje, sudija za prethodno saslušanje je upoznao optuženog da je o zaključenom sporazumu o priznanju krivnje obavijestio oštećenog te da je oštećeni dostavio sudu podnesak koji sadrži njegov prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku. Tim podneskom oštećeni je prema optuženom postavio imovinskopravni zahtjev u iznosu od 10.000,00 KM, koji se odnosi na naknadu materijalne i nematerijalne štete koju je on pretrpio učinjenjem krivičnog djela. Nakon što je upoznat sa postavljenim imovinskopravnim zahtjevom, optuženi je izjavio da on odustaje od zaključenog sporazuma. Istakao je da je prilikom zaključenja sporazuma o priznanju krivnje on bio upoznat sa mogućim posljedicama zaključenja sporazuma vezanim za imovinskopravni zahtjev, ali da tada imovinskopravni zahtjev oštećenog još nije bio postavljen i da on nije očekivao da će oštećeni podnijeti tako visok imovinskopravni zahtjev? Kako će postupiti sudija za prethodno saslušanje?

2. Tužitelj, optuženi i njegov branitelj zaključili su sporazum o priznanju krivnje. Pisani sporazum sadrži izjavu optuženog da on priznaje krivnju za krivično djelo sadržano u tačno naznačenoj optužnici. Sporazum je dostavljen sudiji za prethodno saslušanje dana 11.11.2005. godine. Prilikom razmatranja dostavljenog sporazuma, sudija je utvrdio da se označenom optužnicom optuženom stavlja na teret da je dana 6.5.1985. godine, kako bi ga teško tjelesno povrijedio, zadao oštećenom Š.K. tri uboda nožem i da mu je tako nanio teške i po život opasne tjelesne povrede. Krivično djelo je u optužnici kvalificirano kao krivično djelo teške tjelesne ozljede iz čl. 172. st. 3. sada važećeg KZ FBiH (čl. 156. st. 2. KZ RS i čl. 169. st. 3. KZ BD BiH). Na ročištu za razmatranje sporazuma o priznanju krivnje, optuženi je izjavio da je sporazum zaključio dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem i nakon upoznavanja o mogućim posljedicama zaključenja sporazuma. Izjavio je da je sporazum zaključio kako bi se konačno riješio tog krivičnog postupka za koji je inače mislio da je obustavljen primjenom amnestije ali su ga tužitelj i branitelj upoznali da se amnestija ne odnosi na djela učinjena u vrijeme kada je on učinio krivično djelo. Tužitelj ga je takođe upoznao da je u toku rata spis zagubljen te da je u međuvremenu izvršena rekonstrukcija spisa. Da li će sudija za prethodno saslušanje prihvatiti zaključeni sporazum o priznanju krivnje? Zašto?

5. PRETHODNI PRIGOVORI

Za razliku od ranije važećeg krivičnoprocesnog zakonodavstva, prema kojem je prigovor protiv optužnice bio pravno sredstvo kojim je okrivljeni ili njegov branitelj mogao osporaviti optužnicu koja još nije stupila na pravnu snagu i iz činjeničnih i iz pravnih razloga, prethodni prigovori, predviđeni novim krivičnoprocesnim zakonodavstvom, podnose se protiv potvrđene optužnice i njima se ne može osporavati pravilnost zaključka o postojanju osnovane sumnje da je optuženi učinio krivično djelo koje je predmet optužbe.

5.1. Razlozi za prigovor

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 233. st. 1. ZKP BiH i čl. 248. st. 1., ZKP FBiH, čl. 241. st. 1. ZKP RS i čl. 233. st. 1. ZKP BD BiH:

"(1) Prethodnim prigovorima se:

- (a) osporava nadležnost,*
- (b) ukazuje na formalne nedostatke u optužnici,*
- (c) osporava zakonitost dokaza ili dobijenog priznanja,*
- (d) zahtijeva spajanje ili razdvajanje postupka,*
- (e) osporava odluka o odbijanju zahtjeva za postavljanje branitelja na osnovu člana 46. stav 1. ovog zakona."*

Iz zakonskih određenja osnova za podnošenje prigovora proizilazi da se prethodni prigovori mogu podnijeti samo iz pravnih razloga. Prethodnim prigovorima se, naime, može ukazivati na određene povrede zakonske procedure učinjene tokom istrage ili u postupku optuživanja a koje bi mogle učiniti nezakonitim cjelokupni krivični postupak. Prethodnim prigovorima ne može se, prema tome, osporavati zaključak sudije za prethodno saslušanje o postojanju osnovane sumnje da je optuženi učinio krivično djelo za koje se tereti optužnicom.

Zakoni taksativno navode razloge zbog kojih se mogu podnijeti prethodni prigovori.

Prethodnim prigovorom se može **osporavati nadležnost odnosnog suda**. S obzirom da se, prema odredbi čl. 36. st. 3. ZKP FBiH odnosno čl. 34. st. 3. ZKP RS i čl. 28. st. 2. ZKP BD BiH, nakon potvrđivanja optužnice, sud ne može oglasiti mjesno nenadležnim niti stranke mogu isticati prigovor mjesne nenadležnosti, prethodnim prigovorom se može osporavati samo stvarna nadležnost suda.

Prethodnim prigovorom se, potom, može ukazivati **na formalne nedostatke optužnice**. Prigovorom se, dakle, može ukazivati da optužnica ne sadrži sve bitne elemente koje ona, prema čl. 227. ZKP BiH odnosno čl. 242. ZKP FBiH, čl. 234. ZKP RS i čl. 227. ZKP BD BiH, mora sadržavati. O sadržaju optužnice vidjeti objašnjenja uz odjeljak I.1.2.

Prigovorom se može osporavati **zakonitost dokaza ili dobijenog priznanja**. Predmet prigovora u ovom slučaju su dokazi koje je tužitelj pribavio u toku istrage i na kojima je zasnovao optužnicu. U okviru toga, prigovorom se može osporavati i zakonitost priznanja osumnjičenog dobivenog prilikom ispitivanja osumnjičenog kao radnje dokazivanja u istrazi. Međutim, prigovorom se može pobijati i zakonitost priznanja osumnjičenog, odnosno optuženog datog u sporazumu o priznanju krivnje ili priznanja datog na ročištu za izjašnjenje o krivnji.

Pojam nezakonitog dokaza određen je u članu 10. ZKP BiH, odnosno čl. 11. ZKP FBiH, čl. 10. ZKP RS i čl. 10. ZKP BD BiH. Nezakoniti dokazi su:

- iznuđeno priznanje ili kakva druga izjava osumnjičenog, optuženog ili bilo koje druge osobe;
- dokazi pribavljeni povredama ljudskih prava i sloboda propisanih ustavom i međunarodnim ugovorima koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala;
- dokazi koji su pribavljeni bitnim povredama zakona o krivičnom postupku⁴⁵;
- dokazi dobijeni na temelju dokaza pribavljenih povredama ljudskih prava i sloboda propisanih ustavom i međunarodnim ugovorima koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala i dokaza koji su pribavljeni bitnim povredama zakona o krivičnom postupku.

"O iznuđenom priznanju ili nekoj drugoj izjavi govori se onda ako se do priznanja, odnosno izjave došlo upotrebom sile, prijetnjom, prevarom, prinudom, obećanjem, varkom ili upotrebom nekog drugog zabranjenog postupka prema osobi koja učestvuje u postupku. Tako, npr., prilikom ispitivanja osumnjičenog, odnosno optuženog ne smije se upotrebljavati sila, prijetnja, prevara, narkotici ili druga sredstva koja mogu uticati na slobodu odlučivanja i izražavanja volje prilikom davanja izjave ili priznanja (čl. 77. st. 2.⁴⁶). Posljedica pribavljanja priznanja ili izjave na zakonom zabranjen način (npr., upotrebom sile, prijetnje, prevare i sl.) ogleda se u nemogućnosti zasnivanja sudske odluke na takvom iskazu (čl. 77. st. 3.). Također, nije dopušteno da se prema osumnjičenom, odnosno optuženom ili svjedoku primjene medicinske intervencije ili da mu se daju takva sredstva kojima bi se uticalo na njihovu volju pri davanju iskaza (čl. 109. st. 4.)."⁴⁷

"U stavu 2. ovog člana⁴⁸ se kao nezakoniti načini pribavljanja dokaza navode slijedeći oblici: - nezakoniti dokazi pribavljeni povredama ljudskih prava i sloboda propisanih ustavom i međunarodnim ugovorima koje je BiH ratifikovala i - nezakoniti dokazi koji su pribavljeni bitnim povredama ovog zakona. U pogledu prvopomenutih nezakonitih dokaza, to bi, npr. bili oni dokazi koji su pribavljeni povredama prava na odbranu (čl. 14. st. 3. MPGPP i čl. 6. st. 3. EKLJP), povredom prava na dostojanstvo, ugled i čast (čl. 7. MPGPP i čl. 3. EKLJP) ili povredom prava na nepovredivost ličnog i porodičnog

⁴⁵ ZKP RS i ZKP BD BiH za utvrđenje nezakonitosti određenog dokaza ne zahtjevaju da je dokaz pribavljen **bitnim** povredama tih zakona nego samo njihovim povredama.

⁴⁶ Autorica se u ovom tekstu poziva na odredbe ZKP BiH (napomena autora modula)

⁴⁷ Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M.: "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 64-65.

⁴⁸ Misli se na čl. 10. ZKP BiH (napomena autora modula)

života (čl. 17. MPGPP i čl. 8. EKLJP). Bliska veza sa pomenutim osnovnim pravima i slobodama čovjeka ostvarena je kroz odredbe ovog zakona koje govore o njima (v. npr., čl. 6. i 7., čl. 53. st. 1., čl. 67. ili čl. 116.). U pogledu dokaza koji su pribavljeni bitnim povredama procesnog zakona, kao primjeri se mogu navesti slijedeći nezakoniti dokazi: - dokazi pribavljeni pretresanjem stana, prostorija ili osoba ako je pretresanje izvršeno bez sudske naredbe ili bez prisustva osoba koje moraju biti prisutne pretresanju (čl. 53. st. 1. i čl. 60.) ili ako je pretresanje bez naredbe izvršeno protivno odredbi čl. 64., - dokazi pribavljeni privremenim oduzimanjem pisama, telegrama i drugih pošiljki, ako su te mjere preduzete bez sudske naredbe (čl. 67. st. 3.-5.) ili bez prisustva dva svjedoka koja moraju prisustvovati otvaranju pošiljki (čl. 67. st. 9.), - dokazi pribavljeni dostavljanjem podataka o bankovnim depozitima i drugim finansijskim transakcijama i poslovima određene osobe ako su pribavljeni izvan uvjeta iz člana 72. stav 1.-3., - dokazi pribavljeni privremenim oduzimanjem imovine radi obezbjeđenja izvan uvjeta iz člana 73. stav 3., - dokazi pribavljeni ispitivanjem osumnjičenog, odnosno optuženog ako je postupljeno protivno odredbama člana 78., koji govore o pravima pomenute osobe, - dokazi pribavljeni saslušanjem osoba koje ne mogu biti saslušane kao svjedoci (čl. 82.) ili koje mogu odbiti svjedočenje, a na to pravo nisu upozorene ili to upozorenje nije uneseno u zapisnik (čl. 83. st. 4.), ili je osoba oštećena krivičnim djelom saslušavana o njenom seksualnom životu prije izvršenog krivičnog djela (čl. 86. st. 5.), dokazi pribavljeni vještačenjem koje je izvršila osoba koja ne može biti vještak (čl. 98. st. 1.) ili je za vještaka određen liječnik koji je liječio umrlog (čl. 104. st. 3.), - dokazi pribavljeni primjenom posebnih istražnih radnji iz čl. 116., ako su te radnje preduzete bez naredbe sudije za prethodni postupak ili izvan njenog okvira, tj. u suprotnosti s naredbom (čl. 121.)."⁴⁹

Kada se pak radi o dokazima dobivenim na temelju dokaza pribavljenih povredama ljudskih prava i sloboda propisanih ustavom i međunarodnim ugovorima koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala i dokaza koji su pribavljeni bitnim povredama zakona o krivičnom postupku, oni će se smatrati nezakonitim bez obzira da li su oni sami pribavljeni na dozvoljen način. Bitno je da se za njih saznalo iz dokaza koji je pribavljen na nezakoniti način.

Prigovorom se može **zahtijevati spajanje ili razdvajanje postupka**. Uvjeti za spajanje i razdvajanje postupka propisani su u čl. 25. i 26. ZKP BiH, odnosno čl. 32. i 33. ZKP FBiH, čl. 30. i 31. ZKP RS i čl. 25. i 26. ZKP BD BiH.

Prethodnim prigovorom se može **osporavati odluka o odbijanju zahtjeva za postavljanje branitelja** na osnovu čl. 46. st. 1. ZKP BiH (**postavljanje branitelja zbog slabog imovnog stanja**), odnosno čl. 60. ZKP FBiH, čl. 54. ZKP RS i čl. 46. ZKP BD BiH.

⁴⁹ Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M. "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 67.

5.2. Rok i ovlašćeni subjekti za podnošenje prethodnih prigovora

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 233. st. 2. i 3. ZKP BiH i čl. 248. st. 2. i 3. ZKP FBiH, čl. 241. st. 2. i 3. ZKP RS:

"(2) Prethodni prigovori podnose se Sudu pismeno u roku od 15 dana od dana uručenja optužnice, a o njima će se odlučiti do dostavljanja predmeta sudiji, odnosno vijeću, u svrhu zakazivanja glavnog pretresa.

(3) O prethodnim prigovorima odlučuje sudija za prethodno saslušanje koji ne može učestvovati u suđenju. Protiv rješenja kojim se odlučuje o prethodnim prigovorima žalba nije dopuštena."

Čl. 233. st. 2. i 3. ZKP BD BiH:

"(2) Prethodni prigovori podnose se Sudu pismeno u roku od 15 dana od dana uručenja optužnice, a o njima će se odlučiti do dostavljanja predmeta sudiji, odnosno vijeću, u svrhu zakazivanja glavnog pretresa.

(3) O prethodnim prigovorima odlučuje sudija za prethodno saslušanje koji ne može učestvovati u suđenju. Protiv rješenja kojim se odlučuje o prethodnim prigovorima žalba nije dopuštena, osim u slučaju iz stava 1 tačka c ovog člana."

Rok za podnošenje prethodnih prigovora je 15 dana od dana uručenja optužnice.

Pošto se optužnica dostavlja optuženom i njegovom branitelju nakon njenog potvrđivanja od strane sudije za prethodno saslušanje (čl. 228. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 243. st. 3. ZKP FBiH, čl. 235. st. 3. ZKP RS i čl. 228. st. 3. ZKP BD BiH), predmet prigovora je potvrđena optužnica.

Zakoni ne određuju ko su subjekti ovlašćeni na podnošenje prethodnih prigovora. Međutim, s obzirom da se oni podnose protiv optužnice i da se rok za njihovo podnošenje

računa od dana uručenja optužnice, nema dvojbe da su **na podnošenje prethodnih prigovora ovlašćeni optuženi i njegov branitelj.**

Prethodni prigovori moraju biti podneseni u pismenom obliku.

Iako zakoni takvu obavezu za sud ne propisuju, uputno je, prije odlučivanja o njemu, podneseni prigovor dostaviti tužitelju radi izjašnjenja. Povodom podnesenih prigovora može se održati i ročište na koje bi se pozvale stranke i branitelj i na kojem bi im bilo omogućeno usmeno i kontradiktorno raspravljanje o prigovoru.

5.3. Odluke sudije za prethodno saslušanje o prethodnim prigovorima

O prethodnim prigovorima **odlučuje sudija za prethodno saslušanje** koji ne može učestvovati na suđenju. Odluku o prethodnim prigovorima sudija za prethodno saslušanje je dužan donijeti do dostavljanja predmeta sudiji, odnosno vijeću radi zakazivanja glavnog pretresa. Odluka se donosi u formi rješenja.

Odlučujući o prethodnim prigovorima, sudija za prethodno saslušanje može donijeti slijedeće odluke:

- odbaciti prigovor kao neblagovremen ili kao nedopušten,
- odbiti prigovor kao neosnovan,
- usvojiti prigovor i otkloniti ili naložiti otklanjanje nedostatka na koji se prigovor odnosi.

Sudija za prethodno saslušanje će prigovor odbaciti kao neblagovremen ako je podnesen po isteku roka od 15 dana od dana uručenja optužnice, a kao nedopušten ako je podnesen od strane neovlaštene osobe ili iz razloga iz kojeg, po zakonu, prigovor nije dopušten.

Sudija za prethodno saslušanje će prigovor odbiti kao neosnovan ako utvrdi da ne postoje razlozi zbog kojih je prigovor podnesen.

Sudija za prethodno saslušanje će prigovor usvojiti i otkloniti ili naložiti otklanjanje nedostataka na koji se prigovor odnosi ako utvrdi da je prigovor osnovan.

Tako, na primjer, ukoliko sudija za prethodno saslušanje utvrdi da je osnovan prigovor kojim se osporava nadležnost suda, donijeće rješenje kojim će taj prigovor usvojiti, oglasiti odnosni sud nenadležnim i odrediti da se predmet uputi nadležnom sudu. U skladu sa čl. 28. st. 2. ZKP BiH, sud kome je predmet ustupljen dužan je provesti postupak i donijeti odluku. Za razliku od toga, prema odredbama čl. 37. st. 1. ZKP FBiH i čl. 35. st. 1. ZKP RS, ako sud kome je predmet ustupljen kao nadležnom smatra da je nadležan sud koji mu je predmet ustupio ili neki drugi sud, pokrenut će postupak za rješavanje sukoba nadležnosti.

Ako sudija za prethodno saslušanje utvrdi da je osnovan prigovor kojim se ukazuje na formalne nedostatke u optužnici, donijeće rješenje kojim će usvojiti taj prigovor i pozvaće tužitelja da u određenom roku ispravi ili dopuni optužnicu, s upozorenjem da će se u protivnom optužnica odbaciti (čl. 148. ZKP BiH, odnosno čl. 162. ZKP FBiH, čl. 59. ZKP RS i čl. 148. ZKP BD BiH).

Ukoliko sudija za prethodno saslušanje utvrdi da je osnovan prigovor kojim se osporava zakonitost dokaza ili dobijenog priznanja, donijeće rješenje kojim će taj prigovor usvojiti i odrediti izdvajanje nezakonitog dokaza iz spisa predmeta. Izdvojeni dokaz čuvaće se u posebnom omotu kod sudije za prethodno saslušanje.

Kada sudija za prethodno saslušanje utvrdi da je osnovan prigovor kojim se zahtijeva spajanje ili razdvajanje postupka, donijeće rješenje kojim će taj prigovor usvojiti i

odrediti spajanje ili razdvajanje postupka. Pri tome, sudija za prethodno saslušanje je dužan voditi računa o odredbama zakona kojima se određuje koji je sud nadležan za vođenje jedinstvenog postupka jer je taj sud nadležan za donošenje odluke o spajanju postupka (čl. 32. ZKP FBiH i čl. 30. ZKP RS).

Ako sudija za prethodno saslušanje utvrdi da je osnovan prigovor kojim se osporava odluka o odbijanju zahtjeva za postavljanje branitelja zbog slabog imovnog stanja, donijeće rješenje kojim će usvojiti taj prigovor i odrediti postavljanje optuženom branitelja u skladu sa zakonom propisanom procedurom (čl. 46. ZKP BiH, odnosno čl. 60. ZKP FBiH, čl. 54. ZKP RS i čl. 46. ZKP BD BiH).

Protiv rješenja sudije za prethodno saslušanje kojim se odlučuje o prethodnim prigovorima žalba nije dopuštena. Izuzetak je ZKP BD BiH kojim je predviđeno pravo na žalbu protiv rješenja kojim je odlučeno o prigovoru kojim se osporavala zakonitost dokaza ili dobijenog priznanja.

Prilog broj 9: Rješenje kojim se usvaja prethodni prigovor

*Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Tuzlanski kanton
Općinski sud u Gračanici
Broj. K 186/04
Gračanica, 30.10.2004. godine*

Sudija za prethodno saslušanje Općinskog suda u Gračanici A.H., uz sudjelovanje H.H. kao zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženog M.G. iz Gračanice, zbog krivičnog djela neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga iz čl. 238. st. 1. KZ FBiH, a po optužnici Kantonalnog tužilaštva Tuzlanskog kantona Kt. 298/04 od 07.10.2004. godine, odlučujući o prethodnim prigovorima branitelja optuženog M.G., U.H., advokata iz Gračanice, donio je dana 30.10.2004. godine

R J E Š E N J E

Usvaja se prethodni prigovor branitelja optuženog M.G. da je zapisnik o ispitivanju osumnjičenog M.G. Kt. 298/04 od 06.08.2004. godine nezakonit dokaz, pa se zapisnik o ispitivanju osumnjičenog M.G. Kt. 298/04 od 06.08.2004. godine izdvaja iz sudskog spisa i ima se zatvoren u posebnom omotu čuvati kod sudije za prethodno saslušanje odvojeno od ostalih spisa.

O b r a z l o ž e n j e

Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona optužnicom Kt. 298/04 od 07.10.2004. godine stavilo je na teret tada osumnjičenom M.G. krivično djelo neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga iz čl. 238. st. 1. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine. Sudija za prethodno saslušanje ovog suda je dana 09.10.2004. godine potvrdio navedenu optužnicu.

Branitelj optuženog M.G. je blagovremeno podnio prethodni prigovor kojim je osporio zakonitost zapisnika o ispitivanju osumnjičenog M.G. Kt. 298/04 od 06.08.2004. godine i predložio da se taj zapisnik kao nezakonit dokaz na kojemu se ne može zasnivati sudska odluka izdvoji iz sudskog spisa i čuva odvojeno od ostalih spisa.

Sudija za prethodno saslušanje je primjerak navedenog prigovora dostavio Kantonalnom tužilaštvu Tuzlanskog kantona kako bi se ono, u roku od osam dana od dana prijema primjerka prethodnog prigovora branitelja optuženog, izjasnilo o navodima iz tog prigovora.

Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona u datom roku nije sudiji za prethodno saslušanje dostavilo svoje izjašnjenje o navodima iz prethodnog prigovora branitelja optuženog.

Sudija za prethodno saslušanje je razmotrio navode iz podnesenog prigovora i spise predmeta, pa je našao da je prigovor branitelja osnovan.

U obrazloženju svojeg prigovora branitelj navodi da je iz zapisnika o ispitivanju osumnjičenog M.G. Kt. 298/04 od 06.08.2004. godine vidljivo da osumnjičeni prilikom tog ispitivanja nije upoznat sa svojim pravima niti da se on odrekao prava na branitelja.

Uvidom u zapisnik o ispitivanju osumnjičenog M.G. Kt. 298/04 od 06.08.2004. godine utvrđeno je da je u zapisniku konstatovano da je osumnjičeni poučen u skladu sa čl. 92. st. 2., 3., 4. i 5. Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (ZKP FBiH). Međutim, navedeni zapisnik ne sadrži izjavu osumnjičenog M.G. o odricanju od prava navedenih u st. 2. čl. 92. ZKP FBiH sa njegovim potpisom, bez čega se, u skladu sa st. 3. čl. 92. ZKP FBiH, nije ni moglo pristupiti njegovom ispitivanju. Usljed navedenog, iskaz osumnjičenog M.G. sa zapisnika o njegovom ispitivanju Kt. 298/04 od 06.08.2004. godine je nezakonit dokaz i na njemu se, prema odredbi čl. 92. st. 6. ZKP FBiH, ne može zasnivati sudska odluka.

Iz tog razloga je sudija za prethodno saslušanje ovog suda donio rješenje kojim je usvojio prethodni prigovor branitelja optuženog M.G. da je zapisnik o ispitivanju osumnjičenog M.G. Kt. 298/04 od 06.08.2004. godine nezakonit dokaz i donio odluku da se zapisnik o ispitivanju osumnjičenog M.G. Kt. 298/04 od 06.08.2004. godine izdvoji iz sudskog spisa i čuva zatvoren u posebnom omotu kod sudije za prethodno saslušanje odvojeno od ostalih spisa.

Zapisničar
saslušanje
H.H.

Sudija za prethodno
A.H.

Pouka: Protiv ovog rješenja žalba nije dopuštena

Prilog broj 10: Rješenje kojim se odbija kao neosnovan prethodni prigovor

*Bosna i Hercegovina
Republika Srpska
Osnovni sud u Doboju
Broj: K 216/04
Doboj, 10.08.2004. godine*

Sudija za prethodno saslušanje Osnovnog suda u Doboju A.D., uz sudjelovanje M.N. kao zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženog M.A. iz Doboja, zbog krivičnog djela razbojništva iz čl. 233. st. 1. KZ RS, a po optužnici Okružnog tužilaštva Doboj Kt. 318/04 od 20.07.2004. godine, odlučujući o prethodnim prigovorima branitelja optuženog M.A., B.B., advokata iz Doboja, donio je dana 10.08.2004. godine

R J E Š E N J E

Odbija se kao neosnovan prethodni prigovor branioca optuženog M.A., podnesen protiv optužnice Okružnog tužilaštva Doboj Kt. 3188/04 od 20.07.2004. godine.

O b r a z l o ž e n j e

Okružno tužilaštvo Doboj optužnicom Kt. 318/04 od 20.07.2004. godine stavilo je na teret tada osumnjičenom M.A. krivično djelo razbojništva iz člana 233. st. 1. Krivičnog zakona Republike Srpske. Sudija za prethodno saslušanje ovog suda je tu optužnicu potvrdio dana 21.07.2004. godine.

Branilac optuženog M.A. je blagovremeno podnio prethodni prigovor kojim se zahtijeva spajanje ovog krivičnog postupka i postupka koji se kod Okružnog tužilaštva Doboj vodi povodom istog događaja protiv oštećenog D.A. a po krivičnoj prijavi koju je protiv D.A. podnio optuženi M.A. dana 20.06.2004. godine.

Sudija za prethodno saslušanje je primjerak navedenog prigovora dostavio Okružnom tužilaštvu Doboj kako bi se ono, u roku od osam dana od dana prijema primjerka prethodnog prigovora branioca optuženog, izjasnilo o navodima iz tog prigovora.

U svom izjašnjenju od 08.08.2004. godine na navode iz prigovora branioca optuženog M.A. Okružno tužilaštvo Doboj je potvrdilo da je optuženi M.A., povodom istog događaja koji je predmet optužnice, dana 20.06.2004. godine tom tužilaštvu podnijelo krivičnu prijavu protiv oštećenog D.A., ali da je ta prijava kod tužilaštva još uvijek u fazi prethodnih provjera tako da uopšte nije izvjesno da li će biti otvorena istraga protiv oštećenog D.A.

Sudija za prethodno saslušanje je razmotrio navode iz podnesenog prigovora, izjašnjenje Okružnog tužilaštva Doboj i spise predmeta, pa je našao da je prigovor branitelja neosnovan.

Iz izjašnjenja Okružnog tužilaštva Doboj, datog povodom podnesenog prigovora, nesporno proizilazi da se protiv oštećenog D.A., protiv kojeg je optuženi povodom istog događaja podnio krivičnu prijavu, ne vodi krivični postupak, pa da, stoga, nema ni uslova iz čl. 30. st. 2. u vezi sa st. 1. Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske (ZKP RS) za spajanje postupaka i vođenje jedinstvenog postupka.

Iz navedenog razloga je sudija za prethodno saslušanje ovog suda, na osnovu čl. 241. st. 3. ZKP RS, donio rješenje kojim je prigovor branioca optuženog M.A. odbio kao neosnovan.

*Zapisničar
saslušanje
M.N.*

*Sudija za prethodno
A.D.*

Pouka: Protiv ovog rješenja žalba nije dopuštena

TEST PITANJA – PRETHODNI PRIGOVORI

1. Iz kojih razloga se mogu podnijeti prethodni prigovori?
2. Šta su to "nezakoniti dokazi"?
3. U kojim slučajevima se govori o iznuđenoj izjavi ili priznanju?
4. Koji su u ZKP-u izričito navedeni nezakoniti dokazi na kojima se ne može zasnivati sudska odluka?
5. Ko je funkcionalno nadležan za odlučivanje o prethodnim prigovorima?
6. Do kada se mora donijeti odluka o podnesenim prethodnim prigovorima?
7. Koje odluke se mogu donijeti povodom podnesenog prethodnog prigovora?
8. Kako će sud postupiti kada usvoji prethodni prigovor kojim se osporavala zakonitost dokaza pribavljenog u istrazi?

HIPOTETIČKI SLUČAJEVI - PRETHODNI PRIGOVORI

1. Sudija za prethodno saslušanje je potvrdio optužnicu protiv K.L. zbog krivičnog djela razbojništva iz čl. 289. st. 1. KZ FBiH (čl. 233. st. 1. KZ RS i čl. 283. st. 1. KZ BD BiH). Pošto osumnjičeni tokom istrage nije imao branitelja, sudija za prethodno saslušanje je postavio optuženom branitelja i rješenje o postavljenju branitelja dostavio optuženom i branitelju uz potvrđenu optužnicu. Branitelj optuženog je blagovremeno podnio prethodni prigovor. U prigovoru je naveo da je optuženi osoba zaostalog duševnog razvoja i da je to moralo biti vidljivo i tužitelju prilikom ispitivanja osumnjičenog tokom istrage. Pošto, i pored toga, osumnjičeni tokom istrage nije imao branitelja, iskaz osumnjičenog dat u istrazi je nezakonit dokaz i na njemu se ne mogu zasnivati sudske odluke. Predložio je izdvajanje iz spisa predmeta zapisnika o iskazu osumnjičenog u istrazi. Kako će postupiti sudija za prethodno saslušanje u postupku odlučivanja o navedenom prigovoru?

2. Tužitelj je podigao optužnicu protiv osumnjičenog O.P. zbog krivičnog djela ubistva iz čl. 166. st. 1. KZ FBiH (čl. 148. st. 1. KZ RS i čl. 163. st. 1. KZ BD BiH). Protiv te optužnice branitelj optuženog je podnio prigovor kojim je osporio zakonitost iskaza svjedoka Z.U. datog prilikom saslušanja u istrazi i zatražio izdvajanje iz spisa predmeta zapisnika o saslušanju tog svjedoka u istrazi. Prema navodima iz prigovora, iskaz tog svjedoka iz istrage je nezakonit dokaz jer je iznuđen budući da je tužitelj, prilikom saslušanja, svjedoku rekao da je dužan tačno reći sve što je optuženi O.P. učinio tokom konkretnog događaja ili će i protiv njega pokrenuti postupak zbog krivičnog djela učestvovanja u tuči. Branitelj je u prigovoru takođe naveo da je svjedok Z.U. navedeno ispričao svome bratu T.U., a T.U. potom to ispričao ocu optuženog O.P. Kako će postupiti sudija za prethodno saslušanje u postupku odlučivanja o navedenom prigovoru?

II. PODMODUL - GLAVNI PRETRES

1. NAČELO JAVNOSTI GLAVNOG PRETRESA

"U teoriji se za načelo javnosti obično navodi dvojaka svrha: s jedne strane, ono omogućava građanima nadzor nad radom suda i drugih tijela kaznenog postupka a s druge strane, povoljno odgojno djelovanje kaznenog pravosuđa na zrele ličnosti. Građani svojom nazočnošću na glavnoj raspravi utječu na sud da izvodi dokaze isključivo u skladu s propisanim procesnim pravilima te da o predmetu kaznenog postupka odlučuju na temelju kontradiktornog raspravljanja, uz puno poštivanje raspravnog načela i načela neposredne sudske ocjene dokaza. Bojazan od kritike u javnosti bit će dakle, psihološka barijera koja će priječiti sucu da iz neprihvatljivih pobuda odstupa od tih načela. U tom smislu načelo javnosti ne samo da stvara elementarnu podlogu za tzv. *legitimitet* sudskih presuda nego je i konstruktivni jamac objektivnog postupanja u kaznenom postupku. S druge strane, praćenje glavne rasprave omogućuje građanima vidjeti kako se napadnutim pravnim dobrima, putem suđenja i izricanja kazne počiniteljima kaznenih djela, pruža pravna zaštita. Vidljiva učinkovitost njezina pružanja djeluje kao pouzdana informacija da će se ona ponoviti i u budućim takvim i sličnim slučajevima, pa joj se pripisuje ne samo odgojno nego i preventivno djelovanje."⁵⁰

1.1. Osiguranje uvjeta za provedbu načela javnosti na glavnom pretresu

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 234. ZKP BiH, čl. 249. ZKP FBiH, čl. 242. ZKP RS i čl. 234. ZKP BD BiH:

"(1) Glavni pretres je javan.

(2) Glavnom pretresu mogu prisustvovati samo punoljetne osobe.

(3) Osobe koje su prisutne na glavnom pretresu ne smiju nositi oružje ili opasno oruđe, osim čuvara optuženog, i osoba kojima to dozvoli sudija, odnosno predsjednik vijeća."

Odredbama stava 1. navedenih članova zakona o krivičnom postupku propisano je **načelo javnosti glavnog pretresa**. Njima je ustanovljena **tzv. opća javnost glavnog pretresa** koja podrazumijeva da ne samo stranke, branitelj, oštećeni, zakonski zastupnik i punomoćnik nego i javnost uopće ima pravo prisustvovati glavnom pretresu. Ovo pravo ograničeno je, naravno, prostornim mogućnostima sudnice. Iz stava 2. proizilazi da se to pravo odnosi **samo na punoljetne osobe**.

Javnost glavnog pretresa kao sastavni dio prava na pravično suđenje ustanovljena je i čl. 6. st. 1. EKLP⁵¹ kao i čl. 14. st. 1. MPGPP⁵². Prema Općim komentarima koje je

⁵⁰ Krapac D. "Kazneno procesno pravo, knjiga prva: Institucije", Informator, Zagreb, 2000. godina, str. 71.

⁵¹ "Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i

usvojio Komitet za ljudska prava⁵³, osim u slučajevima izričito navedenim, rasprava mora biti otvorena za javnost uopće, podrazumijevajući tu i predstavnike štampe i ne smije da se ograniči na prisustvo posebne kategorije ljudi⁵⁴.

Pravo predstavnika medija da prisustvuju glavnoj raspravi u funkciji je njihovog prava i dužnosti da informišu javnost o toku glavnog pretresa i donesenoj presudi. Međutim, pravo predstavnika medija da prisustvuju glavnoj raspravi i da o njoj, putem svojih medija, izvještavaju javnost, samo po sebi ne obuhvata i pravo filmskog ili televizijskog snimanja. Za to snimanje potrebno je odobrenje predsjednika suda (čl. 241. st. 3. ZKP BiH, čl. 256. st. 3. ZKP FBiH, čl. 248. st. 3. ZKP RS i čl. 241. st. 3. ZKP BD BiH).

Ostvarenje načela javnosti glavnog pretresa podrazumijeva obavezu suda da javnost obavijesti o vremenu i mjestu usmene rasprave i da obezbijede odgovarajuće uslove, u razumnim granicama, za prisustvo zainteresovane javnosti⁵⁵. Ovu svoju dužnost sud može ispuniti objavljivanjem na oglasnoj ploči suda vremena i mjesta održavanja glavnog pretresa u pojedinim krivičnim predmetima.

Zakoni zabranjuju da osobe koje prisustvuju glavnom pretresu nose oružje ili opasno oruđe. Od tog pravila predviđeni su izuzeci koji se odnose na čuvara optuženog i osobe kojima je sudija, odnosno predsjednik vijeća to dozvolio. U cilju osiguranja poštivanja ove zabrane sudija, odnosno predsjednik vijeća može naložiti sudskoj policiji kontrolu osoba koje ulaze u sudnicu i predmeta koje oni sa sobom unose. Pronađeno oružje ili opasno oruđe će se naredbom sudije, odnosno predsjednika vijeća privremeno oduzeti tokom boravka te osobe u sudnici.

nepristrasnim zakonom ustanovljenim sudom. Presuda se izriče javno ali se novinari i javnost mogu isključiti sa čitavog ili jednog dijela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, kada to nalažu interesi maloljetnika ili zaštita privatnog života strana u sporu ili kada to sud smatra izričito neophodnim zato što bi u posljednjim okolnostima publicitet mogao nanijeti štetu interesima pravde."

⁵² "Pri odlučivanju o optužbi za krivično djelo ili njegovim građanskim pravima i dužnostima, svako će imati pravo na pravičnu i javnu raspravu pred kompetentnim, nezavisnim, nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom. Mediji i javnost mogu biti isključeni iz cijelog ili dijela suđenja u interesu morala, javnog poretka ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, ili kada interesi privatnog života strana u sporu to zahtjevaju, ili u mjeri koja je po mišljenju suda apsolutno neophodna u posebnim okolnostima u kojima bi publicitet prejudicirao interese pravde, ali svaka donijeta presuda u krivičnom ili građanskom postupku biće javna, osim kada interesi maloljetnika zahtjevaju drugačije, kao i u postupcima u vezi sa bračnim sporovima ili starateljstvom nad djecom."

⁵³ Opće komentare usvojio je Komitet za ljudska prava UN i oni daju uputstva za tumačenje MPGPP (Dok. UN-a HRI/GEN/1/rev.3, 15. avgust 1997.)

⁵⁴ Opći komentar 13

⁵⁵ Van Meurs protiv Nizozemske (215/1986), 13.7.1990. godine, Izvještaj Komiteta za ljudska prava (A/45/40), 1990., str. 60.

1.2. Isključenje javnosti

Čl. 235. ZKP BiH, čl. 250. ZKP FBiH, čl. 243. st. 1. ZKP RS i čl. 235. ZKP BD BiH:

"Od otvaranja zasjedanja pa do završetka glavnog pretresa sudija, odnosno vijeće može u svako doba, po službenoj dužnosti ili po prijedlogu stranaka i branitelja, ali uvijek po njihovom saslušanju, isključiti javnost za cio glavni pretres ili jedan njegov dio, ako je to u interesu državne sigurnosti ili ako je to potrebno radi čuvanja državne, vojne, službene ili važne poslovne tajne, čuvanja javnog reda, zaštite morala u demokratskom društvu, osobnog i intimnog života optuženog ili oštećenog ili zaštite interesa maloljetnika ili svjedoka."

Čl. 236. ZKP BiH, čl. 251. ZKP FBiH, čl. 244. ZKP RS i čl. 236. ZKP BD BiH:

"(1) Isključenje javnosti ne odnosi se na stranke, branitelja, oštećenog, zakonskog zastupnika i punomoćnika.

(2) Sudija, odnosno vijeće može dopustiti da glavnom pretresu na kome je javnost isključena budu prisutne službene osobe, znanstveni i javni radnici, a na zahtjev optuženog može to dopustiti i njegovom bračnom, odnosno izvanbračnom drugu i bliskim srodnicima.

(3) Sudija, odnosno vijeće će upozoriti osobe koje su prisutne glavnom pretresu na kome je javnost isključena da su dužne da kao tajnu čuvaju sve ono što su na pretresu saznale i da neovlašteno odavanje tajne predstavlja krivično djelo."

Čl. 237. ZKP BiH, čl. 252. ZKP FBiH, čl. 243. st. 2. i 3. ZKP RS i čl. 237. ZKP BD BiH:

"(1) Odluku o isključenju javnosti donosi sudija, odnosno vijeće rješenjem koje mora biti obrazloženo i javno objavljeno.

(2) Rješenje o isključenju javnosti može se pobijati samo u žalbi na presudu."

Pomenute odredbe EKLJP i MPGPP⁵⁶ dopuštaju isključenje javnosti sa glavnog pretresa u tačno određenim slučajevima. Njima se, dakle, propisuju i dozvoljeni izuzeci od načela javnosti glavnog pretresa. To su slučajevi u kojima javnost glavnog pretresa može štetiti nekim pretežnijim vrijednostima čiju zaštitu treba osigurati i pri vođenju krivičnog postupka.

Domaći zakoni o krivičnom postupku **dopuštene izuzetke od načela javnosti glavnog pretresa** određuju u osnovi na identičan način kao pomenuti međunarodni dokumenti. **Zakoni predviđaju da se javnost može isključiti ako je to:**

- u interesu državne sigurnosti ili
- potrebno radi čuvanja državne, vojne, službene ili važne poslovne tajne ili
- potrebno radi čuvanja javnog reda ili
- potrebno radi zaštite morala u demokratskom društvu ili
- potrebno radi zaštite osobnog i intimnog života optuženog ili oštećenog ili
- potrebno radi zaštite interesa maloljetnika ili svjedoka.

⁵⁶ Vidjeti bilješke 51 i 52.

Pojam državne sigurnosti u smislu zakonskih odredbi o razlozima za isključenje javnosti potrebno je izjednačiti s pojmom nacionalne sigurnosti, "složene političke i pravne kategorije koja obuhvaća društvene odnose, pravne i političke institucije, organizacije i podatke važne za opstojnost, uredno i sigurno funkcioniranje neke države"⁵⁷.

Pojmове državne, vojne, službene i poslovne tajne potrebno je tumačiti u smislu značenja koja su tim izrazima data u KZ BiH (čl. 1.), KZ FBiH (čl. 2.), KZ RS (čl. 147.) i KZ BD BiH (čl. 2.).

Javni red podrazumijeva stanje koje osigurava ličnu bezbjednost građana i funkcionisanje pravnog poretka. Čuvanje javnog reda kao osnov isključenja javnosti glavnog pretresa ne odnosi se samo na spriječavanje nereda u sudnici nego i izvan sudnice u određenoj zajednici.

Zaštita morala u demokratskom društvu kao osnov isključenja javnosti dolazi u obzir u onim slučajevima kada bi javno raspravljanje bilo protivno usvojenim pravilima društva o tome šta je, s aspekta morala, podobno da bez ograničenja bude izloženo javnosti.

Zaštita osobnog i intimnog života optuženog ili oštećenog obuhvata zaštitu podataka iz intimnog i osobnog života navedenih učesnika krivičnog postupka čije bi javno iznošenje ozbiljno štetilo njihovim interesima odnosno interesima zaštite njihove privatnosti.

Zaštita interesa maloljetnika uključuje ne samo isključenje javnosti sa glavnog pretresa u krivičnom postupku prema maloljetniku nego i zaštitu interesa maloljetnika kao svjedoka ili oštećenog u krivičnom postupku kako njegovo saslušanje u prisustvu javnosti se ne bi negativno odrazilo na psihičko stanje maloljetnika i na kvalitet i sadržaj njegovog iskaza. Isključenje javnosti radi zaštite svjedoka odnosi se na slučajevne zaštite fizičkog integriteta svjedoka ali i njegovog osobnog i intimnog života.

Navedeni osnovi koji dopuštaju isključenje javnosti sa glavnog pretresa predstavljaju izuzetke od načela javnosti glavnog pretresa i kao takvi moraju se usko tumačiti.

Odluka o isključenju javnosti može se donijeti od otvaranja zasjedanja pa do zaključenja glavnog pretresa. To znači da ona ne može biti donesena prije nego što sudija, odnosno predsjednik vijeća otvori zasjedanje.

Odluku o isključenju javnosti sa glavnog pretresa donosi sudija, odnosno vijeće (ne predsjednik vijeća). Ta se odluka donosi u formi rješenja koje mora biti obrazloženo i javno objavljeno. Obrazloženje rješenja mora sadržavati specificirani osnov po kojem se javnost isključuje sa glavnog pretresa. Rješenje o isključenju javnosti unosi se u zapisnik o glavnom pretresu. Nakon što rješenje o isključenju javnosti sa glavnog pretresa bude javno objavljeno, sve osobe, osim onih na koje se isključenje javnosti ne odnosi, moraju napustiti sudnicu.

⁵⁷ Horvatić, Z. "Rječnik kaznenog prava", Masmedia, Zagreb, 2002. godina, str. 267

Rješenje o isključenju javnosti sud može donijeti **po službenoj dužnosti ili po prijedlogu stranaka ili branitelja**. U svakom slučaju, donošenju rješenja o isključenju javnosti mora prethoditi saslušanje stranaka i branitelja.

Rješenje o isključenju javnosti može se odnositi na cijeli glavni pretres ili jedan njegov dio (na primjer, na saslušanje maloljetnika kao svjedoka). S obzirom na to, ono se može donijeti od otvaranja zasjedanja pa do završetka glavnog pretresa.

Protiv rješenja o isključenju javnosti nije dopuštena posebna žalba nego se ono može pobijati samo u žalbi na presudu. Isključenje javnosti na glavnom pretresu protivno zakonu predstavlja bitnu povredu odredaba krivičnog postupka (čl. 297. st. 1. tač. e) ZKP BiH, odnosno čl. 312. st. 1. tač. e) ZKP FBiH, čl. 303. st. 1. tač. d) ZKP RS i čl. 297. st. 1. tač. e) ZKP BD BiH).

Rješenje o isključenju javnosti ne odnosi se na stranke, branitelja, oštećenog, zakonskog zastupnika i punomoćnika. Takođe, ono se ne odnosi ni na osobu na koju je imovinska korist prenesena, ni na predstavnika pravne osobe (čl. 393. st. 4. ZKP BiH, odnosno čl. 414. st. 4. ZKP FBiH, čl. 404. st. 4. ZKP RS i čl. 393. st. 4. ZKP BD BiH).

U slučajevima kada je donijeto rješenje o isključenju javnosti, sudija, odnosno vijeće (ne predsjednik vijeća) može dopustiti da glavnom pretresu budu prisutne službene osobe, naučni i javni radnici. Navedenim osobama može se dopustiti prisustnost na glavnom pretresu sa kojeg je javnost isključena samo ukoliko to zahtijevaju njihove profesionalne potrebe pri čemu će sudija, odnosno vijeće cijeniti vrstu i značaj tih profesionalnih potreba u odnosu na interese koji se štite isključenjem javnosti. Na zahtjev optuženog, prisutnost glavnom pretresu sa kojeg je isključena javnost sudija, odnosno vijeće može dopustiti i njegovom bračnom, odnosno izvanbračnom partneru ili drugim bliskim srođnicima. **Sudija, odnosno predsjednik vijeća dužan je u zapisniku u glavnom pretresu konstatovati koje su osobe i u kojem svojstvu prisutne glavnom pretresu sa kojeg je isključena javnost.**

Sudija, odnosno vijeće će upozoriti osobe koje su prisutne glavnom pretresu na kojem je javnost isključena da su dužne da kao tajnu čuvaju sve što su na pretresu saznale i da neovlašteno odavanje tajne predstavlja krivično djelo. Dato upozorenje konstatovaće se u zapisniku o glavnom pretresu.

Ako je javnost na glavnom pretresu bila isključena, izreka presude će se uvijek pročitati u javnom zasjedanju. Vijeće će odlučiti hoće li i koliko isključiti javnost prilikom objavljivanja razloga presude. (čl. 286. st. 4. ZKP BiH, odnosno čl. 301. st. 4. ZKP FBiH, čl. 292. st. 4. ZKP RS i čl. 286. st. 4. ZKP BD BiH).

TEST PITANJA UZ - NAČELO JAVNOSTI GLAVNOG PRETRESA

1. Koja je svrha načela javnosti glavnog pretresa?
2. Koje su dužnosti suda u pogledu ostvarenja načela javnosti glavnog pretresa?
3. Koja su faktička a koja formalna ograničenja načela javnosti glavnog pretresa?
4. Iz kojih razloga se može isključiti javnost sa glavnog pretresa?
5. Na koga se ne odnosi isključenje javnosti sa glavnog pretresa, a kome sudija, odnosno vijeće može dopustiti da prisustvuje glavnom pretresu sa kojeg je isključena javnost?
6. Ko i na koji način donosi odluku o isključenju javnosti sa glavnog pretresa?
7. Može li se rješenje o isključenju javnosti pobijati posebnom žalbom?
8. Koje su dužnosti sudije, odnosno predsjednika vijeća kad glavnom pretresu sa kojeg je isključena javnost prisustvuju službene osobe, naučni i javni radnici?

HIPOTETIČKI SLUČAJEVI UZ - NAČELO JAVNOSTI GLAVNOG PRETRESA

1. U krivičnom predmetu protiv optuženog K.J., zbog krivičnog djela ubistva iz čl. 166. st. 1. u vezi s čl. 28. KZ FBiH (čl. 148. st. 1. u vezi s čl. 20. KZ RS i čl. 163. st. 1. u vezi s čl. 28. KZ BD BiH), predsjednik vijeća je zakazao glavni pretres na koji je, između ostalih, kao svjedoka pozvao i P.Š., čije je saslušanje predloženo u optužnici. Prema optužnici, djelo je učinjeno na taj način što je optuženi, nakon što je čuo da je njegova supruga imala spontani pobačaj, došao u ordinaciju oštećenog dr. F.S., koja se nalazi na Ginekološko-akušerskoj klinici u T., i, kako bi ga lišio života, oštećenom dr. F.S. zadao ubod nožem u predjelu grudi govoreći mu: "Ti si kriv za sve!". Dva dana prije zakazanog glavnog pretresa, svjedokinja P.Š. je došla u sud i saopštila predsjedniku vijeća da je ona čula da će novinari doći na glavni pretres, kao i brojni rođaci optuženog i oštećenog i da ona želi da pred svim tim ljudima svjedoči o onome što je za vrijeme njenog boravka kao pacijenta u akušerskoj ordinaciji oštećenog dr. F.S. vidjela da se dogodilo. Kako će postupiti predsjednik vijeća?

2. U međusobnom obračunu lokalnih kriminalnih grupa ubijene su dvije osobe. Nakon

istrage, podignuta je optužnica protiv četiri osobe zbog krivičnih djela ubistva iz čl. 166. st. 1. KZ FBiH (čl. 148. st. 1. KZ RS i čl. 163. st. 1. KZ BD BiH). Slučaj je izazvao veliko interesovanje javnosti, a mediju su veliku pažnju posvetili već samom podizanju i potvrđivanju optužnice. Na dan za koji je u ovom predmetu zakazan glavni pretres, u sud su, osim pozvanih osoba, došla osmorica novinara i dva foto-reportera iz pisanih medija i dvije televizijske ekipe. Takođe, u sud su, kako bi pratili glavni pretres, pristupili i brojni rođaci optuženih i oštećenih. Uz to, ispred suda, s istom namjerom skupilo se desetak drugih osoba. Međutim, najveća sudnica u sudu ima svega 24 sjedišta za osobe koje prisustvuju suđenju a nisu učesnici postupka. Kako će postupiti predsjednik vijeća?

2. RUKOVOĐENJE GLAVNIM PRETRESOM

Rukovođenje glavnim pretresom obuhvata radnje koje su zakonima o krivičnom postupku (ne samo odjeljcima koji se neposredno odnose na rukovođenje glavnim pretresom) date u funkcionalnu nadležnost sudije, odnosno predsjednika vijeća s ciljem uspješnog ostvarenja svrhe glavnog pretresa kao centralnog stadija krivičnog postupka. To su radnje kojima se direktno utiče na tok i sadržaj glavnog pretresa.

Sudija, odnosno predsjednik vijeća rukovodi glavnim pretresom tako što:

- dozvoljava pojedinim osobama (osim čuvara optuženog), da na glavnom pretresu mogu nositi oružje ili opasno oruđe (čl. 234. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 249. st. 3. ZKP FBiH, čl. 242. st. 3. ZKP RS i čl. 234. st. 3. ZKP BD BiH),
- stara se o svestranom pretresanju predmeta, utvrđivanju istine i otklanjanju svega što odugovlači postupak, a ne doprinosi razjašnjenju stvari (čl. 239. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 254. st. 2. ZKP FBiH, čl. 246. st. 2. ZKP RS i čl. 239. st. 2. ZKP BD BiH),
- ukoliko zakonima o krivičnom postupku nije drugačije propisano, odlučuje o prijedlozima stranaka i branitelja (čl. 239. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 254. st. 3. ZKP FBiH, čl. 246. st. 3. ZKP RS i čl. 239. st. 3. ZKP BD BiH),
- donosi odluku o odstupanju od redovnog toka raspravljanja zbog posebnih okolnosti (čl. 240. ZKP BiH, odnosno čl. 255. ZKP FBiH, čl. 247. ZKP RS i čl. 240. ZKP BD BiH),
- stara se o održavanju reda u sudnici i dostojanstvu suda (čl. 241. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 256. st. 1. ZKP FBiH, čl. 248. st. 1. ZKP RS i čl. 241. st. 1. ZKP BD BiH),
- može odmah poslije otvaranja zasjedanja upozoriti osobe koje su prisutne na glavnom pretresu da se pristojno ponašaju i ne ometaju rad suda (čl. 241. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 256. st. 1. ZKP FBiH, čl. 248. st. 1. ZKP RS i čl. 241. st. 1. ZKP BD BiH),
- može odrediti pretresanje osoba koje su prisutne na glavnom pretresu (čl. 241. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 256. st. 1. ZKP FBiH, čl. 248. st. 1. ZKP RS i čl. 241. st. 1. ZKP BD BiH),
- pod uvjetima propisanim zakonom, može narediti da se sa zasjedanja udalje sve osobe koje kao slušatelji prisustvuju glavnom pretresu (čl. 241. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 256. st. 2. ZKP FBiH, čl. 248. st. 2. ZKP RS i čl. 241. st. 2. ZKP BD BiH),
- ako je odobreno filmsko ili televizijsko snimanje, može, iz opravdanih razloga, odlučiti da se pojedini dijelovi glavnog pretresa ne snimaju (čl. 241. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 256. st. 3. ZKP FBiH, čl. 248. st. 3. ZKP RS i čl. 241. st. 3. ZKP BD BiH),
- može udaljiti osobu iz sudnice da bi se zaštitilo pravo na pravedno i javno suđenje odnosno održalo dostojanstveno i nesmetano suđenje (čl. 242. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 257. st. 1. ZKP FBiH, čl. 249. st. 1. ZKP RS i čl. 242. st. 1. ZKP BD BiH),

- može narediti, pod uvjetima određenim zakonom, da se optuženi udalji iz sudnice za određeni vremenski period (čl. 242. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 257. st. 2. ZKP FBiH, čl. 249. st. 2. ZKP RS i čl. 242. st. 2. ZKP BD BiH),
- upozorava i može narediti kažnjavanje tužitelja, branitelja, oštećenog, zakonskog zastupnika, punomoćnika oštećenog, svjedoka, vještaka, tumača ili drugu osobu koja prisustvuje glavnom pretresu zbog narušavanja reda i procesne discipline (čl. 242. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 257. st. 3. ZKP FBiH, čl. 249. st. 3. ZKP RS i čl. 242. st. 3. ZKP BD BiH),
- ako su tužitelj ili branitelj udaljeni iz sudnice, obavještava Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine ili advokatsku komoru radi preduzimanja daljih mjera (čl. 242. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 257. st. 3. ZKP FBiH, čl. 249. st. 3. ZKP RS i čl. 242. st. 3. ZKP BD BiH),
- pod uvjetima određenima zakonom, može branitelju ili punomoćniku oštećenog uskratiti dalje zastupanje na glavnom pretresu i kazniti ga novčanom kaznom (čl. 242. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 257. st. 3. ZKP FBiH, čl. 249. st. 3. ZKP RS i čl. 242. st. 3. ZKP BD BiH),
- ako postoji osnovana sumnja da je svjedok ili vještak na glavnom pretresu dao lažan iskaz, može narediti da se sačini poseban prijepis zapisnika o iskazu svjedoka ili vještaka koji će se dostaviti tužitelju (čl. 243. ZKP BiH, odnosno čl. 258. ZKP FBiH, čl. 250. ZKP RS i čl. 243. ZKP BD BiH),
- otvara zasjedanje, objavljuje predmet glavnog pretresa, utvrđuje da li su prisustne sve pozvane osobe, provjerava da li su im pozivi dostavljeni i da li su svoj izostanak opravdale (čl. 244. ZKP BiH, odnosno čl. 259. ZKP FBiH, čl. 251. ZKP RS i čl. 244. ZKP BD BiH),
- u slučaju nedolaska na glavni pretres tužitelja koji je uredno pozvan, poziva ga da iznese razloge nedolaska, odlučuje da li ga treba kazniti i, u slučaju kažnjavanja, o tome obavještava Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine (čl. 245. ZKP BiH, odnosno čl. 260. ZKP FBiH, čl. 252. ZKP RS i čl. 245. ZKP BD BiH),
- postupa na isti način kao u prethodnoj alineji u slučaju nedolaska na glavni pretres uredno pozvanog branitelja s tim što, u slučaju njegovog kažnjavanja, o tome obavještava advokatsku komoru (čl. 248. ZKP BiH, odnosno čl. 263. ZKP FBiH, čl. 255. ZKP RS i čl. 248. ZKP BD BiH),
- u slučaju da optuženom bude određen novi branitelj, daju mu vrijeme za pripremanje odbrane (čl. 248. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 263. st. 3. ZKP FBiH, čl. 255. st. 3. ZKP RS i čl. 248. st. 3. ZKP BD BiH),
- u slučaju da optuženi koji je uredno pozvan ne dođe na glavni pretres niti svoj izostanak opravda, naređuje njegovo prinudno dovođenje na idući glavni pretres, te, pod uvjetima određenim zakonom, opoziva tu naredbu (čl. 246. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 261. st. 1. ZKP FBiH, čl. 253. st. 1. ZKP RS i čl. 246. st. 1. ZKP BD BiH),
- može optuženom odrediti pritvor, ako optuženi koji je uredno pozvan očigledno izbjegava da dođe na glavni pretres i ako prinudno dovođenje nije uspjelo (čl. 246. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 261. st. 2. ZKP FBiH, čl. 253. st. 2. ZKP RS i čl. 246. st. 2. ZKP BD BiH),
- može narediti prinudno dovođenje odnosno kažnjavanje svjedoka ili vještaka koji je uredno pozvan a ne dođe na glavni pretres niti svoj izostanak opravda (čl. 249. ZKP BiH, odnosno čl. 264. ZKP FBiH, čl. 256. ZKP RS i čl. 249. ZKP BD BiH),

- donosi rješenje o odlaganju glavnog pretresa (čl. 250. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 265. st. 1. ZKP FBiH, čl. 257. st. 1. ZKP RS i čl. 250. st. 1. ZKP BD BiH),
- može narediti obezbjeđenje dokaza koji se mogu izgubiti ili uništiti zbog odlaganja glavnog pretresa (čl. 250. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 265. st. 2. ZKP FBiH, čl. 257. st. 2. ZKP RS i čl. 250. st. 2. ZKP BD BiH),
- ako se odloženi glavni pretres drži pred istim sudijom, odnosno vijećem, ukratko iznosi tok ranijeg glavnog pretresa a može odrediti da glavni pretres počne iznova (čl. 251. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 266. st. 1. ZKP FBiH, čl. 258. st. 1. ZKP RS i čl. 251. st. 1. ZKP BD BiH),
- odlučuje o prekidu glavnog pretresa (čl. 252. ZKP BiH, odnosno čl. 267. ZKP FBiH, čl. 259. ZKP RS i čl. 252. ZKP BD BiH),
- odlučuje o čitanju ili reprodukovanju određenog dijela zapisnika o glavnom pretresu (čl. 253. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 268. st. 2. ZKP FBiH, čl. 260. st. 2. ZKP RS i čl. 253. st. 2. ZKP BD BiH),
- može izdati naredbe koje se odnose na kontrolu i raspolaganje materijalnim dokazima (čl. 255. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 270. st. 1. ZKP FBiH, čl. 262. st. 1. ZKP RS i čl. 255. st. 1. ZKP BD BiH),
- uzima od optuženog osobne podatke da bi utvrdio njegov identitet (čl. 258. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 273. st. 1. ZKP FBiH, čl. 265. st. 1. ZKP RS i čl. 258. st. 1. ZKP BD BiH),
- pita stranke i branitelja da li imaju primjedbe na sastav vijeća i nadležnost suda (čl. 258. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 273. st. 2. ZKP FBiH, čl. 265. st. 2. ZKP RS i čl. 258. st. 2. ZKP BD BiH),
- upućuje svjedoke i vještake u prostoriju van sudnice za njih određenu, gdje će čekati da budu pozvani da svjedoče i upozorava ih da, dok čekaju, o svojim iskazima ne razgovaraju s drugim svjedocima (čl. 258. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 273. st. 3. ZKP FBiH, čl. 265. st. 3. ZKP RS i čl. 258. st. 3. ZKP BD BiH),
- na prijedlog stranaka ili branitelja, odobrava vještacima da prisustvuju toku pretresa u sudnici (čl. 258. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 273. st. 3. ZKP FBiH, čl. 265. st. 3. ZKP RS i čl. 258. st. 3. ZKP BD BiH),
- poučava oštećenog da do zaključenja glavnog pretresa može podnijeti imovinskopravni zahtjev (čl. 258. st. 4. ZKP BiH, odnosno čl. 273. st. 4. ZKP FBiH, čl. 265. st. 4. ZKP RS i čl. 258. st. 4. ZKP BD BiH),
- može poduzeti mjere radi spriječavanja međusobnog komuniciranja svjedoka, vještaka i stranaka (čl. 258. st. 5. ZKP BiH, odnosno čl. 273. st. 5. ZKP FBiH, čl. 265. st. 5. ZKP RS i čl. 258. st. 5. ZKP BD BiH),
- upozorava optuženog na potrebu pažljivog praćenja toka glavnog pretresa, poučava ga da može iznositi činjenice i predlagati dokaze u svoju korist, da može postavljati pitanja saoptuženim, svjedocima i vještacima i da može davati obrazloženja u vezi s njihovim iskazima (čl. 259. ZKP BiH, odnosno čl. 274. ZKP FBiH, čl. 266. ZKP RS i čl. 259. ZKP BD BiH),
- pita optuženog, nakon čitanja optužnice, da li je razumio njene navode, te, ukoliko utvrdi da nije, ukratko je izlaže optuženom na način koji mu je razumljiv (čl. 260. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 275. st. 2. ZKP FBiH, čl. 267. st. 2. ZKP RS i čl. 260. st. 2. ZKP BD BiH),
- može, prilikom ispitivanja svjedoka, u svakom trenutku postaviti pitanje svjedoku (čl. 261. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 276. st. 3. ZKP FBiH, čl. 268. st. 3. ZKP RS i čl. 261. st. 3. ZKP BD BiH),

- kod direktnog ispitivanja svjedoka odlučuje o dozvoljenosti pitanja koja navode na odgovor (čl. 262. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 277. st. 2. ZKP FBiH, čl. 269. st. 2. ZKP RS i čl. 262. st. 2. ZKP BD BiH),
- kontroliše način i redoslijed ispitivanja svjedoka i izvođenja dokaza kako bi ono bilo efikasno za utvrđivanje istine, te kako bi se izbjeglo nepotrebno gubljenje vremena i zaštitili svjedoci od uznemiravanja i zbunjivanja (čl. 262. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 277. st. 3. ZKP FBiH, čl. 269. st. 3. ZKP RS i čl. 262. st. 3. ZKP BD BiH),
- zabranjuje pitanje i odgovor na pitanje koje je već postavljeno – ako je to pitanje po njegovoj ocjeni nedopušteno ili nevažno za predmet (čl. 263. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 278. st. 1. ZKP FBiH, čl. 270. st. 1. ZKP RS i čl. 263. st. 1. ZKP BD BiH),
- odbija izvođenje predloženog dokaza ako zaključi da okolnosti koje stranka ili branitelj želi da dokaže nemaju značaja za predmet ili da je ponuđeni dokaz nepotreban (čl. 263. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 278. st. 2. ZKP FBiH, čl. 270. st. 2. ZKP RS i čl. 263. st. 2. ZKP BD BiH),
- uzima zakletvu, odnosno izjavu od svjedoka (čl. 266. ZKP BiH, odnosno čl. 281. ZKP FBiH, čl. 273. ZKP RS i čl. 266. ZKP BD BiH),
- dužan je zaštititi svjedoke od vrijeđanja, prijetnji i napada (čl. 267. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 282. st. 1. ZKP FBiH, čl. 274. st. 1. ZKP RS i čl. 267. st. 1. ZKP BD BiH),
- upozorava ili novčano kažnjava osobu koja vrijeđa, prijeti ili dovodi u opasnost bezbjednost svjedoka pred sudom (čl. 267. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 282. st. 2. ZKP FBiH, čl. 274. st. 2. ZKP RS i čl. 267. st. 2. ZKP BD BiH),
- slučaju ozbiljne prijetnje svjedoku, obavještava tužitelja radi preduzimanja krivičnog gonjenja (čl. 267. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 282. st. 3. ZKP FBiH, čl. 274. st. 3. ZKP RS i čl. 267. st. 3. ZKP BD BiH),
- na prijedlog stranaka ili branitelja, naređuje policijskim organima preduzimanje mjera zaštite neophodnih za zaštitu svjedoka (čl. 267. st. 4. ZKP BiH, odnosno čl. 282. st. 4. ZKP FBiH, čl. 274. st. 4. ZKP RS i čl. 267. st. 4. ZKP BD BiH),
- prije ispitivanja vještaka opominje ga na njegovu dužnost da iznese nalaz i mišljenje na najbolji mogući način i u skladu s vještinom i pravilima struke, upozorava ga da davanje lažnog iskaza o nalazu i mišljenju predstavlja krivično djelo, te uzima zakletvu, odnosno izjavu od vještaka (čl. 270. ZKP BiH, odnosno čl. 285. ZKP FBiH, čl. 277. ZKP RS i čl. 270. ZKP BD BiH),
- odlučuje o otpuštanju svjedoka i vještaka nakon njihovog saslušanja (čl. 271. ZKP BiH, odnosno čl. 286. ZKP FBiH, čl. 278. ZKP RS i čl. 271. ZKP BD BiH),
- pod uvjetima određenim zakonom, može narediti da se svjedok ili vještak ispita van sudnice, odnosno da se svjedok ispita prilikom rekonstrukcije događaja, prisustvuje takvom njihovom ispitivanju, te obavještava stranke branitelja i oštećenog o vremenu i mjestu ispitivanja svjedoka ili vještaka ili o izvođenju rekonstrukcije (čl. 272. ZKP BiH, odnosno čl. 287. ZKP FBiH, čl. 279. ZKP RS i čl. 272. ZKP BD BiH),
- kad nađe da je to neophodno, pri ispitivanju maloljetnika kao svjedoka shodno primjenjuje zakonske odredbe koje se odnose na saslušanje putem tehničkih uređaja za prenos slike i zvuka na način da mu stranke i branitelj mogu postavljati pitanja bez prisustva u prostoriji u kojoj se on nalazi i o snimanju saslušanja audiovizualnim sredstvima (čl. 272. st. 4. ZKP BiH, odnosno čl. 287. st. 4. ZKP FBiH, čl. 279. st. 4. ZKP RS i čl. 272. st. 4. ZKP BD BiH),

- odlučuje o unošenju u zapisnik o glavnom pretresu sadržaja zapisnika o dokaznom materijalu (čl. 274. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 289. st. 1. ZKP FBiH, čl. 281. st. 1. ZKP RS i čl. 274. st. 1. ZKP BD BiH),
- nakon izvođenja dokaza, pita stranke i branitelja da li imaju još neki dokazni prijedlog (čl. 276. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 291. st. 1. ZKP FBiH, čl. 283. st. 1. ZKP RS i čl. 276. st. 1. ZKP BD BiH),
- objavljuje da je dokazni postupak završen (čl. 276. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 291. st. 2. ZKP FBiH, čl. 283. st. 2. ZKP RS i čl. 276. st. 2. ZKP BD BiH),
- poziva tužitelja, oštećenog, branitelja i optuženog da daju završnu riječ (čl. 277. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 292. st. 1. ZKP FBiH, čl. 284. st. 1. ZKP RS i čl. 277. st. 1. ZKP BD BiH),
- objavljuje da je glavni pretres završen (čl. 278. ZKP BiH, odnosno čl. 293. ZKP FBiH, čl. 284. st. 3. ZKP RS i čl. 278. ZKP BD BiH),
- kazuje zapisničaru šta će se unijeti u zapisnik o glavnom pretresu (čl. 151. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 165. st. 3. ZKP FBiH, čl. 62. st. 3. ZKP RS i čl. 151. st. 3. ZKP BD BiH) i potpisuje zapisnik o glavnom pretresu (čl. 154. st. 9. ZKP BiH, odnosno čl. 168. st. 9. ZKP FBiH, čl. 65. st. 9. ZKP RS i čl. 154. st. 9. ZKP BD BiH).

Iako je kompetencije sudije, odnosno predsjednika vijeća u rukovođenju glavnim pretresom potrebno posmatrati kao jednu cjelinu u kojoj svaka od njih, osim što ima svoj neposredni cilj, služi istovremeno ostvarenju cilja ostalih kompetencija i samog glavnog pretresa, s obzirom na njihov primarni cilj, moguće ih je podijeliti na one koje su usmjerene na svestrano pretresanje predmeta i one koje se odnose na dužnosti sudije, odnosno predsjednika vijeća da se stara o održavanju reda u sudnici i dostojanstvu suda.

2.1. Obaveze sudije, odnosno predsjednika vijeća u pogledu svestranog pretresanja predmeta

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 238. ZKP BiH, čl. 253. ZKP FBiH, čl. 245. ZKP RS i čl. 238. ZKP BD BiH:

„(1) Sudija, odnosno članovi vijeća i zapisničar moraju biti neprekidno prisutni na glavnom pretresu.

(2) Ako je u izgledu da će glavni pretres trajati duže, predsjednik vijeća može zatražiti od predsjednika Suda da odredi jednog ili dvojicu sudija da prisustvuju glavnom pretresu kako bi zamijenili članove vijeća u slučaju njihove spriječenosti.“

Čl. 239. ZKP BiH, čl. 254. ZKP FBiH, čl. 246. ZKP RS i čl. 239. ZKP BD BiH:

„(1) Sudija, odnosno predsjednik vijeća rukovodi glavnim pretresom.

(2) Dužnost sudije, odnosno predsjednika vijeća je da se stara za svestrano pretresanje predmeta, utvrđivanja istine i otklanjanje svega što odugovlači postupak, a ne doprinosi razjašnjenju stvari.

(3) Ukoliko ovim zakonom nije drugačije propisano, o prijedlozima stranaka i branitelja odlučuje sudija, odnosno predsjednik vijeća.

(4) Odluke sudije, odnosno predsjednika vijeća se uvijek objavljuju i, s kratkim obrazloženjem razmatranih činjenica, unose u zapisnik o glavnom pretresu.“

Čl. 240. ZKP BiH, čl. 255. ZKP FBiH, čl. 247. ZKP RS i čl. 240. ZKP BD BiH:

„Glavni pretres teče redom koji je određen u ovom zakonu, ali sudija, odnosno predsjednik vijeća može odrediti da se odstupa od redovnog toka raspravljanja zbog posebnih okolnosti, a naročito zbog broja optuženih, broja krivičnih djela, obima dokaznog materijala. U zapisnik o glavnom pretresu unijet će se razlozi zašto se glavni pretres ne održava prema zakonom utvrđenom redoslijedu.“

Čl. 243. ZKP BiH, čl. 258. ZKP FBiH, čl. 250. ZKP RS i čl. 243. ZKP BD BiH:

„Ako postoji osnovana sumnja da je svjedok ili vještak na glavnom pretresu dao lažan iskaz, sudija, odnosno predsjednik vijeća može narediti da se sačini poseban prijepis zapisnika o iskazu svjedoka ili vještaka koji će se dostaviti Tužitelju.“

Zakonske odredbe odjeljaka posvećenih rukovođenju glavnim pretresom započinju odredbama kojima je propisano **obavezno neprekidno prisustvo sudije, odnosno članova vijeća (uključujući, naravno, i predsjednika vijeća) i zapisničara na glavnom pretresu**. Osim što je neprekidno prisustvo sudije, odnosno predsjednika vijeća na glavnom pretresu pretpostavka za ostvarenje njegovih dužnosti koje se odnose na rukovođenje glavnim pretresom, odredbe o obaveznom neprekidnom prisustvu sudije, odnosno predsjednika vijeća na glavnom pretresu imaju za cilj i **ostvarenje načela neposrednosti**. S obzirom na taj primarni cilj zakonske odredbe o obaveznom neprekidnom prisustvu sudije, odnosno članova vijeća na glavnom pretresu, povreda te obaveze predstavljaće bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz čl. 297. st. 1. tač. a) ZKP BiH, odnosno čl. 312. st. 1. tač. a) ZKP FBiH, čl. 303. st. 1. tač. a) ZKP RS i čl. 297. st. tač. a) ZKP BD BiH jer je u izricanju presude učestvovao sudija koji nije učestvovao na glavnom pretresu. Stoga, svakom izlasku iz sudnice sudije, odnosno nekog od članova vijeća mora prethoditi odluka o prekidu glavnog pretresa (čl. 252. ZKP BiH, odnosno čl. 267. ZKP FBiH, čl. 259. ZKP RS i čl. 252. ZKP BD BiH) i faktički prestanak izvođenja procesnih radnji na glavnom pretresu.

Neprekidno prisustvo zapisničara na glavnom pretresu je nužno budući da zapisnik piše zapisničar (čl. 151. st. 2. ZKP BiH, čl. 165. st. 2. ZKP FBiH, čl. 62. st. 2. ZKP RS i čl. 151. st. 2. ZKP BiH).

Kako bi se osiguralo ostvarenje načela neposrednosti i izbjegle posljedice koje zakoni vezuju za izmjene u sastavu vijeća (čl. 251. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 266. st. 2. ZKP FBiH, čl. 258. st. 2. ZKP RS i čl. 251. st. 2. ZKP BD BiH), u slučajevima kada je u izgledu da će glavni pretres trajati duže, zakonima je predviđena mogućnost da **predsjednik vijeća zatraži od predsjednika suda da odredi jednog ili dvojicu sudija da prisustvuju glavnom pretresu, kako bi zamijenili članove vijeća u slučaju njihove spriječenosti**. U tom slučaju, i pored izmjene u sastavu vijeća, glavni pretres se nastavlja. Ne postoji mogućnost određivanja „rezervnog“ sudije u slučaju kada se radi u

krivičnom djelu iz nadležnosti sudije pojedinca niti „rezervnog“ predsjednika vijeća. Ukoliko je sudija, odnosno predsjednik vijeća spriječen da nastavi glavni pretres, glavni pretres mora iznova početi i svi dokazi se moraju ponovo izvesti (čl. 251. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 266. st. 3. ZKP FBiH, čl. 258. st. 3. ZKP RS i čl. 251. st. 3. ZKP BD BiH).

Među obavezama sudije, odnosno predsjednika vijeća u okviru njegove dužnosti rukovođenja glavnim pretresom, posebno mjesto zauzimaju obaveze da se stara za:

- svestrano pretresanje predmeta,
- utvrđivanje istine
- otklanjanje svega što odugovlači postupak, a ne doprinosi razjašnjenju stvari.

Radi se o obavezama sudije, odnosno predsjednika vijeća o kojima je on dužan da vodi računa pri preduzimanju bilo koje procesne radnje tokom glavnog pretresa i koje se upravo i realizuju preduzimanjem pojedinih, zakonom propisanih, procesnih radnji od strane sudije, odnosno predsjednika vijeća pri čemu se, neke od tih radnji, sastoje u neposrednoj aktivnosti sudije, odnosno predsjednika vijeća, pa i u prikupljanju i izvođenju dokaza, a druge u njegovom nadgledanju i kontroliranju načina i redosljeda procesnih aktivnosti drugih procesnih subjekata.

U tom smislu, **dužnost sudije, odnosno predsjednika vijeća da se stara o svestranom pretresanju predmeta** potrebno je shvatiti, prije svega, u smislu njegove obaveze da omogući strankama i branitelju ostvarenje njihovih zakonom propisanih prava i obaveza tokom krivičnog postupka a kojima se doprinosi razjašnjenju određene krivičnopravne stvari, ali i da koristi ovlašćenja koja su u tom cilju data sudiji, odnosno vijeću (čl. 261. st. 2. tač. e) i st. 3. ZKP BiH, čl. 276. st. 2. tač. e) i st. 3. ZKP FBiH, čl. 268. st. 2. tač. d) i st. 3. ZKP RS i čl. 261. st. 2. tač. e) i st. 3. ZKP BD BiH). Takođe, u okviru njegove obaveze da se stara o svestranom pretresanju predmeta, sudija, odnosno predsjednik vijeća:

- ukoliko zakonom o krivičnom postupku nije drugačije određeno, odlučuje o prijedlozima stranaka i branitelja (čl. 239. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 254. st. 3. ZKP FBiH, čl. 246. st. 3. ZKP RS i čl. 239. st. 3. ZKP BD BiH),
- nadgleda direktno, unakrsno i dodatno ispitivanje svjedoka i vještaka (čl. 262. ZKP BiH, odnosno čl. 277. ZKP FBiH, čl. 269. ZKP RS i čl. 262. ZKP BD BiH),
- odlučuje o dopustivosti pitanja ili dokaza (čl. 263. ZKP BiH, odnosno čl. 278. ZKP FBiH, čl. 270. ZKP RS i čl. 263. ZKP BD BiH),
- naređuje saslušanje svjedoka ili vještaka van sudnice (čl. 272. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 287. st. 1. ZKP FBiH, čl. 279. st. 1. ZKP RS i čl. 272. st. 1. ZKP BD BiH).

Iako za razliku od ranijeg krivičnoprocesnog zakonodavstva, sada važeći zakoni o krivičnom postupku ne sadrže izričito propisanu obavezu suda da istinito i potpuno utvrdi činjenice koje su važne za donošenje zakonite odluke, što je jedan od osnova za shvatanje o slabljenju inkvizitorskih elemenata u našim krivičnim postupcima, zakoni, ipak, u odredbama koje se odnose na dužnosti sudije, odnosno predsjednika vijeća u rukovođenju glavnim pretresom, utvrđuju i obavezu **da se stara o utvrđivanju istine**.

Tu svoju dužnost sudija, odnosno predsjednik vijeća dužan je vršiti na način koji neće dovesti u pitanju objektivni položaj suda i njegovu nepristrasnost.

Dužnost je sudije, odnosno predsjednika vijeća i **da se stara o otklanjanju svega što odugovlači postupak, a ne doprinosi razjašnjenju stvari.** Radi ostvarenja ove njegove dužnosti sudiji, odnosno predsjedniku vijeću stoje na raspolaganju, prije svega, slijedeća zakonska ovlaštenja:

- pravo da se ne dopusti pitanje ili dokaz koji nema značaj za predmet ili je nepotreban (čl. 263. ZKP BiH, odnosno čl. 278. ZKP FBiH, čl. 270. ZKP RS i čl. 263. ZKP BD BiH),
- pravo i dužnost da se preduzmu određene mjere prema tužitelju, optuženom, branitelju, svjedoku ili vještaku koji, iako je uredno pozvan, ne dođe na glavni pretres (čl. 245., 246., 248. i 249 ZKP BiH, odnosno čl. 260., 261., 263. i 264. ZKP FBiH, čl. 252., 253., 255. i 256. ZKP RS i čl. čl. 245., 246., 248. i 249 ZKP BD BiH),
- pravo da se preduzmu određene mjere ukoliko svjedok odbije da svjedoči bez opravdanog razloga i nakon upozorenja na posljedice (čl. 268. ZKP BiH, odnosno čl. 283. ZKP FBiH, čl. 275. ZKP RS i čl. 268. ZKP BiH).

Svaku svoju odluku donesenu u sklopu dužnosti rukovođenja glavnim pretresom, pa i o onu o prijedlozima stranaka i branitelja, sudija, odnosno predsjednik vijeća je dužan objaviti i unijeti u zapisnik o glavnom pretresu. Te se odluke donose u formi rješenja s kratkim obrazloženjem razmatranih činjenica, pri čemu je potrebno posebno naglasiti koje su činjenice opredjelile sudiju, odnosno predsjednika vijeća da donese takvu odluku. Na primjer, u rješenju kojim je odbijen prijedlog neke stranke za izvođenje nekog dokaza, potrebno je osim navođenja okolnosti kojima je stranka obrazložila taj svoj prijedlog, navesti određene razloge zašto sudija, odnosno predsjednik vijeća smatra da taj dokaz, na primjer, nema značaja za predmet. Kratko obrazloženje razloga za donošenje određene odluke takođe se unosi u zapisnik o glavnom pretresu.

Osim u slučaju kada je zakonom propisano drugačije (kao na primjer, u slučaju iz čl. 242. st. 4. ZKP BiH, odnosno čl. 257. st. 4. ZKP FBiH, čl. 249. st. 4. ZKP RS i čl. 242. st. 4. ZKP BD BiH), **protiv rješenja sudije, odnosno predsjednika vijeća donesenog u sklopu njegove dužnosti da rukovodi glavnim pretresom nije dopuštena žalba.** Radi se o rješenju koje se donosi radi pripremanja glavnog pretresa i presude, a takva rješenja se mogu pobijati samo u žalbi na presudu (čl. 318. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 334. st. 3. ZKP FBiH, čl. 325. st. 3. ZKP RS i čl. 318. st. 2. ZKP BD BiH).

Odjeljci zakona o krivičnom postupku koji se odnose na rukovođenje glavnim pretresom sadrže odredbe kojima se posebno ukazuje na **ovlašćenje sudije, odnosno predsjednika vijeća da na glavnom pretresu odstupi od redovnog toka raspravljanja** odnosno od preduzimanja radnji na glavnom pretresu onim redom koji je određen zakonom. Zakoni ne ograničavaju slučajeve u kojima sudija, odnosno predsjednik vijeća može odlučiti da se glavni pretres ne održava prema zakonom određenom redosljedu, ali posebno ističu mogućnost odstupanja od redovnog toka

raspravljanja zbog broja optuženih, broja krivičnih djela i obima dokaznog materijala. Pri donošenju te odluke, sudija, odnosno predsjednik vijeća se rukovodi, prije svega, razlozima cjelishodnosti u odnosu na njegovu obavezu da se strara za svestrano pretresanje predmeta. Odredbe o izvođenju dokaza takođe sadrže ovlašćenje sudije, odnosno predsjednika vijeća da u interesu pravde odredi izvođenje dokaza drugačijim redom od onoga određenog zakonom (čl. 261. st. 2. ZKP BiH, čl. 276. st. 2. ZKP FBiH, čl. 268. st. 2. ZKP RS i čl. 261. st. 2. ZKP BD BiH).

U praksi, odstupanje od redovnog toka raspravljanja najčešće se sastoji u tome što se, u slučaju većeg broja optuženih, izvedu najprije svi dokazi koji se odnose na određenog optuženog ili što se, u slučaju većeg broja krivičnih djela, izvedu svi dokazi koji se odnose na određeno krivično djelo (i dokazi optužbe i dokazi odbrane, kao i dokazi čije je izvođenje naložio sudija odnosno vijeće), pa se onda pređe na izvođenje dokaza koji se odnose na druge optužene odnosno druga krivična djela.

Rješenje kojim je odlučeno da se glavni pretres ne održava prema zakonom određenom redoslijedu unijet će se u zapisnik o glavnom pretresu uz navođenje kratkih razloga o tome zašto je tako postupljeno.

Ovlašćenje sudije, odnosno predsjednika vijeća da, ako postoji osnovana sumnja da je svjedok ili vještak na glavnom pretresu dao lažan iskaz, naredi da se sačini poseban prijepis zapisnika o iskazu svjedoka ili vještaka koji će se dostaviti tužitelju (čl. 243. ZKP BiH, čl. 258. ZKP FBiH, čl. 250. ZKP RS i čl. 243. ZKP BD BiH), potrebno je koristiti obazrivo jer je, prema zakonskom tekstu, to radnja koja se preduzima prije završetka glavnog pretresa i izricanja presude, pa bi ona mogla prejudicirati presudu i ugroziti nepristrasan položaj suda. Ovo tim prije što je prisustvo tužitelja glavnom pretresu nužno i što je tužitelj, osim ako je zakonom o krivičnom postupku drugačije propisano, dužan preduzeti krivično gonjenje ako postoje dokazi da je učinjeno krivično djelo.

2.2. Obaveze sudije, odnosno predsjednika vijeća u pogledu održavanja reda na glavnom pretresu

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 241. ZKP BiH, čl. 256. ZKP FBiH, čl. 248. ZKP RS i čl. 241. ZKP BD BiH:

„(1) Dužnost sudije, odnosno predsjednika vijeća je da se stara o održavanju reda u sudnici i dostojanstvu Suda. Sudija, odnosno predsjednik vijeća može odmah poslije otvaranja zasjedanja upozoriti osobe koje su prisutne na glavnom pretresu da se pristojno ponašaju i da ne ometaju rad Suda. Sudija, odnosno predsjednik vijeća može odrediti pretresanje osoba koje su prisutne na glavnom pretresu.

(2) Sudija, odnosno predsjednik vijeća može narediti da se sa zasjedanja udalje sve osobe koje kao slušatelji prisustvuju glavnom pretresu, ako su se mjere za održavanje reda predviđene u ovom zakonu pokazale neefikasnim za osiguranje neometanog održavanja glavnog pretresa.

(3) U sudnici je zabranjeno filmsko ili televizijsko snimanje. Izuzetno, predsjednik Suda može odobriti takvo snimanje na glavnom pretresu. Ako je snimanje odobreno, sudija, odnosno predsjednik vijeća može na glavnom pretresu, iz opravdanih razloga, odlučiti da se pojedini dijelovi glavnog pretresa ne snimaju.“

Čl. 242. ZKP BiH, čl. 257. ZKP FBiH, čl. 249. ZKP RS i čl. 242. ZKP BD BiH:

„(1) Sudija, odnosno predsjednik vijeća može udaljiti osobu iz sudnice kako bi se zaštitilo pravo na pravedno i javno suđenje, odnosno održalo dostojanstveno i neometano suđenje.

(2) Sudija, odnosno predsjednik vijeća može narediti da se optuženi udalji iz sudnice za određeni vremenski period ukoliko optuženi i nakon upozorenja nastavi s nedoličnim ponašanjem zbog kojeg je opravdano njegovo udaljenje iz sudnice. U tom vremenskom periodu sudija, odnosno predsjednik vijeća može nastaviti postupak, ukoliko optuženi ima branitelja.

(3) Ako Tužitelj, branitelj, oštećeni, zakonski zastupnik, punomoćnik oštećenog, svjedok, vještak, tumač ili druga osoba koja prisustvuje glavnom pretresu ometa red ili se pokorava naređenjima sudije, odnosno predsjednika vijeća za održavanje reda – sudija, odnosno predsjednik vijeća će ga upozoriti. Ako upozorenje bude bezuspješno, sudija, odnosno predsjednik vijeća može narediti da se osoba udalji iz sudnice i kazni novčanom kaznom do 10.000 KM. Ako Tužitelj ili branitelj budu udaljeni iz sudnice, sudija, odnosno predsjednik vijeća će obavjestiti Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine ili advokatsku komoru čiji je branitelj član – radi preduzimanja daljih mjera.

(4) Branitelju ili punomoćniku oštećenog koji, nakon što je kažnjen, produžava da narušava red, sudija, odnosno, predsjednik vijeća može uskratiti dalje zastupanje na glavnom pretresu i kazniti ga novčanom kaznom do 30.000 KM. Rješenje o tome, s obrazloženjem, unosi se u zapisnik o glavnom pretresu. Protiv ovog rješenja dopuštena je posebna žalba. Glavni pretres će se prekinuti ili odložiti, dok optuženi ne uzme drugog branitelja i ne pripremi za odbranu.“

Dužnost je sudije, odnosno predsjednika vijeća da se **stara o održavanju reda u sudnici i dostojanstvu suda**. To podrazumijeva njegovu obavezu da preduzima zakonom propisane mjere kako bi se u sudnici osigurao ambijent koji će omogućiti propisani tok i način postupanja i rada na glavnom pretresu, kao preduvjet za ostvarenje cilja glavnog pretresa, te očuvao ugled i poštovanje suda u društvenoj zajednici i time i povjerenje javnosti u sposobnost suda da ostvari svoju društvenu funkciju.

Iako to u zakonu nije izričito određeno, dužnost je sudije, odnosno predsjednika vijeća, prije svega, da vlastitim ponašanjem podržava održanje reda u sudnici i dostojanstvo suda. Stoga je sudija, odnosno predsjednik vijeća dužan da cjelokupnim svojim ponašanjem, kako poštivanjem zakonskih odredbi o procesnim pravima pojedinih učesnika postupka i načinu izvođenja pojedinih procesnih radnji, tako i svojim uljudnim, korektnim i strpljivim odnosom prema svim učesnicima krivičnog postupka, njihovim prijedlozima, zahtjevima i prigovorima, preduprijedi takve reakcije učesnika postupka i slušatelja koje bi mogle narušiti red u sudnici i dostojanstvo suda. Međutim, ova obaveza sudije, odnosno predsjednika vijeća uvijek je u korelaciji sa njegovom

obavezom da odlučno spriječi zloupotrebu procesnih prava od strane bilo kojeg učesnika u postupku, kao i ponašanja drugih osoba koje prisustvuju glavnom pretresu kao slušatelji koja dovode do narušavanja reda u sudnici i dostojanstva suda. Očuvanje dostojanstva suda će u velikoj mjeri ovisiti od sposobnosti i spremnosti sudije, odnosno predsjednika vijeća da svojim ponašanjem da doprinos očuvanju reda u sudnici i ugleda suda.

Kada su pak u pitanju **mjere koje stoje na raspolaganju sudiji, odnosno predsjedniku vijeća radi ispunjenja njegove dužnosti da se stara o održavanju reda u sudnici i dostojanstvu suda**, sudija, odnosno predsjednik vijeća može:

- odmah poslije otvaranja zasjedanja upozoriti osobe koje su prisutne na glavnom pretresu da se pristojno ponašaju i da ne ometaju rad suda. Ovakvo upozorenje sudija, odnosno predsjednik vijeća može dati i naknadno, tokom glavnog pretresa, kada se pojavi konkretni povod za to upozorenje, kao i ponoviti već dato upozorenje. Davanje upozorenja mora se konstatovati u zapisniku o glavnom pretresu. Uputno je prisutnima dati i pojašnjenje te njihove obaveze, kao, na primjer, upozoriti ih da ne smiju tokom zasjedanja komentarisati ono što pojedini učesnici postupka izjavljuju, dobacivati, međusobno razgovarati na način kojim se ometa rad suda, te im ukazati da, ako se to upozorenje pokaže neefikasnim za osiguranje neometanog održavanja glavnog pretresa, sudija, odnosno predsjednik vijeća može udaljiti sve osobe koje kao slušatelji prisustvuju glavnom pretresu. Takođe, svako konkretno narušavanje reda u sudnici i mjere upozorenja upućene kršitelju, sudija, odnosno predsjednik vijeća je dužan da konstatuje u zapisniku o glavnom pretresu;
- sudija, odnosno predsjednik vijeća može odrediti pretresanje osoba koje su prisutne na glavnom pretresu. Ovu mjeru sudija, odnosno predsjednik vijeća preduzeće onda kada postoje upozorenja ili očekivanja da bi neko od prisutnih osoba mogao posjedovati neki predmet kojim bi mogao narušiti red na glavnom pretresu. To može biti oružje ili opasno oruđe, ali i svaki drugi predmet koji može izazvati narušavanje reda u sudnici i dostojanstva suda. U svakom slučaju, određivanju pretresa osoba koje su prisutne na glavnom pretresu treba prethoditi poziv prisutnima da sami predaju te stvari. Određivanje pretresa osoba koje su prisutne na glavnom pretresu mora se konstatovati u zapisniku o glavnom pretresu. Pretres vrši sudska policija u posebnoj prostoriji. Za oduzete predmete izdaće se potvrda o privremenom oduzimanju predmeta;
- ukoliko su se navedene mjere pokazale neefikasnim za osiguranje neometanog održavanja glavnog pretresa, sudija, odnosno predsjednik vijeća može narediti da se sa zasjedanja udalji neka ili sve osobe koje kao slušatelji prisustvuju glavnom pretresu. Ukoliko se te osobe ne povinuju dobrovoljno naredbi sudije, odnosno predsjednika vijeća, naredbu će izvršiti sudska policija. U zapisniku o glavnom pretresu potrebno je konstatovati postupke slušatelja koji su pokazali da su dotadašnje mjere za održavanje reda na glavnom pretresu neefikasne, te da je sudija, odnosno predsjednik vijeća naredio udaljenje određenih osoba sa glavnog pretresa.

Iako bi **filmsko ili televizijsko snimanje** glavnog pretresa predstavljalo vid javnosti glavnog pretresa, zakon ga zabranjuje jer ono može predstavljati smetnju za rad suda na glavnom pretresu odnosno dovesti u pitanje ostvarenje svrhe pojedinih procesnih radnji pa, time, i samog glavnog pretresa. Međutim, **izuzetno, predsjednik suda može**

odobriti takvo snimanje na glavnom pretresu. Takvo odobrenje, na zahtjev određene filmske ili televizijske kuće, predsjednik suda, u pravilu, će dati ako je riječ o suđenju koje izaziva veći interes u javnosti a ne postaje okolnosti koje ukazuju da bi filmsko ili televizijsko snimanje glavnog pretresa moglo ometati rad suda. Ali, i u slučaju kada je snimanje odobreno, sudija, odnosno predsjednik vijeća može na glavnom pretresu, iz opravdanih razloga, odlučiti da se pojedini dijelovi glavnog pretresa ne snimaju. Takvi opravdani razlozi postojaće uvijek kada određena okolnost ukazuje da bi se filmsko ili televizijsko snimanje moglo negativno odraziti na tok i kvalitet procesne radnje ili na fizički ili psihički integritet pojedinog učesnika postupka.

U slučaju da je odobreno filmsko ili televizijsko snimanje, sudija, odnosno predsjednik vijeća dužan je u zapisniku o glavnom pretresu konstatovati kome je dato takvo odobrenje i koja filmska ili televizijska kuća vrši snimanje glavnog pretresa. U zapisnik o glavnom pretresu mora se konstatovati i odluka sudije, odnosno predsjednika vijeća da se određeni dijelovi glavnog pretresa ne snimaju. Takva odluka donosi se u formi rješenja s kratkim navođenjem razloga koji je opravdavaju.

Zakon ne sadrži posebnu odredbu o fotografskom snimanju na glavnom pretresu. U praksi je uobičajeno da sudija, odnosno predsjednik vijeća daje odobrenje za fotografsko snimanje na glavnom pretresu.

U okviru njegove dužnosti da se stara o održavanju reda u sudnici i dostojanstvu suda, zakoni posebno određuju ovlašćenje sudije, odnosno predsjednika vijeća prema pojedinim učesnicima krivičnog postupka koji taj red i dostojanstvo narušavaju.

Ukoliko optuženi svojim ponašanjem narušava red u sudnici i dostojanstvo suda, sudija, odnosno predsjednik vijeća:

- najprije će ga **opomenuti** zbog takvog ponašanja i **upozoriti** ga da, u slučaju da nastavi s nedoličnim ponašanjem, može biti udaljen iz sudnice. Postupak optuženog kojim je narušen red u sudnici ili dostojanstvo suda, sudija, odnosno predsjednik vijeća će konstatovati u zapisniku o glavnom pretresu, kao i upućenu opomenu optuženom zbog tog postupka i dato upozorenje, a
- ako optuženi nastavi s nedoličnim ponašanjem zbog kojeg je opravdano njegovo udaljenje iz sudnice, **sudija, odnosno predsjednik vijeća može narediti da se optuženi udalji iz sudnice za određeni vremenski period.** Ukoliko se optuženi ne povinuju dobrovoljno takvoj naredbi, naredbu će izvršiti sudska policija. Postupak optuženog koji predstavlja ponovljeno nedolično ponašanje konstatovaće se u zapisniku o glavnom pretresu, kao i naredba sudije, odnosno predsjednika vijeća i njeno izvršenje. U slučaju udaljenja optuženog iz sudnice, **glavni pretres se može nastaviti samo ako optuženi ima branitelja.** Prema tome, ako optuženi nema branitelja, glavni pretres će se prekinuti za vrijeme za koje je optuženi udaljen iz sudnice. Prekid glavnog pretresa određuje svojim rješenjem sudija odnosno predsjednik vijeća s navođenjem kratkih razloga zbog kojih je pretres prekinut. Tim rješenjem određuje se vrijeme nastavka glavnog pretresa.

Ukoliko tužitelj, branitelj, oštećeni, zakonski zastupnik, punomoćnik oštećenog, svjedok, vještak, tumač ili druga osoba koja prisustvuje glavnom pretresu ometa

red ili se ne pokorava naređenjima sudije, odnosno predsjednika vijeća za održavanje reda, sudija, odnosno predsjednik vijeća:

- najprije će ga **opomenuti** zbog tog postupka i **upozoriti** ga da, u slučaju ponovljenog ometanje reda ili nepokoravanja naređenjima sudije, može biti udaljen iz sudnice i kažnjen novčanom kaznom do 10.000 KM. Postupak učesnika postupka u kojem se sastoji ometanje reda i nepokoravanje naređenjima sudije, odnosno predsjednika vijeća konstatovaće se u zapisniku o glavnom pretresu, kao i upućena opomena i dato upozorenje, a
- ako upozorenje bude bezuspješno, **sudija, odnosno predsjednik vijeća može narediti da se osoba udalji iz sudnice i kazni novčanom kaznom do 10.000 KM.** Ponašanje učesnika postupka iz kojeg proizilazi da je dato upozorenje bilo bezuspješno konstatovaće se u zapisniku o glavnom pretresu kao i naredba sudije da se ta osoba udalji iz sudnice te rješenje o njenom novčanom kažnjavanju. Iako zakon, pri određivanju ovih mjera za održavanje reda u sudnici i dostojanstva suda, upotrebljava veznik „i“, iz posljednje rečenice zakonske odredbe koja se odnosi na ove mjere proizilazi da se udaljenje iz sudnice i kažnjavanje novčanom kaznom ne moraju kumulativno primjenjivati. Naime, tom rečenicom propisana je obaveza sudije, odnosno predsjednika vijeća da, u slučaju udaljenja tužitelja ili branitelja iz sudnice, o udaljenju tužitelja obavijesti Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i hercegovine, a o udaljenju branitelja advokatsku komoru čiji je on član – radi preduzimanja daljih mjera,
- ukoliko branitelj ili punomoćnik oštećenog koji je kažnjen zbog narušavanja reda, produži da narušava red, **sudija, odnosno predsjednik vijeća može mu uskratiti dalje zastupanje na glavnom pretresu i kazniti ga novčanom kaznom do 30.000 KM.** Postupak branitelja ili punomoćnika oštećenog u kojem se ogleda dalje narušavanje reda, konstatovaće se u zapisniku o glavnom pretresu, kao i rješenje o izricanju navedene mjere. Budući da je protiv ovog rješenja dopuštena posebna žalba, obavezna je posebna pismena izrada ovog rješenja i njeno dostavljanje branitelju odnosno punomoćniku oštećenog. U slučaju uskraćivanja daljeg zastupanja na glavnom pretresu, glavni pretres će se prekinuti odnosno odložiti dok optuženi ne uzme drugog branitelja i dok se on ne pripremi za odbranu. Prekidanje ili odlaganje glavnog pretresa nije predviđeno radi uzimanja drugog punomoćnika od strane oštećenog.

TEST PITANJA UZ - RUKOVOĐENJE GLAVNIM PRETRESOM

1. Šta se podrazumijeva pod pojmom "rukovođenje glavnim pretresom"?
2. Kako se, s obzirom na njihov primarni cilj, mogu okvirno podijeliti radnje rukovođenja glavnim pretresom?
3. Šta obuhvata dužnost sudije, odnosno predsjednika vijeća da se stara o svestranom pretresanju predmeta?
4. Šta obuhvata dužnost sudije, odnosno predsjednika vijeća da se stara o otklanjanju svega što odugovlači postupak, a ne doprinosi razjašnjenju stvari?
5. U kojim slučajevima je sudija, odnosno predsjednik vijeća ovlašten da na glavnom pretresu odstupi od redovnog toka raspravljanja?
6. Šta obuhvata dužnost sudije da se stara o održavanju reda u sudnici i dostojanstva suda?
7. Koje mjere stoje na raspolaganju sudiji, odnosno predsjedniku vijeća radi ispunjenja njegove dužnosti da se stara o održavanju reda u sudnici i dostojanstva suda?
8. Da li je dopušteno filmsko i televizijsko snimanje na glavnom pretresu?
9. Koja su ovlaštenja sudije, odnosno predsjednika vijeća u odnosu na optuženog koji svojim ponašanjem narušava red u sudnici i dostojanstvo suda?
10. Koja su ovlaštenja sudije, odnosno predsjednika vijeća ukoliko tužitelj, branitelj, oštećeni, zakonski zastupnik, punomoćnik oštećenog, svjedok, vještak, tumač ili druga osoba koja učestvuje na glavnom pretresu narušava red u sudnici i dostojanstvo suda?

HIPOTETIČKI SLUČAJEVI UZ - RUKOVOĐENJE GLAVNIM PRETRESOM

1. U toku glavnog pretresa u krivičnom predmetu protiv optuženog H.J., zbog krivičnog djela teškog krivičnog djela protiv sigurnosti javnog prometa iz čl. 336. st. 4. u vezi sa čl. 332. st. 3. i u vezi sa st. 1. KZ FBiH (čl. 410. st. 3. u vezi sa st. 2. KZ RS, čl. 330. st. 4. u vezi sa čl. 326. st. 3. u vezi sa st. 1. KZ BD BiH), kao dokaz optužbe saslušan je vještak prometne struke. Na upit tužitelja, vještak je izjavio da tragovi na cesti ukazuju da je optuženi u krivinu ušao brzinom koja nije bila prilagođena stepenu zakrivljenosti krivine i da je usljed toga, pri izlasku iz krivine, došlo do pravolinijskog kretanja vozila kojim je upravljao optuženi, njegovog skretanja na lijevu kolovoznu traku a potom i na bankinu uz lijevu kolovoznu traku i udara vozilom u pješakinju G.Z., koja se kretala tom bankinom u istom smjeru kao i optuženi. Pri unakrsnom ispitivanju, na upit branitelja optuženog, vještak je izjavio da je utvrdio da je brzina kretanja vozila kojim je upravljao optuženi iznosili 74 km/h, a da se ne može precizno izjasniti koja je granična brzina za savladavanje krivine u kojoj je došlo do konkretne prometne nezgode. Upitan, potom, zašto se o tome ne može izjasniti, vještak je odgovorio da je to zbog toga što ne raspolaže tačnim podatkom o radijusu krivine. Nakon toga, stranke ni branitelj nisu imali novih pitanja vještaku, niti su imali novih dokaznih prijedloga. Šta će uraditi sudija, odnosno vijeće? Zašto?

2. Na glavnom pretresu, tokom direktnog ispitivanja svjedoka U.L. kao dokaza optužbe, optuženi je, nakon svjedokovog odgovora na jedno od pitanja, ustao sa mjesta na kojem je sjedio i ljutito i povišenim glasom rekao svjedoku: "Lažove!". Predsjednik vijeća je opomenuo optuženog da ne smije narušavati red u sudnici upadicama tokom ispitivanja svjedoka i vrijeđanjem svjedoka, te da će mu biti data prilika da sam ispita svjedoka i da obrazloženje u vezi s njegovim iskazom. Istovremeno, predsjednik vijeća je upozorio optuženog da će, u slučaju ponovljenog nedoličnog ponašanja, biti udaljen iz sudnice dok traje ispitivanje svjedoka U.L. Tužitelj je nastavio direktno ispitivanje svjedoka i, nakon pet-šest minuta, optuženi je ponovo, nakon odgovora svjedoka na jedno od postavljenih pitanja, obratio se svjedoku, ovaj put riječima: "Kako te nije stid?" Predsjednik vijeća je naredio da se optuženi udalji iz sudnice za vrijeme ispitivanja svjedoka U.L. Nakon udaljenja optuženog iz sudnice, u sudnici je ostao njegov branitelj. Kako će optuženi u ovom slučaju ostvariti svoje pravo da ispita svjedoka optužbe U.L. i da da obrazloženje u vezi s njegovim iskazom?

3. PRETPOSTAVKE ZA ODRŽAVANJE GLAVNOG PRETRESA

Iako zakoni određuju da će sudija za prethodno saslušanje nakon unošenja izjave o poricanju krivnje u zapisnik, proslijediti predmet sudiji, odnosno vijeću kojem je predmet dodijeljen u svrhu zakazivanja glavnog pretresa (čl. 229. st. 4. ZKP BiH, odnosno čl. 244. st. 4. ZKP FBiH, čl. 236. st. 4. ZKP RS i čl. 229. st. 4. ZKP BD BiH), ne postoji posebna zakonska odredba koja propisuje ko i na koji način zakazuje glavni pretres. Ukoliko je riječ o predmetu koji se odnosi na krivično djelo iz nadležnosti sudije pojedinca, i pored nepostojanja izričite zakonske odredbe, nema dileme da će **glavni pretres zakazati** sudija kojem je predmet dodijeljen u rad. S obzirom na kompetencije predsjednika vijeća koje se odnose na samo rukovođenje glavnim pretresom, kada je u pitanju predmet koji se odnosi na krivično djelo za koje se sudi u vijeću, **glavni pretres zakazuje predsjednik vijeća**, naravno uz dogovor sa ostalim članovima vijeća radi usklađivanja već postojećih obaveza svih članova vijeća.

Glavni pretres se zakazuje naredbom. Uz naznaku predmeta u kojem se zakazuje glavni pretres, vremena i mjesta održavanja glavnog pretresa, naredbom mora biti određeno i koje osobe i u kojem svojstvu se pozivaju na glavni pretres.

Na svaki glavni pretres mora se pozvati tužitelj, optuženi i branitelj.

Kada su u pitanju svjedoci i vještaci, na glavni pretres se, u pravilu, pozivaju svjedoci i vještaci koji su predloženi od strane stranaka i branitelja. Međutim, ne postoji nikakva zakonska prepreka da sudija, odnosno predsjednik vijeća, već u ovoj fazi postupka, odbije prijedlog za izvođenje dokaza ako zaključi da okolnosti koje stranke i branitelj žele da dokažu nemaju značaja za predmet ili da je ponuđeni dokaz nepotreban (čl. 263. st. 2. ZKP BiH, čl. 278. st. 2. ZKP FBiH, čl. 270. st. 2. ZKP RS i čl. 263. st. 2. ZKP BD BiH). U svakom slučaju, za donošenje takve odluke potrebno je postojanje, već u toj fazi postupka, okolnosti koje omogućavaju donošenje takvog zaključka. S obzirom da je čl. 261. st. 2. tač. e) ZKP BiH, odnosno čl. 276. st. 2. tač. e) ZKP FBiH, čl. 268. st. 2. tač. d) ZKP RS i čl. 261. st. 2. tač. e) ZKP BD BiH predviđena mogućnost da izvođenje dokaza na glavnom pretresu naredi sudija, odnosno vijeće, naredbom o zakazivanju glavnog pretresa može se odrediti i pozivanje svjedoka ili vještaka čije je saslušanje naložio sudija, odnosno vijeće. Uvjet za to je da sudija, odnosno vijeće već u toj fazi postupka mogu zaključiti da će za svestrano pretresanje predmeta biti neophodno saslušanje i drugih svjedoka ili vještaka a ne samo onih koje su predložile stranke i branitelj. Važno je napomenuti da, kada je u pitanju predmet koji se odnosi na krivično djelo za koje sudi vijeće, odluku o tome da se izvede još neki dokaz osim onih koji su predloženi od strane stranaka i branitelja, može donijeti samo vijeće a ne predsjednik vijeća sam.

Imajući u vidu odredbe čl. 258. st. 4. ZKP BiH, odnosno čl. 274. st. 4. ZKP FBiH, čl. 265. st. 4. ZKP RS i čl. 258. st. 4. ZKP BD BiH (sudija, odnosno predsjednik vijeća poučava prisutnog oštećenog koji još nije podnio imovinskopravni zahtjev da taj zahtjev može podnijeti do zaključenja glavnog pretresa) i čl. 277. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 292. st. 1. ZKP FBiH, čl. 284. st. 1. ZKP RS i čl. 277. st. 1. ZKP BD BiH (sudija, odnosno predsjednik vijeća poziva, između ostalih, oštećenog da da završnu riječ), **na**

glavni pretres će se pozvati i oštećeni, odnosno njegov zakonski zastupnik ili punomoćnik.

3.1. Utvrđivanje da li su ispunjene pretpostavke za održavanje glavnog pretresa

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 244. ZKP BiH, čl. 259. ZKP FBiH, čl. 251. ZKP RS i čl. 244. ZKP BD BiH:

"Sudija, odnosno predsjednik vijeća otvara zasjedanje i objavljuje predmet glavnog pretresa. Zatim će sudija, odnosno predsjednik vijeća utvrditi da li su prisutne sve pozvane osobe, a ako nisu, provjerit će da li su im pozivi dostavljeni i da li su svoj izostanak opravdale."

Čl. 245. st. 1., prva rečenica ZKP BiH, čl. 260. st. 1., prva rečenica ZKP FBiH, čl. 252. st. 1., prva rečenica ZKP RS i čl. 245. st. 1., prva rečenica ZKP BD BiH:

"(1) Ako Tužitelj ili osoba koja ga zamjenjuje i koja je uredno pozvana ne dođe na glavni pretres, glavni pretres će se odložiti..."

Čl. 246. st. 1., prva rečenica ZKP BiH, čl. 261. st. 1., prva rečenica ZKP FBiH, čl. 253. st. 1., prva rečenica ZKP RS i čl. 246. st. 1., prva rečenica ZKP BD BiH:

"(1) Ako je optuženi uredno pozvan, a na glavni pretres ne dođe niti svoj izostanak opravda, sudija, odnosno predsjednik vijeća će odložiti glavni pretres..."

Čl. 248. st. 1., prva rečenica ZKP BiH, čl. 263. st. 1., prva rečenica ZKP FBiH, čl. 255. st. 1., prva rečenica ZKP RS i čl. 248. st. 1., prva rečenica ZKP BD BiH:

"(1) Ako branitelj koji je uredno pozvan ne dođe na glavni pretres, glavni pretres će se odložiti."

Čl. 249. st. 1. i 3., ZKP BiH, čl. 264. st. 1. i 3. ZKP FBiH, čl. 256. st. 1. i 3. ZKP RS i čl. 249. st. 1. i 3., ZKP BD BiH:

"(1) Ako je svjedok ili vještak uredno pozvan, a na glavni pretres ne dođe niti svoj izostanak opravda..."

(3) U slučaju iz st. 1. ovog člana, sudija, odnosno predsjednik vijeća će odlučiti da li glavni pretres treba odložiti."

Čl. 247. ZKP BiH, čl. 262. ZKP FBiH, čl. 254. ZKP RS i čl. 247. ZKP BD BiH:

"Optuženom se ne može suditi u odsustvu."

Zaključak o tome koje su pretpostavke za održavanje glavnog pretresa izvodi se iz citiranih zakonskih odredbi koje određuju posljedice nedolaska na zakazani glavni pretres pojedinih učesnika krivičnog postupka. Iz tih odredbi proizilazi da se **zakazani glavni pretres ne može održati ako na glavni pretres nije pristupio neki od slijedećih procesnih subjekata:**

- **tužitelj ili osoba koja ga zamjenjuje,**
- **optuženi,**
- **branitelj, ukoliko optuženi ima branitelja (izabranog ili postavljenog).**

U slučaju nedolaska bilo kojeg od navedenih procesnih subjekata, zakazani glavni pretres se mora odložiti. Pri tome je nebitno da li je nedošavši tužitelj, optuženi ili branitelj uredno pozvan ili ne, te da li je svoj izostanak opravdao. Od tih okolnosti zavisi koje će biti dalje posljedice njihovog nedolaska na glavni pretres.

Iz navedenog razloga, održavanje glavnog pretresa bez prisustva tužitelja ili osobe koja ga zamjenjuje, optuženog ili branitelja, ukoliko optuženi ima branitelja, kao i onda kada optuženi nije imao branitelja iako se radilo o slučaju obavezne odbrane, predstavljaće bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz čl. 297. st. 1. tač. c) ZKP BiH, odnosno čl. 312. st. 1. tač. c) ZKP FBiH, čl. 303. st. 1. tač. v) ZKP RS i čl. 297. st. 1. tač. c) ZKP BD BiH.

U slučaju nedolaska na zakazani glavni pretres pozvanog svjedoka ili vještaka, sudija, odnosno predsjednik vijeća će odlučiti da li glavni pretres treba odložiti. Odluka o tome zavisiće od toga da li je, osim saslušanja nedošavšeg svjedoka ili vještaka, na glavnom pretresu potrebno izvesti još neku procesnu radnju.

U slučaju nedolaska na glavni pretres oštećenog, njegovog zakonskog zastupnika ili punomoćnika, glavni pretres će se održati. Ukoliko se oštećeni ima saslušati kao svjedok, posljedice njegovog nedolaska na glavni pretres su identične posljedicama nedolaska bilo kojeg drugog subjekta.

Utvrđivanju da li su ispunjene zakonske pretpostavke za održavanje zakazanog glavnog pretresa posvećena je aktivnost sudije, odnosno predsjednika vijeća koja uslijeduje nakon otvaranja zasjedanja. **Sudija, odnosno predsjednik vijeća otvara zasjedanje i:**

- objavljuje predmet glavnog pretresa (saopštava ime i prezime optuženog, krivično djelo povodom kojeg se vodi krivični postupak i označava potvrđenu optužnicu kojom je optuženom stavljeno na teret predmetno krivično djelo),
- objavljuje ime sudije odnosno predsjednika i članova vijeća, kao i zapisničara,
- provjerava da li su prisutne sve pozvane osobe, a,
- ako nisu, provjerava da li su im pozivi dostavljeni i da li su svoj izostanak opravdale.

Otvaranje zasjedanja ne znači i da je glavni pretres počeo. Ako su ispunjene pretpostavke za njegovo održavanje, glavni pretres počinje tek čitanjem optužnice (čl. 260. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 275. st. 1. ZKP FBiH, čl. 267. st. 1. ZKP RS i čl. 260. st. 1. ZKP BD BiH). Stoga, tužitelj može, po odobrenju sudije za prethodno saslušanje

koji je potvrdio optužnicu, povući optužnicu i u periodu od otvaranja zasjedanja pa sve do početka glavnog pretresa (čl. 232. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 247. st. 1. ZKP FBiH, čl. 240. st. 1. ZKP RS i čl. 232. st. 1. ZKP BD BiH).

Zasjedanje suda povodom određenog predmeta, osim ovog početnog dijela koji se sastoji u objavljivanju predmeta zasjedanja i utvrđivanju da li su ispunjene pretpostavke za održavanje glavnog pretresa, obuhvata još i glavni pretres te izricanje i objavljivanje presude.

Za razliku od našeg ranijeg krivičnoprocesnog zakonodavstva, **novi zakoni o krivičnom postupku zabranjuju da se optuženom sudi u odsustvu.**

3.2. Posljedice nedolaska pojedinih procesnih subjekata na glavni pretres

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 245. ZKP BiH, čl. 260. ZKP FBiH, čl. 252. ZKP RS i čl. 245. ZKP BD BiH:

"(1) Ako Tužitelj ili osoba koja ga zamjenjuje i koja je uredno pozvana ne dođe na glavni pretres, glavni pretres će se odložiti. Sudija, odnosno predsjednik vijeća pozvaće Tužitelja, odnosno osobu koja ga zamjenjuje da iznese razloge svog nedolaska. Na osnovu izjave, sudija će utvrditi da li treba biti kažnjen kaznom iz stava 2. ovog člana. Ako se Tužitelj, odnosno osoba koja ga zamjenjuje kažnjava o tome se obavještava Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine.

(2) Sudija, odnosno predsjednik vijeća može kazniti novčanom kaznom do 5.000 KM Tužitelja, odnosno osobu koja ga zamjenjuje i koja se na uredan poziv suda za glavni pretres nije odazvala i nije opravdala svoj izostanak."

Čl. 246. ZKP BiH, čl. 261. ZKP FBiH, čl. 253. ZKP RS i čl. 246. ZKP BD BiH:

"(1) Ako je optuženi uredno pozvan, a na glavni pretres ne dođe niti svoj izostanak opravda, sudija, odnosno predsjednik vijeća će odložiti glavni pretres i narediti da se optuženi na idući glavni pretres prinudno dovede. Ako do privođenja optuženi opravda izostanak, sudija, odnosno predsjednik vijeća će opozvati naredbu o prinudnom dovođenju.

(2) Ako optuženi koji je uredno pozvan očigledno izbjegava da dođe na glavni pretres i ako prinudno dovođenje nije uspjelo, sudija, odnosno predsjednik vijeća može optuženom odrediti pritvor.

(3) Protiv rješenja o određivanju pritvora, dopuštena je žalba koja ne odlaže njegovo izvršenje.

(4) Ako ne bude ranije ukinut, pritvor traje do objavljivanja presude, a najduže 30 dana."

Čl. 248. ZKP BiH, čl. 263. ZKP FBiH, čl. 255. ZKP RS i čl. 248. ZKP BD BiH:

"(1) Ako branitelj koji je uredno pozvan ne dođe na glavni pretres, glavni pretres će se odložiti. Sudija, odnosno predsjednik vijeća pozvat će branitelja da objasni razloge svog nedolaska. Na osnovu izjave branitelja, sudija, odnosno predsjednik vijeća će utvrditi da li branitelj treba biti kažnjen. Kada se branitelj u ovakvim slučajevima kažnjava, obavještava se advokatska komora čiji je on član.

(2) Sudija, odnosno predsjednik vijeća može kazniti novčanom kaznom do 5.000 KM branitelja koji se nije odazvao na uredan poziv Suda za glavni pretres i nije opravdao svoj izostanak.

(3) Ako je optuženom određen novi branitelj, glavni pretres će biti odložen. Sudija, odnosno predsjednik vijeća će dati novom branitelju dovoljno vremena za pripremu odbrane, a taj vremenski period ne može biti kraći od 15 dana ako se radi o krivičnom djelu s propisanom kaznom zatvora deset godina ili težom kaznom, osim ako se optuženi ne odrekne ovog prava a sudija, odnosno predsjednik vijeća se uvjeri da kraće vrijeme za pripremu odbrane neće utjecati na pravo optuženog na pravedno suđenje."

Čl. 249. ZKP BiH, čl. 264. ZKP FBiH, čl. 256. ZKP RS i čl. 249. ZKP BD BiH:

"(1) Ako je svjedok ili vještak uredno pozvan, a na glavni pretres ne dođe niti svoj izostanak opravda, sudija, odnosno predsjednik vijeća može narediti prinudno dovođenje svjedoka ili vještaka.

(2) Svjedoka ili vještaka koji je uredno pozvan, a izostanak nije opravdao, sudija, odnosno predsjednik vijeća može kazniti novčanom kaznom do 5.000 KM.

(3) U slučaju iz st. 1. ovog člana, sudija, odnosno predsjednik vijeća će odlučiti da li glavni pretres treba odložiti."

Već je navedeno (Odjeljak II.3.1.) da je **osnovna posljedica nedolaska na glavni pretres tužitelja ili osobe koja ga zamjenjuje, optuženog ili branitelja na glavni pretres odlaganje glavnog pretresa.**

Međutim, nedolazak ovih procesnih subjekata na glavni pretres, osim navedene, može imati i druge posljedice.

Tako, ako na glavni pretres ne dođu uredno pozvani tužitelj ili osoba koja ga zamjenjuje ili branitelj, sudija, odnosno predsjednik vijeća će:

- 1) pozvati tužitelja ili osobu koja ga zamjenjuje odnosno branitelja da iznese razloge svoga nedolaska. Ovo će sudija, odnosno predsjednik vijeća učiniti tako što će za to izjašnjavanje tužitelja ili osobe koja ga zamjenjuje odnosno branitelja odrediti održavanje posebnog ročišta o kojem će se sastaviti zapisnik ili tako što će od navedenih procesnih subjekata zatražiti njihovo pismeno izjašnjenje o razlozima njihovog nedolaska na glavni pretres. Navedenu radnju sudija, odnosno predsjednik vijeća će preduzeti ukoliko tužitelj ili osoba koja ga zamjenjuje odnosno branitelj nisu svoj izostanak opravdali još prije otvaranja zasjedanja;
- 2) na osnovu izjave tužitelja ili osobe koja ga zamjenjuje odnosno branitelja o razlozima njihovog nedolaska na glavni pretres, sudija, odnosno predsjednik vijeća će utvrditi da li je taj izostanak bio opravdan (na primjer, zbog bolesti ili neke druge prepreke za dolazak na glavni pretres koju oni nisu mogli predvidjeti). Naravno, navedeni procesni subjekti su za svoje tvrdnje, ukoliko se one takve prirode da je to

- moguće, uz izjavu o razlozima nedolaska na glavni pretres, dužni sudiji, odnosno predsjedniku vijeća dostaviti i dokaze za te tvrdnje (na primjer, potvrdu od ljekara);
- 3) ukoliko uredno pozvani tužitelj ili osoba koja ga zamjenjuje nije opravdala svoj izostanak sa glavnog pretresa, sudija, odnosno predsjednik vijeća **može** tu osobu kazniti novčanom kaznom do 5.000 KM. Da li će se sudija, odnosno predsjednik vijeća koristiti ovim ovlašćenjem zavisi od njegove ocjene potrebe kažnjavanja za ostvarenje njegove dužnosti da otklanja sve što odugovlači postupak a ne doprinosi razjašnjenju stvari. Protiv rješenja o kažnjavanju tužitelj ili osoba koja ga zamjenjuje odnosno branitelj mogu izjaviti žalbu (čl. 318. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 334. st.1. ZKP FBiH, čl. 325. st. 1. ZKP RS i čl. 318. st. 1. ZKP BD BiH) o kojoj odlučuje vijeće apelacionog odjeljenja, odnosno apelaciono odjeljenje višeg suda;
 - 4) ako se kažnjava tužitelj ili osoba koja ga zamjenjuje o tome se obavještava Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine, a, ako se kažnjava branitelj, obavještava se advokatska komora čiji je on član.

U slučaju da postavljeni branitelj bude razriješen dužnosti (čl. 49. ZKP BiH, odnosno čl. 63. ZKP FBiH, čl. 57. ZKP RS i čl. 49. ZKP BD BiH) i optuženom određen novi branitelj, sudija, odnosno predsjednik vijeća će odložiti glavni pretres i novom branitelju dati dovoljno vremena za pripremanje odbrane. Ako se radi o krivičnom djelu s propisanom kaznom zatvora deset godina ili težom kaznom, taj rok ne može biti kraći od 15 dana.

Navedeni rok se može skratiti samo ako: 1) se optuženi odrekne tog prava a 2) sudija, odnosno predsjednik vijeća se uvjeri da kraće vrijeme za pripremu odbrane neće utjecati na pravo optuženog na pravedno suđenje. Povreda ove odredbe (čl. 248. st. 3. ZKP BiH, čl. 263. st. 3. ZKP FBiH, čl. 255. st. 3. ZKP RS i čl. 248. st. 3. ZKP BD BiH) predstavljala bi bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz čl. čl. 297. st. 1. tač. d) ZKP BiH, odnosno čl. 312. st. 1. tač. d) ZKP FBiH, čl. 303. st. 1. tač. g) ZKP RS i čl. 297. st. 1. tač. d) ZKP BD BiH u vezi sa čl. 6. st. 3. tač. b) EKLJP.

Ako na glavni pretres **ne dođe uredno pozvani optuženi niti svoj izostanak opravda**, osim što će odložiti glavni pretres, sudija, odnosno predsjednik vijeća **će narediti da se optuženi na idući glavni pretres prinudno dovede**. U navedenoj situaciji, sudija, odnosno predsjednik vijeća je dužan donijeti naredbu za prinudno dovođenje optuženog na idući glavni pretres. Tu naredbu izvršava sudska policija. Međutim, **ako do privođenja optuženi opravda izostanak, sudija, odnosno predsjednik vijeća će opozvati naredbu o prinudnom dovođenju**.

Ako optuženi koji je uredno pozvan očigledno izbjegava da dođe na glavni pretres i ako prinudno dovođenje nije uspjelo, sudija, odnosno predsjednik vijeća može optuženom odrediti pritvor. Iz teksta zakonske odredbe koja se odnosi na određivanje pritvora prema optuženom po ovom osnovu proizilazi da je za takvo određivanje pritvora optuženom **potrebno kumulativno ispunjenje tri uvjeta**:

- da je optuženi uredno pozvan na glavni pretres,
- da očigledno izbjegava da dođe na glavni pretres, što je faktičko pitanje koje se ocjenjuje prema okolnostima konkretnog slučaja, a, u pravilu, pretpostavlja aktivno ponašanje optuženog usmjereno na nedolaženje na glavni pretres i

- da prinudno dovođenje nije uspjelo.

Određivanju pritvora po ovom osnovu mora, dakle, prethoditi neuspješna primjena jedne blaže mjere za obezbjeđenje prisustva optuženog na glavnom pretresu - prinudnog dovođenja optuženog. Iako to zakonska odredba o ovom posebnom osnovu za određivanje pritvora radi osiguranja prisustva optuženog na glavnom pretresu izričito ne spominje, pritvor se po ovom osnovu može odrediti ako ne postoje drugi razlozi za pritvor propisani članom 132. ZKP BiH, odnosno čl. 146. ZKP FBiH, čl. 189. ZKP RS i čl. 132. ZKP BD BiH.

Pritvor određen po ovom osnovu traje do objavljivanja presude, a najduže 30 dana.

Protiv rješenja o određivanju pritvora dopuštena je žalba vijeću apelacionog odjeljenja, odnosno apelacionom odjeljenju višeg suda koja ne odlaže izvršenje rješenja.

Ako na glavni pretres ne dođe uredno pozvani svjedok ili vještak niti svoj izostanak opravda, sudija, odnosno predsjednik vijeća može narediti prinudno dovođenje svjedoka ili vještaka.

Uredno pozvanog svjedoka ili vještaka koji nije došao na glavni pretres niti je svoj izostanak opravdao, sudija, odnosno predsjednik vijeća **može i kazniti novčanom kaznom do 5.000 KM**. Rješenje o kažnjavanju unosi se u zapisnik o glavnom pretresu, ali se ono i pismeno izrađuje i dostavlja kažnjenoj osobi. Protiv rješenja o kažnjavanju svjedok ili vještak mogu izjaviti žalbu (čl. 318. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 334. st.1. ZKP FBiH, čl. 325. st. 1. ZKP RS i čl. 318. st. 1. ZKP BD BiH) o kojoj odlučuje vijeće apelacionog odjeljenja, odnosno apelaciono odjeljenje višeg suda.

Ukoliko svjedok ili vještak čije je prinudno dovođenje sudija, odnosno predsjednik vijeća naredio odnosno za koje je donio rješenje o njihovom kažnjavanju naknadno pristupi na glavni pretres ili opravda svoj izostanak prije izvršenja naredbe odnosno rješenja o kažnjavanju, sudija, odnosno predsjednik vijeća će **opozvati tu naredbu, odnosno rješenje o kažnjavanju** (analogna primjena čl. 246. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 261. st. 1. ZKP FBiH, čl. 253. st. 1. ZKP RS i čl. 246. st. 1. ZKP BD BiH).

Za svaku od navedenih posljedice nedolaska tužitelja ili osobe koja ga zamjenjuje, optuženog, branitelja, svjedoka ili vještaka na glavni pretres, osim samog odlaganja glavnog pretresa odnosno mogućnosti odlaganja glavnog pretresa, **uvjet je da su navedene osobe uredno pozvane na glavni pretres**. Pri ocjeni urednosti poziva navedenih osoba na glavni pretres uzima se u obzir sadržaj poziva i ispravnost njegovog dostavljanja. U pogledu sadržaja poziva optuženom, vidjeti čl. 124. ZKP BiH, odnosno čl. 138. ZKP FBiH, čl. 181. ZKP RS i čl. 124. ZKP BD BiH, a u pogledu sadržaja poziva svjedoku, odnosno vještaku, vidjeti čl. 81. ZKP BiH, odnosno čl. 95. ZKP FBiH, čl. 145. ZKP RS i čl. 81. ZKP BD BiH. Za primjenu ovih mjera bitno je da su **u pozivu optuženi, svjedok ili vještak upozoreni na navedene posljedice nedolaska na glavni pretres**. Kada su u pitanju tužitelj ili osoba koja ga zamjenjuje i branitelj, smatramo da pozivi za glavni pretres njima upućeni ne moraju sadržavati upozorenje o posljedicama nedolaska na glavni pretres jer se ne radi o neukim osobama, tj. o osobama za koje se ne

može očekivati da su upoznate sa mogućim posljedicama njihovog nedolaska na glavni pretres predviđenim zakonima.

O tome šta se smatra uredno dostavom poziva, vidjeti odredbe Glave XIV ZKP BiH (Dostavljanje poziva), ZKP FBiH i ZKP BD BiH i Glave XI ZKP RS.

Kao posebnu posljedicu nedolaska određenih uredno pozvanih učesnika krivičnog postupka na glavni pretres, potrebno je istaći da, prema odredbi čl. 187. ZKP BiH, odnosno čl. 201. ZKP FBiH, čl. 98. ZKP RS i čl. 187. ZKP BD BiH, osumnjičeni, odnosno optuženi, branitelj, zakonski zastupnik, svjedok, vještak, prevoditelj i stručna osoba, bez obzira na ishod krivičnog postupka, **snose troškove** svog dovođenja, odgađanja istražne radnje ili glavnog pretresa i ostale troškove postupka koje su prouzrokovali svojom krivnjom, kao i odgovarajući dio paušalnog iznosa. O tim troškovima donosi se posebno rješenje, osim ako se o troškovima koje snosi optuženi rješava u odluci o glavnoj stvari.

Na kraju, potrebno je napomenuti da se, u pogledu navedenih posljedica, sa nedolaskom na glavni pretres uredno pozvanih stranaka, branitelja, svjedoka ili vještaka koji svoj izostanak nisu opravdali izjednačavaju slučajevi njihovog samovoljnog napuštanja glavnog pretresa bez opravdanog razloga.

**TEST PITANJA - PRETPOSTAVKE ZA ODRŽAVANJE
GLAVNOG PRETRESA**

1. Koje se osobe pozivaju na glavni pretres?
2. Koje radnje preduzima sudija, odnosno predsjednik vijeća prilikom otvaranja zasjedanja?
3. Nedolazak kojih procesnih subjekata na glavni pretres uvijek ima za posljedicu odlaganje glavnog pretresa?
4. Koje su posljedice nedolaska tužitelja na glavni pretres?
5. Koje su posljedice nedolaska optuženog na glavni pretres?
6. Koje su posljedice nedolaska branitelja na glavni pretres?
7. Koje su posljedice razrješenja postavljenog branitelja i određivanja optuženom novog branitelja?
8. Koje su posljedice nedolaska na glavni pretres svjedoka ili vještaka?
9. Koji su uvjeti za određivanje pritvora radi osiguranja prisustva optuženog na glavnom pretresu?
10. Koji su uvjeti da bi se moglo smatrati da je optuženi, svjedok ili vještak uredno pozvan na glavni pretres?

HIPOTETIČKI SLUČAJEVI - PRETPOSTAVKE ZA ODRŽAVANJE GLAVNOG PRETRESA

1. Na glavni pretres, koji se vodi zbog krivičnog djela za koje je zakonom propisana kazna zatvora do deset godine, pristupio je tužitelj, optuženi i svjedoci. Na glavni pretres nije pristupio branitelj optuženog koji je sudu dostavio podnesak u kojem je naveo da zbog ranije nastalih obaveza u drugom sudskom postupku ne može pristupiti u sud u vrijeme koje je u pozivu određeno kao početak glavnog pretresa te da moli sud da se glavni pretres odloži. Međutim, optuženi je zatražio od suda da se glavni pretres održi jer je u njegovom interesu da se krivični postupak protiv njega što prije završi i da se on odriče prava na branitelja. Kako će postupiti predsjednik vijeća?

2. Uredno pozvani optuženi nije pristupio na glavni pretres niti je svoj izostanak opravdao. Predsjednik vijeća je odložio glavni pretres i naredio da se optuženi na idući glavni pretres prinudno dovede. Međutim, prinudno dovođenje nije uspjelo jer sudski policajci optuženog nisu zatekli u stanu a niti na radnom mjestu iako su ih članovi porodičnog domaćinstva optuženog obavijestili da je optuženi otišao na posao. Navedena situacija ponovila se još jednom. Sudski policajci su obavijestili predsjednika vijeća da se optuženi u oba slučaja vratio kući nakon isteka radnog vremena suda. Tužitelj je predložio određivanje pritvora zbog toga što se optuženi krije. Kako će postupiti sud?

4. ODLAGANJE I PREKID GLAVNOG PRETRESA

Općenito, zakoni o krivičnom postupku polaze od toga da glavni pretres predstavlja fizičku cjelinu, niz procesnih radnji koje slijede jedna iza druge bez prekida u tom kontinuitetu. Međutim, budući da često nije moguće osigurati da glavni pretres, od svog početka pa do završetka, predstavlja takav niz procesnih radnji koji teče bez ikakvih zastoja i prekida, predviđeni su instituti odlaganja i prekida glavnog pretresa.

4.1. Razlozi i način odlaganja i prekida glavnog pretresa

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 250. ZKP BiH, čl. 265. ZKP FBiH, čl. 257. ZKP RS i čl. 250. ZKP BD BiH:

"(1) Na zahtjev stranaka ili branitelja glavni pretres se može odložiti rješenjem sudije, odnosno predsjednika vijeća ako treba pribaviti nove dokaze ili ako je optuženi nakon izvršenog krivičnog djela nesposoban da prisustvuje glavnom pretresu ili ako postoje druge smetnje da se glavni pretres uspješno provede.

(2) Rješenje kojim se odlaže glavni pretres unijeće se u zapisnik i, po mogućnosti, odredit će se dan i sat nastavka glavnog pretresa. Sudija, odnosno predsjednik vijeća će također narediti obezbjeđenje dokaza koji se mogu izgubiti ili uništiti zbog odlaganja glavnog pretresa.

(3) Protiv rješenja iz stava 2. ovog člana nije dopuštena žalba."

Čl. 252. st. 1. ZKP BiH, čl. 267. st. 1. ZKP FBiH, čl. 259. st. 1. ZKP RS i čl. 252. st. 1. ZKP BD BiH:

"(1) Osim u slučajevima predviđenim ovim zakonom, sudija, odnosno predsjednik vijeća može prekinuti glavni pretres zbog odmora ili zbog isteka radnog vremena ili da bi se neki dokaz pribavio u kratkom vremenu ili zbog pripremanja optužbe ili odbrane."

Citirane zakonske odredbe odnose se na **odlaganje i prekid već započetog glavnog pretresa**.

Prema tim zakonskim odredbama, **glavni pretres se može odložiti:**

- ako treba pribaviti nove dokaze (neovisno od toga da li se oni pribavljaju po prijedlogu stranaka ili sudija, odnosno vijeće koristi svoje zakonsko ovlaštenje da odredi izvođenje dokaza),
- ako je optuženi nakon izvršenog krivičnog djela nesposoban da prisustvuje glavnom pretresu (radi se o privremenoj pretresnoj nesposobnosti optuženog uslijed koje on nije sposoban da pažljivo prati tok glavnog pretresa i ostvaruje svoja prava odbrane). Međutim, ako je kod optuženog nakon učinjenja krivičnog djela nastupila takva duševna bolest da nije sposoban učestvovati u postupku, sud će, nakon psihijatrijskog vještačenja, prekinuti postupak i optuženog uputiti organu nadležnom

za pitanja socijalnog staranja (čl. 388. ZKP BiH, čl. 409. ZKP FBiH, čl. 399. ZKP RS i čl. 388. ZKP BD BiH). U svakom slučaju, za ocjenu da li je optuženi nesposoban da prisustvuje glavnom pretresu i da li je zbog toga potrebno odložiti glavni pretres, u pravilu će biti neophodno pribaviti mišljenje odgovarajućeg vještaka,

- ako postoje druge smetnje da se glavni pretres uspješno provede.

Prema tome, razloge za odlaganje glavnog pretresa, zakoni ne navode taksativno, nego predviđaju takvu mogućnost u svim slučajevima kada postoje neke smetnje da se glavni pretres uspješno provede.

Osim navedenim zakonskim odredbama, odlaganje glavnog pretresa posebno je predviđeno:

- čl. 242. st. 4. ZKP BiH, odnosno čl. 257. st. 4. ZKP FBiH, čl. 249. st. 4. ZKP RS i čl. 242. st. 4. ZKP BD BiH: u slučaju uskraćivanja branitelju daljeg zastupanja na glavnom pretresu radi omogućavanja optuženom da uzme drugog branitelja i radi njegove pripreme za odbranu (u ovom slučaju sudija, odnosno predsjednik vijeća procjenjuje da li je, iz navedenog razloga, glavni pretres potrebno prekinuti ili odložiti),
- čl. 245. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 260. st. 1. ZKP FBiH, čl. 252. st. 1. ZKP RS i čl. 245. st. 1. ZKP BD BiH: zbog nedolaska na glavni pretres tužitelja ili osobe koja ga zamjenjuje;
- čl. 246. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 261. st. 1. ZKP FBiH, čl. 253. st. 1. ZKP RS i čl. 246. st. 1. ZKP BD BiH: zbog nedolaska na glavni pretres optuženog;
- čl. 248. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 263. st. 1. ZKP FBiH, čl. 255. st. 1. ZKP RS i čl. 248. st. 1. ZKP BD BiH: zbog nedolaska na glavni pretres branitelja optuženog;
- čl. 249. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 264. st. 3. ZKP FBiH, čl. 256. st. 3. ZKP RS i čl. 249. st. 3. ZKP BD BiH: zbog nedolaska na glavni pretres svjedoka ili vještaka;
- čl. 275. ZKP BiH, odnosno čl. 290. ZKP FBiH, čl. 282. ZKP RS i čl. 275. ZKP BD BiH: radi pripremanja odbrane nakon izmjene optužbe na glavnom pretresu.

U prvih pet navedenih slučajeva, prema zakonskoj terminologiji, glavni pretres se odlaže bez obzira da li je on već bio počeo (na primjer, u slučaju kada na odloženi glavni pretres ne dođe tužitelj) ili on još nije bio ni počeo (u toku otvaranja zasjedanja utvrđeno da nisu ispunjene pretpostavke za održavanje glavnog pretresa), dok u posljednjem od ovih slučajeva zakoni koriste termin „odgoditi“ koji se mora tumačiti tako da obuhvata pojmove i odlaganja i prekida glavnog pretresa. Takođe, važno je napomenuti da se u prva četiri nabrojana slučaja radi o obaveznom odlaganju glavnog pretresa (ili prekidanju, u prvom od pobrojanih slučajeva), dok u posljednja dva slučaju sud procjenjuje da li je potrebno glavni pretres odložiti.

Glavni pretres se može prekinuti:

- zbog odmora,
- zbog isteka radnog vremena,
- da bi se neki dokaz pribavio u kratkom vremenu,
- zbog pripremanja optužbe ili odbrane.

Osim u navedenim slučajevima, mogućnost prekidanja glavnog pretresa predviđena je i:

- čl. 275. ZKP BiH, odnosno čl. 290. ZKP FBiH, čl. 282. ZKP RS i čl. 275. ZKP BD BiH: radi pripremanja odbrane nakon izmjene optužbe na glavnom pretresu (u ovom slučaju sudija, odnosno predsjednik vijeća može glavni pretres i odložiti),

a, obaveza prekidanja glavnog pretresa u:

- čl. 242. st. 4. ZKP BiH, odnosno čl. 257. st. 4. ZKP FBiH, čl. 249. st. 4. ZKP RS i čl. 242. st. 4. ZKP BD BiH: u slučaju uskraćivanja branitelju daljeg zastupanja na glavnom pretresu radi omogućavanja optuženom da uzme drugog branitelja i radi njegove pripreme za odbranu (u ovom slučaju sudija, odnosno predsjednik vijeća procjenjuje da li je, iz navedenog razloga, glavni pretres potrebno prekinuti ili odložiti),

Glavni pretres se odlaže i prekida rješenjem koje donosi sudija, odnosno predsjednik vijeća. Rješenje se unosi u zapisnik o glavnom pretresu. U rješenje se unosi razlog zbog kojeg se glavni pretres odlaže ili prekida.

Protiv ovog rješenja žalba nije dopuštena.

Iako se u zakonskim odredbama koje se odnose na razloge za odlaganje glavnog pretresa navodi da sudija, odnosno predsjednik vijeća iz razloga navedenih u tim odredbama može rješenjem odložiti glavni pretres **na zahtjev stranaka ili branitelja**, s obzirom na razloge za odlaganje glavnog pretresa i zadatke sudije, odnosno predsjednika vijeća u rukovođenju glavnim pretresom, nema nikave sumnje da **sudija, odnosno predsjednik vijeća može rješenjem glavni pretres odložiti i na sopstvenu inicijativu, odnosno inicijativu vijeća**. Ukoliko, tokom glavnog pretresa, zahtjev za odlaganje glavnog pretresa postavi neka od stranaka ili branitelj, sudija, odnosno predsjednik vijeća će suprotnoj stranci omogućiti izjašnjenje o tom zahtjevu.

Glavni pretres se može odložiti na određeno ili neodređeno vrijeme. U sklopu njegove obaveze da se stara o otklanjanju svega što odugovlači postupak a ne doprinosi razjašnjenju stvari, **sudija, odnosno predsjednik vijeća će uvijek, kada je to moguće, u rješenju kojim se glavni pretres odlaže odrediti dan i sat nastavka glavnog pretresa**. Na zapisniku o glavnom pretresu konstatovaće se da su prisutni usmeno obavješteni o danu i satu nastavka glavnog pretresa, da su upozoreni da pismene pozive neće dobiti i na posljedice nedolaska na glavni pretres.

Rješenjem o odlaganju glavnog pretresa sudija, odnosno predsjednik vijeća će narediti obezbjeđenje dokaza koji se mogu izgubiti ili uništiti zbog odlaganja glavnog pretresa.

S obzirom, na sam pojam prekida glavnog pretresa, rješenjem o prekidu glavnog pretresa uvijek će se odrediti dan i sat njegovog nastavka. Kao i u slučaju odlaganja glavnog pretresa na određeno vrijeme, na zapisniku o glavnom pretresu konstatovaće se da su prisutni usmeno obavješteni o danu i satu nastavka glavnog pretresa, da su upozoreni da pismene pozive neće dobiti i na posljedice nedolaska na glavni pretres.

4.2. Nastavljanje odloženog i prekinutog glavnog pretresa

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 251. ZKP BiH, čl. 266. ZKP FBiH, čl. 258. ZKP RS i čl. 251. ZKP BD BiH:

"(1) Ako se glavni pretres koji je bio odložen drži pred istim sudijom, odnosno vijećem, pretres će se nastaviti, a sudija, odnosno predsjednik vijeća će ukratko iznijeti tok ranijeg glavnog pretresa. Sudija, odnosno predsjednik vijeća može odrediti da glavni pretres počne iznova.

(2) Glavni pretres koji je odložen mora iznova početi ako se izmijenio sastav vijeća, ali po saslušanju stranaka vijeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši uviđaj, nego da se pročitaju iskazi svjedoka i vještaka dati na ranijem glavnom pretresu, odnosno da se pročita zapisnik o uviđaju.

(3) Ako je odlaganje trajalo duže od 30 dana ili ako se glavni pretres drži pred drugim sudijom, odnosno predsjednikom vijeća - glavni pretres mora iznova početi i svi dokazi se moraju ponovno izvesti."

Čl. 252. st. 2. i 3. ZKP BiH, čl. 267. st. 2. i 3. ZKP FBiH, čl. 259. st. 2. i 3. ZKP RS i čl. 252. st. 2. i 3. ZKP BD BiH:

"(2) Prekinuti glavni pretres nastavlja se uvijek pred istim sudijom, odnosno vijećem.

(3) Ako se glavni pretres ne može nastaviti pred istim sudijom, odnosno vijećem ili ako je prekid glavnog pretresa trajao duže od osam dana, postupit će se po odredbama člana 251. ovog zakona."⁵⁸

Citirane zakonske odredbe imaju za cilj osigurati kontinuitet toka glavnog pretresa koji je preduvjet za **ostvarenje načela neposrednosti glavnog pretresa** prema kojem se na glavnom pretresu dokazi u njihovom izvornom obliku izvode neposredno pred sudijom odnosno vijećem koje će donijeti presudu. Izuzeci od načela neposrednog izvođenja dokaza na glavnom pretresu u zakonu su izričito predviđeni.

Pravila o načinu nastavljanja odloženog glavnog pretresa razlikuju se prema tome da li se odloženi glavni pretres vodi pred istim sudijom, odnosno vijećem, da li je došlo do izmjene u sastavu vijeća, da li je odlaganje trajalo duže od 30 dana i da li se glavni pretres drži pred drugim sudijom, odnosno predsjednikom vijeća. Tako:

- **ako se odloženi glavni pretres drži pred istim sudijom, odnosno vijećem (a odlaganje nije trajalo duže od 30 dana):** glavni pretres će se nastaviti. U zapisniku o glavnom pretresu će se konstatovati da se glavni pretres nastavlja, a sudija, odnosno predsjednik vijeća će ukratko iznijeti tok ranijeg glavnog pretresa. Odloženi i nastavljani glavni pretres pred istim vijećem, u okviru roka od 30 dana čini cjelinu (odluka bivšeg Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine Kž 1118/63 od 17.4.1964. godine). Zakon predviđa da, i kad se odloženi glavni pretres drži pred

⁵⁸ U stavu 3. ove odredbe vrši se pozivanje na član 251. ZKP BiH. Odgovarajuće odredbe sadržane su u članu 266. ZKP FBiH, članu 258. ZKP RS i čl. 251. ZKP BD BiH.

istim sudijom, odnosno vijećem, sudija, odnosno predsjednik vijeća može odrediti da glavni pretres počne iznova;

- **ako se odloženi glavni pretres drži pred izmijenjenim vijećem (ali pred istim predsjednikom vijeća a odlaganje nije trajalo duže od 30 dana):** glavni pretres mora početi iznova. Međutim, po saslušanju stranaka (i branitelja), vijeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci ili vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj, nego da se pročitaju iskazi svjedoka i vještaka dati na ranijem glavnom pretresu, odnosno da se pročita zapisnik o uviđaju. Odluka ima u vidu zapisnik o uviđaju obavljenom na ranijem glavnom pretresu. Za odluku vijeća da se svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj nije potrebna saglasnost stranaka (i branitelja) nego samo njihovo saslušanje. Ako se radi o ovakvoj situaciji, glavni pretres svakako počinje iznova pa se ponovo čita optužnica, tužitelj ponovo iznosi dokaze na kojima temelji optužnicu, a, optuženi i njegov branitelj, ako to žele, ponovo izlažu odbranu i ukratko iznose dokaze koje će ponuditi u svojoj odbrani samo što se svjedoci i vještaci saslušani na ranijem glavnom pretresu ne moraju ponovo saslušati niti vršiti novi uviđaj, nego se mogu pročitati njihovi iskazi dati na ranijem glavnom pretresu odnosno pročitati zapisnik o uviđaju. Odluka vijeća, donijeta po saslušanju stranaka (i branitelja) da se svjedoci ili vještaci saslušani na ranijem glavnom pretresu ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj, nego da se njihovi iskazi čitaju odnosno da se čita zapisnik o uviđaju donosi se u obliku rješenja i unosi se u zapisnik o glavnom pretresu. Protiv ovog rješenja nije dopuštena posebna žalba (čl. 318. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 334. st. 3. ZKP FBiH, čl. 325. st. 3. ZKP RS i čl. 318. st. 2. ZKP BD BiH);
- **ako je odlaganje glavnog pretresa trajalo duže od 30 dana (neovisno od toga da li se glavni pretres drži pred istim sudijom, odnosno vijećem):** glavni pretres mora iznova početi i svi dokazi se moraju ponovo izvesti;
- **ako se odloženi glavni pretres drži pred drugim sudijom, odnosno predsjednikom vijeća (neovisno od toga da li je odlaganje trajalo kraće ili duže od 30 dana):** glavni pretres mora iznova početi i svi dokazi se moraju ponovo izvesti.

Ukoliko se izmijenio sastav vijeća pa se odloženi glavni pretres održi bez ponavljanja (posrednog ili neposrednog) dokaza izvedenih na ranijem glavnom pretresu, postojaće bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz čl. 297. st. 1. tač. a) ZKP, odnosno iz čl. 312. st. 1. tač. a) ZKP FBiH, čl. 303. st. 1. tač. a) ZKP RS i čl. 297. st. 1. tač. a) ZKP BD BiH jer je u izricanju presude sudjelovao sudija koji nije sudjelovao na glavnom pretresu (u tom smislu odluka bivšeg Vrhovnog suda Slovenije Kž 62/69 od 21.3.1968. godine).

Izmjena tužitelja ili osobe koja ga zamjenjuje, branitelja, zakonskog zastupnika ili punomoćnika oštećenog ili zapisničara nije od značaja za primjenu pravila o nastavljanju odloženog glavnog pretresa.

Ako se radilo o prekidu glavnog pretresa, **pravilo je da se prekinuti glavni pretres nastavlja pred istim sudijom odnosno vijećem.** U tom slučaju, u zapisniku o glavnom pretresu se konstatuje da se glavni pretres nastavlja. Zakoni ne sadrže obavezu sudije, odnosno predsjednika vijeća da i u slučaju prekida glavnog pretresa ukratko iznese tok ranijeg glavnog pretresa, niti njegovo ovlašćenje da odredi da glavni pretres počne iznova.

Međutim,

- **ako se prekinuti glavni pretres ne može nastaviti pred istim sudijom, odnosno vijećem ili**
- **ako je prekid trajao duže od osam dana,**

postupit će se po odredbama koje se odnose na nastavljanje odloženog glavnog pretresa.

TEST PITANJA - ODLAGANJE I PREKID GLAVNOG PRETRESA

1. Koji su zakonom propisani razlozi za odlaganje glavnog pretresa?
2. Koji su zakonom propisani razlozi za prekid glavnog pretresa?
3. Koja je razlika između odlaganja i prekida glavnog pretresa?
4. Koja su pravila o načinu nastavljanja odloženog glavnog pretresa?
5. Koja su pravila o načinu nastavljanja prekinutog glavnog pretresa?
6. Koja je posljedica povrede pravila o načinu nastavljanja odloženog ili prekinutog glavnog pretresa?

HIPOTETIČKI SLUČAJEVI - ODLAGANJE I PREKID GLAVNOG PRETRESA

1. Glavni pretres koji je održan 4.4.2005. godine odložen je za 27.4.2005. godine kako bi se pozvao i ispitao svjedok S.T. Na glavni pretres zakazan za dan 27.4.2005. godine nije pristupio svjedok S.T. ali je sudu dostavio podnesak kojim je sud obavijestio da se nalazi na službenom putu u inostanstvu do 7.5.2005. godine i da će tek nakon tog datuma biti u mogućnosti da pristupi na sud. Iz tog razloga predsjednik vijeća je odložio glavni pretres za 9.5.2005. godine i na taj pretres, osim stranaka i branitelja, pozvao samo još svjedoka S.T. Na glavni pretres zakazan za dan 9.5.2005. godine pristupio je svjedok S.T. Zbog proteka vremena glavni pretres je morao početi iznova. Pošto na glavni pretres nisu pozvani ranije ispitani svjedoci, stranke i branitelj predložili su da se glavni pretres ne odlaže nego da se iskazi svjedoka ispitanih na ranijem glavnom pretresu pročitaju. Kako će predsjednik vijeća postupiti? Zašto?

2. Glavni pretres koji je održan dana 25.6.2004. godine je prekinut kako bi se, po odluci vijeća, kao dokaz pribavila određena isprava. Nastavak glavnog pretresa je određen za 2.7.2004. godine. U međuvremenu, predsjednik vijeća se povrijedio i, pošto je bilo izvjesno da će duže vremena biti na bolovanju, predsjednik suda je predmet dodijelio u rad drugom sudiji kao predsjedniku vijeća. Kako će se dana 2.7.2004. godine nastaviti glavni pretres?

5. ZAPISNIK O GLAVNOM PRETRESU

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 151. ZKP BiH, čl. 165. ZKP FBiH, čl. 62. ZKP RS i čl. 151. ZKP BD BiH:

„(1) O svakoj radnji poduzetoj u toku krivičnog postupka sastavit će se zapisnik istodobno kad se radnja obavlja, a ako to nije moguće, onda neposredno poslije toga.

(2) Zapisnik piše zapisničar. Samo kad se obavlja pretresanje stana ili osobe ili se radnja preuzima van službenih prostorija organa, a zapisničar se ne može osigurati, zapisnik može pisati osoba koja preuzima radnju.

(3) Kad zapisnik piše zapisničar, zapisnik se sastavlja na taj način što osoba koja preuzima radnju kazuje glasno zapisničaru što će unijeti u zapisnik.

(4) Osobi koja se saslušava dopustit će se da sama kazuje odgovore u zapisnik. Ovo pravo joj se može uskratiti u slučaju zloupotrebe.“

Čl. 152. ZKP BiH, čl. 166. ZKP FBiH, čl. 63. ZKP RS i čl. 152. ZKP BD BiH:

„(1) Zapisnik sadrži: naziv organa pred kojim se obavlja radnja, mjesto gdje se obavlja radnja, dan i sat kad je radnja započeta i završena, imena i prezimena prisutnih osoba i u kojem svojstvu radnji prisustvuju, kao i naznačenje krivičnog predmeta po kojem se preuzima radnja.

(2) Zapisnik treba sadržavati bitne podatke o toku i sadržaju poduzete radnje. U zapisnik se doslovno unose postavljena pitanja i dati odgovori. Ako su prilikom preuzimanja radnje oduzeti predmeti ili spisi, to će se naznačiti u zapisniku, a oduzete stvari će se priključiti zapisniku ili će se navesti gdje se nalaze na čuvanju.

(3) Prilikom preuzimanja radnji kao što je uviđaj, pretresanje stana ili osoba ili prepoznavanje osoba ili predmeta, u zapisnik će se unijeti i podaci koji su važni s obzirom na prirodu takve radnje ili za utvrđivanje istovjetnosti pojedinih predmeta (opis, mjere i veličina predmeta ili tragova, stavljanje oznake na predmetima i dr.), a ako su napravljene skice, crteži, planovi, fotografije, filmski snimci i slično, to će se navesti u zapisniku i priključiti zapisniku.“

Čl. 153. ZKP BiH, čl. 167. ZKP FBiH, čl. 64. ZKP RS i čl. 153. ZKP BD BiH

„(1) Zapisnik se mora voditi uredno, u njemu se ne smije ništa izbrisati, dodati ili mijenjati. Precrtana mjesta moraju ostati čitka.

(2) Sva preinačenja, ispravke i dodaci unose se na kraju zapisnika i moraju biti ovjereni od strane osoba koje potpisuju zapisnik.“

Čl. 154. ZKP BiH, čl. 168. ZKP FBiH, čl. 65. ZKP RS i čl. 154. ZKP BD BiH:

„(1) Osobe koje se saslušavaju, kao i osumnjičeni, odnosno optuženi, branitelj i oštećeni imaju pravo pročitati zapisnik ili zahtijevati da im se pročita. Na to je dužna da ih upozori osoba koja preuzima radnju, a u zapisniku će se naznačiti da li je upozorenje učinjeno i da li je zapisnik pročitano. Zapisnik će se uvijek pročitati ako nije bilo zapisničara i to će se naznačiti u zapisniku.

- (2) Zapisnik potpisuje saslušana osoba. Ako se zapisnik sastoji od više listova, saslušana osoba potpisuje svaki list.
- (3) Na kraju zapisnika potpisuje se tumač, ako ga je bilo, svjedoci čija je prisutnost obavezna pri preduzimanju istražnih radnji, a pri pretresanju i osoba koja se pretresa ili čiji se stan pretresa. Ako zapisnik ne piše zapisničar, zapisnik potpisuju osobe koje su prisutne radnji. Ako takvih osoba nema ili nisu u stanju shvatiti sadržaj zapisnika, zapisnik potpisuju dva svjedoka, osim ako nije moguće osigurati njihovu prisutnost.
- (4) Nepismena osoba umjesto potpisa stavlja otisak kažiprsta desne ruke, a zapisničar će ispod otiska upisati njeno ime i prezime. Ako se usljed nemogućnosti da se stavi otisak desnog kažiprsta stavlja otisak nekog drugog prsta ili otisak prsta lijeve ruke, u zapisniku će se naznačiti od kojeg je prsta i s koje ruke uzet otisak.
- (5) Ako saslušana osoba odbije da potpiše zapisnik ili da stavi otisak prsta, zabilježit će se to u zapisniku i navest će se razlog odbijanja.
- (6) Ako saslušana osoba nema obje ruke pročitati će zapisnik, a ako je nepismena – zapisnik će joj se pročitati i to će se zabilježiti u zapisnik.
- (7) Ako se radnja nije mogla obaviti bez prekida, u zapisniku će se naznačiti dan i sat kad je nastao prekid, kao i dan i sat kad se radnja nastavlja.
- (8) Ako je bilo prigovora u pogledu sadržaja zapisnika, navest će se u zapisniku i ti prigovori.
- (9) Zapisnik na kraju potpisuje osoba koja je preduzela radnju i zapisničar.“

Čl. 155. ZKP BiH, čl. 169. ZKP FBiH, čl. 66. ZKP RS i čl. 155. ZKP BD BiH:

- „(1) Sve poduzete radnje u toku krivičnog postupka, u pravilu, snimaju se uređajem za zvučno snimanje. Tužitelj ili ovlaštena službena osoba će o tome prethodno obavijestiti osobu koja se ispituje, odnosno saslušava i poučiti je da ima pravo da zatraži reprodukovanje snimka kako bi provjerila svoju izjavu.
- (2) Snimak mora sadržavati podatke iz člana 152. stava 1. ovog zakona, podatke potrebne za identificiranje osobe čija se izjava snima i podatak u kojem svojstvu ta osoba daje izjavu. Kad se snimaju izjave više osoba, mora se osigurati da se iz snimke može jasno razaznati ko je dao izjavu.
 - (3) Na zahtjev saslušane osobe, snimka će se odmah reproducirati, a ispravke ili objašnjenja te osobe će se snimiti.
 - (4) U zapisnik o istražnoj radnji unijet će se da je izvršeno zvučno snimanje, ko je snimanje izvršio, da je osoba koja se saslušava prethodno obavještena o snimanju, da je snimka reproducirana i gdje se zvučni snimak čuva ako nije priložen spisima predmeta.
 - (5) Tužitelj može odrediti da se zvučni snimak u cjelini ili djelimično prepíše. Tužitelj će prijepis pregledati, ovjeriti i priključiti zapisniku o preduzimanju istražne radnje.
 - (6) Zvučni snimak čuva se do vremena do kojeg se čuva i krivični spis.
 - (7) Tužitelj može dopustiti da osobe koje imaju opravdan interes pomoću uređaja za zvučno snimanje snime izvođenje istražne radnje.
 - (8) Odredbe stava 1. do 7. ovog člana shodno se primjenjuju i kad se obavlja filmsko ili drugo snimanje istražne radnje.
 - (9) Snimci iz stava 1. do 8. ovog člana ne mogu se javno prikazivati, bez pismenog odobrenja stranaka i učesnika snimljene radnje.“

Čl. 156. ZKP BiH, čl. 170. ZKP FBiH, čl. 67. ZKP RS i čl. 156. ZKP BD BiH:

„Za zapisnik o glavnom pretresu važe i odredbe člana 253. i 254. ovog zakona.“

Čl. 253. ZKP BiH, čl. 268. ZKP FBiH, čl. 260. ZKP RS i čl. 253. ZKP BD BiH:

„(1) O radu na glavnom pretresu vodi se zapisnik u koji se mora doslovno unijeti cijeli tok glavnog pretresa.

(2) Sudija, odnosno predsjednik vijeća može narediti da se određeni dio zapisnika pročita ili reprodukuje, a pročitati će ga ili reprodukovati uvijek ako to zahtijevaju stranke, branitelj ili osoba čija se izjava unosi u zapisnik.“

Čl. 254. ZKP BiH, čl. 269. ZKP FBiH, čl. 261. ZKP RS i čl. 254. ZKP BD BiH:

„(1) U zapisnik o glavnom pretresu unosi se potpuna izreka presude, uz naznačenje da li je presuda javno objavljena. Izreka presude unijeta u zapisnik o glavnom pretresu predstavlja izvornik.

(2) Ako je doneseno rješenje o pritvoru, i ono se unosi u zapisnik o glavnom pretresu.“

Čl. 255. ZKP BiH, čl. 270. ZKP FBiH, čl. 262. ZKP RS i čl. 255. ZKP BD BiH:

„(1) U posebnoj prostoriji Suda se pohranjuju i čuvaju materijalni dokazi prikupljeni u toku krivičnog postupka. Sudija, odnosno predsjednik vijeća može u bilo koje vrijeme izdati naredbu koja se odnosi na kontrolu i raspolaganje materijalnim dokazima.

(2) Ministar nadležnog ministarstva Bosne i Hercegovine donijet će propise kojima će odrediti način i uvjete pod kojima se čuvaju materijalni dokazi iz stava 1. ovog člana.“

Iz citiranih zakonskih odredbi proizilazi da:

- za zapisnik o glavnom pretresu važe opće odredbe o zapisnicima (čl. 151.-155. ZKP BiH, odnosno čl. 165.-169. ZKP FBiH, čl. 62.-66. ZKP RS i čl. 151.155. ZKP BD BiH) te posebne odredbe koje se odnose isključivo na zapisnik o glavnom pretresu (čl. 253. i 254. ZKP BiH, čl. 268. i 269. ZKP FBiH, čl. 260. i 261. ZKP RS i čl. 253. i 254. ZKP BD BiH). Ovo jasno proizilazi iz odredbe čl. 156. ZKP BiH, odnosno čl. 170. ZKP FBiH, čl. 67. ZKP RS i čl. 156. ZKP BD BiH;
- zapisnik o glavnom pretresu sastavlja se istodobno kad se drži glavni pretres;
- zapisnik piše zapisničar. Izuzeci od tog pravila (predviđeni u čl. 151. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 165. st. 2. ZKP FBiH, čl. 62. st. 2. ZKP RS i čl. 151. st. 2. ZKP BD BiH), kada je u pitanju zapisnik o glavnom pretresu, s obzirom na uvjete za njihovu primjenu, biće veoma rijetko primjenjivi;
- zapisnik se sastavlja tako što sudija, odnosno predsjednik vijeća kazuje glasno zapisničaru što će unijeti u zapisnik;
- zapisnik sadrži: naziv suda pred kojim se drži glavni pretres, mjesto gdje se glavni pretres drži, dan i sat kada je glavni pretres započet, prekinut ili odložen, nastavljen i završen, imena i prezimena sudije, odnosno predsjednika vijeća i članova vijeća koji čine sastav sudskog vijeća, ime i prezime zapisničara, ime i prezime optuženog, branitelja, tužitelja ili osobe koja ga zamjenjuje, oštećenog, njegovog zakonskog zastupnika ili punomoćnika, imena i prezimena svjedoka, vještaka i tumača koji su

- pristupili na glavni pretres i u kojem svojstvu, imena i prezimena pozvanih osoba koje nisu pristupile na glavni pretres, da li su im pozivi uredno dostavljeni i da li su svoj izostanak opravdale, naznačenje krivičnog predmeta u kojem se drži glavni pretres (pored imena i prezimena optuženog, ovo naznačenje obuhvaća i oznaku krivičnog djela za koje se optuženi optužuje i po kojoj optužnici);
- u zapisnik se doslovno unosi tok glavnog pretresa, te bitni podaci o sadržaju preduzete radnje. Postavljena pitanja i dati odgovori se doslovno unose. Osobi koja se saslušava može se dopustiti da sama kazuje odgovore u zapisnik;
 - ako su u toku glavnog pretresa oduzeti ili u spis predati određeni predmeti ili spisi, to će se naznačiti u zapisniku, oduzete ili predate stvari će se priključiti zapisniku ili će se u zapisniku navesti gdje se one čuvaju;
 - ako se tokom glavnog pretresa vrši uviđaj ili prepoznavanje osoba ili predmeta, u zapisnik će se unijeti podaci koji su važni za prirodu takve radnje ili za utvrđivanje istovjetnosti pojedinih predmeta;
 - zapisnik se mora voditi uredno, bez ikakvih brisanja, dodavanja i mijenjanja, a precrtana mjesta moraju ostati čitka. Sva preinačenja, ispravke i dodaci unose se na kraju zapisnika i moraju biti ovjereni od strane osoba koje potpisuju zapisnik;
 - osobe čija se izjava unosi u zapisnik, stranke i branitelj imaju pravo zahtijevati da se određeni dio zapisnika pročita ili reprodukuje (ako se vrši zvučno snimanje glavnog pretresa). Sudija, odnosno predsjednik vijeća može i po sopstvenoj inicijativi tražiti na glavnom pretresu da se određeni dio zapisnika pročita ili reprodukuje;
 - u zapisnik o glavnom pretresu se unose svi prigovori u pogledu njegovog sadržaja;
 - glavni pretres se, u pravilu, snima uređajem za zvučno snimanje. Sudija, odnosno predsjednik vijeća dužan je o zvučnom snimanju toka i sadržaja glavnog pretresa obavijestiti prisutne a osobe koje se saslušavaju poučiti da imaju pravo da zatraže reprodukovanje snimka kako bi provjerile svoju izjavu. Ispravke i objašnjenja koja je ta osoba dala će se takođe snimiti;
 - osim podataka iz čl. 152. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 166. st. 1. ZKP FBiH, čl. 63. st. 1. ZKP RS i čl. 152. st. 1. ZKP BD BiH, zvučni snimak mora sadržavati podatke neophodne za identificiranje osobe koja daje izjavu i u kojem svojstvu je daje. Stoga je neophodno da, kada se vrši zvučno snimanje, osoba koja daje izjavu prije toga kaže svoje ime i svojstvo;
 - zvučno snimanje toka i sadržaja glavnog pretresa ne isključuje obavezu sastavljanja tzv. klasičnog pisanog zapisnika sa sadržajem koji je određen u zakonu;
 - u zapisniku o glavnom pretresu mora se naznačiti da se vrši zvučno snimanje toka i sadržaja glavnog pretresa, ko je snimanje izvršio, da su osobe koje se saslušavaju prethodno obaviještene o snimanju, da je snimka reproducirana;
 - zvučni snimak se priključuje spisima predmeta ili se u zapisniku o glavnom pretresu označava gdje se on čuva;
 - prijepis zvučnog snimka zapisnika pregleda, ovjerava i priključuje spisima predmeta sudija, odnosno predsjednik vijeća;
 - zvučni snimak se čuva do vremena do kojeg se čuva i krivični spis;
 - u zapisnik o glavnom pretresu unosi se potpuna izreka presude (čl. 290. st. 3.-5. ZKP BiH, odnosno čl. 305. st. 3.-5. ZKP FBiH, čl. 296. st. 3.-5. ZKP RS i čl. 290. st. 3.-5. ZKP BD BiH). Izreka presude unijeta u zapisnik o glavnom pretresu predstavlja izvornik presude. Pismeni otpравak presude mora odgovarati izvorniku presude sadržanom u zapisniku o glavnom pretresu;
 - u zapisniku o glavnom pretresu naznačava se da li je presuda javno objavljena;

- ako je nakon izricanja presude doneseno rješenje o određivanju, ukidanju ili produženju pritvora, to rješenje se unosi u zapisnik o glavnom pretresu;
- zapisnik o glavnom pretresu potpisuju zapisničar i sudija, odnosno predsjednik vijeća.

Prema tome, budući da naši zakoni o krivičnom postupku ne sadrže odredbe kojima se, u slučaju zvučnog snimanja toka i sadržaja glavnog pretresa, isključuje vođenje pisanog zapisnika na način na koji je to određeno citiranim zakonskim propisima a niti odredbe koje bi omogućile, u slučaju zvučnog snimanja toka glavnog pretresa, reduciranje zakonom određenog sadržaja klasičnog pisanog zapisnika sa glavnog pretresa, praksa pojedinih sudova da se, u slučaju zvučnog snimanja toka i sadržaja glavnog pretresa, ne vodi klasični pisani zapisnik sa navedenom sadržinom, nije u skladu sa pozitivnim zakonskim propisima.

U odjeljcima zakona o krivičnom postupku koji se odnose na zapisnik o glavnom pretresu sadržane su i odredbe u čuvanju materijalnih dokaza koji su prikupljeni tokom krivičnog postupka.

Materijalni dokazi prikupljeni tokom krivičnog postupka na osnovu naredbe suda za pretresanje stana, prostorija ili osobe odnosno naredbe za privremeno oduzimanje predmeta, odlukom suda, nakon njihovog prijema, mogu biti, u skladu sa članom 63. st. 4. ZKP BiH, odnosno čl. 77. st. 4. ZKP FBiH i čl. 63. st. 4. ZKP BD BiH⁵⁹:

- zadržani pod nadzorom suda u prostorijama suda, do dalje odluke suda;
- ostavljeni pod nadzorom podnositelja zahtjeva za izdavanje naredbe za pretresanje, odnosno privremeno oduzimanje predmeta ili
- ostavljeni pod nadzorom ovlaštenog izvršitelja naredbe.

U slučaju kada su **privremeno oduzeti predmeti** zadržani pod nadzorom suda, oni se **pohranjuju i čuvaju u posebnoj prostoriji suda**. Ovlaštenoj osobi suda koja je zadužena za pohranu i čuvanje materijalnih dokaza, sudija, odnosno predsjednik vijeća može u bilo koje vrijeme izdati naredbu koja se odnosi na kontrolu i raspolaganje pohranjenim materijalnim dokazima. Imajući u vidu odredbe čl. 63. st. 4. ZKP BiH, odnosno čl. 77. st. 4. ZKP FBiH i čl. 63. st. 4. ZKP BD BiH, analognom primjenom čl. 255. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 270. st. 1. ZKP FBiH, čl. 262. st. 1. ZKP RS i čl. 255. st. 1. ZKP BD BiH, takva ovlaštenja sudija, odnosno predsjednik vijeća ima i u pogledu materijalnih dokaza koji su ostavljeni pod nadzorom podnositelja zahtjeva za izdavanje naredbe za pretresanje odnosno naredbe za privremeno oduzimanje predmeta ili pod nadzorom ovlaštenog izvršitelja naredbe.

⁵⁹ Za razliku od navedenih zakona, ZKP RS ne predviđa mogućnost da privremeno oduzeti predmeti, odlukom suda, ostanu pod nadzorom podnositelja zahtjeva za izdavanje naredbe ili pod nadzorom ovlaštenog izvršitelja naredbe (čl. 128. st. 4. ZKP RS)

TEST PITANJA – ZAPISNIK O GLAVNOM PRETRESU

1. Koje odredbe zakona važe za zapisnik o glavnom pretresu?
2. Šta sadrži zapisnik o glavnom pretresu?
3. Kako se sastavlja zapisnik o glavnom pretresu?
4. Može li se osobi koja se ispituje dopustiti da sama kazuje odgovore u zapisnik?
5. Na koji način se vrši ispravka zapisnika o glavnom pretresu?
6. Šta mora sadržavati tonski snimak glavnog pretresa?
7. Do kojeg vremena i na koji način se čuva tonski snimak glavnog pretresa?
8. Šta je izvornik presude?

HIPOTETIČKI SLUČAJEVI – ZAPISNIK O GLAVNOM PRETRESU

1. Nakon što je glavni pretres odložen radi pribavljanja novih dokaza, optuženom je, na njegov zahtjev, data kopija zapisnika o glavnom pretresu. Na nastavljenom glavnom pretresu optuženi je izjavio da ima prigovora na zapisnik o ranijem glavnom pretresu. Upitan od strane sudije koji su to prigovori, optuženi je izjavio da je u zapisniku o glavnom pretresu pogrešno navedeno prezime svjedoka tako da umjesto prezimena „Zorić“ u zapisniku stoji prezime „Gorić“, te da je u zapisnik pogrešno uneseno da je taj svjedok izjavio da je, u trenutku kada je pješakinja stupila na pješački prijelaz, optuženi sa svojim vozilom bio udaljen od pješačkog prijelaza pedesetak metara nego da je svjedok izjavio da je u tom trenutku udaljenost optuženog od pješačkog prijelaza iznosila desetak metara. Optuženi je zatražio da se izvrši ispravka zapisnika o glavnom pretresu u smislu njegovih prigovora. Kako će postupiti sudija?

2. Nakon održanog glavnog pretresa, trojica optuženih oglašeni su krivima za produžena krivična djela teške krađe iz čl. 287. st. 1. tač. a) KZ FBiH učinjenih sa ukupno 44 radnje učinjenja. U zapisnik o glavnom pretresu unijeta je izreka presude u kojoj je navedeno da se optuženi U.Z., K.J. i M.Č., sa podacima kao u optužnici, oglašavaju krivima što su „radnjama opisanim u tačkama 1 - 44 optužnice“, učinili produženo krivično djelo teške krađe iz čl. 287. st. 1. tač. a) KZ FBiH u vezi sa čl. 55. KZ FBiH, te, uz primjenu čl. 49. st. 1. KZ FBiH osuđuju na kazne zatvora u trajanju od po tri godine. Izreka presude sadržavala je još i odluku o uračunavanju u izrečene kazne zatvora vremena provedenog u pritvoru, kao i odluke o imovinskopравnim zahtjevima i troškovima krivičnog postupka. Da li je izreka presude koju je sadržavao zapisnik o glavnom pretresu bila potpuna? Zašto?

6. POČETAK GLAVNOG PRETRESA

Iz odredaba zakona o krivičnom postupku koje se odnose na glavni pretres vidljivo je da je moguće razlikovati tri dijela glavnog pretresa kao centralnog stadija krivičnog postupka. To su:

- početak glavnog pretresa,
- dokazni postupak i
- završna riječ.

6.1. Aktivnosti suda nakon otvaranja zasjedanja

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 256. ZKP BiH, čl. 271. ZKP FBiH, čl. 263. ZKP RS i čl. 256. ZKP BD BiH:

"(1) Prilikom ulaska sudije ili vijeća u sudnicu i prilikom njihovog izlaska iz sudnice svi prisutni, na poziv ovlaštene osobe, treba da ustanu.

(2) Stranke i drugi učesnici u postupku dužni su da ustanu kad se obraćaju sudu, osim ako za to postoje opravdane prepreke."

Čl. 257. ZKP BiH, čl. 272. ZKP FBiH, čl. 264. ZKP RS i čl. 257. ZKP BD BiH:

"Kada sudija, odnosno predsjednik vijeća utvrdi prisustvo svih pozvanih osoba na glavnom pretresu ili kada odluči da se glavni pretres održi bez prisustva pozvanih osoba ili je odlučivanje o ovim stvarima odloženo, pozvat će optuženog i uzeti od njega osobne podatke radi utvrđivanja identiteta."

Čl. 258. ZKP BiH, čl. 273. ZKP FBiH, čl. 265. ZKP RS i čl. 258. ZKP BD BiH:

"(1) Sudija, odnosno predsjednik vijeća uzima od optuženog osobne podatke (član 78)⁶⁰ da bi utvrdio njegov identitet.

(2) Nakon utvrđivanja identiteta optuženog sudija, odnosno predsjednik vijeća će upitati stranke i branitelja da li imaju primjedbe na sastav vijeća i nadležnost Suda.

(3) Nakon utvrđivanja identiteta optuženog sudija, odnosno predsjednik vijeća će uputiti svjedoke i vještace u prostoriju van sudnice za njih određenu, gdje će čekati dok budu pozvani da svjedoče. Sudija, odnosno predsjednik vijeća će upozoriti svjedoke da dok čekaju, o svojim iskazima ne razgovaraju sa drugim svjedocima. Na prijedlog Tužitelja, optuženog ili branitelja sudija, odnosno predsjednik vijeća će odobriti onim vještacima na koje se prijedlog odnosi da prisustvuju toku pretresa u sudnici.

(4) Ukoliko je prisutan oštećeni, ali još nije podnio imovinskopravni zahtjev, sudija, odnosno predsjednik vijeća će ga poučiti da može podnijeti taj zahtjev do zaključenja glavnog pretresa.

⁶⁰ Odnosno čl. 92. ZKP FBiH, čl. 142. ZKP RS i čl. 78. ZKP BD BiH

(5) Sudija, odnosno predsjednik vijeća može poduzeti neophodne mjere radi sprečavanja međusobnog komuniciranja svjedoka, vještaka i stranaka."

Čl. 259. ZKP BiH, čl. 274. ZKP FBiH, čl. 266. ZKP RS i čl. 259. ZKP BD BiH:

"Sudija, odnosno predsjednik vijeća će upozoriti optuženog na potrebu pažljivog praćenja toka pretresa i poučiti će ga da može iznositi činjenice i predlagati dokaze u svoju korist, da može postavljati pitanja saoptuženom, svjedocima i vještacima i da može davati obrazloženja u vezi s njihovim iskazima."

Iako rad sudije, odnosno vijeća na određenom predmetu u vrijeme kada je u tom predmetu zakazan glavni pretres započinje već samim otvaranjem zasjedanja (čl. 244. ZKP BiH, odnosno čl. 259. ZKP FBiH, čl. 251. ZKP RS i čl. 244. ZKP BD BiH), koje se takođe odvija u sudnici, zakoni tek u odjeljcima koji se odnose na početak glavnog pretresa propisuju obavezu svih prisutnih u sudnici da, na poziv ovlaštene osobe, ustanu prilikom ulaska sudije ili vijeća u sudnicu i prilikom njihovog izlaska iz sudnice, te obavezu stranaka i drugih učesnika postupka da ustanu kad se obraćaju sudu, osim ako za to postoje opravdane prepreke. Međutim, s obzirom da je cilj propisivanja ovih obaveza iskazivanje formalnog poštovanja suda kao institucije i sudije odnosno vijeća koje sudi o određenom predmetu, nema nikakve dileme da se ove obaveze svih prisutnih u sudnici odnosno stranaka i drugih učesnika postupka odnose i na samo otvaranje zasjedanja suda.

Ustajanje svih prisutnih u sudnici pri ulasku u sudnicu i izlasku iz sudnice sudije, odnosno vijeća zakon vezuje uz poziv na to ovlaštene osobe. Ta ovlaštena osoba je sudski policajac ili drugi sudski službenik (na primjer, zapisničar).

Opravdane prepreke koje zakon pominje kao razlog kada je dopušteno da se stranke i drugi učesnici postupka obraćaju sudu bez ustajanja sa mjesta na kojem sjede, u pravilu, će se svoditi na određene fizičke probleme tih osoba usljed kojih im je otežano samo ustajanje ili stajanje pri obraćanju sudu ili na slučajeva kada je za davanje iskaza ili druge oblike obraćanja sudu potrebno vršiti uvid u određenu dokumentaciju ili koristiti neka tehnička pomagala. Da li postoje opravdane prepreke za ustajanje nekog procesnog učesnika pri njegovom obraćanju sudu, faktičko je pitanje o kojemu konačno odlučuje sudija, odnosno predsjednik vijeća.

Odbijanje, bez opravdanog razloga, učesnika postupka da ustane pri obraćanju sudu može predstavljati oblik narušavanja procesne discipline, odnosno reda u sudnici i dostojanstva suda, pa stoga biti povod za kažnjavanje takvog učesnika zbog narušavanja reda i procesne discipline (čl. 242. ZKP BiH, odnosno čl. 257. ZKP FBiH, čl. 249. ZKP RS i čl. 242. ZKP BD BiH).

Nakon što je pri otvaranju zasjedanja objavio predmet glavnog pretresa i sastav sudskog vijeća, kao i ime zapisničara, te utvrdio da li su prisutne sve pozvane osobe, a, ako nisu, da li su im pozivi dostavljeni i da li su svoj izostanak opravdale (o tome vidjeti objašnjenja u Odjeljku II.3.1.), sudija, odnosno predsjednik vijeća će, na osnovu rezultata tih radnji, utvrditi da li su ispunjeni uvjeti za održavanje glavnog pretresa. (O

tome kakve su posljedice nedolaska na glavni pretres pojedinih procesnih učesnika, vidjeti objašnjenja u Odjeljku II.3.2.).

Ukoliko sudija, odnosno predsjednik vijeća utvrdi da su ispunjeni uvjeti za održavanje glavnog pretresa konstatovaće to u zapisniku o glavnom pretresu.

Nakon toga, **sudija, odnosno predsjednik vijeća uzet će od optuženog njegove osobne podatke radi utvrđivanja identiteta.** Pri tome, sudija, odnosno predsjednik vijeća pitat će optuženog:

- ime i prezime, te nadimak ako ga ima,
- ime i prezime roditelja, te djevojačko obiteljsko ime majke,
- gdje je rođen,
- gdje stanuje,
- dan, mjesec i godina rođenja,
- koje je narodnosti i čiji je državljanin,
- jedinstveni matični broj građana državljanina Bosne i Hercegovine,
- čime se zanima,
- kakve su mu obiteljske prilike,
- je li pismen i kakve je škole završio,
- je li, gdje i kad služio vojsku odnosno ima li čin rezervnog vojnog starješine, vodi li se u vojnoj evidenciji i kod kojeg organa nadležnog za poslove odbrane,
- je li odlikovan,
- kakvog je imovnog stanja,
- je li, kad i zašto osuđivan, je li i kad je izrečenu kaznu izdržao, da li se protiv njega vodi postupak za drugo krivično djelo,
- ako je maloljetan, ko mu je zakonski zastupnik.

Utvrđivanje identiteta optuženog vrši se, dakle, uzimanjem od njega navedenih osobnih podataka a ne čitanjem osobnih podataka optuženog iz optužnice i upitom optuženom da li su ti osobni podaci iz optužnice tačni. Cilj uzimanja osobnih podataka od optuženog je utvrđivanje njegovog identiteta i, na osnovu toga, utvrđivanje da li se radi o osobi na koju se odnosi potvrđena optužnica. "Ukoliko optuženi odbije da da lične podatke njegova identifikacija se može izvršiti na osnovu ličnih dokumenata, fotografija, podataka iz kriminalističkih evidencija (npr. daktiloskopski podaci), DNK analize ili na drugi podoban način. U tom pravcu sudija, odnosno predsjednik vijeća može narediti izvođenje dokaza radi identifikacije optuženog."⁶¹

Nakon utvrđivanja identiteta optuženog sudija, odnosno predsjednik vijeća će upitati stranke i branitelja da li imaju primjedbe na sastav vijeća i nadležnost suda.

Primjedbe stranaka i branitelja mogu se odnositi i na brojčani (da li treba da sudi sudija pojedinac ili vijeće) **i na personalni** (da li u suđenju treba da sudjeluje određeni sudija, odnosno člana vijeća) **sastav suda.**

⁶¹ Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M. "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 663.

Primjedbe koje se odnose na personalni sastav suda obično su povezane sa zahtjevom za izuzeće određenog sudije. U ovoj fazi postupka zahtjev za izuzeće se još uvijek može podnijeti iz svih zakonom predviđenih razloga za izuzeće (čl. 29. ZKP BiH, odnosno čl. 39. ZKP FBiH, čl. 37. ZKP RS i čl. 29. ZKP BD BiH). Ako stranka ili branitelj zatraži izuzeće sudije odnosno predsjednika ili člana vijeća, zasjedanje će se prekinuti dok odluku o zahtjevu za izuzeće ne donese opća sjednica, odnosno kolegij sudija (čl. 32. st. 1. ZKP BiH, čl. 42. st. 1. ZKP FBiH, čl. 40. st. 1. ZKP RS i čl. 32. st. 1. ZKP BD BiH).

Ukoliko je stavljena primjedba na brojčani sastav suda, sudija, odnosno predsjednik vijeća je dužan odmah odlučiti o tom prigovoru. Odluka se donosi u obliku rješenja koje se unosi u zapisnik o glavnom pretresu sa kratkim navođenjem razloga. Protiv ovog rješenja nije dopuštena posebna žalba (čl. 318. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 334. st. 3. ZKP FBiH, čl. 325. st. 3. ZKP RS i čl. 318. st. 2. ZKP BD BiH).

Primjedbe stranaka i branitelja u pogledu nadležnosti suda, mogu se odnositi na stvarnu ili mjesnu nadležnost suda. Ukoliko se prigovor odnosi na mjesnu nadležnost suda, sudija, odnosno predsjednik vijeća će ga odbaciti kao nedopušten s obzirom da se nakon potvrđivanja optužnice sud ne može oglasiti mjesno nenadležnim niti stranke mogu isticati prigovor mjesne nenadležnosti (čl. 36. st. 3. ZKP FBiH, čl. 34. st. 3. ZKP RS i čl. 28. st. 2. ZKP BD BiH). O prigovoru kojim se osporava stvarna nadležnost suda, sudija, odnosno predsjednik vijeća je dužan donijeti odluku. Odluka se donosi u obliku rješenja koje se unosi u zapisnik o glavnom pretresu sa kratkim obrazloženjem. Protiv ovog rješenja nije dopuštena posebna žalba (čl. 318. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 334. st. 3. ZKP FBiH, čl. 325. st. 3. ZKP RS i čl. 318. st. 2. ZKP BD BiH).

U daljem toku zasjedanja **sudija, odnosno predsjednik vijeća će uputiti svjedoke i vještace u prostoriju van sudnice za njih određenu**. U toj prostoriji će svjedoci i vještaci čekati dok ne budu pozvani da svjedoče. Dužnost je sudije, odnosno predsjednika vijeća da, prije njihovog upućivanja van sudnice, **upozori svjedoke i vještace da dok čekaju o svojim iskazima ne razgovaraju s drugim svjedocima**. Cilj ove mjere je spriječiti dogovor između svjedoka i vještaka i njihov neprimjeren međusoban utjecaj koji bi mogao ugroziti vjerodostojnost njihovih iskaza. Pri tome je od naročite važnosti spriječiti razgovor već saslušanih i iz sudnice otpuštenih svjedoka sa svjedocima koji još nisu svjedočili jer bi to moglo utjecati na prilagođavanje iskaza još nenaslušanih svjedoka iskazima već saslušanih svjedoka. Samo u cilju zaštite autentičnosti i vjerodostojnosti iskaza svjedoka i vještaka, odnosno očuvanja reda u sudnici zakoni ovlašćuju **sudiju, odnosno predsjednika vijeća da preduzme neophodne mjere radi sprečavanja komuniciranja svjedoka, vještaka i stranaka** (na primjer, primjena nadzora od strane sudske policije). Inače, "komunikacija je neizbježna i prije samog glavnog pretresa radi pregovaranja o uslovima priznanja krivice i mogućeg sačinjavanja sporazuma o priznanju krivice, razmjene dokaza, itd. Na samom glavnom pretresu, u toku dokaznog postupka, stranke moraju komunicirati, jer je suština novog dokaznog postupka sučeljavanje dvije suprotstavljene stranke po pravilima koja predviđa ovaj zakon. Dakle, ograničenje stranaka u komunikaciji može se odnositi samo na poštivanje procesne discipline i pravila preduzimanja pojedinih procesnih radnji ... U svim drugim situacijama komunikacija je neminovna i poželjna, jer procesnu komunikaciju nalaže načelo kontradiktornosti koje strankama pruža

mogućnost da iznesu svoje dokaze kroz direktno ispitivanje i izjasne se o navodima suprotne stranke i njenim dokazima korištenjem prava na unakrsno ispitivanje."⁶²

Iako je pravilo da pri otvaranju zasjedanja sudija, odnosno predsjednik vijeća uputi svjedoke i vještace van sudnice gdje će čekati dok budu pozvani da svjedoče, na prijedlog tužitelja, optuženog ili branitelja, **sudija, odnosno predsjednik vijeća može odobriti vještacima, na koje se prijedlog odnosi, da prisustvuju toku pretresa u sudnici.** Sudija, odnosno predsjednik vijeća će tako postupiti kada ocijeni da upoznavanje vještaka sa sadržajem dokaza koji se izvode na glavnom pretresu može biti od značaja za njegov nalaz i mišljenje.

U ovom uvodnom dijelu zasjedanja, koji prethodi samom početku glavne rasprave, **sudija, odnosno predsjednik vijeća će poučiti oštećenog, koji još nije podnio imovinskopravni zahtjev, da taj zahtjev može podnijeti do zaključenja glavnog pretresa.** Prema tome, oštećeni svoj imovinskopravni zahtjev može podnijeti i u završnoj riječi. Oštećeni će se tom prilikom poučiti da je dužan određeno označiti svoj imovinskopravni zahtjev i podnijeti dokaze.

Uvodni dio zasjedanja koji neposredno prethodi početku glavnog pretresa završava se upozorenjima i poukama koje sudija, odnosno predsjednik vijeća upućuje optuženom. Njihova svrha je osiguranje prava optuženog na pravično suđenje i njegovih prava odbrane otklanjanjem mogućnosti da se optuženi iz neznanja ne koristi svojim pravima ili propusti neku radnju u postupku.

U odjeljcima zakona o krivičnom postupku koji se odnose na početak glavnog pretresa sadržana je odredba kojom **se sudija, odnosno predsjednik vijeća izričito obavezuje da:**

- **upozori optuženog na potrebu pažljivog praćenja toka pretresa,**
- **pouči optuženog da može iznositi činjenice i predlagati dokaze u svoju korist,**
- **pouči optuženog da može postavljati pitanja saoptuženim, svjedocima i vještacima i davati obrazloženja u vezi s njihovim iskazima.**

Međutim, imajući u vidu pravo na pravično suđenje i tzv. minimalna prava odbrane svakoga ko je optužen za krivično djelo kao osnovna ljudska prava (čl. 6. st. 1. i 3. EKLJP), te konkretne odredbe domaćih zakona o krivičnom postupku kojima se ta prava razrađuju, smatramo da se upozorenja i pouke koje se optuženom moraju dati neposredno prije početka glavnog pretresa ne mogu svesti na one koje su izričito navedene u odredbi čl. 259. ZKP BiH, odnosno čl. 274. ZKP F BiH, čl. 266. ZKP RS i čl. 259. ZKP BD BiH, nego da je **sudija, odnosno predsjednik vijeća dužan optuženog upozoriti i:**

⁶² Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M.: "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 665.

- da na glavnom pretresu **ima pravo služiti se svojim jezikom i da će mu se**, ako ne razumije službeni jezik na kojem se vodi glavni pretres, **osigurati usmeno prevođenje** onoga što on, odnosno drugi iznose, kao i isprava i drugog pisanog dokaznog materijala, **da prevođenje obavlja sudski tumač, a da troškovi prevođenja padaju na teret sredstava suda** (čl. 8. i čl. 185. st. 5. ZKP BiH, odnosno čl. 9. i čl. 199. st. 5. ZKP FBiH, čl. 8. i čl. 96. st. 5. ZKP RS i čl. 8. i čl. 185. st. 5. ZKP BD BiH),
- **da ima pravo izjasniti se o svim činjenicama i dokazima koji ga terete i da iznese sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist, ali da nije dužan iznijeti svoju odbranu niti odgovarati na postavljena pitanja** (čl. 6. st. 2. i 3. ZKP BiH, ZKP FBiH, ZKP RS i ZKP BD BiH),
- ako nema branitelja (izabranog ili postavljenog), **da može uzeti branitelja po svom izboru kao i da će mu se, na njegov zahtjev, ako prema svom imovnom stanju ne može snositi troškove odbrane**, a postupak se vodi za krivično djelo za koje se može izreći kazna zatvora tri godine ili teža kazna ili kada to zahtijevaju interesi pravičnosti bez obzira na propisanu kaznu, **postaviti branitelj** nakon što mu bude pružena prilika da sa predočene liste izabere branitelja (čl. 7. st. 1. i čl. 46. ZKP BiH, odnosno čl. 7. st. 1. i čl. 60. ZKP FBiH, čl. 7. st. 1. i čl. 54. ZKP RS i čl. 7. st. 1. i čl. 46. ZKP BD BiH).

Sudija, odnosno predsjednik vijeća je u zapisnik o glavnom pretresu dužan unijeti sve date pouke i upozorenja, kao i sve odgovore optuženog, a posebno, eventualna odricanja optuženog od korišćenja pojedinih prava koja mu pripadaju. Pri tome, sudija, odnosno predsjednik vijeća je navedene pouke i upozorenja dužan optuženom dati na način koji on razumije, dajući mu, uz njih, i potrebna objašnjenja o načinu na koji optuženi može realizovati svoja prava i ovlašćenja (na primjer, na koji način može dati svoj iskaz o činjenicama, postavljati pitanja svjedocima ili vještacima ili davati obrazloženja u vezi s njihovim iskazima) i uvjeriti se da je optuženi sva ta upozorenja i pouke razumio.

Ukoliko se optuženi, koji zna službeni jezik na kojem se vodi glavni pretres, ne odrekne prava da se na glavnom pretresu služi svojim jezikom, odnosno ukoliko optuženi ne razumije službeni jezik na kojem se vodi glavni pretres, zasjedanje će se nastaviti tek kada se osigura prisustvo sudskog tumača. "Međutim, obaveza nije ispunjena tek običnim imenovanjem prevoditelja. Ako su vlasti "obavještene, u određenim okolnostima, to se može proširiti na kasniju kontrolu adekvatnosti osiguranog prijevoda".⁶³ "U predmetu Ludike, Belkasem i Koc, Sud je naveo da se član 6(3) pod (e) odnosi na "sve one dokumente ili izjave u postupku koje su izvedene protiv tuženog, koje on treba da razumije, kako bi imao na raspolaganju pravedno suđenje".⁶⁴ Ako je optuženom, protivno njegovom zahtjevu, uskraćeno da na glavnom pretresu upotrebljava svoj jezik i da na svom jeziku prati tok glavnog pretresa, postojaće bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz čl. 297. st. 1. tač. c) ZKP BiH, odnosno čl. 312. st. 1. tač. c) ZKP FBiH, čl. 303. st. 1. tač. v) ZKP RS i čl. 297. st. 1. tač. c) ZKP BD BiH.

⁶³ P. van Dijk, G.J.H. van Hoof i dr. "Teorija i praksa Evropske konvencije o ljudskim pravima", Muller, Sarajevo, 2001. godine, str. 449.-450. Stav na koji se autori pozivaju izražen je u presudi od 19.12.1989. godine, u predmetu Kamasinski protiv Austrije.

⁶⁴ Isto, str. 449.

Ukoliko optuženi odluči da se koristi svojim pravom da se izjasni o činjenicama koje ga terete i o činjenicama koje mu idu u korist, odnosno da da iskaz o činjenicama, on će u tom slučaju predstavljati aktivno dokazno sredstvo. Za izvođenje tog dokaza primjenjivat će se pravila o izvođenju dokaza koji se sastoje u iskazivanju osoba. O tome u obliku kojeg dokaznog sredstva se optuženi izjašnjava o činjenicama biće više riječi u Odjeljku o dokaznom postupku. U svakom slučaju, pri davanju upozorenja optuženom o pravu da se izjasni o činjenicama koje ga terete i o onima koje mu idu u korist, sudija, odnosno predsjednik vijeća je dužan optuženom dati i neophodna objašnjenja o načinu na koji se optuženi izjašnjava o činjenicama.

Ukoliko optuženi, nakon datog upozorenja, podnese zahtjev za postavljanje branitelja u skladu s čl. 46. ZKP BiH, odnosno čl. 60. ZKP FBiH, čl. 54. ZKP RS i čl. čl. 46. ZKP BD BiH, sudija, odnosno predsjednik vijeća je dužan odmah odlučiti o tom zahtjevu. Pri tome, sudija, odnosno predsjednik vijeća će najprije utvrditi a) da li se radi o slučaju kad ne postoje uvjeti za obaveznu odbranu i b) da li se postupak vodi za krivično djelo za koje se može izreći kazna zatvora tri godine ili teža kazna ili postavljanje branitelja zahtijevaju interesi pravičnosti bez obzira na propisanu kaznu. "Postojanje tih interesa jeste *quaestio facti*, o čemu odlučuje sudija za prethodni postupak, sudija za prethodno saslušanje, sudija, odnosno predsjednik vijeća. "Interesi pravičnosti" mogu postojati, prije svega, u posebnim specifičnostima krivičnog djela koje je predmet optužbe, zatim u ličnosti osumnjičenog, odnosno optuženog, sredini u kojoj je krivično djelo izvršeno, broju osumnjičenih, odnosno optuženih, pravnim pitanjima koje treba riješiti i sl."⁶⁵ Sudija, odnosno predsjednik vijeća će potom od optuženog uzeti izjavu o njegovim materijalnim, osobnim i obiteljskim prilikama, pa će, ukoliko, na osnovu njih i očekivanih troškova odbrane od strane branitelja, utvrdi da optuženi prema svom imovnom stanju ne može snositi troškove odbrane, nakon što optuženom pruži priliku da sa predočene liste izabere branitelja, donijeti rješenje o postavljanju optuženom branitelja.

I pri postavljanju branitelja zbog slabog imovnog stanja optuženog, kao i pri svakom drugom postavljanju branitelja od strane suda, sudija, odnosno predsjednik vijeća mora da obezbjedi da postavljeni branitelj ima iskustvo i stručnost koji odgovaraju prirodi krivičnog djela za koje se optuženi tereti.⁶⁶ Stoga bi sudija, odnosno predsjednik vijeća bio dužan da, u slučaju kada optuženi sa predočene liste izabere branitelja za kojeg je poznato da nema potrebnog iskustva koje bi bilo garancija da će biti u stanju optuženom osigurati kompetentnu i efikasnu odbranu u konkretnom krivičnom predmetu, upozoriti optuženog na to. Međutim, konačna odluka o izboru branitelja sa predočene liste ipak pripada optuženom. Ali, ako branitelj po službenoj dužnosti nije efikasan, onda vlasti moraju da se postaraju da obavlja svoje dužnosti ili da ga zamijene⁶⁷.

Budući da je radi efikasnosti krivičnog postupka i neometanog odvijanja glavnog pretresa sudija, odnosno predsjednik vijeća dužan bez odlaganja odlučiti o zahtjevu optuženog da mu se postavi branitelj zbog slabog imovnog stanja, sudija, odnosno

⁶⁵ Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M. "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 164.

⁶⁶ O tome govori Princip 6 Osnovnih principa o ulozi advokata.

⁶⁷ Stav izražen u odluci ESLJP od 13.5.1987. godine, u predmetu Artico protiv Italije.

predsjednik vijeća može, nakon donošenja rješenja o postavljanju optuženom branitelja, zatražiti od optuženog da naknadno dostavi dokaze za svoju izjavu o njegovim prihodima, rashodima i obiteljskim prilikama. Ako bi se na osnovu tih dokaza pokazalo da su podaci koje je optuženi dao sudiji, odnosno predsjedniku vijeća netačni, ili ako se kasnije, u toku postupka, promijeni imovno stanje optuženog onda bi sudija, odnosno predsjednik vijeća mogao donijeti rješenje o razrješenju postavljanog branitelja a odlukom o troškovima krivičnog postupka obavezati optuženog na naknadu troškova postavljenog branitelja.

Ukoliko se optuženom tek nakon otvaranja zasjedanja postavi branitelj zbog slabog imovnog stanja, optuženom i postavljenom branitelju se mora osigurati dovoljno vremena za pripremanje odbrane (čl. 7. st. 3. ZKP BiH, ZKP FBiH, ZKP RS i ZKP BD BiH).

Protiv rješenja kojim se, prije početka glavnog pretresa, odbija zahtjev optuženog za postavljanje branitelja zbog slabog imovnog stanja, dopuštena je posebna žalba.

6.2. Čitanje optužnice i dokazi optužbe i odbrane

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 260. ZKP BiH, čl. 275. ZKP FBiH, čl. 267. ZKP RS i čl. 260. ZKP BD BiH:

- "(1) Glavni pretres počinje čitanjem optužnice. Optužnicu čita Tužitelj.*
(2) Nakon toga Tužitelj će ukratko iznijeti dokaze na kojima zasniva optužnicu. Nakon čitanja optužnice sudija, odnosno predsjednik vijeća upitat će optuženog da li je razumio njene navode. Ako sudija, odnosno predsjednik vijeća ustanovi da optuženi nije razumio optužnicu, ukratko će je izložiti optuženom na način koji mu je razumljiv.
(3) Optuženi ili njegov branitelj mogu nakon toga izložiti odbranu i ukratko iznijeti dokaze koje će ponuditi u svojoj odbrani."

U skladu s načelom akuzatornosti, **glavni pretres počinje tužiteljevim čitanjem optužnice.**

Iako iz stava 2. navedenih zakonskih odredbi proizilazi da, odmah poslije čitanja optužnice, slijedi tzv. uvodno izlaganje zastupnika optužbe, pa, tek nakon toga, upit sudije, odnosno predsjednika vijeća optuženom da li je razumio optužnicu, objektivnom položaju suda i njegovoj obavezi da osigura ravnopravan položaj stranaka na glavnom pretresu više bi odgovarao obrnut redoslijed: da nakon čitanja optužnice sudija, odnosno predsjednik vijeća najprije upita optuženog da li je razumio optužnicu pa da tek nakon toga tužitelj iznosi dokaze na kojima temelji optužnicu. U protivnom, optuženi bi bio doveden u situaciju da sluša izlaganje tužitelja o dokazima na kojima se temelji optužnica koju on nije razumio, a sudija, odnosno predsjednik vijeća bi mogao biti doveden u situaciju da optuženom izlaže ne samo optužnicu nego i uvodno izlaganje tužitelja što bi, prema spoljnoj manifestaciji, moglo izgledati kao preuzimanje uloge tužitelja.

Ukoliko, nakon čitanja optužnice, na upit sudije, odnosno predsjednika vijeća, optuženi izjavi da optužnicu nije razumio ili sudija, odnosno predsjednik vijeća, i pored suprotne izjave optuženog, ustanovi da on optužnicu nije razumio, dužan je da optužnicu ukratko izloži optuženom na način koji je optuženom razumljiv.

Propuštanje suda da se uvjeri da je optuženi razumio optužnicu odnosno da, kada ustanovi da optuženi nije razumio optužnicu, ukratko je izloži optuženom na način koji mu je razumljiv, može predstavljati bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz čl. 297. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 312. st. 2. ZKP FBiH, čl. 303. st. 2. ZKP RS i čl. 297. st. 2. ZKP BD BiH, ako je to bilo ili je moglo biti od utjecaja na zakonito i pravilno donošenje presude.

Tzv. uvodno izlaganje ili uvodna izjava tužitelja, dakle, **sastoji se u iznošenju dokaza na kojima tužitelj zasniva svoju optužnicu** i koji će biti izvedeni na glavnom pretresu. Tokom uvodnog izlaganja tužitelj će ukratko iznijeti svoj stav o tome šta se dogodilo, kakav je krivičnopravni značaj toga i izvođenjem kojih dokaza će se utvrditi pojedine pravno relevantne činjenice. Pri tome, tužitelj neće iznositi sadržaj dokaza koje je on pribavio tokom istrage i čije je izvođenje predložio jer će sudija, odnosno vijeće taj sadržaj doznati na glavnom pretresu neposrednim izvođenjem dokaza. "Uvodno izlaganje je prezentacija scenarija izvođenja dokaza optužbe, onoga što će Tužilac uraditi tokom dokaznog postupka. Ustvari, to je predstavljanje jedne teorije optužbe (koncept, teza), odnosno načina kojim će Tužilac dokazati osnovanost optužnice. Često se kaže da je uvodno izlaganje vodič ili mapa puta za svaki krivični predmet."⁶⁸

Iznošenje dokaza na kojima se temelji optužnica je dužnost tužitelja.

Zakon zahtijeva da se ono vrši ukratko. U praksi se naročito ističe potreba da uvodno izlaganje tužitelja bude efektno. U tom cilju od velikog je značaja da tužitelj dokaze na kojima temelji svoju optužnicu predstavi na način koji će istaći njihovu čvrstoću. Međutim, taj kratki prikaz dokaza na kojima se temelji optužnica mora biti vjerodostojan. Tužitelj mora biti u svakom trenutku svjestan da odluku o dokazanosti ili nedokazanosti odlučnih činjenica donosi profesionalni sudija, odnosno vijeće sastavljeno od profesionalnih sudija i to tek nakon što dokazi budu izvedeni na glavnom pretresu.

Nakon što tužitelj ukratko iznese dokaze na kojima temelji optužnicu, **optuženi ili branitelj mogu izložiti odbranu i ukratko iznijeti dokaze koje će ponuditi u svojoj odbrani.**

Uvodno izlaganje optuženog i branitelja u smislu izlaganja odbrane i iznošenja dokaza koje će ponuditi u odbrani optuženog **je pravo a ne dužnost optuženog i branitelja.** To je u skladu sa čl. 6. st. 3. ZKP BiH, ZKP FBiH, ZKP RS i ZKP BD BiH, kojim je propisano da optuženi nije dužan iznijeti svoju odbranu.

⁶⁸ Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M. "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 666.-667.

Zakoni govore o tome da nakon uvodnog izlaganja tužitelja, optuženi **ili** branitelj mogu izložiti odbranu i ukratko iznijeti dokaze koje će ponuditi u svojoj odbrani. Međutim, "vršenje stručne odbrane ne isključuje pravo na vršenje materijalne odbrane"⁶⁹, pa se, stoga, u slučaju da je branitelj optuženog dao uvodno izlaganje ne može optuženom uskratiti da i on to učini. U okviru svoje obaveze da se stara za otklanjanje svega što odugovlači postupak a ne doprinosi razjašnjenju stvari (čl. 239. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 254. st. 2. ZKP FBiH, čl. 246. st. 2. ZKP RS i čl. 239. st. 2. ZKP BD BiH) i da onemogućiti svaku zloupotrebu prava koja pripadaju osobama koje učestvuju u postupku (čl. 13. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 14. st. 2. ZKP FBiH, čl. 13. st. 2. ZKP RS i čl. 13. st. 2. ZKP BD BiH), sudija, odnosno predsjednik vijeća je dužan da spriječi eventualnu zloupotrebu i ovog prava (na primjer, ako optuženi ponavlja ono što je njegov branitelj već izložio).

Uvodno izlaganje odbrana (optuženi i branitelj) može koristiti samo radi generalnog izjašnjavanja o osnovanosti optužbe. Uz to, u uvodnom izlaganju odbrana može samo ukratko i bez ulaženja u sadržinu pojedinih dokaza ukazati na nevjerodostojnost dokaza na kojima se temelji optužnica i, eventualno, na način kojim će to ona dokazivati, te na dokaze koje će ponuditi u svojoj odbrani. Uvodno izlaganje optuženog je jedno od zakonom predviđenih sredstava odbrane optuženog (kao, što je, na primjer, i izjašnjenje o krivnji ili završna riječ). Na taj način on ostvaruje dodijeljenu mu funkciju odbrane. Međutim, optuženi može na glavnom pretresu nastupiti i kao aktivno dokazno sredstvo, dajući svoj iskaz o činjenicama koje ga terete i koje su osnov optužnice kao i o činjenicama koje mu idu u korist.

Prema tome, **uvodno izlaganje tužitelja i optuženog ili branitelja nije dokaz**. Ukoliko bi optuženi u toku svog uvodnog izlaganja, osim što bi opovrgao sve ili samo neke navode optužnice, počeo da daje svoj iskaz o činjenicama koje predstavljaju činjenični osnov optužnice, sudija, odnosno predsjednik vijeća je dužan prekinuti ga u tome i ukazati mu da takav iskaz može dati u toku dokaznog postupka, u sklopu dokaza odbrane. Uvodna izlaganja služe samo da bi se sudiji, odnosno vijeću prezentiralo šta će biti predmet dokazivanja na glavnom pretresu i ukratko iznijelo na koji način i kojim dokaznim sredstvima će se to činiti.

⁶⁹ Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M. "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 58.

TEST PITANJA – POČETAK GLAVNOG PRETRESA

1. Koje radnje preduzima sudija, odnosno predsjednik vijeća prilikom otvaranja zasjedanja?
2. Koja je upozorenja i pouke sudija, odnosno predsjednik vijeća dužan dati optuženom prije početka glavnog pretresa?
3. Kako će postupiti sudija, odnosno predsjednik vijeća ako optuženi postavi zahtjev za postavljanje branitelja zbog slabog imovnog stanja?
4. Kako će postupiti predsjednik vijeća ukoliko stranke ili branitelj stave primjedbu na sastav vijeća?
5. Kada počinje glavni pretres?
6. U čemu se sastoje tzv. uvodna izlaganja optužbe i odbrane?
7. Može li se optuženom uskratiti tzv. uvodno izlaganje u slučaju kada je uvodno izlaganje već dao njegov branitelj?
8. Je li uvodno izlaganje optuženog dokaz? Zašto?

HIPOTETIČKI SLUČAJEVI – POČETAK GLAVNOG PRETRESA

1. Prilikom otvaranja zasjedanja, nakon što je predsjednik vijeća objavio sastav sudskog vijeća i upitao stranke i branitelja da li imaju primjedbi na sastav vijeća, branitelj optuženog je podnio zahtjev za izuzeće člana sudskog vijeća sudije G.T. obrazloživši ga time da je sudija G.T. bio član vanraspravnog vijeća koje je u toku istrage odlučivalo o žalbi osumnjičenog izjavljenoj protiv rješenja o određivanju pritvora? Koje je radnje u ovom slučaju dužan preduzeti predsjednik vijeća?

2. Nakon čitanja optužnice i uvodnog izlaganja tužitelja i branitelja, predsjednik vijeća je upitao optuženog, kojemu je branitelj postavljen još u istrazi odmah nakon što mu je određen pritvor, da li i on želi dati uvodno izlaganje. Potvrдно odgovorivši na to pitanje, optuženi je potom izjavio da on nije spreman za suđenje, da ga je njegov branitelj tokom istrage posjetio u pritvoru dva puta, a, nakon podizanja optužnice, samo jedanput i to na svega pet minuta. Naveo je još da mu je prilikom te posljednje posjete branitelj rekao da on treba samo da kaže da nije kriv, da se ništa ne brine, da je na glavnom pretresu sve u njegovim rukama, te da nema ni potrebe ni vremena da više sa njim razgovara jer ima zakazano suđenje na koje ne smije zakasniti. Upitan od predsjednika vijeća da li je to tačno, branitelj je izjavio da nije, da je on više puta posjetio optuženog i sa njim razgovarao o predmetu i da misli da optuženi na ovaj način želi da ishoduje njegovo razrješenje kako bi on onda tražio da mu se postavi kao branitelj jedan njegov kolega za kojeg je čuo da je optuženom slao poruke da bi mu bolje bilo da se odlučio za njega kao branitelja. Kako će vijeće postupiti?

7. DOKAZNI POSTUPAK

Dokazni postupak je centralni i najvažniji dio glavnog pretresa. Sastoji se od niza procesnih radnji među kojima dominiraju one koje se sastoje u izvođenju dokaza.

Organizaciona struktura dokaznog postupka postavljena je tako da njime dominiraju akuzatorski elementi, ali su evidentni i nezanemarljivi i inkvizitorski elementi.

U skladu sa dominantnom akuzatornošću ovog dijela glavnog pretresa, dokazni postupak karakteriše i puno ispoljavanje načela kontradiktornosti pri rješavanju spora između dvije suprotstavljene strane. Osiguranje jednakosti strana u sporu zahtijeva puno poštivanje prava na pravično suđenje i, u okviru njega, posebno tzv. minimalnih prava odbrane svakoga ko je optužen za krivično djelo (čl. 6. EKLJP i čl. 14. MPGPP).

7.1. Redoslijed izvođenja dokaza na glavnom pretresu

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 261. ZKP BiH, čl. 276. ZKP FBiH, čl. 268. ZKP RS i čl. 261. ZKP BD BiH:

- "(1) Stranke i branitelj imaju pravo pozivati svjedoke i izvoditi dokaze.*
(2) Osim ako sudija, odnosno vijeće u interesu pravde ne odredi drugačije, dokazi se na glavnom pretresu izvode slijedećim redom:
- a) dokazi optužbe,*
 - b) dokazi odbrane,*
 - c) dokazi optužbe kojima se pobijaju navodi odbrane (replika),*
 - d) dokazi odbrane kao odgovor na pobijanje (duplika),*
 - e) dokazi čije je izvođenje naredio sudija, odnosno vijeće,*
 - f) sve relevantne informacije koje mogu pomoći sudiji, odnosno vijeću kod odmjeravanja odgovarajuće krivičnopravne sankcije ako optuženi bude proglašen krivim po jednoj ili više tačaka optužnice.*
- (3) Prilikom izvođenja dokaza dozvoljeno je direktno, unakrsno i dodatno ispitivanje. Direktno ispitivanje obavlja strana koja poziva svjedoka, ali sudija, odnosno vijeće može u svakom trenutku postaviti pitanje svjedoku."*

Već iz prvih odredaba odjeljaka zakona o krivičnom postupku posvećenih dokaznom postupku (čl. 261. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 276. st. 1. ZKP FBiH, čl. 268. st. 1. ZKP RS i čl. 261. st. 1. ZKP BD BiH) evidentno je da je za dokazni postupak karakteristična **dokazna inicijativa stranaka i branitelja**. Riječ je o zakonskom rješenju koje glavnom pretresu daje snažan akuzatorni ton.

Zakoni govore o tome da stranke i branitelj imaju pravo pozivati svjedoke na glavni pretres. Očito je da izraz „pozivati“ ovdje nije upotrijebljen u smislu upućivanja svjedoku pismenog poziva da pristupi na glavni pretres nego u smislu pozivanja na

glavnom pretresu svjedoka da da svoj iskaz. Inače, svjedoke na glavni pretres, kao i ostale učesnike glavnog pretresa, poziva sud. To proizilazi iz odredbi čl. 168. ZKP BiH, odnosno čl. 182. ZKP FBiH, čl. 79. ZKP RS i čl. 168. ZKP BD BiH, te odredbi čl. 81. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 95. st. 2. ZKP FBiH, čl. 145. st. 2. ZKP RS i čl. 81. st. 2. ZKP BD BiH. Stoga, odredbe čl. 261. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 276. st. 1. ZKP FBiH, čl. 268. st. 1. ZKP RS i čl. 261. st. 1. ZKP BD BiH treba tumačiti tako da **stranke i branitelj imaju pravo predlagati svjedoke i druge dokaze**, a, ukoliko prihvati njihove prijedloge za saslušanje svjedoka ili vještaka, pozive za glavni pretres im dostavlja sud.

Među procesnim učesnicima koji su ovlašćeni predlagati i izvoditi dokaze na glavnom pretresu, zakoni ne pominju oštećenog iako ga ovlašćuju da, nakon završenog dokaznog postupka, da završnu riječ (čl. 277. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 292. st. 1. ZKP FBiH, čl. 284. st. 1. ZKP RS i čl. 277. st. 1. ZKP BD BiH), a sudiju odnosno predsjednika vijeća obavezuju da ga, prije početka glavnog pretresa, ukoliko još nije podnio imovinskopravni zahtjev, pouči da može podnijeti taj zahtjev do zaključenja glavnog pretresa (čl. 258. st. 4. ZKP BiH, čl. 273. st. 4. ZKP FBiH, čl. 265. st. 4. ZKP RS i čl. 258. st. 4. ZKP BD BiH), što, samo po sebi a i po izričitoj zakonskoj odredbi (čl. 195. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 209. st. 3. ZKP FBiH, čl. 105. st. 3. ZKP RS i čl. 195. st. 3. ZKP BD BiH), podrazumijeva i potrebu da se oštećeni tom prilikom pouči i da je dužan određeno označiti svoj imovinskopravni zahtjev i podnijeti dokaze. Stoga, smatramo da se, imajući u vidu cjelinu zakonskih propisa koji se odnose na položaj oštećenog tokom krivičnog postupka, okolnost da je postupak o imovinskopravnom zahtjevu unutar krivičnog postupka samo pridružen odlučivanju o krivičnoj stvari zbog njihove međusobne povezanosti i da time ne gubi karakter građanske stvari u kojoj oštećeni ima svojstvo stranke, **oštećenom mora omogućiti da na glavnom pretresu predlaže dokaze koji se odnose na njegov imovinskopravni zahtjev.**

Naglašena **dokazna inicijativa stranaka i branitelja na glavnom pretresu izražena je i time što oni imaju pravo** ne samo predlagati nego i **izvoditi dokaze**. Izvođenje dokaza sastoji se u saznavanju sadržaja dokaza.

Povjeravanje izvođenja dokaza strankama i branitelju zasniva se na pretpostavci da će svaka stranka najbolje moći predstaviti i odbraniti svoju tezu o tome što se dogodilo, odnosno svoj činjenični prikaz predmeta ukoliko sama bude u mogućnosti da izvede dokaze za koje smatra da potvrđuju tu njenu tezu ili da opovrgavaju tezu protivne stranke i to tako što će, prilikom izvođenja dokaza koji se sastoje u iskazivanju osoba, prije suprotne stranke, ispitati svjedoka ili vještaka.

Zakonom utvrđeni redoslijed izvođenja dokaza takođe je u funkciji jačanja načela kontradiktornosti na glavnom pretresu.

U skladu sa optužnim načelom, prema kojem se krivični postupak može pokrenuti i voditi samo po zahtjevu tužitelja, pretpostavkom nevinosti optuženog iz koje proizilazi da je teret dokazivanja da je optuženi učinio krivično djelo na tužitelju, te sa pravom optuženog da se izjasni o svim činjenicama i dokazima koji ga terete i da iznese sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist, tokom dokaznog postupka, **dokazi se izvode slijedećim redom:**

- a) dokazi optužbe (dokazi čije je izvođenje predložio tužitelj i koje izvodi tužitelj, a na kojima tužitelj zasniva svoju optužnicu),
- b) dokazi odbrane (dokazi čije je izvođenje predložio optuženi ili branitelj i koje izvode optuženi ili branitelj i na kojima se zasniva odbrana optuženog - opovrgavaju svi ili pojedini činjenični navodi iz optužnice)
- c) dokazi optužbe kojima se pobijaju navodi odbrane - tzv. replika (dokazi čije je izvođenje predložio i koje izvodi tužitelj, a kojima se pobijaju navodi odbrane koji proizilaze iz dokaza odbrane),
- d) dokazi odbrane kao odgovor na pobijanje - tzv. duplika (dokazi čije je izvođenje predložila i koje izvodi odbrana a kojima se pobijaju navodi iz dokaza koje je izveo tužitelj u cilju pobijanja navoda odbrane iz dokaza odbrane),
- e) dokazi čije je izvođenje naredio sudija, odnosno vijeće,
- f) sve relevantne informacije koje mogu pomoći sudiji, odnosno vijeću kod odmjeravanja odgovarajuće krivičnopravne sankcije ako optuženi bude proglašen krivim po jednoj ili više tačaka optužnice.

Ovakav redoslijed izvođenja dokaza na glavnom pretresu omogućava da se glavni pretres odvija kao spor suprotstavljenih strana, tokom kojeg je njima omogućeno da iznose svoje stavove i dokaze za te stavove te da se izjasne o stavovima i dokazima suprotne strane odnosno da ih pobijaju.

Izneseni redoslijed izvođenja dokaza tokom dokaznog postupka, ustanovljen odnosnim zakonskim propisom, jasno ukazuje da **dokazni postupak nije lišen inkvizitorskih elemenata**⁷⁰: nakon što budu izvedeni dokazi optužbe, dokazi odbrane, replika i duplika, **izvode se dokazi čije je izvođenje naredio sudija, odnosno vijeće**. Prema tome, i na glavnom pretresu, kada ocjeni da je to potrebno, sud je ovlašten da pribavlja i izvodi dokaze i po službenoj dužnosti. Ovakvo zakonsko rješenje u skladu je sa obavezom sudije, odnosno predsjednika vijeća da se stara za svestrano pretresanje predmeta i utvrđivanje istine (čl. 239. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 254. st. 2. ZKP FBiH, čl. 246. st. 2. ZKP RS i čl. 239. st. 2. ZKP BD BiH).

Važno je napomenuti da se u redoslijedu izvođenja dokaza informacije koje bi mogle biti od značaja kod izbora i odmjeravanja krivičnopravne sankcije, ako optuženi bude proglašen krivim, nalaze posljednje u redu. Budući da sud neku informaciju koja bi mogla biti značajna kod izbora i odmjeravanja krivičnopravne sankcije (na primjer, ranija osuđivanost ili neosuđivanost optuženog, njegove osobne, porodične i imovinske prilike) može uzeti u obzir samo ako je ona utvrđena na osnovu dokaza izvedenih na glavnom pretresu, očito je da se i ovdje radi o izvođenju dokaza koji sadrže relevantne informacije a ne o pukom iznošenju informacija. Bilo da su dokazi koji se odnose na te informacije dokazi optužbe ili odbrane, oni se izvode na kraju dokaznog postupka. Ukoliko i optužba i odbrana nude dokaze koji se odnose na takve informacije, oni će se izvoditi redoslijedom kojim se izvode i ostali dokazi (dokazi optužbe, dokazi odbrane, replika, duplika, dokazi čije je izvođenje naredio sud, odnosno vijeće).

⁷⁰ O akuzatorskim i inkvizitorskim elementima u našem krivičnom postupku vidjeti više u članku dr.sc. Hajrije Sijerčić-Čolić "Akuzatorske i inkvizitorske forme u krivičnom procesnom pravu u Bosni i Hercegovini", Pravo i pravda, godina IV, broj 1, Sarajevo, 2005. godina.

Zakoni dopuštaju da, u interesu pravde, sudija, odnosno vijeće odrede drugačiji redoslijed izvođenja dokaza. "Interesi pravde" koji bi opravdavali odstupanje od zakonom utvrđenog redoslijeda izvođenja dokaza mogli bi biti: obuhvatnije i efikasnije pretresanje dijelova predmeta koji se odnose na pojedine optužene ili pojedina krivična djela, ukoliko se glavni pretres vodi povodom optužnice kojom je obuhvaćeno više optuženih i/ili više krivičnih djela, ali i potreba posebne zaštite pojedinih učesnika krivičnog postupka, na primjer, ugroženih ili svjedoka pod prijetnjom ili maloljetnika. Odredba po kojoj se određivanje drugačijeg redoslijeda izvođenja dokaza od onoga propisanog zakonom stavlja u nadležnost vijeća u suprotnosti je s odredbama čl. 240. ZKP BiH, odnosno čl. 255. ZKP FBiH, čl. 247. ZKP RS i čl. 240. ZKP BD BiH, kojima je odlučivanje da se odstupi od redovnog toka raspravljanja na glavnom pretresu stavljeno u nadležnost predsjednika vijeća.

U cilju osiguranja pravičnog i efikasnog glavnog pretresa, naročito kada se radi o složenim i obimnim predmetima, a u sklopu svoje dužnosti da se stara za otklanjanje svega što odugovlači postupak, a ne doprinosi razjašnjenju stvari ((čl. 239. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 254. st. 2. ZKP FBiH, čl. 246. st. 2. ZKP RS i čl. 239. st. 2. ZKP BD BiH), sudija, odnosno predsjednik vijeća može sa strankama i braniteljem, prije glavnog pretresa, održati posebno ročište (**tzv. statusnu ili pretpretresnu konferenciju**). Cilj tog ročišta bio bi usaglašavanje datuma početka glavnog pretresa, vremenskih okvira pojedinih njegovih dijelova i redoslijeda izvođenja pojedinačnih dokaza u sklopu dokaza optužbe ili dokaza odbrane.

7.2. Neposredno izvođenje dokaza na glavnom pretresu

Nakon što su odredili da stranke i branitelj imaju pravo na glavnom pretresu izvoditi dokaze i odredili redoslijed njihovog izvođenja, zakoni o krivičnom postupku određuju i **način izvođenja dokaza**.

Ako je riječ o dokazima koji se sastoje u iskazivanju osoba (na primjer, svjedočenje ili vještačenje), stranke i branitelj izvode dokaze tako što na glavnom pretresu, na način propisan zakonom, ispituju svjedoke i vještake, a, ako je riječ o dokazima u obliku isprava, tako što čitanjem isprava iznose njihovu sadržinu a isprave prilažu u sudski spis. Dokazi u vidu tehničkih snimki činjenica izvode se na glavnom pretresu reprodukcijom tih tehničkih snimki.

Kada su u pitanju dokazi koji se sastoje u iskazivanju osoba, izvođenje tih dokaza vrši se najprije njihovim direktnim, potom unakrsnim, a, zatim, dodatnim ispitivanjem, s tim što sudija, odnosno vijeće, može u svakom trenutku postaviti pitanje svjedoku ili vještaku. Ovakav način izvođenja dokaza u kojem primat pri ispitivanju svjedoka i vještaka, čije su saslušanje predložile stranke i/ili branitelj, imaju upravo stranke i branitelj takođe je izraziti akuzatorni elemenat glavnog pretresa, ali pravo sudije, odnosno vijeća da u svakom trenutku postavi pitanje i takvim svjedocima ili vještacima je tipičan inkvizitorski elemenat.

Zakoni ne postavljaju nikakva ograničenja sudiji, odnosno predsjedniku vijeća u pogledu postavljanja pitanja svjedocima ili vještacima čije su saslušanje predložile

stranke ili branitelj, ali se podrazumijeva da će to pravo sudija, odnosno vijeća upotrijebiti kada bude smatrao da je to neophodno za razjašnjenje eventualnih nejasnoća, nepotpunosti ili nesaglasnosti u iskazu svjedoka ili vještaka.

Ukoliko je riječ o **dokazima u obliku isprava** pri njihovom izvođenju **stranke i branitelj na glavnom pretresu iznose njihovu sadržinu** i potom ispravu predaju u spis. **Sadržina isprave se iznosi na glavnom pretresu tako što se isprava čita.**

Po ocjeni sudije, odnosno predsjednika vijeća, sadržaj isprave se može ukratko unijeti u zapisnik o glavnom pretresu.

Uobičajeno je i preporučljivo da se pri ulaganju u spis ispravama koje su na glavnom pretresu korištene kao dokaz dodijeli određena slovna ili broječna oznaka i to konstatuje u zapisniku o glavnom pretresu.

Suprotna stranka, naravno, ima pravo uvida u ispravu i pravo davanja eventualnih primjedbi u pogledu njene vjerodostojnosti i dokazne vrijednosti. Primjedbe suprotne stranke na dokaze moraju se unijeti u zapisnik o glavnom pretresu.

Ukoliko je riječ o **dokazima u obliku tehničkih snimaka činjenica**, oni se na glavnom pretresu izvode njihovim reproduciranjem, a tehnička snimka se prilaže u spis.

Isprave i druga pismena, te tehničke snimke činjenica koje se na glavnom pretresu koriste kao dokaz **moraju se na glavnom pretresu podnijeti u originalu.** U tom slučaju, nakon njihovog izvođenja na glavnom pretresu, u spis predmeta se mogu uložiti njihove kopije ali samo ako je prije toga sudija, odnosno predsjednik vijeća neposrednim uvidom o originalno pismeno, zapis ili fotografiju utvrdio da su kopije vjerne originalima koji su predloženi na glavnom pretresu. Da su kopije isprava koje se ulažu u spis vjerne originalima koji su na glavnom pretresu pročitani odnosno u koje je izvršen uvid, mora se konstatovati u zapisniku o glavnom pretresu kao i eventualne primjedbe stranaka u tom pogledu. Osim toga, na glavnom pretresu se umjesto originalnog pismena, zapisa ili fotografije može koristiti kao dokaz i ovjerena kopija originala, kao i kopija koja je potvrđena kao neizmijenjena u odnosu na original.

Pri navedenom, potrebno je imati u vidu da je "**original**" sam spis ili snimak ili sličan ekvivalent kojim se ostvaruje isto dejstvo od strane osobe koja ga piše, snima ili izdaje. "Original" fotografije uključuje negativ i sve kopije, a, ako su podaci pohranjeni u kompjuteru ili sličnom uređaju za automatsku obradu podataka, original je i svaki odštampani primjerak ili okom vidljivi pohranjeni podatak (čl. 20. tač. p) ZKP BiH, odnosno čl. 21. tač. p) ZKP FBiH, čl. 20. tač. n) ZKP RS i čl. 20. tač. p) ZKP BD BiH), a da je "**kopija**" preslikavanje originala ili matrice, uključujući uvećanja i umanjenja, mehaničkim ili elektronskim presnimavanjem, hemijskom reprodukcijom ili nekom drugom ekvivalentnom tehnikom kojom se precizno reprodukuje original (čl. 20. tač. r) ZKP BiH, odnosno čl. 21. tač. r) ZKP FBiH, čl. 20. tač. nj) ZKP RS i čl. 20. tač. r) ZKP BD BiH).

Dokazi u obliku isprava (pismena) i tehničkih snimaka činjenica (zvučnih ili filmskih zapisa, fotografija), kao i dokazi koji se sastoje u iskazivanju osoba, mogu na glavnom

pretresu biti izvedeni kao dokazi optužbe, dokazi odbrane ili kao dokazi čije je izvođenje naredio sudija, odnosno vijeće. U zavisnosti od toga, određen je i redosljed njihovog izvođenja na glavnom pretresu.

Iz opisanog načina izvođenja dokaza na glavnom pretresu, te pravila da sud može svoju presudu zasnovati samo na činjenicama i dokazima koji su izneseni na glavnom pretresu (čl. 281. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 296. st. 1. ZKP FBiH, čl. 287. st. 1. ZKP RS i čl. 281. st. 1. ZKP BD BiH), može se reći da su, osim načela kontradiktornosti, na glavnom pretresu i dokaznom postupku u okviru njega, snažno izraženi i **načelo usmenosti i neposrednosti**. "Za razliku od načela usmenosti, koje zahtijevaju da se procesne radnje u pravilu poduzimaju u usmenom obliku kako bi sud i stranke imale usmene, neposredne informacije o *sadržaju* dokaza koji se izvode, načelo neposrednosti, koje vrijedi za stadij glavne rasprave, traži da se sudu omogući što izravniji uvid u činjenične tvrdnje stranaka. To zahtijeva da se o činjeničnim tvrdnjama stranaka, kojima one žele rekonstruirati kriminalni događaj, uvijek izvode dokazi u *izvornom obliku* i spriječi gubitak neposrednog kontakta između raspravnog suda i takvih dokaza. Raspravni sud, dakle, mora uvijek u dokaznom postupku sam ostvariti kontakt s izvornim dokazom (tzv. formalna neposrednost ili načelo neposrednosti u užem smislu: ne smije izvođenje dokaza prepustiti nekom drugom tijelu i zatim čitati zapisnik kojeg je ono o tom dokazu sastavilo... Tako:

- a) dokazi koji se sastoje u iskazima osoba moraju se na glavnoj raspravi izvesti tako da se te osobe pozovu pred sud i pred njim ispituju ... bez obzira na to što su već ispitanе u istrazi te nije dopušteno njihov iskaz zamijeniti čitanjem zapisnika koji su o njemu u ranijim stadijima postupka eventualno sastavljeni...;
- b) isprave te drugi dopisi koji imaju značenje dokaza kao i tehničke snimke činjenica podnose se na glavnoj raspravi u izvorniku, a ne u presliku. Izvornik se čita odnosno reproducira.
- c) glavna rasprava mora se voditi *koncentrirano*, u neprekinutom trajanju, kako bi se izbjeglo da između pojedinih njezinih dijelova (ročišta) ili između njezina završetka i donošenja presude prođe dulje vremensko razdoblje. Oni bi oslabili dojmove suda o izvedenim dokazima i zahtjevali da se gubici nadoknade čitanjem zapisnika, dakle ograničenjem formalne neposrednosti...
- d) glavna rasprava mora se voditi pred sudskim vijećem u *stalnom sastavu*, jer bi inače presudu donosili suci koji nisu sudjelovali u dokaznom postupku nego su informacije o činjenicama crpili iz zapisnika o izvedenim dokazima, dakle uz povredu formalne neposrednosti..."⁷¹

7.3. Izuzeci od neposrednog izvođenja dokaza

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 273. ZKP BiH:

"(1) Iskazi dati u istrazi dopušteni su kao dokaz na glavnom pretresu i mogu biti korišteni prilikom unakrsnog ispitivanja ili pobijanja iznesenih navoda ili u odgovoru

⁷¹ Krapac, D. : "Kazneno procesno pravo, knjiga prva: Institucije", Informator, Zagreb, 2000. godine, str. 60.-61.

na pobijanje. U ovom slučaju, osobi se može dati mogućnost da objasni ili pobije svoj prethodni iskaz.

(2) Izuzetno od stava 1. ovog člana, zapisnici o iskazima datim u istrazi mogu se po odluci sudije, odnosno vijeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu samo u slučaju ako su ispitane osobe umrle, duševno oboljele, ili se ne mogu pronaći, ili je njihov dolazak pred Sud nemoguć, ili je znatno otežan iz važnih uzroka."

Čl. 288. ZKP FBiH i čl. 273. ZKP BD BiH:

"(1) Iskazi dati u istrazi dopušteni su kao dokaz na glavnom pretresu i mogu biti korišteni prilikom direktnog i unakrsnog ispitivanja ili pobijanja iznesenih navoda ili u odgovoru na pobijanje ili za dodatno ispitivanje. U ovom slučaju, osobi se može dati mogućnost da objasni ili pobije svoj prethodni iskaz.

(2) Izuzetno od stava 1. ovog člana, zapisnici o iskazima datim u istrazi mogu se po odluci sudije, odnosno vijeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu samo u slučaju ako su ispitane osobe umrle, duševno oboljele, ili se ne mogu pronaći, ili je njihov dolazak pred sud nemoguć, ili je znatno otežan iz važnih uzroka."

Čl. 280. ZKP RS:

"(1) Iskazi dati u istrazi dopušteni su kao dokaz na glavnom pretresu i mogu biti korišteni prilikom direktnog ili unakrsnog ispitivanja ili pobijanja iznesenih navoda ili u odgovoru na pobijanje ili na dodatno ispitivanje. U ovom slučaju, osobi se može dati mogućnost da objasni ili pobije svoj prethodni iskaz.

(2) Izuzetno od stava 1. ovog člana, zapisnici o iskazima datim u istrazi mogu se po odluci sudije, odnosno vijeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu samo u slučaju ako su ispitane osobe umrle ili trajno duševno oboljele, ili se ne mogu pronaći, ili je njihov dolazak pred sud nemoguć, ili je znatno otežan iz važnih razloga."

Čl. 274. st. 2. i 3. ZKP BiH, čl. 289. st. 2. i 3. ZKP FBiH, čl. 281. st. 2. i 3. ZKP RS i čl. 274. st. 2. i 3. ZKP BD BiH:

" (2) Za provjeru vjerodostojnosti pismena, zapisa ili fotografije, potrebni su originalno pismeno, zapis ili fotografija, osim ako nije drugačije propisano ovim zakonom.

(3) Izuzetno od stava 2. ovog člana, može se koristiti kao dokaz i ovjerena kopija originala, kao i kopija koja je potvrđena kao neizmjenjena u odnosu na original."

Čl. 251. st. 2. ZKP BiH, čl. 266. st. 2. ZKP FBiH, čl. 258. st. 2. ZKP RS i čl. 251. st. 2. ZKP BD BiH:

" (2) Glavni pretres koji je odložen mora iznova početi ako se izmijenio sastav vijeća, ali po saslušanju stranaka vijeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši uviđaj, nego da se pročitaju iskazi

svjedoka i vještaka dati na ranijem glavnom pretresu, odnosno da se pročita zapisnik o uviđaju."

Čl. 223. ZKP BiH, čl. 238. ZKP FBiH, čl., čl. 223. ZKP RS i čl. 223. ZKP BD BiH:

"(1) Kada je u interesu pravde da se svjedok sasluša kako bi se njegov iskaz koristio na glavnom pretresu zato što postoji mogućnost da neće biti dostupan Sudu za vrijeme suđenja, sudija za prethodni postupak može, na prijedlog stranaka ili branioca, narediti da se izjava tog svjedoka uzme na posebnom saslušanju. Saslušanje će se sprovesti u skladu s članom 262. ovog zakona.

(2) Prije upotrebe izjave svjedoka iz stava 1. ovog člana, stranka, odnosno branilac koji traži da se izjava uzme u obzir kao dokaz na glavnom pretresu mora dokazati da je, i pored svih uložениh napora da se osigura prisustvo svjedoka na glavnom pretresu, svjedok ostao nedostupan. Ova izjava se ne može koristiti ako je svjedok prisutan na glavnom pretresu.

(3) Ukoliko stranke ili branitelj smatraju da će doći do nestanka određenog dokaza, odnosno do nemogućnosti izvođenja takvog dokaza na glavnom pretresu, predložiti sudiji za prethodni postupak preduzimanje neophodne radnje u cilju obezbjeđenja dokaza. Ako sudija za prethodni postupak prihvati prijedlog o preduzimanju radnje dokazivanja, obavjestiće o tome stranke i branioca.

(4) Ako sudija za prethodni postupak odbije prijedlog iz st. 1. i 3. ovog člana, donijet će rješenje protiv kojeg se može izjaviti žalba vijeću iz člana 24. stav 6. ovog zakona."⁷²

Čl. 272. ZKP BiH, čl. 287. ZKP FBiH, čl. 279. ZKP RS i čl. 272. ZKP BD BiH:

"(1) Ako se u toku suđenja sazna da svjedok ili vještak nije u mogućnosti da dođe pred Sud, ili da bi njegov dolazak bio povezan s nesrazmjernim teškoćama, sudija, odnosno predsjednik vijeća može narediti da se svjedok, odnosno vještak ispita van sudnice - ukoliko njegovo svjedočenje smatra važnim. Sudija, odnosno predsjednik vijeća, stranke i branitelj će prisustvovati ispitivanju, a ispitivanje će se sprovesti u skladu s članom 262. ovog zakona.

(2) Ako sudija, odnosno predsjednik vijeća nađe da je to neophodno, ispitivanje svjedoka se može izvršiti prilikom rekonstrukcije događaja van sudnice. Sudija, odnosno predsjednik vijeća, stranke i branitelj će biti prisutne na rekonstrukciji, a ispitivanje će se sprovesti u skladu s članom 262. ovog zakona.

(3) Stranke, branitelj i oštećeni uvijek se obavještavaju o vremenu i mjestu ispitivanja svjedoka ili izvođenju rekonstrukcije, s uputstvom da stranke, branitelj i svjedoci moraju prisustvovati ovim radnjama. Saslušanje će se sprovesti kao da se izvodi na glavnom pretresu, u skladu s članom 262. ovog zakona.

(4) Ako sudija, odnosno predsjednik vijeća nađe da je to neophodno, na ispitivanje maloljetnika kao svjedoka shodno se primjenjuju odredbe člana 86. ovog zakona i člana 90. ovog zakona."⁷³

⁷² Odredbe zakona na koje se odredbe ovog člana pozivaju su iz ZKP BiH, ZKP FBiH, ZKP RS i ZKP BD BiH se u odnosnim odredbama pozivaju na odgovarajuće odredbe iz tih zakona.

⁷³ Odredbe zakona na koje se odredbe ovog člana pozivaju su iz ZKP BiH, ZKP FBiH, ZKP RS i ZKP BD BiH se u odnosnim odredbama pozivaju na odgovarajuće odredbe iz tih zakona.

"Načelo neposrednosti, tj. neposredno izvođenje i ocjena dokaza omogućuju sudu pouzdanije utvrđivanje činjeničnog stanja. Iskaze osoba može ocijeniti ne samo sa stajališta zakona logike (kao istinite/neistinite odnosno valjane/nevaljane sudove ili zaključke) nego i psihološki (uzimajući u obzir boju i ton glasa ispitivane osobe, njezinu mimiku i gestikulaciju, sigurnost ili kolebanje u izlaganju itd). Osim toga, u neposrednom ispitivanju osoba mogu se uvijek postaviti pitanja prema spoznajnim potrebama ispitivača, tj. suda i stranaka, što je nužno ako se pokaže da ranija ispitivanja nisu bila točna ili potpuna. Kada te mogućnosti ne bi bilo sud bi bio vezan na dokazni materijal kojeg je prikupio netko drugi što bi umanjilo njegovu nepristrasnost."⁷⁴

S obzirom na svrhu koja se želi postići neposrednim izvođenjem dokaza na glavnom pretresu, neposredno izvođenje dokaza na glavnom pretresu je pravilo (čl. 261. st. 3. ZKP BD BiH, čl. 276. st. 3. ZKP FBiH, čl. 268. st. 3. ZKP RS i čl. 261. st. 3. ZKP BD BiH, te čl. 274. st. 2. ZKP BiH, čl. 289. st. 2. ZKP FBiH, čl. 281. st. 2. ZKP RS i čl. 274. st. 2. ZKP BD BiH). **Zakonima o krivičnom postupku su propisani izuzeci od neposrednog izvođenja dokaza.**⁷⁵

Ti izuzeci mogu se svrstati u pet grupa, pri čemu su, za svaku od tih grupa, zakonom izričito propisani uvjeti za njihovu primjenu:

- korištenje u dokaznom postupku na glavnom pretresu zapisnika o iskazima datim u istrazi (čl. 273. ZKP BiH, odnosno čl. 288. ZKP FBiH, čl. 280. ZKP RS i čl. 273. ZKP BD BiH),
- korištenje u dokaznom postupku na glavnom pretresu kopija pismena, zapisa ili fotografija (čl. 274. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 289. st. 3. ZKP FBiH, čl. 281. st. 3. ZKP RS i čl. 274. st. 3. ZKP BD BiH),
- čitanje na odloženom glavnom pretresu koji se drži pred izmijenjenim sastavom vijeća iskaza svjedoka i vještaka datih na ranijem glavnom pretresu, odnosno čitanje zapisnika o uviđaju obavljenom na ranijem glavnom pretresu (čl. 251. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 266. st. 2. ZKP FBiH, čl. 258. st. 2. ZKP RS i čl. 251. ZKP BD BiH),
- korištenje u dokaznom postupku na glavnom pretresu zapisnika o iskazima pribavljenim sudskim obezbjeđenjem dokaza (čl. 223. ZKP BiH, odnosno čl. 238. ZKP FBiH, čl. 223. ZKP RS i čl. 223. ZKP BD BiH),
- korištenje u dokaznom postupku na glavnom pretresu zapisnika o iskazima pribavljenim saslušanjem van sudnice (čl. 272. ZKP BiH, odnosno čl. 287. ZKP FBiH, čl. 279. ZKP RS i čl. 272. ZKP BD BiH).

⁷⁴ Krapac, D. "Kazneno procesno pravo, knjiga prva: Institucije", Informator, Zagreb, 2000. godine, str. 62. Važno je napomenuti da autor u bilješci, koja se odnosi na dio navedenog teksta u kojem se govori o značaju neposrednog ispitivanja osoba s aspekta spoznajnih potreba ispitivača u slučaju kada se pokaže da ranija ispitivanja nisu bila tačna ili potpuno, govori o tome da je to posebno važno za ostvarenje raspravnog načela kako bi se stranci, koja tijekom ranijeg stadija postupka nije imala mogućnost nekog svjedoka ili vještaka podvrgnuti ispitivanju, otvorila takva prilika (čl. 6. st. 3. tač. d) EKLJP).

⁷⁵ U ovom odjeljku govori se o izuzecima od neposrednog izvođenja dokaza predviđenim zakonima o krivičnom postupku, a o takvim izuzecima, predviđenima zakonima o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, vidjeti Odjeljak II.7.7.- Posebne odredbe o ispitivanju na glavnom pretresu određenih kategorija svjedoka.

Iz navedenog je vidljivo da **svi izuzeci od primjene načela neposrednosti pri izvođenju dokaza na glavnom pretresu su zakonom izričito predviđeni**. S obzirom da se radi o izuzecima od pravila o neposrednom izvođenju dokaza na glavnom pretresu **potrebno ih je usko tumačiti**.

Kada je u pitanju **korištenje u dokaznom postupku zapisnika o iskazima datim u istrazi, zakoni razlikuju dvije moguće situacije takvog njihovog korištenja:**

- 1) **prilikom ispitivanja na glavnom pretresu osobe koja je ispitivana odnosno saslušavana u istrazi** (optuženog, svjedoka ili vještaka). Njihovi iskazi dati u istrazi dopušteni su kao dokaz na glavnom pretresu i mogu biti korišteni prilikom njihovog unakrsnog ispitivanja ili pobijanja iznesenih navoda ili u odgovoru na pobijanje (ZKP BiH), odnosno prilikom njihovog direktnog i(ili) unakrsnog ispitivanja ili pobijanja iznesenih navoda ili u odgovoru na pobijanje ili za dodatno ispitivanje (ZKP FBiH, ZKP RS i ZKP BD BiH) (čl. 273. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 288. st. 1. ZKP FBiH, čl. 280. st. 1. ZKP RS i čl. 273. st. 1. ZKP BD BiH),
- 2) **po odluci sudije, odnosno vijeća ako su ispitane osobe umrle, (trajno) duševno oboljele, ili se ne mogu pronaći, ili je njihov dolazak pred sud nemoguć ili je znatno otežan iz važnih razloga** (čl. 273. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 288. st. 2. ZKP FBiH, čl. 280. st. 2. ZKP RS i čl. 273. st. 2. ZKP BD BiH).

U prvom od navedenih slučajeva, iskazi dati u istrazi dopušteni su kao dokaz na glavnom pretresu **ako osoba koja se ispituje odstupa, odnosno drugačije iskazuje u odnosu na iskaz iz istrage ili ako u pogledu određene okolnosti u vezi koje se ispituje iskazuje nesjećanje**. Ti iskazi će na glavnom pretresu biti korišteni kao dokaz tako što će ih onaj koji ispituje optuženog, svjedoka ili vještaka predočiti ispitivanoj osobi i ukazati na data odstupanja odnosno na njen prijašnji iskaz. Iako se u zakonima govori o tome da se osobi koja se ispituje može dati mogućnost da objasni ili pobije svoj prethodni iskaz, smatramo da bi se to trebalo uvijek učiniti jer su objašnjenja te osobe u vezi sa njenim prethodnim iskazom dragocjena za ocjenu vjerodostojnosti njenog iskaza.

U ovom slučaju, uvjet za korištenje na glavnom pretresu iskaza datog u istrazi je, dakle, da se osoba čiji se iskaz iz istrage koristi ispituje na glavnom pretresu.

U slučaju ovakvog korištenja na glavnom pretresu iskaza datog u istrazi, stranka ili branitelj koja je prilikom ispitivanja optuženog, svjedoka ili vještaka koristila njegov iskaz iz istrage predaće u sudski spis kao dokaz zapisnik o ispitivanju te osobe u istrazi.

U skladu sa načelom slobodne ocjene dokaza, sud u svakom konkretnom slučaju cijeni da li će prihvatiti iskaz optuženog, svjedoka ili vještaka sa glavnog pretresa ili iz istrage. "U principu sud⁷⁶ ne procjenjuje da li su izjave svjedoka bile na ispravan način usvojene kao dokazna građa. Time je, zapravo, ostavljeno domaćim sudovima da procijene da li izjava data od strane svjedoka u otvorenoj sudnici i pod zakletvom treba da bude izjava

⁷⁶ Misli se na ESLJP (napomena autora modula)

na koju će se osloniti, i dati joj prednost nad drugom izjavom istog svjedoka, čak i kada je prva kontradiktorna drugoj."⁷⁷

U drugom od navedenih slučajeva, iskazi dati u istrazi dopušteni su kao dokaz na glavnom pretresu ako je ispitana osoba, čiji se iskaz iz istrage čita i koristi na glavnom pretresu, umrla, (trajno) duševno oboljela ili se ne može pronaći ili je njen dolazak pred sud nemoguć ili je znatno otežan iz važnih uzroka. Uvjet je, dakle, da je dolazak te osobe na glavni pretres, iz navedenih razloga, nemoguć ili znatno otežan.

Da li je dolazak određene osobe na glavni pretres nemoguć ili znatno otežan, faktičko je pitanje o kojem odluku donosi sudija odnosno vijeće na osnovu dokaza izvedenih na glavnom pretresu ili drugih podataka koji se nalaze u spisima predmeta (na primjer, na osnovu uvida u izvod iz matične knjige umrlih, ljekarskog uvjerenja ili mišljenja vještaka o stanju fizičkog ili duševnog zdravlja određene osobe i njenoj sposobnosti da dođe pred sud, odnosno da prisustvuje i sudjeluje na glavnom pretresu, izvještaja nadležnog organa o rezultatima potrage za određenom osobom).

Za svako čitanje i korištenje na glavnom pretresu iz navedenih razloga zapisnika o iskazima datim u istrazi, neophodna je prethodna odluka sudije, odnosno vijeća.

Ta se odluka donosi u formi rješenja, koje se, sa kratkim obrazloženjem unosi u zapisnik o glavnom pretresu. Rješenje se ne može pobijati posebnom žalbom, nego samo žalbom na presudu (čl. 318. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 334. st. 3. ZKP FBiH, čl. 325. st. 3. ZKP RS i čl. 318. st. 2. ZKP BD BiH). Zakoni ne zahtijevaju za donošenje ovakve odluke sudije, odnosno vijeća, prethodni prijedlog stranaka ili branitelja niti njihovo prethodno saslušanje o tome.

Nakon čitanja zapisnika o iskazima datim u istrazi u skladu sa čl. 273. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 288. st. 2. ZKP FBiH, čl. 280. st. 2. ZKP RS i čl. 273. st. 2. ZKP BD BiH, strankama i branitelju mora se dati mogućnost njihovog izjašnjenja o tim iskazima pri kojem bi oni bili u prilici da ukažu na nepotpunosti ili netačnosti tog iskaza, te, potom, suprotnoj stranci da pobije te navode kojima se ukazuje na manjkavost pročitano g iskaza.

Pri ocjeni dokazne vrijednosti iskaza datih u istrazi koji su čitani i korišteni na glavnom pretresu u skladu sa čl. 273. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 288. st. 2. ZKP FBiH, čl. 280. st. 2. ZKP RS i čl. 273. st. 2. ZKP BD BiH, potrebno je uvijek imati u vidu da li su ti iskazi pribavljeni na način koji je objema strankama pružio jednake mogućnosti da ispituju tog svjedoka. "Sud⁷⁸ je zaključio, iz činjenice da optužena osoba "ima pravo da uzme učešća na raspravi, i da se predmet sasluša na tribunalu", da svi dokazi treba da "u principu, budu izneseni u prisustvu optuženog na javnoj raspravi i u svjetlu suprotstavljene argumentacije. Međutim, nije nekonzistentno sa stavom 3(d) i stavom 1⁷⁹ koristiti kao dokaze izjave koje su date u prethodnoj fazi postupka dok god je

⁷⁷ P. van Dijk, G.J.H. van Hoof i dr. "Teorija i praksa Evropske konvencije o ljudskim pravima", Muller, Sarajevo, 2001. godine, str. 445. Stavovi na koje se autori pozivaju izraženi su u presudama od 20.11.1989. godine, u predmetu Kostovski protiv Holandije i od 26.3.1996. godine u predmetu Doorson protiv Holandije.

⁷⁸ Misli se na ESLJP (napomena autora modula).

⁷⁹ Misli se na odredbe čl. 6. EKLJP (napomena autora modula).

optuženom pružena: adekvatna i propisna mogućnost da ospori i ispita svjedoke protiv njega, bilo u vrijeme kad svjedok daje izjavu, ili u kasnijoj fazi postupka. Ako nije postojala adekvatna i propisna prilika da optuženi ispita svjedoka, njegova presuda ne može isključivo ili uglavnom biti temeljena na svjedočenju tog svjedoka. Sudska praksa, čini se, ne ostavlja mnogo prostora za izuzetke od ovog pravila. Korištenje kao dokaza izjave koju je, u prethodnoj fazi postupka, dala osoba koja, kasnije, a u skladu sa nacionalnim zakonom, odbije da te dokaze ponudi u sudnici samo po sebi je nekompatibilno sa Konvencijom. Međutim, to može dovesti do presude samo ako postoji dokaz koji potvrđuje tu izjavu. Isto se odnosi na izjavu svjedoka koji je nestao, i stoga ne može biti pozvan u sudnicu."⁸⁰

U praksi se postavilo pitanje da li odredba čl. 273. ZKP BiH, odnosno čl. 288. ZKP FBiH, čl. 280. ZKP RS i čl. 273. ZKP BD BiH omogućava da se na glavnom pretresu u slučaju kada je optuženi odlučio da se "brani šutnjom" koristi iskaz koji je optuženi dao u svojstvu osumnjičenog prilikom ispitivanja u istrazi od strane tužitelja.

U odgovoru na ovo pitanje ispoljila su se dva različita stanovišta. Prema jednom, takvo korištenje na glavnom pretresu iskaza kojeg je optuženi u svojstvu osumnjičenog dao u istrazi bilo bi nezakonito odstupanje od načela neposrednosti izvođenja dokaza na glavnom pretresu, a, prema drugom, ne postoje zakonske zapreke za korištenje na glavnom pretresu u navedenoj situacije iskaza osumnjičenog u istrazi.

Argumenti za prvo od navedenih stanovišta su slijedeći:

"Specifična situacija je sa iskazom osumnjičenog koji je dao u istrazi. Njegova prava su garantovana ovim zakonom, ali i Ustavom BiH i međunarodnim standardima o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ako optuženi na glavnom pretresu ne želi iznijeti svoju odbranu, odnosno brani se ćutanjem, tada se njegov iskaz iz istrage ne može koristiti kao dokaz. Naime, optuženi na suđenju ništa nije izjavio pa mu se ne mogu predočavati razlike u iskazima, niti on želi da objašnjava ili pobija svoj prethodni iskaz, jer se brani ćutanjem. Pravo na iznošenje ili neiznošenje odbrane je najvažnije pravo osumnjičenog, odnosno optuženog i ovo se pravo ne može reducirati ili oduzeti ni u jednoj fazi krivičnog postupka. Međutim, ako optuženi iznese svoju odbranu na glavnom pretresu, njegov iskaz iz istrage može se koristiti prilikom svih vrsta ispitivanja predviđenih ovim zakonom, odnosno radi pobijanja iznesenih navoda ili u odgovoru na iznesena pobijanja."⁸¹

"U toku dosadašnje primjene novog krivičnoprocesnog zakonodavstva postavilo se i pitanje mogućnosti korištenja na glavnom pretresu zapisnika o ispitivanju osumnjičenog u istrazi. Kako je članom 288. stavom 1. ZKP FBiH izričito određeno da su iskazi dati u istrazi dopušteni kao dokaz na glavnom pretresu i da mogu biti korišteni prilikom

⁸⁰ P. van Dijk, G.J.H. van Hoof i dr. "Teorija i praksa Evropske konvencije o ljudskim pravima", Muller, Sarajevo, 2001. godine, str. 446. Stavovi na koje se autori pozivaju izraženi su u presudama od 6.12.1988. godine u predmetu Barbera, Messegue i Jabardo protiv Španije, od 20.11.1989. godine u predmetu Kostovski protiv Holandije, od 24.11.1986. godine u predmetu Unterpertinger protiv Austrije i od 28.8.1992. godine u predmetu Artner protiv Austrije.

⁸¹ Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M. "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 693.-694.

direktnog i unakrsnog ispitivanja ili pobijanja iznesenih navoda ili u odgovoru na pobijanje ili dodatno ispitivanje, očito je da se iskaz osumnjičenog iz istrage može koristiti kao dokaz na glavnom pretresu samo ukoliko je optuženi odlučio u okviru dokaza odbrane dati iskaz o činjenicama. Korištenje iskaza osumnjičenog iz istrage na glavnom pretresu, u situaciji kada optuženi na glavnom pretresu nije iznio svoju odbranu odnosno nije dao iskaz o činjenicama, bilo bi suprotno navedenoj zakonskoj odredbi i stoga nezakonito odstupanje od načela neposrednog izvođenja dokaza."⁸²

Drugo navedeno stanovište se obrazlaže na slijedeći način:

"Treba uzeti da se iskaz osumnjičenog iz istrage može koristiti kao dokaz na glavnom pretresu. Argumenti za takvo mišljenje su dosta jaki, bez obzira što zakonodavac nije sasvim jasan. Prvo, nema logičnih razloga da izjava osumnjičenog u jednoj fazi postupka izgubi svoju procesnu vrijednost u nekoj naknadnoj fazi. Drugo, zakon izričito predviđa da se osumnjičeni može odreći svih svojih prava (član 78. stav 3. ZKP BiH). Ovo je sasvim razumljivo i korespondira sa pravom optuženog da na glavnom pretresu prizna izvršenje krivičnog djela. Treće, procesni zakoni jasno propisuju da se na iskazu osumnjičenog ne može zasnivati sudska odluka samo ako je prilikom uzimanja takvog iskaza postupljeno suprotno zakonskim odredbama (član 78. stav 6. ZKP BiH). Argumentum a contrario, na iskazu osumnjičenog se može zasnivati sudska odluka ako je iskaz uzet u skladu sa zakonskim odredbama!

Ako se na iskazu osumnjičenog može zasnivati sudska odluka, onda se postavlja pitanje kako tužilac može uvesti u dokaze zapisnik sa izjavom osumnjičenog u istrazi? Najpogodniji način je da se predloži saslušanje u svojstvu svjedoka ovlaštenog službenog lica koje je uzimalo izjavu, ili zapisničara koji je sastavljao zapisnik, ili tužioca pred kojim je izjava data. Ovi svjedoci treba da potvrde da je osumnjičeni dobrovoljno dao izjavu, da je prije davanja izjave bio upozoren u skladu sa zakonom, da je davanju izjave prisustvovao njegov branilac i da je zapisnik prije potpisivanja pročitano ili potpisano bez čitanja. Kada se dobije iskaz, tužilac može uvesti zapisnik kao dokaz tako što će ga predati odbrani i Sudu. Ovakvu praksu uveo je Sud Bosne i Hercegovine oslanjajući se na iskustva zemalja sa dugom tradicijom adversarnog sistema.

U ovom dijelu bila bi korisna intervencija u zakone o krivičnom postupku u smislu pojačane pouke osumnjičenom prije prvog ispitivanja da njegov iskaz može biti upotrijebljen protiv njega u kasnijem postupku. Moguće je postojeću tačku c) člana 78. stav 2. ZKP BiH proširiti tako što bi se dodala rečenica: "...ali da njegov iskaz može kasnije biti upotrijebljen kao dokaz protiv njega".⁸³

Iako se u ovom posljednjem navedenom tekstu to ne navodi izričito, očito je da autor govori o situaciji kada se optuženi na glavnom pretresu "brani ćutanjem", odnosno kada na glavnom pretresu nije dao iskaz o činjenicama jer bi u protivnom mogućnost korištenja njegovog iskaza iz istrage bila sasvim jasna s obzirom na odredbu čl. 273. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 288. st. 1. ZKP FBiH, čl. 280. st. 1. ZKP RS i čl. 273. st. 1.

⁸² Filipović, Lj. "Neki aspekti položaja optuženog prema novom krivičnoprocesnom zakonodavstvu", Pravo i pravda, godina IV, broj 1, Sarajevo, 2005. godina

⁸³ Perić, B. "Položaj osumnjičenog/optuženog u krivičnom postupku", Pravo i pravda, godina IV, broj 1, Sarajevo, 2005. godina

ZKP BD BiH. Međutim, čini se da i sam autor uviđa neutemeljenost iznesenog stava na pozitivnim krivičnoprocesnim propisima jer predlaganjem izmjena zakona nastoji stvoriti pravni osnov za korištenje kao dokaza na glavnom pretresu iskaza osumnjičenog iz istrage kada optuženi odluči da na glavnom pretresu ne daje iskaz o činjenicama, ali propušta u predloženoj izmjeni zakona predvidjeti rješenje kojim se, u takovoj situaciji, iskaz osumnjičenog iz istrage može upravo na glavnom pretresu, kojeg snažno karakteriše načelo neposrednosti izvođenja dokaza, upotrijebiti kao dokaz.

U pogledu izuzetka od neposrednog izvođenja dokaza na glavnom pretresu koji se sastoji u korištenju u dokaznom postupku na glavnom pretresu kopija pismena, zapisa ili fotografija (čl. 274. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 289. st. 3. ZKP FBiH, čl. 281. st. 3. ZKP RS i čl. 274. st. 3. ZKP BD BiH), vidjeti objašnjenja u Odjeljku II.7.1.

U pogledu izuzetka od neposrednog izvođenja dokaza na glavnom pretresu koji se sastoji u čitanju na odloženom glavnom pretresu koji se drži pred izmijenjenim sastavom vijeća iskaza svjedoka i vještaka datih na ranijem glavnom pretresu, odnosno čitanja zapisnika o uviđaju obavljenom na ranijem glavnom pretresu (čl. 251. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 266. st. 2. ZKP FBiH, čl. 258. st. 2. ZKP RS i čl. 251. ZKP BD BiH) i kod kojeg se odstupanje od načela neposrednosti sastoji u tome što dokazi nisu neposredno izvedeni pred svim članovima vijeća koji će sudjelovati u izricanju presude, vidjeti objašnjenja u Odjeljku II.4.2.

Poseban slučaj odstupanja od neposrednog izvođenja dokaza na glavnom pretresu predstavlja korištenje u dokaznom postupku na glavnom pretresu zapisnika o iskazima pribavljenim sudskim obezbjeđenjem dokaza (čl. 223. ZKP BiH, odnosno čl. 238. ZKP FBiH, čl. 223. ZKP RS i čl. 223. ZKP BD BiH). Postupak sudskog obezbjeđenja dokaza pokreće se na prijedlog stranaka ili branitelja. U toku istrage, o prijedlogu odlučuje sudija za prethodni postupak, a, nakon podizanja optužnice, sudija za prethodno saslušanje. Ukoliko sudija za prethodni postupak, odnosno sudija za prethodno saslušanje utvrdi da su ispunjeni zakonom propisani uvjeti za saslušanje svjedoka radi sudskog obezbjeđenja dokaza, saslušanje će se obaviti u skladu s odredbama zakona koje se odnose na direktno, unakrsno i dodatno ispitivanje svjedoka (čl. 262. ZKP BiH, odnosno čl. 277. ZKP FBiH, čl. 269. ZKP RS i čl. 262. ZKP BD BiH). Takvom saslušanju prisustvuju sudija za prethodni postupak odnosno sudija za prethodno saslušanje, stranke i branitelj.

Međutim, **da bi se tako pribavljena izjava svjedoka koristila kao dokaz na glavnom pretresu, stranka ili branitelj koja to traži mora dokazati da je, i pored svih uložениh napora da se osigura prisustvo svjedoka na glavnom pretresu, svjedok ostao nedostupan.** Dokazivanje navedene činjenice vršiće se u pravilu predočavanjem odgovarajuće dokumentacije (na primjer, predočavanjem izvještaja nadležnog organa o nedostupnosti svjedoka ili izvoda iz matične knjige umrlih). Ukoliko je svjedok prisutan na glavnom pretresu, izjava, koja je od njega uzeta u toku istrage u skladu s pravilima o sudskom obezbjeđenju dokaza, ne može se koristiti na glavnom pretresu. Ipak, smatramo da se ta zakonska zabrana odnosi na korištenje te izjave na glavnom pretresu bez prethodnog direktnog, unakrsnog i dodatnog ispitivanja svjedoka neposredno na glavnom pretresu, ali da bi se ona mogla koristiti pri takvom njegovom ispitivanju u

skladu sa članom čl. 273. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 288. st. 1. ZKP FBiH, čl. 280. st. 1. ZKP RS i čl. 273. st. 1. ZKP BD BiH.

Korištenje u dokaznom postupku na glavnom pretresu zapisnika o iskazima pribavljenim saslušanjem van sudnice (čl. 272. ZKP BiH, odnosno čl. 287. ZKP FBiH, čl. 279. ZKP RS i čl. 272. ZKP BD BiH) **takođe predstavlja odstupanje od načela neposrednosti izvođenja dokaza na glavnom pretresu** jer iako se ovo saslušanje obavlja u toku suđenja i po pravilima koja važe za direktno, unakrsno i dodatno ispitivanje svjedoka i vještaka (čl. 262. ZKP BiH, odnosno čl. 277. ZKP FBiH, čl. 269. ZKP RS i čl. 262. ZKP BD BiH) ono se ne vrši neposredno pred svim članovima sudskog vijeća u sudnici nego izvan sudnice i u prisustvu predsjednika vijeća. Pretpostavka za korištenje na glavnom pretresu kao dokaza zapisnika o saslušanju svjedoka ili vještaka van sudnice ili na rekonstrukciji je da su tom saslušanju prisustvovali sudija, odnosno predsjednik vijeća, stranke i branitelj i da je ono obavljeno u skladu s čl. 262. ZKP BiH, odnosno čl. 277. ZKP FBiH, čl. 269. ZKP RS i čl. 262. ZKP BD BiH.

Kao i u prethodnom slučaju, budući da se radi o odstupanju od načela neposrednosti izvođenja dokaza na glavnom pretresu, zakoni postavljaju stroge uvjete za primjenu ovog instituta. Za njegovu primjenu potrebno je:

- da se u toku suđenja sazna da svjedok ili vještak nije u mogućnosti da dođe pred sud ili da bi njegov dolazak bio povezan s nesrazmjernim teškoćama (na primjer, svjedok ili vještak je teško bolestan). S obzirom da je za razliku od svjedoka, vještak zamjenjiv, saslušanju vještaka van sudnice pristupiće se, u pravilu, onda kada je vještak, čiji je dolazak pred sud nemoguć ili je povezan s nesrazmjernim teškoćama, tokom istrage već dao svoj nalaz i mišljenje u konkretnom predmetu,
- da sudija, odnosno predsjednik vijeća smatra svjedočenje tog svjedoka ili vještaka važnim i
- da je, iz navedenih razloga, sudija, odnosno predsjednik vijeća donio naredbu da se svjedok ili vještak sasluša izvan sudnice.

Korištenje na glavnom pretresu zapisnika o iskazima pribavljenim u istrazi u okviru instituta sudskog obezbjeđenja dokaza i zapisnika o iskazima svjedoka i vještaka saslušanih van sudnice odnosno na rekonstrukciji, vrši se njihovim čitanjem.

7.4. Pravo suda da ne dopusti pitanje ili dokaz i dokazne zabrane

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 263. ZKP BiH, čl. 278. ZKP FBiH, čl. 270. ZKP RS i čl. 263. ZKP BD BiH:

"(1) Sudija, odnosno predsjednik vijeća će zabraniti pitanje i odgovor na pitanje koje je već postavljeno - ako je to pitanje po njegovoj ocjeni nedopušteno ili nevažno za predmet.

(2) Ako sudija, odnosno predsjednik vijeća zaključi da okolnosti koje stranke i branitelj želi da dokaže nemaju značaj za predmet ili da je ponuđeni dokaz nepotreban, odbit će izvođenje takvog dokaza."

Čl. 10. ZKP BiH, čl. 11. ZKP FBiH, čl. 10. ZKP RS i čl. 10. ZKP BD BiH:

"(1) Zabranjeno je od osumnjičenog, optuženog ili bilo koje druge osobe koja učestvuje u postupku iznuđivati priznanje ili kakvu drugu izjavu.

(2) Sud ne može zasnovati svoju odluku na dokazima pribavljenim povredama ljudskih prava i sloboda propisanih ustavom i međunarodnim ugovorima koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala, niti na dokazima koji su pribavljeni bitnim⁸⁴ povredama ovog zakona.

(3) Sud ne može zasnivati svoju odluku na dokazima koji su dobijeni na temeljima dokaza iz stava 2. ovog člana."

Čl. 264. ZKP BiH, čl. 279. ZKP FBiH, čl. 271. ZKP RS i čl. 264. ZKP BD BiH:

"(1) U postupku se ne mogu koristiti kao dokazi činjenice koje se odnose na ranije seksualno ponašanje oštećene strane i njene seksualne predispozicije.

(2) Izuzetno od stava 1. ovog člana može se u postupku koristiti dokaz da sperma, medicinska dokumentacija o povredama ili materijalni dokazi potiču od druge osobe, a ne od optuženog.

(3) U slučajevima učinjenja krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, pristanak žrtve se ne može upotrijebiti u prilog odbrane optuženog.

(4) Prije prihvatanja dokaza u skladu s ovim članom, obaviće se odgovarajuće saslušanje, s koga je isključena javnost.

(5) Zahtjev, prateća dokumentacija, i zapisnik sa saslušanja čuvaju se zapečaćeni u posebnom omotu, osim ako Sud ne odredi drugačije."

Iz odredaba koje se odnose na sadržaj optužnice (čl. 227. st. 1. tač. e) ZKP BiH, odnosno čl. 242. st. 1. tač. e) ZKP FBiH, čl. 234. st. 1. tač. d) ZKP RS i čl. 227. st. 1. tač. e) ZKP BiH), na odlučivanje sudije za prethodno saslušanje o optužnici (čl. 228. st. 4. ZKP BiH, odnosno čl. 243. st. 4. ZKP FBiH, čl. 235. st. 4. ZKP RS, čl. 228. st. 4. ZKP BD BiH), na pouke optuženom (čl. 259. ZKP BiH, odnosno čl. 274. ZKP FBiH, čl. 266. ZKP RS, odnosno čl. 259. ZKP BD BiH), na izvođenje dokaza (čl. 261. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 276. st. 1. ZKP FBiH, čl. 268. st. 1. ZKP RS i čl. 261. st. 1. ZKP BD BiH) i na dopunu dokaznog postupka (čl. 276. ZKP BiH, odnosno čl. 291. ZKP FBiH, čl. 283. ZKP RS i čl. 276. ZKP BD BiH) jasno proizilazi da stranke i branitelj imaju pravo predlagati i izvoditi dokaze.

Odredbe člana čl. 261. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 276. st. 1. ZKP FBiH, čl. 268. st. 1. ZKP RS i čl. 261. st. 1. ZKP BD BiH određuju da se izvođenje dokaza koji se sastoje u iskazivanju osoba sastoji u njihovom ispitivanju, odnosno postavljanju pitanja tim osobama.

⁸⁴ Član 10. st. 2. ZKP RS i čl. 10. st. 2. ZKP BD BiH govore samo o povredama tog zakona a ne i o bitnim povredama.

Iz odredbe čl. 263. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 278. st. 2. ZKP FBiH, čl. 270. st. 2. ZKP RS i čl. 263. st. 2. ZKP BD BiH, međutim, jasno je da je sudija, odnosno predsjednik vijeća ovlašten da odbije pojedine dokazne prijedloge stranaka, a, u određenim slučajevima, s obzirom na njegovu dužnost da se stara za otklanjanje svega što odugovlači postupak, a ne doprinosi i razjašnjenju stvari (čl. 239. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 254. st. 2. ZKP FBiH, 246. st. 2. ZKP RS i 239. st. 2. ZKP BD BiH) i da je to dužan učiniti.

Takođe, iz odredbe čl. 263. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 278. st. 1. ZKP FBiH, čl. 270. st. 1. ZKP RS i čl. 263. st. 1. ZKP BD BiH, proizilazi i pravo sudije, odnosno predsjednika vijeća da u određenim slučajevima ne dopusti pitanje odnosno odgovor na pitanje koje je već postavljeno.

Da bi sudija, odnosno predsjednik vijeća mogao pravilno koristiti svoje pravo da odbije izvođenje predloženog dokaza, **neophodno je da prijedlog stranke ili branitelja za izvođenje pojedinog dokaza bude određen.** To podrazumijeva njihovu obavezu da uz prijedlog za izvođenje određenog dokaza označe i koje bi se činjenice i okolnosti trebale tim dokazom utvrditi i, ako to nije evidentno već iz same oznake tih činjenica i okolnosti, u čemu se ogleda pravna relevantnost tih činjenica i dokaza. Ukoliko to one propuste učiniti, sudija, odnosno predsjednik vijeća dužan je od njih zatražiti obrazloženje njihovog dokaznog prijedloga.

Određujući slučajeve u kojima sudija, odnosno predsjednik vijeća ima pravo da ne dopusti pitanje, odnosno odgovor na već postavljeno pitanje i da odbije izvođenje predloženog dokaza, zakoni istovremeno ustanovljavaju dužnost sudije, odnosno predsjednika vijeća da u svim drugim slučajevima (osim kada se radi o tzv. dokaznim zabranama) prihvati pitanje odnosno prijedlog stranaka i branitelja i dopusti davanje odgovora na postavljeno pitanje odnosno izvođenje dokaza. To je posljedica činjenice da je, usljed pretpostavke nevinosti optuženika, teret dokazivanja njegove krivnje na tužitelju, ali i prava svakoga ko je optužen za krivično djelo da sam ispituje ili zahtjeva ispitivanje svjedoka optužbe i da se prisustvo i saslušanje svjedoka odbrane odobri pod uvjetima koji važe za svjedoka optužbe (čl. 6. st. 3. tač. d) EKLJP). "Odredba pod (d) ne sadrži nikakva ograničenja u vezi sa pitanjima koje optuženi želi da postavi svjedoku, što svjedoči protiv njega... Po našem mišljenju, logika stava 3(d), zadovoljena je jedino ako sud pruži optuženom, ili njegovom advokatu, veliku mogućnost ispitivanja, a nametne ograničenja samo u slučaju očigledno zloupotrebjenog i nepropisno primjenjenog prava na ispitivanje."⁸⁵

Ali, "drugi dio stava 3(d) jasno daje izvjestan stepen slobodne procjene nacionalnim sudovima, jer je jedini zahtjev tog stava da tužitelj i optuženi dobiju jednak tretman u tom pogledu. Dakle, on ne traži prisustvo ispitivanju svakog svjedoka kojeg je optuženi izričito tražio... Međutim, i ovdje činjenica da stav 3(d) nije bio prekršen ne znači još uvijek da su zahtjevi prvog stava potpuno ispunjeni. Štaviše, Komisija i Sud su donekle

⁸⁵ P. van Dijk, G.J.H. van Hoof i dr.: "Teorija i praksa Evropske konvencije o ljudskim pravima", Muller, Sarajevo, 2001. godine, str. 447.-448.

ograničili diskreciono pravo sudova, time što traže da nacionalni sudovi trebaju navesti razloge za odbijanje zahtjeva optuženog da pozove svjedoka."⁸⁶

Sudija, odnosno predsjednik vijeća odbit će prijedlog za izvođenje dokaza ako zaključi:

- **da okolnosti koje stranka i branitelj želi da dokaže nemaju značaja za predmet** (ne radi se o odlučnim okolnostima ni u materijalnopравnom ni u procesnopравnom smislu, niti te okolnosti imaju karakter tzv. pomoćnih činjenica ili činjenica indicija) ili
- **da je ponuđeni dokaz nepotreban** (na primjer, ako je okolnost koju stranka i branitelj žele da utvrde ponuđenim dokazom već utvrđena ili je o okolnostima na koje se odnosi prijedlog već izvedeno dovoljno dokaza i očigledno je da je predloženi dokaz usmjeren isključivo na odugovlačenje postupka).

Sudija, odnosno predsjednik vijeća će zabraniti pitanje i odgovor na pitanje koje je već postavljeno:

- **ako je to pitanje po njegovoj ocjeni nedopušteno** (na primjer, ako je pri direktnom ispitivanju postavljeno pitanje koje navodi na odgovor ili ako je postavljeno pitanje u kojem je već sadržano kako bi trebalo odgovoriti) ili
- **ako je to pitanje po njegovoj ocjeni nevažno za predmet** (ako je postavljeno pitanje koje nema veze sa odlučnim činjenicama koje je potrebno utvrditi u konkretnoj krivičnopравnoj stvari).

Odluku kojom se zabranjuje pitanje ili odgovor na već postavljeno pitanje ili odbija dokazni prijedlog stranaka i branitelja, sudija, odnosno predsjednik vijeća donosi u obliku rješenja koje se, sa kratkim obrazloženjem, unosi u zapisnik o glavnom pretresu. Rješenje se ne može pobijati posebnom žalbom, nego samo žalbom na presudu (čl. 318. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 334. st. 3. ZKP FBiH, čl. 325. st. 3. ZKP RS i čl. 318. st. 2. ZKP BD BiH).

Međutim, osim dokaza koje sud ima pravo odbiti, postoje i dokazi koje je zabranjeno izvoditi. Propisi kojima se to regulišu uobičajeno se nazivaju **dokaznim zabranama**.

Imajući u vidu cjelinu zakonskih propisa kojima se uređuje krivični postupak, sudija, odnosno predsjednik vijeća odbit će prijedlog za izvođenja dokaza koji je pribavljen na nezakonit način i na kojem se ne može zasnivati sudska odluka (čl. 10. ZKP BiH, čl. 11. ZKP FBiH, čl. 10. ZKP RS i čl. 10. ZKP BD BiH) ili dokaz koji se odnosi na činjenice koje se po zakonu, bez ispunjenja prethodnih uvjeta, ne mogu utvrđivati.

⁸⁶ P. van Dijk, G.J.H. van Hoof i dr.: "Teorija i praksa Evropske konvencije o ljudskim pravima", Muller, Sarajevo, 2001. godine, str. 448.-449. Stavovi na koje se autori pozivaju izraženi su u presudi od 22.4.1992. godine u predmetu Vidal protiv Belgije.

Dokazne zabrane obuhvataju:

- **zabranu izvođenja dokaza kojima se utvrđuju određene činjenice, pri čemu su neke od tih zabrana apsolutne, dok se neke od tih činjenica mogu utvrđivati pod zakonom određenim uvjetima,**
- **zabranu korištenja nezakonitih dokaza,**
- **zabranu određenog načina pribavljanja ili izvođenja dokaza.**

U prvu grupu gore navedenih dokaznih zabrana, spada zabrana koja proizilazi iz odredbe čl. 264. st. 3. ZKP BiH, čl. 279. st. 3. ZKP FBiH, čl. 271. st. 3. ZKP RS i čl. 264. st. 3. ZKP BD BiH, prema kojoj u slučajevima učinjenja krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, pristanak žrtve se ne može upotrijebiti u prilog odbrane optuženog. Posljedica toga je da se u krivičnom postupku za navedena krivična djela ne mogu izvoditi dokazi koji bi bili usmjereni na utvrđivanje pristanka žrtve na radnju učinjenja i posljedice navedenih djela.

Nadalje, prema odredbi čl. 264. st. 1. ZKP BiH, čl. 279. st. 1. ZKP FBiH, čl. 271. st. 1. ZKP RS i čl. 264. st. 1. ZKP BD BiH u krivičnom postupku koji se vodi povodom slučajeva seksualnih delikata zabranjeno je izvoditi dokaze kojima bi se utvrđivale činjenice koje se odnose na ranije seksualno ponašanje oštećene strane i njene seksualne predispozicije. Međutim, ovo pravilo nije apsolutno. Postoji izuzetak ali koji se odnosi na utvrđivanje tačno određenih činjenica koje se tiču tačno određenog seksualnog ponašanja oštećene strane. Naime, u krivičnim postupcima koji se odnose na slučajeve seksualnih delikata može se dopustiti izvođenje dokaza kojima bi se dokazivalo da tragovi sperme pronađeni u vezi sa konkretnom krivičnopravnom stvari, medicinska dokumentacija o povredama oštećene strane u vezi sa konkretnom krivičnopravnom stvari ili drugi materijalni dokazi u konkretnoj krivičnopravnoj stvari (na primjer, dlake pronađene na mjestu navodnog učinjenja krivičnog djela) potiču od druge osobe a ne od optuženog. Prije nego što sud prihvati izvođenje dokaza kojima bi se trebalo utvrditi da navedeni materijalni tragovi ne potiču od optuženog, obavilo bi se posebno saslušanje stranaka i branitelja na kojem bi im se dala mogućnost da se izjasne o takvom prijedlogu. Na tom saslušanju trebala bi se provjeriti relevantnost i vjerodostojnost dokaza kojima bi se utvrđivale te činjenice. Sa tog ročišta javnost mora biti isključena, a sam zahtjev za izvođenje takvih dokaza, prateća dokumentacija i zapisnik sa saslušanja moraju se čuvati u posebnom omotu, osim ako sud ne odredi drugačije.

Što se tiče zabrane korištenja dokaza o činjenicama koje se odnose na ranije seksualno ponašanje oštećene strane u slučajevima seksualnih delikata, interesantna je odluka raspravnog vijeća Haškog tribunala IT-96-21-T od 5.6.1997., u predmetu Tužitelj protiv Delalića: "Pitanje o kojem se odlučivalo u ovom predmetu bilo je da li su izjave svjedokinje date u toku svjedočenja o silovanju, a odnose se na njen pobačaj, prihvatljive kao dokaz. Vijeće je odlučilo da sve što je svjedokinja rekla u toku svjedočenja, što se odnosi na njen pobačaj, mora da se ukloni iz transkripta, tonskog zapisa i video snimka Tribunala.

Ovo je prva odluka u kojoj je Tribunal razmatrao pravilo 96(4). Ispitana su dva osnovna pitanja: (1) svrha pravila 96(4) i njegova veza sa drugim odredbama u Pravilniku, koje se odnose na prihvatljivost dokaza, i (2) značenje "ranijeg seksualnog ponašanja".

Vijeće je zaključilo da su pravila koja se odnose na prihvatljivost dokaza fleksibilna i nisu tehničke prirode. Oslanjajući se prvenstveno na pravilo 89(C) i 89 (D), Vijeće je smatralo da dokazi moraju biti relevantni i imati dokaznu vrijednost da bi bili prihvatljivi, ali relevantni dokazi mogu biti neprihvatljivi ako nad njihovom dokaznom vrijednošću u velikoj mjeri prevagne potreba da se osigura pravično suđenje.

Uz to, Vijeće je zaključilo da je pravilo 96 vrlo konkretno pravilo o dokazima, koje se odnosi na prihvatljivost dokaza u slučajevima seksualnog delikta. Pravilo 96(4) jasno kaže da su dokazi koji se odnose na ranije seksualno ponašanje žrtve neprihvatljivi. Vijeće je ovako opisalo svrhu pravila 96(4):

Što se tiče potpravila 96(4), suci su smatrali da je osnovni cilj ovakve odredbe da adekvatno zaštititi žrtve od uznemiravanja, nelagode i poniženja u predočanju dokaza koji se odnose na ranije seksualno ponašanje. Potpravilo 96(4) za cilj ima sprječavanje situacija gdje bi prihvatanje određenih dokaza moglo dovesti do zabune u određenim stvarima, time povrjeđujući pravičnost postupka. Nadalje, pri usvajanju potpravila 96(4), dužna pažnja posvećena je činjenici da u slučajevima silovanja ili drugih seksualnih delikata, dokazi o ranijem seksualnom ponašanju žrtve mogu služiti samo u svrhu ugrožavanja reputacije date žrtve. Nadalje, smatralo se da, ako je uopće ima, vrijednost informacije o ranijem seksualnom ponašanju svjedoka u kontekstu suđenja ovakve prirode, poništava potencijalna opasnost izazivanja daljnje štete i duševne boli svjedoku.

Vijeće je zaključilo da pravilo 96(4) ranije seksualno ponašanje žrtve čini irelevantnim...

Vijeće je zaključilo da fraza "ranije seksualno ponašanje" u smislu pravila 96(4) uključuje informacije o pobačaju koji je svjedokinja u prošlosti imala.

Vijeće se, da bi došlo do ovakvog zaključka, oslanjalo na tri faktora: potpuno diskreciono pravo sudaca da odrede prihvatljivost dokaza po Pravilniku (posebno pravilo 89), široka diskreciona prava sudaca da odrede šta predstavlja "ranije seksualno ponašanje" po pravilu 96(4), i dominantna priroda tzv. zakona koji štite žrtve silovanja, koji u mnogim zemljama onemogućavaju uvođenje dokaza o ranijem seksualnom ponašanju, uključujući dokaze o upotrebi kontraceptivnih sredstava, trudnoći i pobačajima.

Nadalje, Vijeće je reklo da je pravilo 96(4) pravilo o izuzeću koje, u predmetima koji se odnose na seksualni delikt, zabranjuje uvođenje dokaza koji se odnose na ranije seksualno ponašanje, i da se ovoga ne može odreći."⁸⁷

U prvu grupu dokaznih zabrana spadaju i zabrana utvrđivanja činjenica koje predstavljaju državnu, vojnu ili službenu tajnu saslušanjem kao svjedoka osoba koje bi svojim iskazom povrijedile dužnost čuvanja te tajne, sve dok ih nadležni organ ne oslobodi te dužnosti (čl. 82. tač. a) ZKP BiH, odnosno čl. 96. tač. a) ZKP FBiH, čl. 146. tač. a) ZKP RS i čl. 82. tač. a) ZKP BD BiH), zabrana utvrđivanja činjenica koje su branitelju postale poznate u svojstvu branitelja saslušanjem kao svjedoka branitelja optuženog (čl. 82. tač. b) ZKP BiH, odnosno čl. 96. tač. b) ZKP FBiH, čl. 146. tač. b) ZKP RS i čl. 82. tač. b) ZKP BD BiH), te zabrana utvrđivanja činjenica koje predstavljaju profesionalnu tajnu saslušanjem kao svjedoka osobe koja bi svojim iskazom povrijedila dužnost čuvanja profesionalne tajne, osim ako je oslobođena te

⁸⁷ Ackerman, J. i O'Sullivan: "Praksa i procedura Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju, sa odabranim materijalima Međunarodnog krivičnog tribunala za Ruandu", Muller, Sarajevo, 2002. godine, str. 456.-457.

dužnosti posebnim propisom ili izjavom osobe u čiju je korist ustanovljeno čuvanje tajne (čl. 82. tač. c) ZKP BiH, odnosno čl. 96. tač. c) ZKP FBiH, čl. 146. tač. v) ZKP RS i čl. 82. tač. c) ZKP BD BiH).

U drugu grupu dokaznih zabrana spada zabrana korištenja nezakonitih dokaza na kojima sud ne može zasnovati svoju odluku. Zabranjeno je koristiti dokaze koji su pribavljeni povredama ljudskih prava i sloboda propisanih ustavom i međunarodnim ugovorima koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala i dokaze koji su pribavljeni bitnim povredama zakona o krivičnom postupku (čl. 10. st. 2. ZKP BiH, čl. 11. st. 2. ZKP FBiH, čl. 10. st. 2. ZKP RS i čl. 10. st. 2. ZKP BD BiH), te dokaze koji su dobiveni na temelju tako pribavljenih dokaza (čl. 10. st. 3. ZKP BiH, čl. 11. st. 3. ZKP FBiH, čl. 10. st. 3. ZKP RS i čl. 10. st. 3. ZKP BD BiH).

Treća grupa dokaznih zabrana obuhvata zabranu određenog načina pribavljanja ili izvođenja dokaza. Zabranjeno je od osumnjičenog ili bilo koje druge osobe koja učestvuje u postupku iznuđivati priznanje ili kakvu drugu izjavu (čl. 10. st. 1. ZKP BiH, čl. 11. st. 1. ZKP FBiH, čl. 10. st. 1. ZKP RS i čl. 10. st. 1. ZKP BD BiH), te prema osumnjičenom, odnosno optuženom ili svjedoku primjenjivati medicinske intervencije ili im davati takva sredstva kojima bi se utjecalo na njihovu volju pri davanju iskaza (čl. 109. st. 4. ZKP BiH, odnosno čl. 123. st. 4. ZKP FBiH, čl. 173. st. 4. ZKP RS i čl. 109. st. 4. ZKP BD BiH).

Poseban oblik dokaznih zabrana predstavljaju propisi kojima se određuje da se određene činjenice mogu utvrđivati samo određenim dokazima (na primjer, čl. 103. ZKP BiH, odnosno čl. 117. ZKP FBiH, čl. 167. ZKP RS i čl. 103. ZKP BD BiH sadrži propis prema kojem će se uvijek kad u nekom smrtnom slučaju postoji sumnja da se ne radi o prirodnoj smrti poduzeti pregled i obdukcija leša, čl. 107. ZKP BiH, odnosno čl. 121. ZKP FBiH, čl. 171. ZKP RS i čl. 107. ZKP BD BiH sadrži propis prema kojem se, ako postoji sumnja u trovanje, mora izvršiti toksikološko vještačenje određene materije, čl. 10. ZKP BiH, odnosno čl. 124. ZKP FBiH, čl. 174. ZKP RS i čl. 110. ZKP BD BiH sadrži propis prema kojem se postojanje duševnih smetnji i njihov utjecaj na sposobnost učinitelja da shvati značaj svog djela i da upravlja svojim postupcima može utvrđivati samo psihijatrijskim vještačenjem).

Zasnivanje presude na dokazu na kome se po odredbama zakona o krivičnom postupku ne može zasnivati presuda predstavlja bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz čl. 297. st. 1. tač. i) ZKP BiH, odnosno čl. 312. st. 1. tač. i) ZKP FBiH, čl. 303. st. 1. tač. z) ZKP RS, čl. 297. st. 1. tač. i) ZKP BD BiH.

7.5. Direktno, unakrsno i dodatno ispitivanja svjedoka i vještaka

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 262. st. 1. ZKP BiH:

"(1) Dozvoljeno je ispitivanje svjedoka od stranke, odnosno branitelja koji je pozvao svjedoka (direktno ispitivanje), zatim ispitivanje tog svjedoka od suprotne stranke,

odnosno branitelja (unakrsno ispitivanje) i ponovno ispitivanje svjedoka od stranke, odnosno branitelja koji ga je pozvao. Svjedoka ispituje stranka koja ga je pozvala, ali sudija, odnosno predsjednik i članovi vijeća mogu u svakoj fazi ispitivanja postaviti svjedoku odgovarajuće pitanje. Pitanja svjedoku od suprotne stranke ograničavaju se i odnose na pitanja koja su prethodno postavljena tokom ispitivanja svjedoka od stranke koja je pozvala svjedoka. Pitanja na ponovnom ispitivanju svjedoka od stranke koja ga je pozvala ograničavaju se i odnose na pitanja postavljena tokom ispitivanja svjedoka od suprotne stranke. Nakon što svjedok bude ispitan, sudija, odnosno predsjednik i članovi vijeća mu mogu postavljati pitanja."

Čl. 277. st. 1. ZKP FBiH i čl. 269. st. 1. ZKP RS:

"(1) Dozvoljeno je ispitivanje svjedoka od stranke, odnosno branitelja koji je pozvao svjedoka (direktno ispitivanje), zatim ispitivanje tog svjedoka od suprotne stranke, odnosno branitelja (unakrsno ispitivanje) i ponovno ispitivanje svjedoka od stranke, odnosno branitelja koji ga je pozvao. Svjedoka ispituje stranka koja ga je pozvala, ali sudija, odnosno predsjednik i članovi vijeća mogu u svakoj fazi ispitivanja postaviti svjedoku odgovarajuće pitanje. Pitanja svjedoku od suprotne stranke ograničavaju se na pitanja koja su prethodno postavljena tokom ispitivanja svjedoka od stranke koja je pozvala svjedoka i pitanja u korist vlastitih tvrdjenja. Pitanja na ponovnom ispitivanju svjedoka od stranke koja ga je pozvala ograničavaju se i odnose na pitanja postavljena tokom ispitivanja svjedoka od suprotne stranke. Nakon što svjedok bude ispitan, sudija, odnosno predsjednik i članovi vijeća mu mogu postavljati pitanja."

Čl. 262. st. 1. ZKP BD BiH:

"(1) Dozvoljeno je ispitivanje svjedoka od stranke, odnosno branitelja koji je pozvao svjedoka (direktno ispitivanje), zatim ispitivanje tog svjedoka od suprotne stranke, odnosno branitelja (unakrsno ispitivanje) i ponovno ispitivanje svjedoka od stranke, odnosno branitelja koji ga je pozvao. Svjedoka ispituje stranka koja ga je pozvala, ali sudija, odnosno predsjednik i članovi vijeća mogu u svakoj fazi ispitivanja postaviti svjedoku odgovarajuće pitanje. Pitanja svjedoku od suprotne stranke ograničavaju se i odnose na pitanja koja su prethodno postavljena tokom ispitivanja svjedoka od stranke koja je pozvala svjedoka. Pitanja na ponovnom ispitivanju svjedoka od stranke koja ga je pozvala ograničavaju se na pitanja postavljena tokom ispitivanja svjedoka od suprotne stranke i pitanja u korist vlastitih tvrdjenja. Nakon što svjedok bude ispitan, sudija, odnosno predsjednik i članovi vijeća mu mogu postavljati pitanja."

Čl. 262. st. 2., 3. i 4. ZKP BiH, čl. 277. st. 2., 3. i 4. ZKP FBiH, čl. 269. st. 2., 3. i 4. ZKP RS i čl. 262. st. 2., 3. i 4. ZKP BD BiH:

"(2) Pitanja koja navode na odgovor koji se želi čuti ne mogu se postavljati pri direktnom ispitivanju, osim u slučaju potrebe razjašnjenja izjave svjedoka. U pravilu, pitanja koja navode na odgovor koji se želi čuti - dopuštena su samo prilikom unakrsnog ispitivanja. Kada stranka pozove svjedoka suprotne stranke ili kada svjedok pokazuje odbojan stav ili ne želi da sarađuje, sudija, odnosno predsjednik vijeća može dozvoliti upotrebu pitanja koja navode na odgovor koji se želi čuti."

(3) Sudija, odnosno predsjednik vijeća će u odgovarajućoj mjeri kontrolirati način i redoslijed ispitivanja svjedoka i izvođenja dokaza, vodeći računa da ispitivanje i izvođenje dokaza bude efikasno za utvrđivanje istine, da se izbjegne nepotrebno gubljenje vremena i zaštite svjedoci od uznemiravanja i zbunjivanja.

(4) Prilikom izvođenja dokaza iz člana 261. stav 2. tačka e. ovog zakona, Sud će ispitati svjedoka, a nakon toga dozvolit će strankama i branitelju da postavljaju pitanja."

Čl. 270. st. 5. i 6. ZKP BiH:

"(5) Vještak iznosi svoj nalaz i mišljenje usmeno na glavnom pretresu. U tom slučaju vještak će biti unakrsno ispitan od strane obje stranke i branitelja.

(6) Pisani nalaz i mišljenje vještaka bit će prihvaćen kao dokazni materijal samo ukoliko je taj vještak svjedočio na pretresu i bio unakrsno ispitan od suprotne stranke."

Čl. 285. st. 5. i 6. ZKP BiH, čl. 277. st. 5. i 6. ZKP RS i čl. 270. st. 5. i 6. ZKP BD BiH:

"(5) Vještak iznosi svoj nalaz i mišljenje usmeno na glavnom pretresu. U tom slučaju vještak će biti direktno, unakrsno odnosno dodatno ispitan od strane obje stranke i branitelja, odnosno suda.

(6) Pisani nalaz i mišljenje vještaka bit će prihvaćen kao dokazni materijal samo ukoliko je taj vještak svjedočio na pretresu.."

Dokazi koji se sastoje u iskazivanju osoba izvode se njihovim ispitivanjem. Na taj način se saznaje sadržaj njihovog iskaza.

Ispitivanje svjedoka i vještaka na glavnom pretresu vrši najprije stranka, odnosno branitelj koji je pozvao svjedoka ili vještaka (**direktno ispitivanje**). Zatim ispitivanje tog svjedoka ili vještaka vrši suprotna stranka, odnosno branitelj (**unakrsno ispitivanje**). Stranka, odnosno branitelj koji je pozvao svjedoka ili vještaka može ga nakon unakrsnog ispitivanja ponovo ispitati (**dodatno ispitivanje**).

Međutim, **sudija, odnosno predsjednik i članovi vijeća mogu u svakoj fazi ispitivanja postaviti svjedoku ili vještaku odgovarajuće pitanje.** U pravilu će se raditi o pitanju koje ima za cilj pojašnjenje datog odgovora ili njegovu dopunu. Takođe, nakon što stranke i branitelj okončaju svoje ispitivanje svjedoka ili vještaka, sudija, odnosno predsjednik i članovi vijeća mu ponovo mogu postavljati pitanja. Ovo pravo suda predstavlja **značajan inkvizitorski elemenat** u toku dokaznog postupka. Pravo predsjednika vijeća da ne dopusti pitanje ili dokaz (čl. 263. ZKP BiH, odnosno čl. 278. ZKP FBiH, čl. 270. ZKP RS i čl. 263. ZKP BD BiH) odnosi se i na pitanja koja postavljaju članovi vijeća.

Ispitivanje svjedoka ili vještaka na glavnom pretresu započinje, dakle, njegovim direktnim ispitivanjem, tj. ispitivanjem od strane stranke ili branitelja koji ga je predložio kao svjedoka ili vještaka. U pravilu, svjedoku se najprije postavljaju pitanja čiji odgovori otkrivaju odkuda svjedoku saznanja o onome o čemu će svjedočiti (na primjer, gdje se svjedok nalazio onog dana i u ono vrijeme kada se desio konkretni događaj, kakav je njegov odnos sa direktnim sudionicima događaja). Kada je u pitanju

vještak, njegovo direktno ispitivanje počinje, u pravilu, pitanjima kojima se otkriva da je vještak već dao svoj pisani nalaz i mišljenje u konkretnoj krivičnopravnoj stvari ili da će to učiniti tek na glavnom pretresu, te pitanjima koja se odnose na profesionalnu i stručnu orijentaciju vještaka i iskustvo u vještačenjima na sudu. Nakon tih uvodnih pitanja, koja imaju za cilj predstavljanje svjedoka ili vještaka i njihovo povezivanje sa konkretnim predmetom svjedočenja odnosno vještačenja, svjedoku ili vještaku se postavljaju, u pravilu, pitanja koja iziskuju tzv. narativni odgovor. To je odgovor u kojem svjedok u slobodnom izlaganju iznosi ono što je vidio i čuo prilikom konkretnog događaja, iznosi šta se dogodilo, gdje, kada, kako i zašto, ko je i na koji način sudjelovao u tome, odnosno sve ono što mu je poznato o predmetu svjedočenja, dok vještak iznosi koje je dokaze pregledao i koje je testove obavio, kojim se informacijama iz svoje struke koristio, šta je zapazio i utvrdio tokom vještačenja kao i svoje mišljenje o činjenicama radi čijeg utvrđivanja ili ocjene je vještačenje obavio. Ovakvo izlaganje svjedoka ili vještaka ispitivač bi, u pravilu, trebao samo usmjeravati postavljanjem tzv. tematskih pitanja (na primjer, ko je sve bio prisutan tom događaju ili koje metode ispitivanja sumnjive materije je vještak koristio pri toksikološkom vještačenju) a prekinuti ga nekim konkretnim pitanjima radi razjašnjenja ili dopune datog iskaza samo onda kada je to neophodno za praćenje i razumijevanje daljeg izlaganja svjedoka ili vještaka ili kada se svjedok ili vještak udalji od teme. Inače, sva druga pitanja koja imaju za cilj provjeravanje, dopunu i razjašnjenje onoga što je svjedok ili vještak iznio prilikom svojeg izlaganja, najbolje je postavljati kada svjedok ili vještak završi sa izlaganjem.

Pri svakom ispitivanju, pa, prema tome, i pri direktnom ispitivanju, ispitivač u svakom trenutku mora imati u vidu svoj cilj u konkretnom krivičnom postupku i svoju tezu o odlučnim činjenicama koja omogućava ostvarenje tog cilja. Pitanja koja se postavljaju svjedoku ili vještaku trebaju da budu sredstvo dokazivanja teze ispitivača i postizanja krajnjeg cilja postupka. Stoga se ispitivač mora pripremiti za direktno ispitivanje i mora znati koje činjenice želi njime utvrditi.

Direktno ispitivanje treba vršiti na način koji će osigurati dobivanje od svjedoka ili vještaka što obuhvatnijih, preciznijih i sigurnijih odgovora o predmetu svjedočenja ili vještačenja. Pri tome je potrebno imati u vidu da svaki pokušaj zataškavanja ili prikrivanja eventualnih slabih strana svjedočenja ili vještačenja sa aspekta stranke ili branitelja koji je pozvao svjedoka ili vještaka (na primjer, svjedok se ne može izjasniti o određenoj odlučnoj okolnosti jer je nije vidio ili je inače u lošim odnosima sa optuženim ili vještak sudske medicine dopušta mogućnost da je oštećeni povredu zadobio i na način na koji to tvrdi suprotna stranka) stvara priliku suprotnoj stranci da, prilikom unakrsnog ispitivanja, ne samo otkrije te slabe strane svjedočenja za koncept događaja kako ga zastupa stranka ili branitelj koji je pozvao svjedoka ili vještaka, nego i da, njihovim otkrivanjem prilikom unakrsnog ispitivanja, dovede u pitanje i ostale odgovore svjedoka ili vještaka dobivene pri direktnom ispitivanju.

Pitanja koja navode na odgovor koji se želi čuti (**sugestivna pitanja**) ne mogu se postavljati pri direktnom ispitivanju, osim u slučaju potrebe razjašnjenja izjave svjedoka. Ona se tada, prema tome, mogu odnositi samo na ono što je svjedok već iznio u svom iskazu. Pitanja koja navode na odgovor koji se želi čuti sudija, odnosno predsjednik vijeća može dopustiti i kada svjedok pri ispitivanju od strane stranke ili

branitelja koji ga je pozvao pokazuje odbojan stav ili ne želi da saraduje (na primjer, izbjegava odgovor).

U pravilu, pitanja koja navode na odgovor koji se želi čuti dopuštena su samo prilikom unakrsnog ispitivanja. Osim u već navedenim iznimkama od tog pravila, kada je za upotrebu pitanja koja navode na odgovor koji se želi čuti potrebno dopuštenje sudije, odnosno predsjednika vijeća, uz taj uvjet, upotreba sugestivnih pitanja dopuštena je i kada stranka pozove svjedoka suprotne stranke. U ovom slučaju, stranka koja je pozvala svjedoka suprotne stranke ispituje tog svjedoka po pravilima koja važe za direktno ispitivanje, ali, po dopuštenju sudije, odnosno predsjednika vijeća može upotrebljavati i sugestivna pitanja.

Nakon što je svjedok ili vještak ispitan od stranke ili branitelja koji ga je predložio, suprotna stranka ili branitelj imaju pravo ispitati tog svjedoka ili vještaka (**unakrsno ispitivanje**). Cilj unakrsnog ispitivanja je obesnaživanje i obezvrijeđivanje iskaza svjedoka ili vještaka dobivenog njegovim direktnim ispitivanjem, odnosno dovodenje u pitanje pouzdanosti tog iskaza. Iz tih razloga unakrsno ispitivanje svjedoka ili vještaka ima smisla samo ako je iskaz svjedoka ili vještaka dobiven pri direktnom ispitivanju po svojoj sadržini i kvaliteti takav da dovodi u pitanje tezu koju u predmetu zastupa suprotna stranka. Ako je iskaz svjedoka ili vještaka dobiven njegovim direktnim ispitivanjem neutralan u odnosu na cilj koji suprotna stranka želi ostvariti u krivičnom postupku, nema potrebe za unakrsnim ispitivanjem svjedoka ili vještaka.

Iz navedenih razloga, osnovni preduvjet za uspješno unakrsno ispitivanje svjedoka ili vještaka je postojanje jasne teze koju u konkretnom predmetu zastupa odbrana odnosno optužba i predodžbe o cilju koji se želi postići zastupanjem takve teze. Stoga je prije pristupanja unakrsnom ispitivanju svjedoka ili vještaka potrebno imati jasnu predstavu o tome koje segmente te teze iskaz svjedoka ili vještaka dobiven pri njegovom direktnom ispitivanju ugrožava i kojim svojim dijelovima, te, u skladu s tim, imati jasan plan o tome koji se dijelovi iskaza svjedoka ili vještaka dobiveni pri direktnom ispitivanju trebaju napasti pri unakrsnom ispitivanju kako bi se pokazala njihova netačnost i nepouzdanost.

Da bi ispitivač mogao sačiniti i ostvariti takav plan unakrsnog ispitivanja neophodne su dobre pripreme. One obuhvataju proučavanje relevantnog materijala koji se odnosi na dati predmet (ranijih izjava svjedoka ili vještaka, materijalnih dokaza u spisu, iskaza drugih svjedoka ili vještaka u pogledu istih okolnosti o kojima će se izjašnjavati i svjedok ili vještak koji će biti podvrgnut unakrsnom ispitivanju), ali i okolnosti koje se ne odnose na konkretan predmet nego na lični i profesionalni integritet svjedoka ili vještaka a posebno one koje bi mogle dovesti u pitanju njegovu objektivnost i nepristrasnost, sposobnost zapažanja, upamćivanja i reprodukcija, odnosno koje bi mogle dovesti u pitanje njegovu stručnost i profesionalnu dosljednost.

Proučavanje relevantnog materijala koji se odnosi na dati predmet je nužno kako bi se pri unakrsnom ispitivanju istakla nedosljednost svjedoka ili vještaka u iskazivanju o istom događaju ili nesaglasnosti tog iskaza sa materijalnim dokazima u spisu (na primjer, sa tragovima krivičnog djela pronađenim na mjestu događaja) i tako dovela u pitanje pouzdanost njegovog iskaza.

Kada je u pitanju iskaz vještaka, takav cilj se može postići i proučavanjem nalaza i mišljenja odnosno iskaza istog vještaka koje je on dao u drugim predmetima u pogledu iste ili slične vrste i objekta vještačenja i u kojem je izrazio drugačije stručno mišljenje. Takođe, u zavisnosti od okolnosti konkretnog slučaja i širine stručnih angažmana vještaka, pripreme za unakrsno ispitivanje vještaka mogu obuhvatiti i prikupljanje njegovih radova objavljenih u stručnoj literaturi a u kojima se on izjašnjavao o stručnim pitanjima koja su od značaja i za konkretni predmet vještačenja.

Pouzdanost iskaza svjedoka može se pri unakrsnom ispitivanju dovesti u pitanje ispitivanjem koje će pokazati da svjedok ne raspolaže određenim sposobnostima koje bi njegov iskaz o okolnostima o kojima se izjašnjavao pri direktnom ispitivanju učinile pouzdanim. U tom smislu, raspolaganje podacima koji se odnose, na primjer, na smanjenu sposobnost svjedoka da vidi na daljinu ili da razlikuje boje može dovesti u pitanje pouzdanost njegovog iskaza kada se on izjašnjavao o okolnostima za čije je pravilno zapažanje potreban dobar vid ili razlikovanje boja. Dobrom pripremom za unakrsno ispitivanje može se doći i do okolnosti koje se odnose na određene predrasude svjedoka ukoliko one mogu biti značajne za predmet njegovog izjašnjavanja.

Međutim, ma kako bile dobre prethodne pripreme za unakrsno ispitivanje svjedoka i vještaka i prethodno sačinjeni plan unakrsnog ispitivanja, dobro unakrsno ispitivanje pretpostavlja pažljivo praćenje direktnog ispitivanja svjedoka ili vještaka na glavnom pretresu i prilagođavanje svoga plana onome što se neposredno čulo na glavnom pretresu pri direktnom ispitivanju.

Unakrsno ispitivanje svjedoka ili vještaka mora biti strpljivo i postepeno. Postizanje određenog cilja - diskreditovanja iskaza svjedoka ili vještaka zahtjeva kretanje prema tom cilju korak po korak. Pri tome, naravno, takvo ispitivanje ne treba trajati unedogled jer se na taj način smanjuje efekat ako se u konačnici i dođe do postavljenog cilja a, u svakom slučaju, smanjuju se stvarne mogućnosti dolaska do tog cilja jer se svjedoku ili vještaku stvara prostor i vrijeme da nasluti cilj kojem ispitivač teži i da tokom ispitivanja prilagodi svoj iskaz očekivanim pitanjima.

Uobičajeno je da se ciljevi unakrsnog ispitivanja pokušaju postići postavljanjem svjedoku ili vještaku pitanja koja navode na odgovor koji se želi čuti. Tako se, na primjer, svjedoku ili vještaku najprije postavljaju pitanja kojima se on navodi da potvrdi dijelove svoga iskaza datog pri njegovom direktnom ispitivanju. Nakon toga se svjedoku ili vještaku postavljaju pitanja kojima se on navodi da isključi svaki drugi mogući odgovor od onoga kojeg je dao pri direktnom ispitivanju. Potom se svjedoku ili vještaku predoči dio njegovog iskaza iz istraga u kojem su o istoj okolnosti on drugačije izjasnio ili ju je prećutao. Već samim tim se vjerodostojnost njegovog iskaza dovodi u pitanje, a objašnjenja koja svjedok ili vještak daje za tu nedosljednost u iskazivanju mogu ispitivaču dati novu mogućnost za diskreditaciju njegovog iskaza. Iskaz svjedoka ili vještaka se može pri unakrsnom ispitivanju dovesti u pitanje i predočavanjem svjedoku ili vještaku nekog materijalnog dokaza koji je u suprotnosti s njegovim iskazom i traženjem izjašnjenja o tome da li postoji objašnjenje za tu protivrječnost i da li svjedok ili vještak ostaje pri svom ranije datom iskazu.

S obzirom na navedeno, unakrsno ispitivanje svjedoka ili vještaka može biti praćeno uvođenjem dokaza, odnosno predočavanjem svjedoku ili vještaku dokaza izvedenih u ranijem toku glavnog pretresa.

Kako unakrsno ispitivanje svjedoka ili vještaka ne bi bilo kontraproduktivno, veoma je bitno da ispitivač pravilno procijeni trenutak kada je potrebno da prekine unakrsno ispitivanje svjedoka. To će, u svakom slučaju, biti potrebno učiniti kada ispitivač ocijeni da je postigao cilj koji je imao kada je počeo sa unakrsnim ispitivanjem. Međutim, izuzetno je važno da ispitivač bude sposoban da unakrsno ispitivanje prekine na vrijeme kada ocijeni da postavljeni cilj neće moći ostvariti. "Unakrsno ispitivanje se ne preduzima po svaku cijenu, jer ako se ne mogu eliminisati efekti direktnog ispitivanja, ako je to bez izgleda, onda je bolje odustati od unakrsnog ispitivanja. Ukoliko se unakrsno ispitivanje preduzme bez učinka, onda se od jednog dobivaju dva nepovoljna, štetna dokaza."⁸⁸

Za razliku od ZKP BiH i ZKP BD BiH, kojima je određeno da se **pri unakrsnom ispitivanju pitanja svjedoku od suprotne stranke ograničavaju na pitanja koja su prethodno postavljena tokom ispitivanja svjedoka od stranke koja je pozvala svjedoka**, ZKP FBiH i ZKP RS određuju da se tokom unakrsnog ispitivanja svjedoka, osim navedenih, **mogu postavljati i pitanja u korist vlastitih tvrđenja**. Prema tom rješenju, u slučaju kada pri direktnom ispitivanju stranka koja je pozvala svjedoka namjerno ne postavlja pitanja koja bi mogla biti u korist tvrđenja suprotne stranke, to može učiniti suprotna stranka pri unakrsnom ispitivanju svjedoka. Prema striktnom tumačenju ZKP BiH i ZKP BD BiH, suprotna stranka bi pitanja u korist vlastitih tvrđenja mogla svjedoku postavljati tek kada bi ga, u skladu sa st. 2. čl. 262. ZKP BiH i ZKP BD BiH, pozvala i sama kao svoga svjedoka.

Zakonsko određenje da se pri unakrsnom ispitivanju svjedoka pitanja odnose na pitanja koja su prethodno postavljena pri direktnom ispitivanju tog svjedoka ustvari znači da se pitanja pri unakrsnom ispitivanju odnose na činjenice i okolnosti na koje su se odnosila pitanja ispitivača pri direktnom ispitivanju i na činjenice i okolnosti koje je u svojim odgovorima iznio svjedok. Određenje iz ZKP BiH i ZKP BD BiH o ograničenju unakrsnog ispitivanja samo na navedena pitanja potrebno je šire tumačiti. „Zakonska je obaveza stranke, odnosno branioca koji vrši ispitivanje da unakrsno ispitivanje izvrši u okvirima prethodno obavljenog direktnog ispitivanja. Ovo ograničenje ne treba usko tumačiti, tim prije što jedna od stranaka nekada namjerno ne postavi pitanje u pogledu odlučne činjenice. Stoga se suprotnoj strani mora omogućiti otvaranje novih pitanja ako su ona važna za predmet, doprinose razjašnjenju stvari i jednakosti stranaka u postupku u smislu pravičnog suđenja (v. čl. 6. EKLJP). Svakako suprotna stranka može i treba staviti prigovor da se unakrsno pitanje ne odnosi na odgovore date tokom direktnog ispitivanja. Pravo je sudije, odnosno predsjednika vijeća da sam ili po prigovoru stranaka zabrani pitanje i odgovor na pitanje.“⁸⁹

⁸⁸ Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M. "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 677.

⁸⁹ Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M. "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 678.

Dodatno ispitivanje sastoji se u ponovnom ispitivanju svjedoka od stranke ili branitelja koji je pozvao svjedoka. Ono sljeduje unakrsnom ispitivanju. Pitanja pri dodatnom ispitivanju ograničavaju se i odnose na pitanja postavljena tokom unakrsnog ispitivanja (ZKP BiH, ZKP FBiH i ZKP RS) i pitanja u korist vlastitih tvrdjenja (ZKP BD BiH).

Dodatno ispitivanje svjedoka se preduzima onda kada stranka koja je pozvala svjedoka smatra da su se pri unakrsnom ispitivanju svjedoka pojavile okolnosti koje se negativno odražavaju na tezu te stranke i umanjuju doprinos iskaza svjedoka dobivenog pri njegovom direktnom ispitivanju potvrđivanju te teze. Dodatno ispitivanje ima za cilj da otkloni takve negativne efekte unakrsnog ispitivanja i da rehabilituje svjedoka i njegov iskaz. Stoga se ono može odnositi samo na okolnosti koje su se pojavile pri unakrsnom ispitivanju.

„Što se tiče općeg koncepta ponovnog ispitivanja, Vijeće je, citirajući Petera Murphija, *A Practical Approach to Evidence*, 3. izdanje, strana 460, reklo:

Vrlo malo treba reći o ponovnom ispitivanju. To je proces po kojem stranka koja poziva svjedoka može tražiti da objasni ili razjasni određene tačke koje su se pojavile u unakrsnom ispitivanju, a djeluju nepovoljno za njihov predmet. Ponovno ispitivanje je, stoga, moguće samo tamo gdje je obavljeno unakrsno ispitivanje, i ograničeno je na pitanja postavljena u unakrsnom ispitivanju. To nije mogućnost da se pribavi još glavnih dokaza.

Vijeće je potvrdilo i prihvatilo odluku iz predmeta *Delalić*, u kojoj je Vijeće odlučilo da ponovno unakrsno ispitivanje može ponekad biti odobreno, tamo gdje se u toku ponovnog ispitivanja uvodi novi materijal. Uz to, ako u toku ispitivanja sudac razvije novi materijal, onda stranka ima pravo da dalje vodi ispitivanje o novim stvarima.

Vijeće je sasvim jasno reklo da se, s druge strane, ponovno ispitivanje ograničava na stranku koja poziva svjedoke, a ne na advokate saoptuženih.

Vijeće je isto tako odlučilo da, ako tužitelj odluči da uvede dokumente u unakrsno ispitivanje svjedoka, ti dokumenti moraju biti predočeni advokatima odbrane, prvom prilikom koja se za to ukaže, a najkasnije prije unakrsnog ispitivanja.⁹⁰

Osvrćući se na pitanje da li kao opće pravilo postoji **pravo na ponovno unakrsno ispitivanje**, isti autori navode: „Vijeće je smatralo da se, po pravilu 85(B), obavljaju glavno ispitivanje, unakrsno ispitivanje i ponovno ispitivanje, u svakom slučaju izvođenja dokaza optužbe i odbrane. Prema tome, kao opće pravilo, iskaz svjedoka se završava ponovnim ispitivanjem, ako nema novih stvari koje su se pojavile u toku ponovnog ispitivanja. Međutim, pravilo 85(B) također kaže da sudac može, u bilo kojoj fazi, svjedoku postaviti pitanje da razjasni pitanja koja ostaju nejasna nakon što svjedok da odgovore. Stoga, ako se pojavi novo pitanje u toku ponovnog ispitivanja, ili ispitivanja koja obavlja sudac, Vijeće može, unutar svojih diskrecionih ovlasti, odobriti ponovno unakrsno ispitivanje.⁹¹

⁹⁰ Ackerman, J. i O'Sullivan: "Praksa i procedura Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju, sa odabranim materijalima Međunarodnog krivičnog tribunala za Ruandu", Muller, Sarajevo, 2002. godine, str. 411.-412. Autori su ovdje iznijeli stavove raspravnog vijeća Haškog tribunala u predmetu Tužitelj protiv Kupreškića izražene u odluci IT-95-16-T, od 21.1.1999. godine.

⁹¹ Ackerman, J. i O'Sullivan: "Praksa i procedura Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju, sa odabranim materijalima Međunarodnog krivičnog tribunala za Ruandu", Muller, Sarajevo,

U skladu s njegovim pravom i dužnošću da rukovodi glavnim pretresom, sudija, odnosno predsjednik vijeća će u odgovarajućoj mjeri kontrolirati način i redosljed ispitivanja svjedoka i izvođenja dokaza, vodeći računa da ispitivanje i izvođenje dokaza bude efikasno za utvrđivanje istine, da se izbjegne nepotrebno gubljenje vremena i zaštite svjedoci od uznemiravanja i zbunjivanja. Vršeći tu svoju obavezu, sudija, odnosno predsjednik vijeća ovlašćen je, između ostalog, da zabrani pitanje i odgovor na pitanje koje je već postavljeno ako smatra da je ono nedopušteno (na primjer, sugestivno pitanje pri direktnom ispitivanju) ili nevažno za predmet. Ovo pravo i dužnost sudije, odnosno predsjednika vijeća predstavlja takođe jedan od inkvizitorskih elemenata zastupljenih na glavnom pretresu. Zakonsko određenje da će sudija, odnosno predsjednik vijeća „u odgovarajućoj mjeri“ kontrolirati način i redosljed ispitivanja svjedoka i izvođenja dokaza potrebno je tumačiti kao intenciju zakonodavca da se u što većoj mjeri na glavnom pretresu očuva dokazna inicijativa stranaka, načelo kontradiktornosti i objektivni položaj suda, odnosno njegova nepristrasnost.

Ako je pak u pitanju dokaz koji je, u skladu sa čl. 261. st. 2. tač. e) ZKP BiH, odnosno čl. 276. st. 2. tač. e) ZKP FBiH, čl. 268. st. 2. tač. d) ZKP RS i čl. 261. st. 2. tač. e) ZKP BD BiH, naredio sudija, odnosno vijeće, taj se dokaz izvodi tako što sudija, odnosno predsjednik vijeća i članovi vijeća ispituju svjedoka (ili vještaka čije je saslušanje sud odredio) po pravilima koja važe za direktno ispitivanje, a potom, svjedoku postavljaju pitanja stranke i branitelj. Stranke i branitelj takođe ispituju ovakvog svjedoka po pravilima koja važe za direktno ispitivanje, što u sebi implicira zabranu postavljanja sugestivnih pitanja osim po dozvoli sudije, odnosno predsjednika vijeća, kada je to potrebno radi razjašnjenja izjave svjedoka ili kada svjedok pokazuje odbojan stav ili ne želi da saraduje.

7.6. Radnje suda prilikom ispitivanja svjedoka ili vještaka

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 83. st. 2. ZKP BiH, čl. 97. st. 2. ZKP FBiH, čl. 147. st. 2. ZKP RS i čl. 83. st. 2. ZKP BD BiH:

„(2) Organ koji vodi postupak dužan je da osobe iz stava 1. ovog člana⁹², prije njihovog saslušanja ili čim sazna za njihov odnos prema osumnjičenom, odnosno optuženom upozori da mogu odbiti svjedočenje. Upozorenje i odgovor se unose u zapisnik.“

2002. godine, str. 413. Autori su ovdje iznijeli stavove vijeća Haškog tribunala u predmetu Tužitelj protiv Delalića i ostalih izražene u odluci IT-96-21-T, od 1.5.1997. godine.

⁹² Misli se na osobe koje mogu odbiti svjedočenje (napomena autora modula)

Čl. 84. st. 1. ZKP BiH, čl. 98. st. 1. ZKP FBiH, čl. 148. st. 1. ZKP RS i čl. 84. st. 1. ZKP BD BiH:

„(1) Svjedok ima pravo da ne odgovara na pojedina pitanja ako bi ga istinit odgovor izložio krivičnom gonjenju.“

Čl. 86. st. 2. i 3. ZKP BiH, čl. 100. st. 2. i 3. ZKP FBiH, čl. 150. st. 2. i 3. ZKP RS i čl. 86. st. 2. i 3. ZKP BD BiH:

„(2) Svjedok će se prethodno opomenuti da je dužan govoriti istinu i da ne smije ništa prešutjeti, a zatim će se upozoriti da davanje lažnog iskaza predstavlja krivično djelo.

(3) Poslije toga će se svjedok pitati za ime i prezime, ime oca ili majke, zanimanje, boravište, mjesto i godinu rođenja i njegov odnos sa osumnjičenim, odnosno optuženim i oštećenim. Svjedok će se upozoriti da je dužan da o promjeni adrese ili boravišta obavijesti Sud.“

Čl. 99. st. 1., druga rečenica ZKP BiH, čl. 113. st. 1., druga rečenica ZKP FBiH, čl. 163. st. 1., druga rečenica ZKP RS i čl. 99. st. 1., druga rečenica ZKP BD BiH:

„(1) Prije početka vještačenja pozvat će se vještak da predmet vještačenja pažljivo razmotri, da tačno navede sve što zapazi i utvrdi i da svoje mišljenje iznese nepristrasno i u skladu s pravilima nauke i vještine. Posebno će se upozoriti da je lažno svjedočenje krivično djelo.“

Čl. 266. ZKP BiH, čl. 281. ZKP FBiH, čl. 273. ZKP RS i čl. 266. ZKP BD BiH:

„(1) Svi svjedoci polažu zakletvu ili daju izjavu prije svjedočenja koja zamjenjuje zakletvu.

(2) Tekst zakletve, odnosno izjave glasi: „Zaklinjem se čašću i savješću – izjavljujem da ću govoriti istinu o svemu što će me Sud pitati i da neću uskratiti, dodati ili promijeniti ništa meni poznato o ovom predmetu.“

(3) Nijemi svjedoci koji znaju čitati i pisati daju zakletvu odnosno izjavu potpisivanjem teksta zakletve, odnosno izjave, a gluhi svjedoci čitaju tekst zakletve, odnosno izjave. Ako gluhi ili nijemi svjedoci ne znaju čitati i pisati, zakletva, odnosno izjava se daje preko tumača.“

Čl. 267. ZKP BiH, čl. 282. ZKP FBiH, čl. 274. ZKP RS i čl. 267. ZKP BD BiH:

„(1) Sudija, odnosno predsjednik vijeća dužan je zaštititi svjedoka od vrijeđanja, prijetnje i napada.

(2) Sudija, odnosno predsjednik vijeća će upozoriti ili novčano kazniti učesnika u postupku ili bilo koju drugu osobu koja vrijeđa, prijeti ili dovodi u opasnost bezbjednost

svjedoka pred Sudom. U slučaju novčanog kažnjavanja, primjenjuju se odredbe člana 242. stava 1. ovog zakona⁹³.

(3) U slučaju ozbiljne prijetnje svjedoku, sudija, odnosno predsjednik vijeća će obavijestiti Tužitelja radi preduzimanja krivičnog gonjenja.

(4) Na prijedlog stranke ili branitelja, sudija, odnosno predsjednik vijeća naredit će policijskim organima preduzimanje mjera neophodnih za zaštitu svjedoka.“

Čl. 268. ZKP BiH, čl. 283. ZKP FBiH, čl. 275. ZKP RS i čl. 268. ZKP BD BiH:

„(1) Ako svjedok odbije da svjedoči bez opravdanog razloga i nakon upozorenja na posljedice, može biti kažnjen novčanom kaznom do 30.000 KM.

(2) Protiv rješenja iz stava 1. dopuštena je žalba, koja ne zadržava izvršenje rješenja.“

Čl. 269. ZKP BiH, čl. 284. ZKP FBiH, čl. 276. ZKP RS i čl. 269. ZKP BD BiH:

„(1) Vještaka mogu angažovati stranke, branitelj i Sud.

(2) Troškove vještaka iz stava 1. ovog člana snosi onaj koji ga je angažovao.“

Čl. 270. st. 1.- 4. ZKP BiH, čl. 285. st. 1.- 4. ZKP FBiH, čl. 277. st. 1.- 4. ZKP RS i čl. 270. st. 1.- 4. ZKP BD BiH:

„(1) Prije ispitivanja vještaka, sudija, odnosno predsjednik vijeća opomenut će ga i na njegovu dužnost da iznese nalaz i mišljenje na najbolji mogući način i u skladu s vještinom i pravilima struke i upozorit će ga da davanje lažnog iskaza o nalazu i mišljenju predstavlja krivično djelo.

(2) Vještak će položiti zakletvu, odnosno dati izjavu prije svjedočenja.

(3) Zakletva, odnosno izjava se daje usmeno.

(4) Tekst zakletve, odnosno izjave glasi: „Zaklinjem se čašću – izjavljujem da ću govoriti istinu i da ću tačno i potpuno iznijeti svoj nalaz i mišljenje.“

Čl. 271. ZKP BiH, čl. 286. ZKP FBiH, čl. 278. ZKP RS i čl. 271. ZKP BD BiH:

„(1) Saslušani svjedoci i vještaci ostat će ispred sudnice ukoliko ih sudija, odnosno predsjednik vijeća potpuno ne otpusti nakon ispitivanja od strane stranaka i branitelja.

(2) Na prijedlog stranaka ili branitelja ili po službenoj dužnosti, sudija, odnosno predsjednik vijeća može narediti da ispitani svjedoci i vještaci napuste sudnicu i da budu naknadno pozvani i ponovno ispitani u prisustvu ili odsustvu ostalih svjedoka i vještaka.“

Neovisno od toga da li se radi o svjedocima i vještacima koji se ispituju u sklopu dokaza optužbe, odnosno odbrane ili o svjedocima i vještacima čije je ispitivanje naložio sudija, odnosno vijeće, svakom tom ispitivanju prethode određene radnje sudije, odnosno

⁹³ Odnosno člana 257. ZKP FBiH, čl. 249. ZKP RS i čl. 242. st. 1. ZKP BD BiH (napomena autora modula)

predsjednika vijeća kojima je cilj upoznavanje svjedoka i vještaka sa njihovim pravima i obavezama i osiguranje zakonitosti dokaza koji se sastoji u njihovom ispitivanju.

Prije svakog ispitivanja svjedoka ili vještaka, sudija, odnosno predsjednik vijeća će na odgovarajući način (uvidom u osobne isprave) utvrditi identitet osobe koja je pristupila na glavni pretres u svojstvu svjedoka ili vještaka i na taj način se uvjeriti da se radi upravo o osobi čije je ispitivanje predloženo od strane stranaka i branitelja odnosno naloženo od strane suda.

Nakon toga, **kada se radi o ispitivanju svjedoka, sudija, odnosno predsjednik vijeća će:**

- opomenuti svjedoka da je dužan govoriti istinu i da ne smije ništa prešutjeti, te će ga upozoriti da davanje lažnog iskaza predstavlja krivično djelo,
- pitati svjedoka za ime i prezime, ime oca ili majke, zanimanje, boravište, mjesto i godinu rođenja i njegov odnos sa optuženim i oštećenim,
- upozoriti svjedoka da je dužan o promjeni adrese ili boravišta obavijestiti sud,
- ukoliko se radi o osobi koja može odbiti svjedočenje, upozoriti je na to,
- upozoriti svjedoka da ima pravo da ne odgovara na pojedina pitanja ako bi ga istinit odgovor izložio krivičnom gonjenju,
- navedene osobne podatke svjedoka, sva navedena upozorenja data svjedoku i odgovore svjedoka na njih, te, eventualno odricanje svjedoka od prava da može odbiti svjedočenje unijeti u zapisnik o glavnom pretresu.

Potom će sudija, odnosno predsjednik vijeća zatražiti od svjedoka da položi zakletvu ili da izjavu koja zamjenjuje zakletvu.

Zakletva ili izjava koja zamjenjuje zakletvu je svečana izjava svjedoka koju on osobno polaže odnosno daje i koja glasi „Zaklinjem se čašću i savješću – izjavljujem da ću govoriti istinu o svemu što će me sud pitati i da neću uskratiti, dodati ili promijeniti ništa meni poznato o ovom predmetu.“ Iako se u zakonskom tekstu o sadržini zakletve odnosno izjave govori o „svemu što će me sud pitati“, zakletvom, odnosno izjavom svjedok se osobno obavezuje da će govoriti istinu o svemu što bude pitan na sudu (dakle, i od strane stranaka i branitelja, a ne samo suda).

Svjedok polaže zakletvu, odnosno daje izjavu tako što ponavlja tekst zakletve ili izjave koji izgovara sudija, odnosno predsjednik vijeća ili tako što sam pročita pripremljeni tekst zakletve ili izjave.

Zakletva ili izjava se daje usmeno. Međutim, nijemi svjedoci koji znaju čitati i pisati daju zakletvu odnosno izjavu potpisivanjem teksta zakletve, odnosno izjave, a gluhi svjedoci čitaju tekst zakletve, odnosno izjave. Ako gluhi ili nijemi svjedoci ne znaju čitati i pisati, zakletva, odnosno izjava se daje preko tumača.

Polaganje zakletve odnosno davanje izjave prije ispitivanja svjedoka je na glavnom pretresu obavezno. Međutim, zakon ne predviđa sankcije za svjedoka koji odbije položiti zakletvu, odnosno dati izjavu. U tom slučaju, sudija, odnosno predsjednik

vijeća će odbijanje svjedoka da položi zakletvu odnosno da izjavu konstatovati u zapisniku o glavnom pretresu, kao i razloge tog odbijanja, ukoliko ih je svjedok dao.

Zakletva odnosno izjava koju svjedok polaže odnosno daje na glavnom pretresu je promisorna jer se polaže prije davanja iskaza, te laička jer se u njoj svjedok poziva na moralne vrijednosti – čast i savjest.

Svrha zakletve je da pojača kod svjedoka osjećaj obaveznosti davanja istinitog i potpunog iskaza pred sudom. Polaganje zakletve bi trebalo povećati uvjerljivost iskaza svjedoka, ali, i pored date zakletve, sud je dužan iskaz svjedoka cijeliti u skladu sa pravilom o slobodnoj ocjeni dokaza.

Međutim, ne smiju se zaklinjati, odnosno davati izjavu (čl. 89. ZKP BiH, odnosno čl. 103. ZKP FBiH, čl. 153. ZKP RS i čl. 89. ZKP BD BiH):

- osobe koje nisu punoljetne u trenutku ispitivanja,
- osobe za koje je dokazano ili za koje postoji osnovana sumnja da su učinile ili učestvovala u krivičnom djelu zbog koga se ispituju
- osobe koje zbog duševnog stanja ne mogu da shvate značaj zakletve, odnosno izjave.

U prvom i trećem od navedenih slučajeva, razlog isključenja zakletve odnosno izjave takvih osoba je pretpostavka da one zbog svog uzrasta i stepena duševne razvijenosti odnosno stanja duševnog zdravlja, ne mogu shvatiti značaj zakletve, odnosno izjave, a, u drugonavedenom slučaju, pretpostavka da bi se svjedok, zbog njegove involviranosti u krivično djelo povodom kojeg se vodi krivični postupak, mogao lažno zakleti.

Sudija, donosno predsjednik vijeća dužan je da pazi da li se radi o osobi koja se ne smije zaklinjati, odnosno dati izjavu. Međutim, ukoliko je, greškom, zakletvu položila, odnosno izjavu dala osoba koja se ne smije zaklinjati, odnosno dati izjavu, ta okolnost nije od značaja za zakonitost iskaza tog svjedoka.

Tokom ispitivanja svjedoka, sudija, odnosno predsjednik vijeća dužan je svjedoka zaštititi od vrijeđanja, prijetnji i napada.

Ova obaveza sudije, odnosno predsjednika vijeća postoji bez obzira da li vrijeđanje, prijetnje ili napadi dolaze od učesnika u postupku ili od koje druge osobe koja se nalazi u sudnici.

U slučaju vrijeđanja, prijetnji ili dovođenja u opasnost sigurnosti svjedoka na glavnom pretresu, sudiji odnosno predsjedniku vijeća stoje na raspolaganju slijedeće mjere:

- **upućivanje upozorenja** osobi koja vrijeđa svjedoka, prijeti mu ili ugrožava njegovu sigurnost, kojim se toj osobi ukazuje na nedopuštenost njenih postupaka i na moguće dalje sankcije kojima može podlijegati u slučaju da se ne uzdrži od takvih postupaka,

- ako je upozorenje bilo bezuspješno, **novčano kažnjavanje** osobe koja vrijeđa svjedoka, prijeti mu ili dovodi u opasnost sigurnost svjedoka pred sudom primjenom čl. 242. ZKP BiH, odnosno čl. 257. ZKP FBiH, čl. 249. ZKP RS i čl. 242. ZKP BD BiH),
- **udaljenje iz sudnice** osobe koja vrijeđa svjedoka, prijeti mu ili dovodi u opasnost sigurnost svjedoka pred sudom,
- **obavješćavanje tužitelja radi preduzimanja krivičnog gonjenja**, u slučaju ozbiljne prijetnje svjedoku,
- **naredba policijskim organima za preduzimanje mjera za zaštitu svjedoka**, na prijedlog stranaka ili branitelja.

Preduzimanje neke od ovih mjera i razloge za to, sudija, odnosno predsjednik vijeća je dužan unijeti u zapisnik o glavnom pretresu.

Tokom ispitivanja svjedoka, sudija, donosno predsjednik vijeća je ovlašten da preduzima određene **mjere i prema svjedoku** s ciljem osiguranja izvršenja obaveza svjedoka.

Osim obaveze da se odazove na poziv suda, svjedok je, osim u zakonom određenim slučajevima, dužan svjedočiti. Opravdan razlog za odbijanje svjedočenja predstavljaju slučajevi kada se radi o osobi koja ne može biti saslušana kao svjedok (čl. 82. ZKP BiH, odnosno čl. 96. ZKP FBiH, čl. 146. ZKP RS i čl. 82. ZKP BD BiH), o osobi koja koristi svoje pravo da može odbiti svjedočenje (čl. 83. ZKP BiH, odnosno čl. 97. ZKP FBiH, čl. 147. ZKP RS i čl. 83. ZKP BD BiH) i o osobi koja koristi svoje pravo da ne odgovara na pojedina pitanja ako bi je istinit odgovor izložio krivičnom gonjenju (čl. 84. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 98. st. 1. ZKP FBiH, čl. 148. st. 1. ZKP RS i čl. 84. st. 1. ZKP BD BiH). U svim navedenim slučajevima, sudija, odnosno predsjednik vijeća cijeni, s obzirom na raspoložive podatke, da li se radi o postojanju zakonskog osnova za uskraćivanja svjedočenja.

Ukoliko ne postoji zakonski osnov za uskraćivanje svjedočenja, odnosno **ukoliko svjedok bez opravdanih razloga odbija da svjedoči, sudija, odnosno predsjednik vijeća:**

- **će upozoriti svjedoka** na njegovu dužnost svjedočenja i da, u slučaju ponovljenog odbijanja svjedočenja bez opravdanog razloga, može biti novčano kažnjen novčanom kaznom do 30.000 KM,
- ako svjedok i nakon datog upozorenja, odbija bez opravdanog razloga da svjedoči, **može ga kazniti novčanom kaznom** do 30.000 KM.

Rješenje o kažnjavanju svjedoka i kratkim razlozima unosi se u zapisnik o glavnom pretresu. Sudija, odnosno predsjednik vijeća dužan je i pismeno izraditi to rješenje i u njegovom obrazloženju navesti razloge za njegovo donošenje. Rješenje se mora dostaviti svjedoku. Protiv rješenja o kažnjavanju, svjedok može izjaviti žalbu u roku od tri dana od dana dostavljanja rješenja. O žalbi protiv tog rješenja odlučuje vijeće apelacionog odjeljenja (čl. 321. st. 1. ZKP BiH) odnosno vijeće apelacionog odjeljenja višeg suda (čl. 337. st. 1. ZKP FBiH) odnosno drugostepeni sud (čl. 328. st. 1. ZKP

RS), odnosno Apelacioni sud Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (čl. 321. st. 1. ZKP BD BiH). Žalba nema suspenzivno dejstvo.

Kada se, pak, radi o vještaku, prije njegovog ispitivanja, sudija, odnosno predsjednik vijeća će ga:

- opomenuti na dužnost da nalaz i mišljenje iznese na najbolji mogući način i u skladu s vještinom i pravilima struke,
- upozoriti da davanje lažnog iskaza o nalazu i mišljenju predstavlja krivično djelo,
- pitati za ime i prezime, ime oca ili majke, zanimanje, boravište, mjesto i godinu rođenja, njegov odnos sa optuženim i oštećenim, te njegov status u državnom organu ili stručnoj ustanovi kojoj je povjereno vještačenje,

Navedene osobne podatke vještaka i date opomene i upozorenja, sudija, odnosno predsjednik vijeća će unijeti u zapisnik o glavnom pretresu.

Potom će sudija, odnosno predsjednik vijeća **zatražiti od vještaka da položi zakletvu ili da izjavu koja zamjenjuje zakletvu** čiji tekst glasi: "Zaklinjem se čašću – izjavljujem, da ću govoriti istinu i da ću tačno i potpuno iznijeti svoj nalaz i mišljenje."

Vještak zakletvu polaže, odnosno izjavu daje tako što ponavlja tekst zakletve, odnosno izjave koji izgovara sudija, odnosno predsjednik vijeća ili tako što sam čita pripremljeni tekst zakletve, odnosno izjave.

Zakletva se daje usmeno. Kako zakon ne sadrži izričitu odredbu o tome, na polaganje zakletve od strane nijemih ili gluhih vještaka analogno se primjenjuju odredbe koje se odnose na zakletvu nijemih ili gluhih svjedoka.

Inače, na glavnom pretresu, vještaka mogu angažovati stranke, branitelj i sud. Troškove vještačenja snosi onaj ko je angažovao vještaka, a, u konačnom, o troškovima vještačenja kao i o ostalim troškovima krivičnog postupka, odlučuje sud svojom odlukom.

Nakon ispitivanja sudija, odnosno predsjednik vijeća će otpustiti iz sudnice svjedoka ili vještaka. To može učiniti tako što će ih **u potpunosti otpustiti**, što podrazumijeva njihovo pravo da napuste zgradu suda, ili tako što će im **naložiti da ostanu ispred sudnice**. U tom slučaju, sudija, odnosno predsjednik vijeća će preduzeti neophodne mjere da spriječi njihovo komuniciranje sa još neispitanim svjedocima ili vještacima.

Na prijedlog stranaka ili branitelja ili po službenoj dužnosti, sudija, odnosno predsjednik vijeća može narediti da ispitani svjedoci ili vještaci budu naknadno pozvani i ponovo ispitani u prisustvu ili odsustvu ostalih svjedoka ili vještaka. Sudija, odnosno predsjednik vijeća će takvu naredbu donijeti uvijek kada ocijeni da je to neophodno za svestrano pretresanje predmeta.

7.6. Posebne odredbe o ispitivanju na glavnom pretresu određenih kategorija svjedoka

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 82. tač. d) ZKP BiH, čl. 96. tač. d) ZKP FBiH, čl. 146. tač. g) ZKP RS i čl. 82. tač. d) ZKP BD BiH:

„Ne može se saslušati kao svjedok:

d) maloljetna osoba koja, s obzirom na uzrast i duševnu razvijenost nije sposobna shvatiti značaj prava da ne mora svjedočiti.“

Čl. 86. st. 4. i 6. ZKP BiH, čl. 100. st. 4. i 6. ZKP FBiH, čl. 150. st. 4. i 6. ZKP RS i čl. 86. st. 4. i 6. ZKP BD BiH:

„(4) Prilikom saslušanja maloljetne osobe, naročito ako je ona oštećena krivičnim djelom, postupit će se obazrivo, da saslušanje ne bi štetno utjecalo na psihičko stanje maloljetnika. Ako je to potrebno, saslušanje maloljetne osobe izvršit će se uz pomoć pedagoga ili druge stručne osobe.

(6) S obzirom na životnu dob, tjelesno i duševno stanje ili druge opravdane interese, svjedok se može saslušati putem tehničkih uređaja za prenos slike i zvuka na način da mu stranke i branitelj mogu postavljati pitanja bez prisustva u prostoriji gdje se svjedok nalazi. Za potrebe takvog ispitivanja može se odrediti stručna osoba.“

Čl. 90. ZKP BiH, čl. 104. ZKP FBiH, čl. 154. ZKP RS i čl. 90. ZKP BD BiH:

„Saslušanje svjedoka se može snimati audio-vizuelnim sredstvima u svim fazama postupka. Saslušanje se mora snimiti u slučajevima kada se radi o maloljetnim osobama koje nisu navršile šesnaest godina života i koje su oštećene krivičnim djelom, kao i ako postoje osnove za bojazan da se svjedok neće moći saslušati na glavnom pretresu.“

Čl. 272. st. 4. ZKP BiH, čl. 287. st. 4. ZKP FBiH, čl. 279. st. 4. ZKP RS i čl. 272. st. 4. ZKP BD BiH:

„(4) Ako sudija, odnosno predsjednik vijeća nađe da je to neophodno, na ispitivanje maloljetnika kao svjedoka shodno se primjenjuju odredbe člana 86. st. 6.⁹⁴ i člana 90. ovog zakona⁹⁵.“

Čl. 6. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ZZSPPUS BiH):

„Tužitelj u toku istrage, a nakon podizanja optužnice Sud, pod uslovom da postoji saglasnost svjedoka i bez objavljivanja bilo kakvih ličnih podataka o svjedoku,

⁹⁴ Odnosno čl. 100. st. 6. ZKP FBiH, čl. 150. st. 6. ZKP RS i čl. 86. st. 6. ZKP BD BiH (napomena autora modula)

⁹⁵ Odnosno čl. 104. ZKP FBiH, čl. 154. ZKP RS i čl. 90. ZKP BD BiH (napomena autora modula)

obavještava organ nadležan za pitanja socijalnog staranja o uključenju ugroženog svjedoka u postupak i omogućava pružanje pomoći tog organa kao i psihološku potporu svjedoku, uključujući prisustvo odgovarajućih stručnih osoba prilikom ispitivanja ili saslušanja.“

Čl. 7. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ZZSPPUS FBiH), čl. 6. Zakona o zaštiti svjedoka u krivičnom postupku Republike Srpske (u daljem tekstu: ZZSKP RS) i čl. 6. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu ZZSPPUS BD BiH):

„Tužitelj u toku istrage, a nakon podizanja optužnice Sud, obavještava organ nadležan za pitanja socijalnog staranja o uključenju ugroženog svjedoka u postupak i omogućava pružanje pomoći tog organa kao i psihološku potporu svjedoku, uključujući prisustvo odgovarajućih stručnih osoba prilikom ispitivanja ili saslušanja.“

Čl. 7. ZZSPPUS BiH, čl. 8. ZZSPPUS FBiH, čl. 7. ZZSKP RS i čl. 7. ZZSPPUS BD BiH:

„U toku glavnog pretresa, Sud može saslušati svjedoke pod prijetnjom i ugrožene svjedoke u najskorije moguće vrijeme i ima mogućnost da sasluša te svjedoke na glavnom pretresu drugačijim redoslijedom od onog koji je propisan u ZKP BiH⁹⁶.“

Čl. 8. ZZSPPUS BiH:

„(1) Sudija, odnosno predsjednik vijeća će u odgovarajućoj mjeri kontrolirati način ispitivanja svjedoka kada se ispituje ugroženi svjedok, posebno u cilju zaštite svjedoka od uznemiravanja i zbunjivanja.

(2) U izuzetnim okolnostima, ako Sud utvrdi da je to u najboljem interesu svjedoka, Sud može, uz saglasnost stranaka i branitelja, saslušati ugroženog svjedoka tako što će mu direktno postavljati pitanja u ime stranaka i branitelja.“

Čl. 9. ZZSPPUS FBiH, čl. 8. ZZSKP RS i čl. 8. ZZSPPUS BD BiH:

„(1) Sudija, odnosno predsjednik vijeća će u odgovarajućoj mjeri kontrolirati način ispitivanja svjedoka kada se ispituje ugroženi svjedok, posebno u cilju zaštite svjedoka od uznemiravanja i zbunjivanja.

(2) U izuzetnim okolnostima, sud može, uz saglasnost stranaka i branitelja, saslušati ugroženog svjedoka tako što će mu direktno postavljati pitanja u ime stranaka i branitelja.“

Čl. 9. ZZSPPUS BiH, čl. 10. ZZSPPUS FBiH, čl. 9. ZZSKP RS i čl. 9. ZZSPPUS BD BiH:

„Pri odlučivanju da li postoje opravdani razlozi da se svjedok ispita putem tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka na način na koji stranke i branitelj mogu postavljati pitanja, a da ne budu prisutni u istoj prostoriji sa svjedokom, takođe će se uzeti u obzir potreba da se osigura zaštita svjedoka pod prijetnjom i ugroženog svjedoka.“

⁹⁶ Odnosno, ZKP FBiH, ZKP RS i ZKP BD BiH (napomena autora modula)

Čl. 10. ZZSPPUS BiH:

„(1) Kada postoji opravdana bojazan da će prisustvo optuženog uticati na sposobnost svjedoka da svjedoči potpuno i tačno, Sud može, po službenoj dužnosti ili po prijedlogu stranaka ili branitelja, a nakon saslušanja protivne stranke i branitelja, narediti da optuženi bude udaljen iz sudnice.

(2) Ako je udaljen iz sudnice, optuženom će biti omogućeno da prati svjedočenje putem tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka ili će svjedočenje biti zabilježeno i predočeno optuženom.

(3) Branitelj će biti prisutan na saslušanju. Nakon što se optuženom predoči svjedočenje svjedoka, a prije nego se svjedok otpusti, branitelju i optuženom omogućit će se da se konsultuju.

(4) Na rješenje iz stava 1. ovog člana stranke i branitelj mogu izjaviti žalbu. Vijeće apelacionog odjeljenja razmatra žalbu u roku od 72 sata nakon prijema žalbe.“

Čl. 11. st. 1., 2. i 3. ZZSPPUS FBiH i čl. 10. st. 1., 2. i 3. ZZSPPUS BD BiH:

„(1) Kada postoji opravdana bojazan da će prisustvo optuženog uticati na sposobnost svjedoka da svjedoči potpuno i tačno, sud može, po službenoj dužnosti ili po prijedlogu stranaka ili branitelja, a nakon saslušanja protivne stranke i branitelja, narediti da optuženi bude udaljen iz sudnice.

(2) Optuženom će biti omogućeno da prati svjedočenje putem tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka ili će svjedočenje biti zabilježeno i predočeno optuženom.

(3) Branitelj će biti prisutan na saslušanju. Nakon što se optuženom predoči svjedočenje svjedoka, a prije nego se svjedok otpusti, branitelju i optuženom omogućit će se da se konsultuju.“

Čl. 11. st. 4. ZZSPPUS FBiH

„(4) Na rješenje iz stava 1. ovog člana stranke i branitelj mogu izjaviti žalbu. Vanraspravno vijeće suda razmatra žalbu u roku od 72 sata nakon prijema žalbe.“

Čl. 10. st. 4. ZZSPPUS BD BiH:

„(4) Na rješenje iz stava 1. ovog člana stranke i branitelj mogu izjaviti žalbu. Vijeće Apelacionog suda razmatra žalbu u roku od 72 sata nakon prijema žalbe.“

Čl. 10. ZZSKP RS:

„(1) Kada postoji opravdana bojazan da će prisustvo optuženog uticati na sposobnost svjedoka da svjedoči potpuno i tačno, sud može, po službenoj dužnosti ili po prijedlogu stranaka ili branioca, a nakon saslušanja protivne stranke i branioca, odlučiti da optuženi bude udaljen iz sudnice.

(2) U slučaju iz stava 1. ovog člana, optuženom će biti omogućeno da prati svjedočenje putem tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka ili će svjedočenje biti zabilježeno i predočeno optuženom.

(3) U slučaju iz st. 1. i 2. ovog člana saslušanju svjedoka prisustvuje i branilac. Nakon što se optuženom predoči svjedočenje svjedoka, a prije nego se svjedok otpusti, braniocu i optuženom će se omogućiti da se međusobno konsultuju.

(4) Na rješenje iz stava 1. ovog člana stranke i branitelj mogu izjaviti žalbu. O žalbi odlučuje vijeće iz člana 24. stav 5. Zakona o krivičnom postupku i to u roku od 72 sata nakon prijema žalbe.“

Čl. 11. ZZSPPUS BiH, čl. 12. ZZSPPUS FBiH, čl. 11. ZZSKP RS i čl. 11. ZZSPPUS BD BiH:

„Pri odlučivanju da li se zapisnici o iskazima datim u istrazi mogu pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu, Sud će također uzeti u obzir potrebu da se osigura zaštita svjedoka pod prijetnjom koji bi se mogao izložiti, ili njegova porodica, velikoj ličnoj opasnosti, odnosno zaštita ugroženog svjedoka koji bi se mogao izložiti značajnoj duševnoj boli ako bi se pojavio na glavnom pretresu.“

Čl. 13. ZZSPPUS BiH:

„(1) U izuzetnim okolnostima, kada postoji opravdana bojazan da će se ozbiljno ugroziti lična sigurnost svjedoka ili njegove porodice ako se neki ili svi lični podaci svjedoka objelodane i da će ta opasnost postojati i nakon davanja iskaza svjedoka, Sud može po službenoj dužnosti ili po prijedlogu stranaka ili branitelja odlučiti da lični podaci svjedoka ostanu povjerljivi u trajanju za koje se odredi da je potrebno, a najviše 30 godina nakon što odluka postane pravomoćna.

(2) Sud može nakon saslušanja stranaka i branitelja odlučiti da identitet svjedoka ne bude otkriven tako što će se dozvoliti svjedoku da svjedoči iza paravana ili koristi elektronski uređaj za promjenu glasa ili slike svjedoka, ili i slike i glasa koristeći se tehničkim uređajima za prijenos slike i zvuka.

(3) Sud može, po službenoj dužnosti ili po prijedlogu stranaka ili branitelja, u bilo kojem trenutku ukinuti rješenje iz stava 1. ovog člana.“

Čl. 14. ZZSPPUS FBiH, čl. 13. ZZSKP RS i čl. 13. ZZSPPUS BD BiH:

„(1) U izuzetnim okolnostima, kada postoji opravdana bojazan da će se ozbiljno ugroziti lična sigurnost svjedoka ili njegove porodice ako se neki ili svi lični podaci svjedoka objelodane i da će ta opasnost postojati i nakon davanja iskaza svjedoka, sud može po službenoj dužnosti ili po prijedlogu stranaka ili branitelja odlučiti da lični podaci svjedoka ostanu povjerljivi u trajanju za koje se odredi da je potrebno, a najviše 30 godina nakon što odluka postane pravomoćna.

(2) Sud može nakon saslušanja stranaka i branitelja odlučiti da se anonimnost svjedoka sačuva tako što će se dozvoliti svjedoku da svjedoči iza paravana ili koristi elektronski uređaj za promjenu glasa ili slike svjedoka, ili i slike i glasa koristeći se tehničkim uređajima za prijenos slike i zvuka.

(3) Sud može, po službenoj dužnosti ili po prijedlogu stranaka ili branitelja, u bilo kojem trenutku ukinuti rješenje iz stava 1. ovog člana.“

Zakoni o krivičnom postupku sadrže posebne odredbe koje se odnose na **saslušanje maloljetnih osoba kao svjedoka**. Većina tih odredaba nalazi se u okviru glave zakona unatar koje se nalaze odredbe o radnjama dokazivanja i to u odjeljku posvećenom saslušanju svjedoka. Međutim, te odredbe imaju opći karakter kada je u pitanju saslušanje maloljetne osobe kao svjedoka, pa su stoga primjenjive i na ispitivanje maloljetnih osoba kao svjedoka na glavnom pretresu.

Specifičnosti zakonskih rješenja koja se odnose na ispitivanje maloljetnih osoba kao svjedoka, između ostalog, i na glavnom pretresu, a koje su proistekle iz posebnosti njihovog stanja i potreba vezanih uz njihov uzrast i nedovoljnu duševnu razvijenost, sastoje se u sljedećem:

- **maloljetna osoba, koja spada u krug osoba koje mogu odbiti svjedočenje** (čl. 83. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 97. st. 1. ZKP FBiH, čl. 147. st. 1. ZKP RS i čl. 83. st. 1. ZKP BD BiH), **ne može se saslušati kao svjedok ako, s obzirom na uzrast i duševnu razvijenost, nije sposobna shvatiti značaj prava da ne mora svjedočiti**. Da li se radi o maloljetnoj osobi koja nije sposobna shvatiti značaj prava da ne mora svjedočiti, procjenjuje sudija odnosno predsjednik vijeća, vodeći računa o njenom uzrastu i stepenu njene duševne razvijenosti. Prije donošenja takve odluke, sudija, odnosno predsjednik vijeća može zatražiti stručno mišljenje stručne osobe ili vještaka (pedagoga ili psihologa). Tek ukoliko sudija, odnosno predsjednik vijeća procjeni da se radi o maloljetnoj osobi koja može shvatiti značaj prava da ne mora svjedočiti, ta maloljetna osoba koja može odbiti svjedočenje će doći u situaciju da se eventualno odrekne tog svog prava i da svjedoči. Ukoliko, pak, sudija, odnosno predsjednik vijeća ocjeni da se radi o maloljetnoj osobi koja nije sposobna shvatiti značaj prava da ne mora svjedočiti, odbit će prijedlog stranaka ili branitelja za njeno saslušanje kao svjedoka. Pri tome, nema značaja kakav je osobni stav maloljetne osobe koja može odbiti svjedočenje o samom svjedočenju kao ni stav optuženog;
- **prilikom saslušanja maloljetne osobe, naročito ako je ona oštećena krivičnim djelom, postupit će se obazrivo, da saslušanje ne bi štetno utjecalo na psihičko stanje maloljetnika**. Obazrivost pri saslušanju maloljetne osobe treba da, ukoliko se radi o maloljetnoj osobi koja je oštećena krivičnim djelom, spriječi njenu sekundarnu viktimizaciju. Ovo nameće obavezu sudije, odnosno predsjednika vijeća da, u skladu sa čl. 262. st. 3. ZKP BiH, odnosno čl. 277. st. 3. ZKP RS, čl. 269. st. 3. ZKP RS i čl. 262. st. 3. ZKP BD BiH, kontroliše način ispitivanja maloljetne osobe kao svjedoka i tako što će imati u vidu njenu dob, prirodu učinjenog krivičnog djela i posljedice koje je maloljetna osoba pretrpjela, njeno obrazovanje i prilike u kojima je živjela i živi, osobine njene ličnosti, kako bi spriječio ne samo zbnunjivanje svjedoka nego i njegovo dodatno uznemiravanje i traumatiziranje. **Ako je to potrebno, ispitivanje maloljetne osobe može se izvršiti uz pomoć pedagoga ili druge stručne osobe**. Kako bi se otklonila ili umanjila opasnost od ponovne viktimizacije maloljetne osobe njenim ispitivanjem na glavnom pretresu i zaštitila njena privatnost, vijeće može, po službenoj dužnosti ili po prijedlogu stranaka ili branitelja, ali uvijek po njihovom saslušanju, donijeti odluku o isključenju javnosti za vrijeme ispitivanja kao svjedoka maloljetne osobe (čl. 235. ZKP BiH, odnosno čl. 250. ZKP FBiH, čl. 243. ZKP RS i čl. 235. ZKP BD BiH);

- s obzirom na životnu dob maloljetne osobe, njeno duševno stanje i potrebu da se ona zaštiti od mogućih negativnih posljedica koje bi za njeno psihičko stanje, dalji razvoj i odgoj kao i za njenu spremnost da daje iskrene odgovore moglo imati ispitivanje u sudnici, u istoj prostoriji u kojoj se nalaze stranke i branitelj, **sudija, odnosno predsjednik vijeća može odlučiti, ako smatra da je to neophodno, da se svjedok – maloljetna osoba sasluša izvan sudnice putem tehničkih uređaja za prenos slike i zvuka na način da mu stranke i branitelj mogu postavljati pitanja bez prisustva u prostoriji gdje se svjedok nalazi.** Dakle, kod ovakvog ispitivanja maloljetne osobe, sudija, odnosno vijeće, stranke i branitelj, nalaze se u sudnici, a maloljetna osoba koja se ispituje u drugoj, fizički odjeljenoj prostoriji. Za potrebe takvog ispitivanja može se odrediti stručna osoba koja može izvršiti i snimanje ispitivanja audio-vizuelnim sredstvima. **Prema tome, odredbe čl. 272. st. 4. ZKP BiH, odnosno čl. 287. st. 4. ZKP FBiH, čl. 279. st. 4. ZKP RS i čl. 272. st. 4. ZKP BD BiH, omogućavaju ispitivanje na glavnom pretresu maloljetne osobe putem tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka i kada toj maloljetnoj osobi nije posebnim rješenjem suda dato svojstvo svjedoka pod prijetnjom ili ugroženog svjedoka u skladu sa zakonima o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka.**

Takođe, zakoni o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka odnosno o zaštiti svjedoka u krivičnom postupku sadrže posebne odredbe koje se odnose na **ispitivanje svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka na glavnom pretresu.**

Prema tim zakonima, **svjedok pod prijetnjom** je svjedok čija je lična sigurnost ili sigurnost njegove porodice dovedena u opasnost zbog njegovog učešća u postupku, kao rezultat prijetnji, zastrašivanja⁹⁷ ili sličnih radnji koje su vezane za njegovo svjedočenje (čl. 3. st. 1. ZZSPPUS BiH, ZZSPPUS FBiH, ZZSKP RS i ZZSPPUS BD BiH) ili svjedok koji smatra da postoji razumna osnova za bojazan da bi takva opasnost vjerovatno proistekla kao posljedica njegovog svjedočenja (čl. 3. st. 1. ZZSPPUS BiH), dok je **ugroženi svjedok** onaj svjedok koji je ozbiljno fizički ili psihički traumatizovan okolnostima pod kojima je izvršeno krivično djelo ili koji pati od ozbiljnih psihičkih poremećaja koji ga čine izuzetno osjetljivim, odnosno dijete i maloljetnik (čl. 3. st. 2. ZZSPPUS BiH, odnosno čl. 3. st. 3. ZZSPPUS FBiH, ZZSKP RS i ZZSPPUS BD BiH).

Zakoni ne određuju krug osoba koje mogu postaviti zahtjev za dodjeljivanje određenoj osobi svojstva svjedoka pod prijetnjom ili ugroženog svjedoka. Međutim, čini se logičnim da to pravo imaju stranke, branitelj i osoba koja treba svjedočiti. S obzirom na dužnost sudije, odnosno predsjednika vijeća da se stara za svestrano pretresanje predmeta, čini se da bi sudija, odnosno vijeće to svojstvo svjedoku mogao dodijeliti i po službenoj dužnosti. U svakom slučaju, svojstvo svjedoka pod prijetnjom ili ugroženog svjedoka utvrđuje sud rješenjem. Za sticanje tog svojstva potrebna je saglasnost svjedoka.

Zaštita svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka sastoji se u primjeni pojedinih mjera zaštite predviđenih navedenim zakonima. Koja će mjera biti primjenjena određuje

⁹⁷ Prema Preporuci Vijeća Evrope R (97) 13, zastrašivanje znači bilo koju izravnu, neizravnu ili moguću prijetnju prema svjedoku koja može dovesti do ometanja njegove obaveze da iskazuje slobodno i bez uticaja bilo koje vrste (napomena autora modula).

sud vodeći računa o razlozima zbog kojih je određeni svjedok dobio svojstvo svjedoka pod prijetnjom ili ugroženog svjedoka, te sadržini i mogućnostima zaštite koje pruža svaka pojedina zakonom propisana mjera zaštite. **Za primjenu svake od tih mjera zaštite potrebna je saglasnost svjedoka**, a sud je dužan poučiti svjedoka pod prijetnjom ili ugroženog svjedoka o mjerama zaštite predviđenim zakonom. Sud može odrediti primjenu više mjera istovremeno, ali neće odrediti primjenu teže mjere ako se ista svrha može postići primjenom blaže mjere (čl. 4. ZZSPPUS BiH, odnosno čl. 5. ZZSPPUS FBiH, čl. 4. ZZSKP RS i čl. 4. ZZSPPUS BD BiH). U presudi od 23.4.1997. godine, u predmetu Van Mechelen i drugi protiv Nizozemske, ESLJP je zauzeo stav: „Imajući u vidu mjesto koje pravo na pravično funkcionisanje pravosuđa ima u demokratskom društvu, bilo koja mjera koja ograničava prava odbrane mora biti strogo neophodna. Ukoliko je manje ograničavajuća mjera dovoljna, treba je primijeniti.“⁹⁸ Težina mjere procjenjuje se prema stepenu ograničenja prava odbrane optuženog pri njenoj primjeni.

Ukoliko na glavnom pretresu sudjeluje svjedok pod prijetnjom ili ugroženi svjedok, mjere zaštite takvog svjedoka mogu se sastojati u slijedećem (odstupanju od redovnog načina ispitivanja svjedoka na glavnom pretresu i redovnih obaveza sudije, odnosno predsjednika vijeća da zaštiti svjedoka):

- **prisustvu odgovarajućih stručnih osoba njihovom ispitivanju** (na primjer, psihologa ili pedagoga) radi pružanja psihološke potpore svjedocima i stručne pomoći sudu u ostvarivanju njegove dužnosti zaštite svjedoka pod prijetnjom ili ugroženih svjedoka od uznemiravanja, zastrašivanja ili zbunjivanja;
- **saslušanju svjedoka pod prijetnjom ili ugroženog svjedoka u najskorije moguće vrijeme i drugačijim redoslijedom od onog koji je propisan zakonima o krivičnom postupku.** Na ovaj način se sprječava negativan utjecaj dugotrajnog boravka u sudskoj zgradi svjedoka pod prijetnjom ili ugroženog svjedoka na sigurnost svjedoka i njegove obitelji te na njegovo fizičko ili psihičko stanje;
- **kontroliranju u odgovarajućoj mjeri od strane sudije, odnosno predsjednika vijeća načina ispitivanja ugroženog svjedoka u cilju njegove zaštite od uznemiravanja i zbunjivanja, a, u izuzetnim okolnostima, uz saglasnost stranaka i branitelja, saslušanju svjedoka na način što će mu sud direktno postavljati pitanja u ime stranaka i branitelja.** Cilj ove mjere je da se spriječi ili umanjí negativan utjecaj koji na potpunost i tačnost iskaza ugroženog svjedoka i na njegovo psihičko stanje može imati direktan kontakt stranaka ili branitelja sa takvim svjedokom pri njegovom ispitivanju na glavnom pretresu;
- **svjedočenju svjedoka pod prijetnjom ili ugroženog svjedoka putem tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka na način na koji stranke i branitelj mogu postavljati pitanja, a da ne budu prisutni u istoj prostoriji sa svjedokom.** Ova mjera će se primijeniti kada sud ocijeni da je za zaštitu svjedoka pod prijetnjom odnosno ugroženog svjedoka neophodno da svjedok prilikom ispitivanja od strane stranaka i branitelja bude fizički odijeljen od njih i izvan sudnice. „Vijeće je

⁹⁸ „Izvod iz sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava“, knjiga I, Vijeće Evrope, Colpi, Fond otvoreno društvo BiH, Sarajevo, 2001. godine, str. 650.

primjetilo da su dokazi dati video-konferencijskom vezom izuzetak od pravila da svjedoci budu fizički prisutni u sudnici, kako je to garantirano optuženom po članu 21(4)(e). Optuženi se može suočiti sa svjedokom unakrsnim ispitivanjem i Raspravno vijeće može posmatrati svjedoka u toku davanja iskaza. Vijeće je smatralo da je video-konferencijska veza način da Vijeće bude u kontaktu s mjestom na kojem se svjedok nalazi. Takvi dokazi mogu se dati i izvan sjedišta Tribunala ili jednosmjernom internom televizijskom vezom sa izolirane lokacije unutar Tribunala.

U određivanju mogu li se iskazi davati video-konferencijskom vezom, Vijeće je primijenilo dva uvjeta artikulirana u predmetu Tadić i dodalo treći kriterij. U ovom trodjelnom testu, ona strana koja traži video-konferencijsku vezu mora zadovoljiti slijedeće:

1. Mora se pokazati da je iskaz svjedoka dovoljno značajan da bi bilo nepravilno nastaviti postupak bez tog iskaza;
2. Svjedok mora biti spriječen ili imati dobar razlog što nije spreman doći pred Međunarodni tribunal u Haagu;
3. Optuženi ne smije trpjeti štetu u realizaciji svog prava u suočenju sa svjedokom.

Vijeće je primjetilo da dokazna vrijednost iskaza datog video-konferencijskom vezom nema istu težinu kao iskaz dat u sudnici. Činjenica da svjedok nije fizički prisutan u sudnici može umanjiti značaj tog iskaza, ali kredibilitet je nešto o čemu odlučuje Vijeće, kad ocjenjuje dokazni materijal u cjelini.

Uz to, Vijeće je usvojilo smjernice iz predmeta Tadić, da bi osiguralo da iskaz dat video-konferencijskom vezom bude izvodljiv i pouzdan:

Raspravno vijeće svjesno je potrebe da se daju smjernice kako bi se osiguralo ispravno vođenje postupka u situaciji kada se iskaz daje video-konferencijskom vezom. Kao prvo, strana koja traži davanje iskaza video-konferencijskom vezom treba da organizira adekvatnu lokaciju iz koje će se obaviti postupak. To mjesto mora biti pogodno za davanje iskrenog i otvorenog iskaza. Nadalje, sigurnost i zakletvom osigurana garancija takvog postupka mora se garantirati. Stranka koja nije podnijela zahtjev i Sekretarijat moraju uvijek biti obaviješteni o operaciji koju vodi stranka koja je podnijela zahtjev, i moraju dati svoju saglasnost na predloženu lokaciju. Tamo gdje se ne postigne saglasnost o odgovarajućoj lokaciji, Raspravno vijeće će saslušati stranke i Sekretarijat i donijeti konačnu odluku... Drugo, Raspravno vijeće imenovaće predsjedavajućeg službenika da bi se osiguralo da se takav iskaz daje slobodno i dobrovoljno. Predsjedavajući službenik identificirat će svjedoke i objasniti prirodu postupka i obavezu da se govori istina. Obavijestit će svjedoke da snose odgovornost i da će u slučaju davanja lažne izjave snositi krivičnu odgovornost, da će podnijeti zakletvu i da će u svakom trenutku Pretresno vijeće biti obaviješteno o uvjetima na datoj lokaciji. Treće, osim ako Raspravno vijeće ne odluči drukčije, iskaz će se davati u fizičkoj prisutnosti predsjedavajućeg službenika, i tamo gdje je to potrebno, nekog člana tehničkog osoblja Sekretarijata. Četvrto, svjedoci moraju pomoću monitora biti u stanju da vide suce, optuženog i onoga koji postavlja pitanja, isto kao što suci, optuženi i lice koje postavlja pitanje moraju biti u stanju vidjeti svjedoka preko monitora. Peto, izjave koje svjedok da pod svečanom zakletvom, tretirat će se kao da su date u sudnici, a svjedok će morati biti sudski gonjen za

davanje lažnog iskaza na potpuno isti način kao da je iskaz dao u sjedištu Međunarodnog tribunala.⁹⁹

- **udaljavanju optuženog iz sudnice kada postoji opravdana bojazan da će prisustvo optuženog utjecati na sposobnost svjedoka pod prijetnjom ili ugroženog svjedoka da svjedoči potpuno i tačno.** Ovu mjeru sud može odrediti po službenoj dužnosti ili po prijedlogu stranaka i branitelja, a nakon saslušanja protivne stranke i branitelja. I za primjenu ove mjere potrebna je saglasnost svjedoka. O primjeni ove mjere sudija, odnosno vijeće donosi rješenje u čijem obrazloženju se moraju navesti konkretne okolnosti koje ukazuju na postojanje opravdane bojazni da bi prisustvo optuženog u sudnici utjecalo na sposobnost svjedoka da svjedoči potpuno i tačno. Protiv tog rješenja stranke i branitelj mogu izjaviti žalbu u roku od tri dana od dana dostavljanja rješenja, a o žalbi odlučuje apelaciono odjeljenje, odnosno vanraspravno vijeće suda odnosno vijeće Apelacionog suda u roku od 72 sata od dana prijema žalbe. Žalba zadržava izvršenje rješenja. **U slučaju udaljavanja optuženog iz sudnice, optuženom će biti omogućeno da prati svjedočenje putem tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka ili će svjedočenje biti zabilježeno i predloženo optuženom.** (Svjedočenje će u svakom slučaju biti zabilježeno, ali, ako optuženom nije bilo omogućeno da prati svjedočenje putem tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka, prije omogućavanja konsultacija s braniteljem i otpuštanja svjedoka, optuženom se mora predložiti iskaz svjedoka.) Branitelj će biti prisutan u sudnici prilikom saslušanja svjedoka, što podrazumijeva i njegovu mogućnost ispitivanja svjedoka u sudnici. Nakon što se optuženom predloži svjedočenje svjedoka, a prije nego se svjedok otpusti, branitelju i optuženom omogućit će se da se konsultuju. Ovo podrazumijeva i davanje mogućnosti branitelju za dodatnim ispitivanjem svjedoka nakon te konsultacije. U presudi od 23.4.1997. godine, u predmetu Van Mechelen i drugi protiv Nizozemske, ESLJP je zauzeo stanovište: „Pored toga, svi dokazi se obično moraju izvesti na javnoj raspravi, u prisustvu optuženog, kako bi se osigurali protivargumenti. Postoje izuzeci ovog principa, ali oni ne smiju oštetiti prava odbrane; kao opće pravilo, stavovi 1. i 3.(d) člana 6. zahtijevaju da se okrivljenom da adekvatna i odgovarajuća mogućnost da osporava i ispituje protivničke svjedoke, bilo kada on daje svoj iskaz ili u kasnijem toku postupka.“¹⁰⁰
- **čitanju zapisnika o iskazima svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka datim u istrazi i korišćenju kao dokaza na glavnom pretresu.** Ova mjera, čija primjena predstavlja izuzetak od pravila o neposrednom izvođenju dokaza na glavnom pretresu, primjenjuje se samo onda kada sud ocijeni to neophodnim za zaštitu navedenih kategorija svjedoka u situacijama kada bi se svjedok pod prijetnjom ili njegova porodica mogao izložiti velikoj ličnoj opasnosti ako bi se pojavio na glavnom pretresu ili kada bi se ugroženi svjedok mogao izložiti značajnoj duševnoj boli ako bi se pojavio na glavnom pretresu. O čitanju zapisnika o iskazima

⁹⁹ Ackerman, J. i O'Sullivan: "Praksa i procedura Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju, sa odabranim materijalima Međunarodnog krivičnog tribunala za Ruandu", Muller, Sarajevo, 2002. godine, str. 358.-359. Autori su ovdje iznijeli stavove vijeća Haškog tribunala u predmetu Tužitelj protiv Delalića i ostalih izražene u odluci IT-96-21-T, od 28.5.1997. godine i u predmetu Tužitelj protiv Tadića, IT-94-1, od 25.6.1996. godine.

¹⁰⁰ „Izvod iz sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava“, knjiga I, Vijeće Evrope, Colpi, Fond otvoreno društvo BiH, Sarajevo, 2001. godine, str. 649.

datim u istrazi odluku donosi sudija, odnosno vijeće. To rješenje se sa kratkim obrazloženjem unosi u zapisnik o glavnom pretresu. Primjena ove mjere podrazumijeva značajno ograničenje prava odbrane optuženog koja proizilaze iz čl. 6. st. 1. i st. 3(d) EKLJP. Stoga zakoni o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka propisuju da sud ne može zasnivati svoju presudu isključivo (ili u odlučujućoj mjeri – ZZSPPUS BiH) na osnovu ovako izvedenog dokaza (čl. 23. ZZSPPUS BiH, odnosno čl. 24. ZZSPPUS FBiH, čl. 23. ZZSKP RS i čl. 23. ZZSPPUS BD BiH).

- **primjeni dodatnih mjera kojima se osigurava neotkrivanje identiteta svjedoka odnosno kojima se osigurava anonimnost svjedoka.** Ova mjera primjenjuje se samo kada postoji opravdana bojazan da će se ozbiljno ugroziti lična sigurnost svjedoka ili njegove porodice ako se neki ili svi lični podaci svjedoka objelodane i da će ta opasnost postojati i nakon davanja iskaza svjedoka. Rješenje o primjeni ove mjere sud donosi po službenoj dužnosti ili po prijedlogu stranaka ili branitelja. Sud mora detaljno ispitati i objektivno procijeniti stepen ugroženosti lične sigurnosti svjedoka i sigurnosti njegove porodice i razloge za primjenu ove mjere navesti u svome rješenju. U tom rješenju određuje se trajanje povjerljivosti ličnih podataka svjedoka. Povjerljivost može trajati najduže trideset godina od pravomoćnosti odluke. Po službenoj dužnosti ili na prijedlog stranaka ili branitelja, sud može u bilo kojem trenutku ukinuti navedeno rješenje. Na taj način lični podaci svjedoka postaju dostupni. Neotkrivanje identiteta svjedoka prilikom ispitivanja osigurava se tako što on svjedoči iza paravana ili putem elektronskog uređaja za promjenu glasa ili slike svjedoka ili i slike i glasa. ZZSPPUS BiH propisuje da sud ne može zasnivati osuđujuću presudu isključivo ili u odlučujućoj mjeri na iskazu svjedoka pribavljenog primjenom ove mjere (čl. 23. ZZSPPUS BiH), dok ostali zakoni o zaštiti svjedoka ne sadrže takvu odredbu. Međutim, nemogućnost zasnivanja presude isključivo ili u odlučujućoj mjeri na iskazu anonimnog svjedoka proizilazi i iz prava optuženog na pravično suđenje zagarantovanog čl. 6. EKLJP. U presudi od 26.3.1996. godine, u predmetu Doorson protiv Holandije¹⁰¹, ESLJP je zaključio da izjave koje daju anonimni svjedoci, a koje se koriste pri izricanju osude, nisu u svim okolnostima nespojive s Konvencijom, ističući: „Tačno je da član 6. ne zahtijeva eksplicitno da se uzme u obzir interes svjedoka. Međutim, njihov život, sloboda ili sigurnost ličnosti može biti od uticaja, kao što mogu biti i interesi koji su unutar djelokruga člana 8. Konvencije. Takvi interesi svjedoka i žrtava su u principu zaštićeni drugim osnovnim odredbama Konvencije, te se podrazumijeva da ugovorne strane treba da organizuju svoj krivični postupak na način da ti interesi nisu neopravdano ugroženi. U tom smislu, principi pravičnog suđenja takođe zahtijevaju da se u odgovarajućim predmetima odmjeri interes odbrane nasuprot interesa svjedoka ili žrtava pozvanih da svjedoče.“ Konstatujući da će, ukoliko se održi anonimnost svjedoka optužbe, odbrana biti suočena sa teškoćama koje krivični postupci uobičajeno nemaju, ESLJP je priznao da u takvim predmetima član 6. stav 1. zajedno s članom 6. stav 3.(d) Konvencije, zahtijevaju da se uspostavi protivteža između teškoća nastojanja odbrane i procedure koju provode sudske vlasti i konačno

¹⁰¹ „Izvod iz sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava“, knjiga I, Vijeće Evrope, Colpi, Fond otvoreno društvo BiH, Sarajevo, 2001. godine, str. 649.

podsjetio da ne bi trebalo da osuda bude zasnovana samo ili u odlučujućem dijelu na anonimnim iskazima.

7.8. Iskaz optuženog na glavnom pretresu kao dokaz

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 3. st. 1. ZKP BiH, čl. 3. st. 1. ZKP FBiH, čl. 3. st. 1. ZKP RS i čl. 3. st. 1. ZKP BD BiH:

"(1) Svako se smatra nevinim za krivično djelo dok se pravomoćnom presudom ne utvrdi njegova krivnja."

Čl. 6. st. 2. i 3. ZKP BiH, čl. 6. st. 2. i 3. ZKP FBiH, čl. 6. st. 2. i 3. ZKP RS i čl. 6. st. 2. i 3. ZKP BD BiH:

"(2) Osumnjičenom, odnosno optuženom se mora omogućiti da se izjasni o svim činjenicama i dokazima koji ga terete i da iznese sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist."

"(3) Osumnjičeni, odnosno optuženi nije dužan iznijeti svoju odbranu niti odgovarati na postavljena pitanja."

Čl. 259. ZKP BiH, čl. 274. ZKP FBiH, čl. 266. ZKP RS i čl. 259. ZKP BD BiH:

"Sudija, odnosno predsjednik vijeća će upozoriti optuženog na potrebu pažljivog praćenja toka pretresa i poučiti će ga da može iznositi činjenice i predlagati dokaze u svoju korist, da može postavljati pitanja saoptuženim, svjedocima i vještacima i da može davati obrazloženja u vezi s njihovim iskazima."

Uz pretpostavku nevinosti optuženog zajamčenu čl. 6. st. 2. EKLJP, te tzv. minimalna prava odbrane optuženog zajamčena čl. 6. st. 3. EKLJP, položaj optuženog u krivičnom postupku u najznačajnijoj mjeri opredjeljuje i njegovo pravo na iskazivanje o činjenicama kao sastavni dio prava na pravično suđenje zajamčenog čl. 6. st. 1. EKLJP svakoj osobi protiv koje postoji krivična optužba (*"Prilikom utvrđivanja ... osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristranim, zakonom ustanovljenim sudom..."*). To pravo garantovano je i domaćim krivičnoprocesnim zakonima. Tako je čl. 6. st. 2. ZKP BiH, ZKP FBiH, ZKP RS i ZKP BD BiH kao osnovno načelo našeg krivičnog postupka, koje se ima primjenjivati u cijelom njegovom toku, propisano da se optuženom mora omogućiti da se izjasni o svim činjenicama i dokazima koji ga terete i da iznese sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist, s tim da optuženi nije dužan iznijeti svoju odbranu niti odgovarati na postavljena pitanja (čl. 6. st. 3. ZKP BiH, ZKP FBiH, ZKP RS i ZKP BD BiH), a članom 259. ZKP BiH, čl. 274. ZKP FBiH, čl. 266. ZKP RS i čl. 259. ZKP BD BiH obavezan je sudija, odnosno predsjednik vijeća da optuženog pouči, između ostalog, o pravu da može iznositi činjenice u svoju korist.

Međutim, **domaći zakoni o krivičnom postupku ne sadrže odredbe kojima se određuje na koji način i u obliku kojeg dokaznog sredstva se optuženi na glavnom pretresu izjašnjava o činjenicama** (za razliku od odredaba koje se odnose na istragu i kojima je jasno određeno da se osumnjičeni izjašnjava o činjenicama u obliku posebne radnje dokazivanja - ispitivanje osumnjičenog) **nići propisuju da li je sudija, odnosno predsjednik vijeća ovlašćen da na glavnom pretresu pozove optuženog da ovaj iznese svoju odbranu odnosno da se izjasni o činjenicama** (za razliku od odredaba koje se odnose na istragu i kojima je izričito utvrđeno ovlaštenje tužitelja na ispitivanje osumnjičenog).

Iz tog razloga došlo je do različite prakse sudova: u jednima, ukoliko to odbrana zatraži, optuženi se na glavnom pretresu saslušava kao svjedok, u drugima, optuženi na glavnom pretresu svoj iskaz o činjenicama daje kao iskaz optuženog i on se ispituje u svojstvu optuženog.

Pitanje koja je od tih praksi ispravna nije bez praktičnog značaja. Naime, jedan od osnovnih zahtjeva prava na pravično suđenje je da se suđenje odvija u skladu s nacionalnim zakonodavstvom, naravno, pod uvjetom da ono nije u suprotnosti s međunarodnim standardima o pravičnom suđenju. Takođe, princip zakonitosti (čl. 2. st. 1. ZKP BiH, ZKP FBiH, ZKP RS i ZKP BD BiH) sadrži zahtjev da se učinitelju krivičnog djela krivična sankcija izrekne u zakonom propisanom postupku.

Očito je, prema tome, da u pogledu toga na koji način i u formi kojeg dokaznog sredstva se optuženi izjašnjava o činjenicama postoji zakonska praznina koju je potrebno popuniti primjenom analogije, polazeći od zakonskih odredaba koje se odnose na osnovna načela krivičnog postupka, osnovna prava optuženog, radnju dokazivanja u okviru koje se osumnjičeni izjašnjava o činjenicama u toku istrage i na način izvođenja na glavnom pretresu drugih dokaza koji se sastoje u iskazivanju osoba.

Tako se u zakonskim odredbama koje se odnose na osnovna načela krivičnog postupka i osnovna prava optuženog (čl. 6. st. 2. i 3. ZKP BiH, ZKP FBiH, ZKP RS i ZKP BD BiH) govori **o pravu optuženog da se izjasni o svim činjenicama i dokazima koji ga terete i da iznese sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist, ali i o pravu optuženog ne samo da ne iznosi odbranu nego, i u slučaju da se odluči da odbranu iznese, da ne odgovara na postavljena pitanja i to tako da se to pravo ne uvjetuje karakterom postavljenog pitanja i mogućnošću da se optuženi istinitim odgovorom na to pitanje izloži krivičnom gonjenju.**

Nadalje, zakoni o krivičnom postupku sadrže izričite odredbe o obliku odnosno vrsti radnje dokazivanja kojom se osumnjičeni **u toku istrage izjašnjava o činjenicama**. Zakoni su izričiti u tome da se radi o **radnji dokazivanja** koju određuju kao **ispitivanje osumnjičenog**. Pravila po kojima se ona obavlja se u značajnoj mjeri razlikuju od pravila kojima se uređuje jedna druga radnja dokazivanja - saslušanje svjedoka. Naime, ukoliko se osumnjičeni odrekne prava da ne iznosi svoju odbranu i da ne odgovara na postavljena pitanja odnosno ukoliko odluči da se izjasni o djelu koje mu se stavlja na teret i iznese činjenice i dokaze koji mu idu u korist, tužitelj, koji je izričitim zakonskim odredbama (čl. 217. st. 1 i čl. 77. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 232. st. 1 i čl. 91. st. 1. ZKP FBiH, čl. 217. st. 1 i čl. 141. st. 1. ZKP RS i čl. 217. st. 1 i čl. 77. st. 1. ZKP BD

BiH) ovlašten da pozove osumnjičenog da iznese svoju odbranu, dolazi u faktičku mogućnost ispitivanja osumnjičenog i to isključivo u svojstvu osumnjičenog jer se osumnjičeni prilikom ispitivanja ne upozorava na dužnost kazivanja istine i posljedice davanja lažnog iskaza a njegovo pravo da uskrati odgovor na bilo koje pitanje egzistira i u slučaju kada se odrekne prava da ne iznosi svoju odbranu.

Ovakva zakonska rješenja osiguravaju pravo osobe protiv koje postoji krivična optužba da ne bude prinuđena da svjedoči protiv sebe ili da prizna krivicu (čl. 14.3.(g) MPGPP) i pravo takve osobe na ćutanje (čl. 6. EKLJP). ESLJP je u presudi od 17.12.1996. godine, u predmetu Saunders protiv Ujedinjenog Kraljevstva, istakao da, iako u članu 6. Konvencije nisu posebno spomenuti, pravo na ćutanje i pravo da lice ne inkriminiše samo sebe, predstavljaju generalno priznate međunarodne standarde koji su srž pojma pravičnog postupka shodno članu 6., te da su ta prava usko vezana sa prezumpcijom nevinosti, koja je sadržana u članu 6. st. 2. EKLJP.¹⁰²

S obzirom da se pravo optuženog na ćutanje povezuje s pretpostavkom nevinosti i iz nje izvedenog pravila da je teret dokazivanja u krivičnim predmetima na tužitelju, svako sužavanje zakonom određenog obima tog prava i ovlaštenja optuženog koja iz njega proizilaze, makar to sužavanje bilo i uz saglasnost optuženog, kada mogućnost davanja takve saglasnosti nije izričito propisana zakonom (kao što bi to bilo u slučaju saslušanja optuženog kao svjedoka, na njegov zahtjev, a pri kojem bi se on upozorio na dužnost kazivanja istine i mogućnost uskrate odgovora samo na pojedina pitanja ako bi ga istinit odgovor izložio krivičnom gonjenju), predstavlja nezakonitu intervenciju u zakonom ustanovljeni sistem mjera za obezbjeđenje prava optuženog na pravično suđenje i, u okviru njega, prava odbrane kao i, protivno zakonu, ograničenje pretpostavke nevinosti i prenošenje tereta dokazivanja i na optuženog.

Iz navedenih razloga, **pravo optuženog na iznošenje činjenica na glavnom pretresu će biti ostvareno na zakonit način samo ako je realizirano u obliku iskaza optuženog i njegovog sljedstvenog ispitivanja od strane branitelja, tužitelja, suda i saoptuženih** a kojima je prethodila pouka optuženom da ima pravo da se izjasni o činjenicama i dokazima koji ga terete i da iznese sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist, te da nije dužan iznijeti svoju odbranu niti odgovarati na postavljena pitanja.

Domaći zakoni o krivičnom postupku ne sadrže ni odredbe o tome u kojem dijelu glavnog pretresa optuženi može dati takav iskaz. Tzv. uvodno izlaganje optuženog ili branitelja (čl. 260. ZKP BiH, odnosno čl. 275. ZKP FBiH, čl. 267. ZKP RS i čl. 260. ZKP BD BiH) ne može se koristiti za davanje iskaza optuženog o činjenicama koje ga terete i o onima koje mu idu u korist. Ono je institut kojim optuženi ostvaruje svoju funkciju odbrane na glavnom pretresu (generalno izjašnjenje o osnovanosti optužbe i upoznavanje sudije odnosno vijeća sa dokazima koje će ponuditi u svoju odbranu) ali ne i na funkciju optuženog kao dokaznog sredstva. Uvodno izlaganje optuženog koje bi sadržavalo njegovo izjašnjavanje o činjenicama za koje se tereti i o činjenicama koje mu idu u korist i koje bi uslijedilo odmah nakon čitanja optužnice i uvodnog izlaganja tužitelja a prije nego što je tužitelj izveo dokaze optužbe, tj. dokaze na kojima zasniva optužnicu, bilo bi protivno prezumpciji nevinosti optuženog i pravilu da je teret

¹⁰² Navedeno prema: "Izvod iz sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava 1", Vijeće Evrope, Fond Otvoreno Društvo Boene i Hercegovine, Colpi, Sarajevo, 2001. godine, str. 618.

dokazivanja optužbe na tužitelju. **Stoga bi optuženi, ukoliko želi da iznese svoju odbranu i da se izjasni o činjenicama za koje se tereti i o činjenicama koje mu idu u korist, svoj iskaz trebao dati u sklopu dokaza odbrane.**

Budući da zakoni ne sadrže izričito ovlaštenje sudije, odnosno predsjednika vijeća da pozove optuženog da iznese svoju odbranu u smislu da se izjasni o činjenicama za koje se tereti i da iznese činjenice koje mu idu u korist, **sudija, odnosno predsjednik vijeća**, nakon što je na početku glavnog pretresa poučio optuženog o pravima iz čl. 6. st. 2. i 3. ZKP BiH, ZKP FBiH, ZKP RS i ZKP BD BiH i čl. 259. ZKP BiH, odnosno čl. 274. ZKP FBiH, čl. 266. ZKP RS i čl. 259. ZKP BD BiH, **nije ovlašten da**, u sklopu svoje obaveze da se stara za svestrano pretresanje predmeta i utvrđivanja istine (čl. 239. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 254. st. 2. ZKP FBiH, čl. 246. st. 2. ZKP RS i čl. 239. ZKP BD BiH) i prava da naloži izvođenje dokaza (čl. 261. st. 2. tač. e) ZKP BiH, odnosno čl. 276. st. 2. tač. e) ZKP FBiH, čl. 268. st. 2. tač. d) ZKP RS i čl. 261. st. 2. tač. e) ZKP BD BiH), **poziva optuženog na glavnom pretresu da iznese svoju odbranu i da se izjasni o činjenicama za koje se tereti odnosno da iznese činjenice koje mu idu u korist**. Kako takvo ovlaštenje sudije, odnosno predsjednika vijeća nije izričito predviđeno zakonom, takav postupak bi predstavljao neovlašteni prodor u pretpostavku nevinosti optuženog i neovlašteno prenošenje tereta dokazivanja na optuženog bez obzira na zakonsko pravo optuženog da uskrati iznošenje svoje odbrane odnosno svoj iskaz o činjenicama. Međutim, **ako je odbrana predložila da se na glavnom pretresu izvede dokaz koji se sastoji u iskazivanju optuženog o činjenicama, sud ga je, s obzirom na odredbu čl. 6. st. 2. ZKP BiH, ZKP FBiH, ZKP RS i ZKP BD BiH, dužan prihvatiti.**

S obzirom da ovaj dokaz (iskaz optuženog o činjenicama) na glavnom pretresu može biti izveden samo kao dokaz odbrane, on mora biti izveden na isti način na koji se izvode ostali dokazi odbrane koji se sastoje u iskazivanju osoba. Nakon što bi optuženi dao svoj iskaz o činjenicama, te bio direktno ispitan od strane svoga branitelja, bio bi potom unakrsno ispitan od strane tužitelja, te, eventualno, ponovo ispitan od strane branitelja. Sudija, odnosno predsjednik vijeća bi u pogledu postavljanja pitanja imali ista ovlaštenja kao i kod ispitivanja svjedoka. Međutim, **optuženi bi**, u skladu sa čl. 6. st. 3. ZKP BiH, ZKP FBiH, ZKP RS i ZKP BD BiH, **imao pravo uskratiti odgovor na bilo koje pitanje postavljeno od strane branitelja, tužitelja, suda ili saoptuženog.**

Kada je, pak, u pitanju **pravo optuženog da postavlja pitanja saoptuženima** (čl. 259. ZKP BiH, odnosno čl. 274. ZKP FBiH, čl. 266. ZKP RS i čl. 259. ZKP BD BiH), **to pravo optuženi ima samo u pogledu saoptuženog koji je odlučio na glavnom pretresu dati iskaz o činjenicama**. Kako se u slučaju postojanja saoptuženih u jednom krivičnom postupku radi o spojenim krivičnim postupcima po osnovu objektivnog ili mješovitog koneksiteta, najprimjerenije je da optuženi to svoje pravo koristi nakon što saoptuženi da svoj iskaz o činjenicama i nakon što bude ispitan od strane svoga branitelja, tužitelja i, eventualno, sudije odnosno vijeća. Tek nakon što su navedeni procesni subjekti ispitali saoptuženog, optuženi može imati cjelovitu sliku iskaza saoptuženog u pogledu za njega relevantnih činjenica.

Iskaz optuženog o činjenicama koje ga terete i o činjenicama koje mu idu u korist, dat na glavnom pretresu, predstavlja dokaz u krivičnom postupku. Sud je taj dokaz, kao i

svaki drugi, dužan cijeniti u skladu sa pravilom o slobodnoj ocjeni dokaza (čl. 15. ZKP BiH, odnosno čl. 16. ZKP FBiH, čl. 15. ZKP RS i čl. 15. ZKP BD BiH), te ga savjesno ocijeniti pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izvesti zaključak o dokazanosti činjenica (čl. 281. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 296. st. 2. ZKP FBiH, čl. 287. st. 2. ZKP RS i čl. 281. st. 2. ZKP BD BiH).

Prema izričitim zakonskim odredbama (čl. 259. ZKP BiH, odnosno čl. 274. ZKP FBiH, čl. 266. ZKP RS i čl. 259. ZKP BD BiH), optuženi na glavnom pretresu ima pravo da daje obrazloženja u vezi sa iskazima saoptuženih, svjedoka i vještaka. Radi se o pravu optuženog koje je sastavni dio njegovog prava da se izjasni o svim činjenicama i dokazima koji ga terete odnosno da iznese sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist. Ta objašnjenja su u isključivoj selekciji odbrane i u pogledu dijela iskaza saoptuženog, svjedoka ili vještaka u odnosu na koji će optuženi dati obrazloženje i u pogledu njegovog obima i sadržine i ne mogu biti povod za ispitivanje optuženog u vezi sa njegovim navodima iz tih obrazloženja jer davanje tih objašnjenja ne podrazumijeva odricanje optuženog od prava da ne iznosi svoju odbranu.

Suprotno navedenom stavu, koji zastupa Vrhovni sud FBiH, da optuženi, ukoliko odluči da na glavnom pretresu da iskaz o činjenicama za koje se tereti i o onima koje mu idu u korist, taj iskaz daje u svojstvu optuženog i da, tada, u svojstvu optuženog se podvrgava direktnom i unakrsnom ispitivanju, Sud BiH zastupa stav da optuženi na glavnom pretresu, ako to zahtjeva, svoj iskaz o činjenicama, daje u svojstvu svjedoka: "Kada u toku glavnog pretresa odbrana stavi prijedlog da optuženi svjedoči u svoju korist, optuženi će se saslušati u svojstvu svjedoka i biti ispitan direktno i unakrsno, ukoliko se dobrovoljno odrekao prava na šutnju i kada odluči dati informacije u pogledu činjenica i okolnosti koje se odnose na predmet suđenja." Ovaj zaključak Opšte sjednice Suda BiH od 26.4.2005. godine, koji je objavljen u Pregledu sudske prakse Suda BiH, broj 1/2005, ne sadrži obrazloženje. Međutim, zagovornici ovog stava smatraju, budući da odredba čl. 259. ZKP BiH ni u kom slučaju ne uključuje ispitivanje optuženog, te, da bi u slučaju da se optuženi ne može saslušati kao svjedok, pošto optužba diktira obim i vrstu dokaza, optuženi sa svojim pravima morao ostati u okvirima dokaza optužbe zbog čega ne bi bio u mogućnosti da iznese sve relevantne činjenice koje su od značaja za kvalitet njegove odbrane¹⁰³. "Treba prihvatiti stanovište da optuženi može biti saslušan kao svjedok u vlastitom predmetu iz najmanje dva važna razloga: 1) treba uzeti da se radi o pravu na odbranu i 2) ZKP nigdje nije izričito isključio takvu mogućnost.

Pravo na odbranu je zagarantovano i Evropskom konvencijom, Ustavima u BiH i procesnim zakonima. Izbor načina i sredstava odbrane je pravo optuženog/odbrane. Ograničenja takvog prava bi morala biti jasna. Ako optuženi smatra da nema drugog načina da sud uvjeri u svoju nevinost osim da bude saslušan kao svjedok i da se podvrgne svim pravilima koja važe za svjedoka, onda se radi o njegovom pravu koje nije moguće isključiti. Kako bi sud obrazložio odbijanje takvog prijedloga? Očigledno ne bi imao ni jedan razuman i logičan argument. Zbog toga nije pravno održiva teza da bi se u tom slučaju radilo o nezakonitom dokazu. Optuženi mora imati pravo da iznese svoju odbranu, a pravo na odbranu ne može biti nezakonit dokaz. Onda bi Evropska konvencija bila argument za stanovište da optuženi ima pravo da bude saslušan kao svjedok.

¹⁰³ Perić, B. "Položaj osumnjičenog/optuženog u krivičnom postupku", Pravo i pravda, godina IV, broj 1, Sarajevo, 2005. godine, str. 220.-221.

Princip da treba biti dozvoljeno sve što u ZKP nije izričito zabranjeno je samo dodatni argument za tumačenje odredaba koje nisu sasvim precizne. Na taj način se otvara prostor za kreativno tumačenje Zakona i efikasan sistem suđenja, što je i bio prvenstveni cilj reforme krivičnog pravosuđa u BiH.¹⁰⁴

Prema shvatanjima onih koji smatraju da optuženi na glavnom pretresu svoj iskaz o činjenicama može dati samo u svojstvu svjedoka, optuženi koji svjedoči, budući da je osoba pod osnovanom sumnjom da je učinila krivično djelo, ne smije se zaklinjati, ali se on upozorava na dužnost kazivanja istine i na pravo da nije dužan odgovarati na pojedina pitanja ako bi ga istinit odgovor mogao izložiti krivičnom gonjenju.

7.9. Priznanje optuženog na glavnom pretresu

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 265. ZKP BiH, čl. 280. ZKP FBiH, čl. 272. ZKP RS i čl. 265. ZKP BD BiH

"Ako je priznanje optuženog na glavnom pretresu potpuno i u skladu s prije izvedenim dokazima, u dokaznom postupku izvest će se samo oni dokazi koji se odnose na odluku o krivičnopravnoj sankciji."

Odredba o posljedicama priznanja optuženog na glavnom pretresu, osim što određuje način postupanja suda na glavnom pretresu kada usljed priznanja optuženog nestane spor koji je postojao između optužbe i odbrane o osnovanosti optužbe, značajna je i za zauzimanje stava o tome u obliku kojeg dokaznog sredstva optuženi na glavnom pretresu daje iskaz o činjenicama. Odredba, naime, govori o **priznanju optuženog** na glavnom pretresu **koje je potpuno i u skladu sa ranije izvedenim dokazima** iz čega očito proizilazi da zakonodavac polazi od toga da i kada se na glavnom pretresu optuženi izjašnjava o činjenicama, on nastupa u svojstvu optuženog i da to njegovo izjašnjavanje o činjenicama, ukoliko se on za njega odluči, po redoslijedu izvođenja dokaza, u svakom slučaju, dolazi nakon iznošenja dokaza optužbe, dakle, u okviru dokaza odbrane.

Prema izričitoj zakonskoj odredbi, da bi priznanje optuženog na glavnom pretresu dovelo do reduciranja dokaznog postupka u smislu izvođenja samo onih dokaza koji se odnose na odluku o krivičnopravnoj sankciji, potrebno je da ono bude potpuno i u skladu sa prije izvedenim dokazima. **Priznanje je potpuno** kada ono obuhvata sve odlučne činjenice krivičnog djela koje je predmet optužbe i kada ono ne sadrži nikakav osnov isključenja protivpravnosti ili krivične odgovornosti optuženog. Priznanje je potrebno smatrati potpunim i kada njime nisu obuhvaćeni neki pravno irelevantni navodi iz optužnice. Zahtjev da priznanje optuženog mora biti potpuno podrazumijeva jasno i nedvosmisleno izjašnjenje optuženog da su tačni navodi iz optužnog akta i to učinjeno tako što optuženi daje iskaz u kojem potvrđuje činjenice koje su navedene u optužnici.

¹⁰⁴ Perić, B. "Položaj osumnjičenog/optuženog u krivičnom postupku", Pravo i pravda, godina IV, broj 1, Sarajevo, 2005. godine, str. 223.

Zahtjev da priznanje mora biti potpuno, međutim, ne podrazumijeva da se ono, u slučaju kada se optuženi optužnicom tereti za više krivičnih djela učinjenih u stjecaju, mora odnositi na sve tačke optužnice. Ako optuženi na glavnom pretresu prizna samo jednu ili neke od tačaka optužnice i ako dato priznanje ispunjava tražene uvjete, u daljem toku dokaznog postupka, u pogledu tih tačaka optužnice, ne bi se izvodili dalji dokazi koji se odnose na postojanje krivičnog djela i krivične odgovornosti optuženog, nego samo dokazi koji se odnose na odluku o krivičnopravnoj sankciji dok bi se u pogledu ostalih tačaka optužnice dokazni postupak odvijao po njegovom redovnom toku.

Takođe, da bi proizvelo navedene posljedice, **priznanje optuženog na glavnom pretresu mora biti u skladu sa ranije izvedenim dokazima**. Ovaj uvjet u sebi, u stvari, sadrži, tri poduvjeta koji moraju biti ispunjeni da bi priznanje optuženog na glavnom pretresu imalo za posledicu svodenje dokaznog postupka samo na dokaze koji se odnose na odluku o krivičnopravnoj sankciji. Najprije, potrebno je da su prije priznanja optuženog izvedeni određeni dokazi. Zatim, potrebno je da su ti ranije izvedeni dokazi potvrdili navode optužnice, a, potom, da je priznanje optuženog u skladu sa tim ranije izvedenim dokazima. Ocjenu ispunjenja ovog uvjeta vrši sudija, odnosno vijeće.

Iako odnosna zakonska odredba ne postavlja izričito i taj uvjet, nema sumnje da priznanje optuženog na glavnom pretresu mora biti dato svjesno, dobrovoljno i sa razumijevanjem posljedica koje ono može imati na dalji tok glavnog pretresa i procesni položaj optuženog. Stoga je sudija, odnosno predsjednik vijeća, na način analogan onome koji se primjenjuje na ročištu za razmatranje izjave o priznanju krivnje, dužan provjeriti da li je ispunjen i ovaj uvjet.

Ukoliko su ispunjeni svi navedeni uvjeti, dokazni postupak na glavnom pretresu, u svom daljem toku, ograničiće se na dokaze koji se odnose na odluku o krivičnopravnoj sankciji.

7.10. Završetak glavnog pretresa

Relevantni zakonski propisi:

Čl. 276. ZKP BiH i čl. 276. ZKP BD BiH:

"(1) Nakon izvođenja dokaza sudija, odnosno predsjednik vijeća će upitati stranke i branitelja da li imaju još neki dokazni prijedlog.

(2) Ukoliko stranke i branitelj nemaju nove dokazne prijedloge, sudija, odnosno predsjednik vijeća će objaviti da je dokazni postupak završen."

Čl. 291. ZKP FBiH i čl. 283. ZKP RS:

"(1) Nakon izvođenja dokaza sudija, odnosno predsjednik vijeća će upitati stranke i branitelja da li imaju još neki dokazni prijedlog.

(2) Ukoliko stranke i branitelj nemaju nove dokazne prijedloge ili prijedlozi budu odbijeni sudija, odnosno predsjednik vijeća će objaviti da je dokazni postupak završen."

Čl. 277. ZKP BiH, čl. 292. ZKP FBiH, čl. 284. st. 1. i 2. ZKP RS i čl. 277. ZKP BD BiH:

"(1) Nakon završetka dokaznog postupka sudija, donosno predsjednik vijeća će pozvati tužitelja, oštećenog, branitelja i optuženog radi davanja završne riječi. Posljednja riječ uvijek pripada optuženom.

(2) Ako optužnicu zastupa više tužitelja ili optuženi ima više od jednog branitelja, svi mogu dati završnu riječ, ali se njihova izlaganja ne mogu ponavljati i mogu biti vremenski ograničena."

Čl. 278. ZKP BiH, čl. 293. ZKP FBiH, čl. 284. st. 3. ZKP RS i čl. 278. ZKP BD BiH:

"Nakon završnih riječi, sudija, odnosno predsjednik vijeća objavljuje da je glavni pretres završen, a sud se povlači na vijećanje i glasanje radi donošenja presude."

Nakon izvođenja dokaza sudija, odnosno predsjednik vijeća je dužan upitati stranke i branitelja da li imaju još neki prijedlog za izvođenje dokaza. Ukoliko stranke ili branitelj nemaju novih prijedloga za izvođenje dokaza ili ti novi prijedlozi budu odbijeni, sudija, odnosno predsjednik vijeća će objaviti da je dokazni postupak dovršen.

Iako sadašnji zakoni o krivičnom postupku, za razliku od prethodnih, izričito ne predviđaju mogućnost da sud, ukoliko tokom vijećanja i glasanja utvrdi da je za pravilno razjašnjenje stvari potrebno dopuniti dokazni postupak, ponovo otvori glavni pretres i dopuni dokazni postupak, takva mogućnost ipak nije isključena ni po novom krivičnoprocesnom zakonodavstvu. Naime, odredbom čl. 165. st. 1. ZKP BiH, odnosno čl. 179. st. 1. ZKP FBiH, čl. 76. st. 1. ZKP RS i čl. 165. st. 1. ZKP BD BiH propisano je da se pri odlučivanju, između ostalog, glasa i o tome da li je potrebno dopuniti postupak, što podrazumijeva, ako se nađe da je to potrebno, ponovno otvaranje glavnog pretresa i nastavak dokaznog postupka, odnosno njegovu dopunu. Postoji i suprotno mišljenje: "Međutim, dopuna dokaznog postupka nije moguća poslije povlačenja Suda na vijećanje i glasanje radi donošenja presude, jer zakon ne predviđa mogućnost otvaranja glavnog pretresa u postupku izricanja presude koja je bila predviđena u ranijim procesnim zakonima."¹⁰⁵

Nakon što sudija, odnosno predsjednik vijeća objavi da je dokazni postupak završen pozvaće tužitelja, oštećenog, branitelja i optuženog da daju svoju završnu riječ i to upravo po navedenom redoslijedu. U slučaju replike pojedinog procesnog učesnika na završnu riječ prethodnika, posljednja riječ uvijek pripada optuženom.

Završna riječ predstavlja posljednje obraćanje navedenih procesnih subjekata sudećem sudiji, odnosno vijeću. Tokom završne riječi oni imaju mogućnost da daju svoje viđenje rezultata izvedenih dokaza i pravilnog rješenja svih pravnih pitanja koja se postavljaju u

¹⁰⁵ Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M. "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 700.

konkretnoj krivičnopravnoj stvari. Završna riječ je prilika da stranke i branitelj daju svoju ocjenu izvedenih dokaza i svoje zaključke o dokazanosti ili nedokazanosti odlučnih činjenica. Pri tome, u pravilu, ističu se razlozi zbog kojih se dokazi, koji su izvedeni po prijedlogu stranke ili branitelja koja daje završnu riječ, trebaju smatrati vjerodostojnim i pouzdanim osnovom za donošenje zaključka o odlučnim činjenicama te razlozi zbog kojih se dokazi koji su izvedeni po prijedlogu protivne stranke ne mogu smatrati pouzdanim, odnosno zbog čega se ne mogu prihvatiti stajališta protivne strane o dokazanosti ili nedokazanosti određene odlučne činjenice. Završne riječi su prilika ne samo za sumiranje činjeničnih rezultata izvedenih dokaza nego i za iznošenje svog stava i argumenata za njega u pogledu svih pravnih pitanja značajnih za konkretnu krivičnopravnu stvar, kao i za iznošenje protivargumenata za stav protivne stranke. Tokom završne riječi stranke i branitelj daju sudu svoj konačni prijedlog u pogledu toga kakvu presudu sud treba da donese, uključujući i prijedloge za izricanje određenih krivičnopravnih sankcija ili drugih mjera.

Imajući u vidu cjelinu toka glavnog pretresa, njegov cilj i aktivnosti procesnih subjekata na glavnom pretresu, za očekivati je da u završnoj riječi: "Zaključci prate uvodno izlaganje, daje se prikaz dokaza koji potvrđuju koncept optužbe, odnosno odbrane predočen još u uvodnom govoru."¹⁰⁶

S obzirom na ograničena ovlaštenja oštećenog na glavnom pretresu, njegova završna riječ je ograničena na dokaze koji se tiču postavljenog imovinskopravnog zahtjeva.

Ako optužnicu zastupa više tužitelja ili optuženi ima više od jednog branitelja, svi mogu dati završnu riječ ali se njihova izlaganja ne mogu ponavljati. U tom slučaju, sud njihova izlaganja može vremenski ograničiti.

Zakonske odredbe koje se odnose na završnu riječ ne sadrže izričito ovlaštenje suda da vremenski ograniči završnu riječ optuženog. Međutim, u skladu sa dužnošću suda da onemogući svaku zloupotrebu prava koja pripadaju osobama koje učestvuju u postupku (čl. 13. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 14. st. 2. ZKP FBiH, čl. 13. st. 2. ZKP RS i čl. 13. st. 2. ZKP BD BiH) i obavezom sudije, odnosno predsjednika vijeća da se stara za otklanjanje svega što odugovlači postupak, a ne doprinosi razjašnjenju stvari (čl. 239. st. 2. ZKP BiH, odnosno čl. 254. st. 2. ZKP FBiH, čl. 246. st. 2. ZKP RS i čl. 239. st. 2. ZKP BD BiH), sudija, odnosno predsjednik vijeća je ovlašten da spriječi optuženog da se u završnoj riječi ponavlja ili na drugi način zloupotrebljava svoje pravo na završnu riječ.

Nakon završnih riječi, sudija, odnosno predsjednik vijeća objavljuje da je glavni pretres završen, a sud se povlači na vijećanje i glasanje radi donošenja presude.

¹⁰⁶ Sijerčić-Čolić H., Hadžiomeragić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M. "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 700.

Prilog broj 11: Zapisnik o glavnom pretresu**K 72/04****ZAPISNIK O GLAVNOM PRETRESU**

održanom u Kantonalnom sudu u Tuzli dana 13.10.2004. godine, u krivičnom predmetu protiv optuženog Đ.R., zbog krivičnog djela razbojništva iz člana 289. st. 2. u vezi sa st. 1. i čl. 31. KZ FBiH, a po potvrđenoj optužnici Kantonalnog tužiteljstva Tuzlanskog kantona Kt. 172/04 od 27.8.2004. godine.

Sastav sudskog vijeća:

Predsjednik vijeća: sudija I.S.

Član vijeća: sudija P.F.

Član vijeća: sudija S.H.

Zapisničar: G.N.

Započeto u 10,30 sati

Predsjednik vijeća otvara zasjedanje i objavljuje predmet glavnog pretresa i sastav sudskog vijeća.

Prisutni se obavještavaju da se vrši tonsko snimanje glavnog pretresa, te se upozoravaju da su iz tog razloga prije davanja bilo kakve izjave dužni se predstaviti i navesti u kojem svojstvu sudjeluju na glavnom pretresu.

Prisutni se takođe obavještavaju da tonsko snimanje vrši P.Č., službenik ovog suda, te daće se zvučni snimak priklopiti spisima ovog predmeta.

Predsjednik vijeća konstatuje da su na glavni pretres pristupili: kantonalna tužiteljica H.M., optuženi Đ.R., koji je priveden iz KPZ Tuzla, njegov branitelj, G.J., advokat iz Doboja, svjedok-oštećeni G.P. i svjedok M.B, te vještak Š.I.

Na glavni pretres nije pristupio svjedok M.A., koji je pismeno obavijestio ovaj sud da je spriječen pristupiti na glavni pretres jer za danas ima zakazan neodložni liječnički pregled, te uz to pismeno dostavio i potvrdu o zakazanom liječničkom pregledu, te svjedok S.U., koji je uredno pozvan i koji svoj izostanak nije opravdao, kao i vještak C.Z., koji je uredno pozvan i koji je svoj izostanak opravdao usmenom obavijesti predsjedniku vijeća da će danas biti na ranije planiranom službenom putu.

Predsjednik vijeća donosi:

RJEŠENJE

Ima se održati glavni pretres

Predsjednik vijeća poziva optuženog Đ.R. i uzima od njega osobne podatke:

Optuženi: Đ.R., sin M. i M. rođene I., rođen 20.6.1976. u T., nastanjen u D., Ul. R. bb, Srbin, državljanin BiH, JMBG 20069761882699, hemijski tehničar, razveden, otac dvoje djece, pismen sa završenom hemijskom tehničkom školom, vojsku služio 1997. Godine u B., nema čin rezervnog vojnog starješine, vodi se u vojnoj evidenciji nadležnog organa za poslove odbrane u D., nije odlikovan, srednjeg imovnog stanja, neosuđivan, ne vodi se drugi krivični postupak.

Na upit predsjednika vijeća stranke i branitelj saglasno izjavljuju da nemaju primjedbi na sastav vijeća i nadležnost suda.

Nakon toga predsjednik vijeća upozorava optuženog na potrebu pažljivog praćenja toka glavnog pretresa, poučava ga da ima pravo izjasniti se o svim činjenicama i dokazima koji ga terete i iznijeti sve činjenice koje mu idu u korist, ali da nije dužan iznijeti svoju odbranu niti odgovarati na postavljena pitanja, da može predlagati dokaze u svoju korist, da može postavljati pitanja saoptuženima, svjedocima i vještacima i davati obrazloženja u vezi s njihovim iskazima.

Predsjednik vijeća takođe upozorava optuženog da je do pravomoćnog okončanja krivičnog postupka o svakoj promjeni adrese ili namjeri da promijeni boravište dužan obavjestiti sud i da, u slučaju nepostupanja u skladu s tom obavezom, sud može zatražiti od policijskih organa da potraže optuženog i o tome obavijeste sud, odnosno može raspisati potjernicu za optuženim.

Na poseban upit predsjednika vijeća, optuženi izjavljuju da je sva data upozorenja i pouke razumio.

Predsjednik vijeća poučava oštećenog G.P. da do zaključenja glavnog pretresa može podnijeti imovinskopravni zahtjev.

Nakon toga predsjednik vijeća upućuje svjedoke G.P. i M.B. u prostoriju izvan sudnice određenu za njih i upozna je ih da će tu čekati dok ne budu pozvani da svjedoče. Istovremeno ih upozorava da dok čekaju međusobno ne razgovaraju o svojim iskazima.

Tužiteljica čita optužnicu Kantonalnog tužiteljstva TK Kt. Broj 172/04 od 27.8.2004. godine koja je potvrđena od strane sudije za prethodno saslušanje ovog suda dana 3.9.2004. godine.

Nakon što je tužiteljica pročitala optužnicu, na upit predsjednika vijeća optuženi izjavljuju da je optužnicu razumio.

Uvodna riječ tužiteljice:

Optuženom Đ.R. stavljeno je na teret da je učinio krivično djelo razbojništva iz čl. 289. st. 2. u vezi sa st. 1. i u vezi s čl. 31. KZ FBiH, tako što je kasno noću 26.12.2004. godine, zajedno s nepoznatim muškarcem i djevojkom, u namjeri pribavljanja protivpravne imovinske koristi, ušao u kuću oštećenog i, nakon što je oštećeni odbio da mu da novac, tražeći od oštećenog novac metalnim bokserom ga udario više puta u predjelu glave i drugih dijelova tijela, dok je nepoznati muškarac koji je zajedno s optuženim ušao u kuću oštećenog krenuo prema oštećenom s nožem u ruci, ali mu je oštećeni na način opisan u optužnici uspio izbiti taj nož iz ruke, a za koje vrijeme je nepoznata djevojka, koja je takođe ušla u kuću oštećenog zajedno s optuženim, u kući oštećenog pronašla kaput sa novčanikom u kojem se nalazilo 750,00 KM, koji je oduzela i nakon toga, zajedno s optuženim i nepoznatim muškarcem, napustila kuću oštećenog. Navedene tvrdnje optužba će dokazati izvođenjem na glavnom pretresu dokaza saslušanjem svjedoka-oštećenog G.P., te saslušanjem i drugih svjedoka, koji, istina, nisu očevici događaja, ali koji će svojim iskazima potvrditi navod iz optuženice da je navedene noći došlo do napada na oštećenog, da je on zadobio tom prilikom povrede, da su te noći do kuće oštećenog vozilom došle nepoznate osobe, te da su ispred kuće oštećenog ostali vidljivi tragovi stopala, koji su konstatovani i u zapisniku o uviđaju. Takođe, tvrdnje optužbe biće dokazane i saslušanjem vještaka sudske medicine i vještaka procjenitelja te dokazima koji će biti pročitani na glavnom pretresu. Izvedeni dokazi omogućiće sudu donošenje presude kojom će optuženi Đ.R. biti oglašen krivim za krivično djelo za koje je optužen i kažnjen u skladu sa zakonom.

Uvodna riječ branitelja:

Poštovane sudije, odbrana ne spori da se predmetni događaj desio, ali odlučno negira bilo kakvo učešće optuženog u tom događaju. Optuženi je pošten čovjek, zaposlen, neosuđivan. Ne postoji ništa u njegovom dosadašnjem ponašanju što bi ukazivalo i na samu mogućnost da optuženi učini nešto takvo kao što je djelo opisano u optužnici. Optužba se zasniva na zapisniku o prepoznavanju koje nije obavljeno u skladu sa zakonom. U toku dokaznog postupka, u okviru dokaza odbrane, optuženi Đ.R. će dati svoj iskaz u kojem će se izjasniti o činjenicama za koje se tereti i o onima koje mu idu u korist. Takođe, izvest ćemo dokaz čitanjem potvrde izdate od strane preduzeća u kojem je optuženi zaposlen, te dnevnika rada kojeg je vodio optuženi, a kako bi se utvrdile aktivnosti optuženog onog dana kada je izvršen napad na oštećenog.

Uvodna riječ optuženog:

Ja nisam učinio ovo krivično djelo. U pritvoru sam od jednog pritvorenika saznao ko su učinitelji krivičnog djela za koje se ja teretim optužnicom. Ja sam u svakom trenutku spreman tužitelju reći ono šta sam ja čuo ko su učinitelji ovog krivičnog djela.

DOKAZNI POSTUPAK

Dokazi optužbe:

Tužiteljica poziva svjedoka-oštećenog G.P.

Svjedok-oštećeni G.P., sin R., rođen u D.B. 1938. godine, nastanjen u R., općina L., nesrodan s optuženim, opomenut da je dužan govoriti istinu i da ne smije ništa prešutjeti, upozoren da davanje lažnog iskaza predstavlja krivično djelo, te da ima pravo da ne odgovara na pojedina pitanja ako bi ga istinit odgovor izložio krivičnom gonjenju.

Nakon toga svjedok polaže zakletvu čitanjem teksta zakletve.

Tužiteljica pristupa direktnom ispitivanju svjedoka:

T (tužitelj): Da li znate zbog čega ste danas pozvani u ovaj sud da svjedočite?

S (svjedok): Da, znam, zbog napada i razbojništva koje je izvršeno na meni 26.12.2003. godine.

T: Hoćete li nam opisati šta se tada desilo?

S: Uveče 26.12.2003. ja sam bio u svojoj kući u R. i, pošto sam bio jako umoran, legao sam spavati dosta rano, prije 22 sata. Već sam bio zaspao kada sam čuo lupanje na ulaznim vratima i pozive: "Komšo, otvori da uđemo da ti nešto kažemo." Pogledao sam na sat i vidio sam da je bilo skoro pola noći. Pošto ja imam komšije, pomislio sam da je sramota ne otvoriti i za to sam i otvorio vrata. Kad sam otvorio ulazna vrata u kuću su ušle tri osobe.

T: Kako su ušle?

S: Upale su kao stoka. Ja sam u, stvari, kada sam otvorio vrata njih samo odškrinuo kako bih vidio koji je to komšija došao i čim sam ja ta vrata odškrinuo neko ih je snažno odgurnuo zajedno sa mnom i tako ih širom otvorio i čim je njih troje ušlo u kuću odmah su zatvorili vrata.

T: Ko ih je zatvorio?

S: Ta djevojka što je bila s njima.

T: Šta se dalje dešavalo?

S: Pošto su ušli u kuću, stali su kraj peći i počeli stavljati šolje s vodom na peć da je ugriju. Pitali su me imam li piva, soka. Rekao sam da nemam ništa. Onda me je jedan od njih pitao: "Šta bi za ono, hoćeš li prodavati drogu, pa da zarađuješ pare?"

T: Kakvu drogu? Zašto su vas to pitali?

S: Optuženi i ova djevojka što je i sada bila s njim su na prije 15-tak dana dolazili mojoj kući i pitali me za nekog N.M. Ja sam im rekao da takvog nema u selu. Nakon toga oni su otišli da traže tog nekog i ja sam mislio da se na tom završilo. Međutim, poslije tri večeri dodoše kolima opet tih istih dvoje.

T: Kojih istih dvoje?

S: Optuženi i ta nepoznata djevojka.

T: Jesu li rekli zbog čega su došli?

S: Rekli su da trebaju da razgovaraju sa mnom i ja sam ih pustio u svoju kuću. Nudili su mi da kupujem drogu od njih, da je preprodajem i tako zarađujem pare. Odbio sam to. Tada je došao moj komšija Š.J. i oni su se odmah promijenili i otišli. J. ih je dobro zgledao. Pitao me je da li ih poznajem, a ja sam rekao i da ih znam i ne znam. J. je rekao: "Meni je šareno."

T: Šta to znači?

S: Pa, mislim da su mu bili sumnjivi.

T: Da li to znači da su među tih troje koji su 26.12.2003. upali u vašu kuću bili to dvoje koji su ranije već dva puta dolazili vašoj kući?

S: Da, optuženi i ta djevojka i još jedan muškarac.

T: Može li se reći da ste vi, kad su u noći, 26.12.2003. godine to troje upali u vašu kuću, tada već dobro poznavali optuženog i djevojku?

Branitelj prigovora jer pitanje navodi na odgovor i kao takvo je nedopušteno.

Predsjednik vijeća donosi

RJEŠENJE

Usvaja se prigovor branitelja i zabranjuje odgovor na postavljeno pitanje iz razloga koje je branitelj naveo u prigovoru.

T: Znae li ko je taj drugi muškarac i ta djevojka?

S: Ne znam.

T: Šta se dalje desilo kada su vas pitali hoćete li prodavati drogu?

S: Ja sam rekao da neću. Onda su tražili da im pozajmim 300,00 KM a ja sam rekao da nemam. Odmah nakon toga djevojka je ugasila svjetlo, a njih dvojica su me počela tući tražeći da im dam pare. Oborili su me na krevet i tukli me po glavi i leđima. Optuženi je

imao metalni bokser. To sam zaključio na osnovu jačine udaraca i zvuka. Inače znam kako izgleda taj metalni bokser. Imaju ga mnogi moji rođaci.

T: Dobro, šta se dalje događalo nakon što su vas oborili na krevet i počeli tući?

S: Nisam se nadao, ali sam se ipak uspio iskobeljati ispod njih dvojice. Ovaj drugi je imao nož i drškom noža me udario po glavi. Kad sam se iskobeljao od njih uzeo sam jednu cjepanicu i njome udario ovog drugog po ruci tako da mu je ispao nož iz ruke. Nakon toga je djevojka rekla: "Našla sam pare." Vidio sam da drži u ruci moj kaput u kojem mi je bio novčanik i kesa sa parama. Kada je ona to rekla, odmah su svih troje izašli iz kuće, sjeli u kola i otišli.

T: Koliko je novca bilo u kaputu?

S: 750,00 KM.

T: Šta ste vi nakon toga uradili?

S: Odmah sam izašao na hodnik i upalio vanjsko svjetlo. Vidio sam ih kako bježe prema kolima. Djevojka je nosila kaput. Ja sam pozvao komšiju, mog jarana J. J. je došao za minutu. Vidio je krv po sobi. Imao je mobilni telefon i pozvao je policiju. Poslije policije došla je i hitna pomoć i odvezla me u Dom zdravlja u L. gdje mi je pružena pomoć.

T: Gdje se nalazilo vozilo kojim su napadači napustili lice mjesta?

S: Bilo je odmaknuto od kuće 30-40 metara. Moj komšija J. kada se vraćao sa sijela je vidio to auto.

T: O kakvom se vozilu radilo?

S: Žuti mercedes.

T: Ovo je foto-dokumentacija koju su sačinili ovlašteni djelatnici PU L. povodom konkretnog događaja. Hoćete li nam reći šta se vidi na fotografijama?

S: Vidi se moja kuća snimljena spolja i iznutra. Vidljivi su tragovi stopala na snijegu ispred kuće. Posljednje dvije fotografije prikazuju povrede koje sam ja zadobio.

T: Poštovani sude, ja u spis kao dokaz prilažem ovu foto-dokumentaciju sačinjenu od strane PU L. pod brojem 08-01/3-5-04.6-12/04 od 5.1.2004. godine. Ja nemam više pitanja za svjedoka.

Nakon toga, na upit predsjednika vijeća, branitelj izjavljuje da želi unakrsno ispitati svjedoka.

Prelazi se na unakrsno ispitivanje svjedoka:

B (branitelj): Rekli ste da je jedna od osoba koja vas je napala 26.12.2003. godine i koja je prije toga u dva navrata dolazila kod vas, optuženi Đ.R.?

S: Da.

B: Rekli ste da su vam djevojka, koja je sva tri puta bila sa optuženim i drugi muškarac, koji vas je napao zajedno s optuženim, nepoznati?

S: Da.

B: Da li sta prije njihovog prvog dolaska vašoj kući ikad prije vidjeli mladića i djevojku koji su se kod vas raspitivali za N.M.?

S: Ne.

B: Znači, prvi put ste ih vidjeli tada kada su došli vašoj kući i raspitivali se za N.M.?

S: Da.

B: Koliko su se oni tada zadržali kod vas?

S: Dvije-tri minute.

B: Sjećate li se kakvo je vrijeme tada bilo i kako su bili obučeni taj mladić i djevojka?

S: Padao je snijeg. Imali su zimske jakne.

B: Jesu li imali kape?

S: Jesu. Oboje.

B: Kakve su bile te kape?

S: Ne sjećam se.

B: Jesu li se predstavili?

S: Nisu.

B: Jesu li vam bili sumnjivi?

S: Nisu. Došli, pitali, ja odgovorio, oni otišli.

B: Rekli ste da su te dvije osobe ponovo došle vašoj kući poslije 2-3- dana?

S: Da.

B: Kako znate da su to te iste dvije osobe?

S: Pa, prepoznao sam ih.

B: Po čemu?

S: Izgledali su isto kao ono dvoje od dva-tri dana prije?

B: Kako su izgledali?

S: On visok i mršav, ona niska i mršava.

B: Kakve im je boje bila kosa?

S: Ne znam. Imali su kape.

B: Kakve su bile kape?

S: Crne.

B: Kakvog su oblika bile?

S: Kape ko kape. Navlače se na glavu.

B: Jesu li prekrivale uši?

S: Ne sjećam se.

B: Koliko su se tada zadržali u vašoj kući?

S: 4-5 minuta.

B: Rekli ste da ih je vaš komšija J. dobro zgledao.

S: Jest.

B: Zbog čega?

S: Pitajte njega. Valjda su mu bili sumnjivi.

B: Rekli ste da je 26.12.2003. godine, čim ste rekli da nećete prodavati drogu i da nemate 300,00 KM da im posudite, djevojka koja je upala u kuću ugasila svjetlo?

S: Da.

B: Koliko dugo su oni bili u vašoj kući prije nego što je djevojka ugasila svjetlo?

S: Jednu minutu ili dvije.

B: Rekli ste da ste prije njihovog dolaska spavali?

S: Jesam.

B: Jeste li se dovoljno razbudili prije nego što je ona ugasila svjetlo?

S: Naravno da jesam. Ko se ne bi razbudio kad vas u pola nići odgurnu s vrata i upadnu u vašu kuću.

B: Jesu li napadači imali kape?

S: Jesu.

B: Kakve kape?

S: Iste onakve.

B: Iste kao što su imali mladić i djevojka koji su prije dolazili kod vas?

S: Da.

B: Sjećate li se koliko ste puta do sada i kome davali opis osoba koje su izvršile razbojništvo?

S: Ne znam tačno koliko puta. Policiji sam davao opis.

B: Jeste li onda vršili prepoznavanje osoba radi identifikacije učinitelja?

S: Šta to znači?

B: Jeste li u policiji označili određenu osobu kao učinitelja?

S: Jesam.

B: Na koji način ste to učinili?

S: Pokazali su mi 5 ili 6 fotografija raznih osoba, označenih brojevima od 1 do 5 ili 6. Ja sam tada rekao da nijedna od tih osoba nije učinitelj.

B: Pa kad ste onda označili određenu osobu kao učinitelja?

S: Pa, možda, mjesec i po nakon ovog prvog prepoznavanja.

B: Sjećate li se kada je to bilo?

S: Mislim u martu 2004. godine.

B: Znači oko tri meseca poslije događaja?

S: Znači.

B: Na koji način ste vršilo to drugo prepoznavanje?

S: Na isti kao prvi put. Samo što sam sad na jednoj od fotografija prepoznao jednog od učinitelja.

B: Koga?

S: Optuženog Đ.R.

B: Znači da prilikom prepoznavanja su vam samo pokazivane fotografije a nije vam optuženi uživo pokazan zajedno s drugim vama nepoznatim osobama?

S: Upravo tako.

B: Je li optuženi na fotografiji imao kapu?

S: Nije.

B: Jeste li vi prije toga rekli policiji da ste u selu čuli ko su napadači na vas?

S: Jesam.

B: Sta ste im rekli?

S: Rekao sam da sam čuo da su me napali neki "Putinovci".

B: Jeste li znali ko se krije iza tog nadimka?

S: Nisam. Nisam se ni raspitivao. Samo sam otišao u policiju i rekao im šta sam čuo.

B: Šta su vam oni rekli?

S: Da će provjeriti. Sutradan su me pozvali i pokazali mi fotografije i ja sam prepoznao optuženog. Ja sam u stvari rekao da bi jedan od napadača mogao biti on.

B: Znači, niste bili sigurni. Samo ste rekli da bi to mogao biti on?

S: Da, tako sam rekao.

Branitelj izjavljuje da nema više pitanja.

Tužiteljica izjavljuje da želi dodatno da ispita svjedoka.

Dodatno ispitivanje svjedoka:

T: Koliko fotografija različitih osoba je vama ukupno pokazano prilikom ta dva prepoznavanja?

S: Ne mogu da se sjetim tačno. Ili deset ili dvanaest.

T: Jeste li, osim optuženog, kao mogućeg učinitelja označili ijednu drugu osobu?

S: Nisam.

T: Zašto?

S: Zato što nisu. Za optuženog sam bio poprilično siguran da je on učinitelj.

Tužiteljica nema više pitanja, a u spis prilaže fotodokumentaciju prepoznavanja osoba i zapisnik o prepoznavanju osoba od 26.3.2004. godine, sa čijim su sadržajem stranke upoznate.

Branitelj izjavljuje da on ima dodatna pitanja za svjedoka.

Dodatno unakrsno ispitivanje svjedoka.

B: Na upit tužiteljice rekli ste da ste prilikom prepoznavanja bili poprilično sigurni da je optuženi učinitelj?

S: Da.

B: Prilikom unakrsnog ispitivanja rekli ste da ste optuženog označili kao mogućeg učinitelja?

S: Jesam.

B: Pa, jeste li poprilično sigurni da je optuženi učinitelj ili smatarte to samo mogućim?

S: Meni je to isto.

B: Jeste li sigurni da je optuženi bio jedna od osoba koja vas je napala?

S: Mislim da jeste. Nisam ga tada uhvatio pa da bih bio 100% siguran.

Branitelj nema više pitanja.

Na upit predsjednika vijeća, svjedok izjavljuje:

Ja postavljam imovinskopravni zahtjev prema oštećenom. Tražim da mi na ime naknade štete za oduzeti novac i kaput plati 795,00 KM i da mi plati 3000,00 KM na ime naknade štete za povrede koje su mi nanesene i strah koji sam pretrpio.

Optuženi nema pitanja samo želi da izjavi da on nije učinitelj, a da je policija stavila njegovu fotografiju među fotografije mogućih učinitelja samo zato što je oštećeni rekao da je čuo da su "Putinovci" učinitelji, a to je nadimak njega i njegovog brata. Na fotodokumentaciji je vidljivo da je oštećenom pokazana i fotografija njegovog brata M.

Svjedok traži naknadu putnih troškova za dolazak na sud u iznosu od 8,00 KM.

Tužitelj poziva svjedoka M.B.

Svjedok M.B., sin B., rođen 1936. u D.B. općina L., nastanjen u R., općina L., nesrodan s optuženim i oštećenim, opomenut da je dužan govoriti istinu i da ne smije ništa prešutjeti, upozoren da davanje lažnog iskaza predstavlja krivično djelo, te da ima pravo da ne odgovara na pojedina pitanja ako bi ga istinit odgovor izložio krivičnom gonjenju.

Nakon toga svjedok polaže zakletvu čitanjem teksta zakletve.

Tužiteljica pristupa direktnom ispitivanju svjedoka:

T: Da li znate zbog čega ste danas pozvani kao svjedok na sud?

S: Znam. Zbog napada i razbojništva nad mojim komšijom G.P.

T: Hoćete li nam reći šta vam je poznato o tom događaju?

S: Hoću. Samo ja u stvari vrlo malo znam o tome. Kuća G.P. je udaljena od moje kuće oko 150 metara i ja s prozora moje spavaće sobe gledam pravo na njegovu kuću. Kada noću ustanam iz kreveta i pogledam kroz prozor mogu vidjeti gori li svjetlo ili ne u toj kući. Tako sam ja noću 26.12.2003. godine ustao iz kreveta da idem u WC i mahinalno pogledao kroz prozor. Vidio sam da u kući G.P. gori svjetlo i da je iz kuće izletila jedna osoba.

T: Jeste li mogli vidjeti da li se radi o muškarcu ili ženi?

S: Ne, nisam.

T: Jeste li vidjeli kamo je ta osoba otišla?

S: Prema cesti. Dalje je nisam vidio.

T: Šta ste dalje vi uradili?

S: Otišao u WC, a nakon toga ponovo legao spavati.

T: Da li ste šta čuli nakon toga?

S: Čuo sam G.P. kako doziva komšiju J.

T: Da li vam je poznato je li komšija J. došao kod P?

S: Ne, ne znam to. Nije me interesovalo.

T: Da li ste, prije nego što ste ustali da idete u WC ili poslije toga, čuli motor kakvog vozila?

S: Ne sjećam se da sam čuo.

T: Da li ste po povratku iz WC pogledali prema kući oštećenog P.?

S: Jesam.

T: Šta ste vidjeli?

S: Ništa. Gori svjetlo i dalje.

T: Je li vam to bilo neobično?

S: Nije.

T: Znate li koliko je bilo sati kada ste vidjeli kako neka osoba izleće iz kuće G.P.?

S: Bilo je 12,05. Znam tačno, pogledao sam na sat kad sam ustajao.

T: Kada ste i kako saznali šta se tu noć desilo u kući G.P.?

S: Sutradan ujutro. Vidio sam policiju na putu, pa sam izašao da vidim šta se desilo. Prišao sam P. i pitao ga šta je bilo. Rekao mi je da ga je tu noć neko napao u kući i da je opljačkan. Vidio sam da je povrijeđen po licu. Imao je modrice ispod oka, usne su mu bile natečene i razrezane.

T: Poznajete li vi ovog optuženog?

S: Ne poznajem.

T: Da li je vašoj kući dolazio ovaj advokat?

S: Jeste.

T: Šta vas je pitao?

S: Pitao me je jesam li šta vidio. Ja sam rekao da nisam i on je otišao.

Tužiteljica izjavljuje da nema više pitanja svjedoku.

Na upit predsjednika vijeća, branitelj i optuženi izjavljuju da ne žele unakrsno ispitati svjedoka.

Optuženi nema primjedbi na iskaz svjedoka.

Svjedok tražni naknadu putnih troškova za dolazak u sud u iznosu od 8,00 KM.

Tužiteljica poziva vještaka procjenitelja Š.I.

Vještak Š.I., sin O., rođen 1948. godine u P., nastanjen u T., Ul. P.K. broj 8, nesrodan na optuženim i oštećenim, opomenut na dužnost da iznese nalaz i mišljenje na najbolji mogući način i u skladu s vještinom i pravilima struke i upozoren da davanje lažnog iskaza o nalazu i mišljenju predstavlja krivično djelo.

Nakon toga vještak polaže zakletvu, čitanjem teksta zakletve.

Tužiteljica pristupa direktnom ispitivanju vještaka:

T: Gospodine Š., vi ste bili vještak procjenitelj u ovom krivičnom predmetu. Hoćete li nam reći šta je bio vaš zadatak, na osnovu čega ste vršili vještačenje, kakav je vaš nalaz i mišljenje i na osnovu čega ste došli do takvog nalaza i mišljenja?

V (vještak): Naredbom kantonalne tužiteljice od 24.6.2004. godine ja sam određen za vještaka procjenitelja u ovom krivičnom predmetu. Moj zadatak je bio da utvrdim vrijednost jednog kratkog muškog kaputa od somota, proizvođača "Varteks" Varaždin. Vrijednost kaputa utvrdio sam na osnovu tržišne cijene novog kaputa iste vrste i istog proizvođača i iskaza svjedoka-oštećenog G.P. o iznošenosti oduzetog kaputa. Imajući u vidu navedene parametre, utvrdio sam da je u vrijeme učinjenja djela vrijednost navedenog kaputa iznosila 45,00 KM. O izvršenom vještačenju ja sam sačinio pisani nalaz i mišljenje koji sam dostavio tužiteljstvu.

Tužiteljica izjavljuje da nema pitanja vještaku.

Branitelj i optuženi izjavljuju da nemaju pitanja za vještake niti primjedbi na njegov iskaz.

Tužiteljica prilaže u spis kao dokaz pisani nalaz i mišljenje vještaka procjenitelja Š.I. od 30.6.2004. godine zajedno sa naredbom za vještačenje Kantonalnog tužiteljstva Tuzlanskog kantona Kt 172/04 od 24.6.2004. godine.

Nakon toga, tužiteljica izjavljuje da ostaje kod prijedloga iz optužnice za saslušanje kao svjedoka M.A. i S.U., te predlaže da se kao svjedok pozove i ispita komšija oštećenog Š.J., pošto iz iskaza oštećenog proizilazi da je ovaj svjedok vidio učinitelje prilikom njihovog prethodnog boravka u kući oštećenog, a čiju će adresu dostaviti sudu u roku od dva dana. Istovremeno, izjavljuje da odustaje od prijedloga za saslušanje vještaka sudske medicine C.Z. na okolnosti težine i mehanizma povređivanja oštećenog, budući da nalazi da postoji dovoljno dokaza o povređivanju oštećenog a da pribavljanje nalaza i mišljenja vještaka sudske medicine o povređivanju oštećenog ne bi doprinijelo razjašnjenju ove krivičnopravne stvari.

Branitelj i optuženi izjavljuje da nemaju drugih dokaznih prijedloga osim onih istaknutih još u uvodnoj riječi.

Predsjednik vijeća donosi

RJEŠENJE

Usvaja se prijedlog tužiteljice za izvođenje dokaza ispitivanjem svjedoka Š.J.

Glavni pretres se odlaže za dan četvrtak, 28.10. 2004. godine u 10,00 sati, o čemu se usmeno obavještavaju tužiteljica, optuženi, branitelj i oštećeni, s napomenom da pismeni poziv neće dobiti.

Optuženi se upozorava da će u slučaju nedolaska na glavni pretres biti naređeno njegovo dovođenje.

Na glavni pretres pozvati svjedoke M.A., S.U. i Š.J.

Dovršeno u 13,45.

NASTAVAK GLAVNOG PRETRESA

Na nastavak glavnog pretresa dana 28.10.2004. godine u 10,00 sati pristupili kantonalna tužiteljica H.M., optuženi Đ.R., branitelj G.J., oštećeni G.P., te svjedoci M.A., S.U. i Š.J.

Sastav sudskog vijeća:

Predsjednik vijeća: sudija I.S.

Član vijeća: sudija P.F.

Član vijeća: sudija S.H.

Zapisničar: G.N.

NASTAVAK DOKAZNOG POSTUPKA

Tužiteljica poziva svjedoka Š.J., a predsjednik vijeća upućuje svjedoke M.A. i S.U. u prostoriju izvan sudnice određenu za svjedoke gdje će čekati dok ne budu pozvani da svjedoče, te ih upozorava da dok čekaju međusobno ne razgovaraju o svojim iskazima.

Svjedok Š.J., sin H., rođen 1969. U S., mastanjen u R. bb, općina L., nesrodan s optuženim i oštećenim, opomenut da je dužan govoriti istinu i da ne smije ništa prešutjeti, upozoren da davanje lažnog iskaza predstavlja krivično djelo, te da ima pravo da ne odgovara na pojedina pitanja ako bi ga istinit odgovor izložio krivičnom gonjenju.

Nakon toga svjedok polaže zakletvu čitanjem teksta zakletve.

Tužiteljica pristupa direktnom ispitivanju svjedoka:

T: Da li vam je poznato o čemu danas treba da svjedočite?

S: Valjda o napadu na komšiju G.P.

T: Šta vam je poznato o tom napadu?

S: Sjećam se da sam spavao i onda sam čuo P. kako me zove imenom. Odazvao sam mu se s prozora moje kuće i pitao ga: "Šta je?". Rekao mi je "Hodi dole, ubiše me!" i ja sam odmah krenuo njegovoj kući. Kad sam došao njegovoj kući vidio sam mu krv na licu i nered u kući.

T: Koliko je vaša kuća udaljena od kuće oštećenog G.P.?

S: Pedesetak metara.

T: Jeste li šta tu noć neobično čuli i vidjeli prije nego što ste čuli G.P. da vas doziva?

S: Nisam ništa.

T: A nakon što ste prišli kući G.P.?

S: Vidio sam tragove stopala na snijegu koji su išli od izlaza iz kuće G.P. pa prema cesti.

T: Jeste li vidjeli kakvo vozilo ili tragove vozila?

S: Nisam vidio ni vozilo ni tragove vozila.

T: Šta vam je G.P. rekao kad ste došli njegovoj kući?

S: Rekao mi je da su ga napala dva muškarca i jedna žena, da su ga izudarali i da su mu uzeli pare. Rekao je da su jedan muškarac i žena isti oni koji su mu dolazili u kuću nekoliko dana prije ovog događaja i koje sam ja vidio u njegovoj kući.

T: Kako je došlo do toga da vi te ljude vidite u kući G.P.?

S: Lijepo. Bilo je oko sedam, pola osam naveče. Ja sam se vraćao kući i odlučio sam da skrenem kod G.P. da vidim šta radi. Kad sam ušao u njegovu kuću vidio sam momka kako stoji kraj vrata, a ženska kraj peći. Čim sam ja ušao u kuću oni su izašli i rekli da idu kod nekog prijatelja u R.

T: Jeste li čuli o čemu su razgovarali s G.P.?

S: Nisam.

T: Možete li opisati momka i djevojku koje ste te večeri zatekli u kući G.P.?

S: Momak je imao crnu kapu na glavi, a čini mi se i djevojka. Za nju znam da je imala crnu zimsku jaknu. Bila je niska, mršava. On je bio viši od mene, a ja sam visok 183 cm. Mršav je bio kao i ja. Imao je crnu kapu na kojoj je pisalo "Nike".

T: Jeste li ih zagledali?

S: Nisam. Odmah su izašli, a nisu me ni interesovali. Ja sam na to veče i zaboravio.

Tužiteljica izjavljuje da nema pitanja za svjedoka.

Branitelj izjavljuje da želi da unakrsno ispita svjedoka.

Prelazi se na unakrsno ispitivanje svjedoka:

B: Rekli ste da niste zagledali momka i djevojku koje ste te večeri zatekli u kući G.P.?

S: Nisam ih zagledao.

B: Ipak ste uspjeli zapaziti da je momak viši od vas i mršav kao vi, te kakvu kapu ima na glavi. Znači li to da ste ipak pogledali u tog momka?

S: Jesam pogledao, ali nisam puno zagledao.

B: Biste li mogli prepoznati tog momka?

S: Mislim da ne bih. Nikad ga prije nisam vidio, kratko sam ga gledao a i kapu je nosio.

B: Poznajete li optuženog?

S: Ne.

B: Jeste li ga kad prije vidjeli?

S: Ne znam, možda sam ga vidio ali ga nisam zapamtio.

Branitelj izjavljuje da nema više pitanja.

Optuženi izjavljuje da nema pitanja svjedoku.

Tužiteljica želi da dodatno ispita svjedoka.

Dodatno ispitivanje svjedoka:

T: Možete li sa sigurnošću reći da ovdje prisutni optuženi nije momak kojeg ste to veče zatekli u kući G.P.?

S: Ne mogu ništa sa sigurnošću reći. Ne mogu sa sigurnošću opisati osobu koju sam vidio te večeri u kući G.P., pa ne mogu ni reći da li bi to mogao biti optuženi ili ne.

Optuženi nema primjedbi na iskaz svjedoka.

Svjedok traži naknadu putnih troškova za dolazak na sud u iznosu od 8,00 KM, te izgubljenu zaradu u iznosu od 24,00 KM o čemu prilaže potvrdu od svog poslodavca.

Tužiteljica poziva svjedoka M.A.

Svjedok M.A., sin L., rođen 1933. godine u T., općina L., gdje je i nastanjen, nesrodan sa optuženim i oštećenim, opomenut da je dužan govoriti istinu i da ne smije ništa prešutjeti, upozoren da davanje lažnog iskaza predstavlja krivično djelo, te da ima pravo da ne odgovara na pojedina pitanja ako bi ga istinit odgovor izložio krivičnom gonjenju.

Nakon toga svjedok polaže zakletvu čitanjem teksta zakletve.

Tužiteljica pristupa direktnom ispitivanju svjedoka:

T: Da li poznajete oštećenog G.P.?

S: Da. Mi smo komšije.

T: Da li vam je poznato što o napadu na oštećenog G.P. koji se dogodio prošle zime?

S: Samo nešto malo. Sjećam se da sam to jutro došao pred kuću G.P. kako bih nasuo sebi vode i da sam tamo zatekao landrover i razapetu traku na kojoj piše "mine". Vidio sam policajce iz L. Pitao sam ih šta je bilo, a oni su mi rekli da je P. fasovao. Onda sam vidio i P., bio je s tragovima krvi po licu. Pitao sam ga šta je bilo, a on mi je odgovorio da ga je troje napalo i otelo mu pare.

T: Je li rekao koje troje?

S: Rekao je da su bila dva muškarca i žena.

T: Je li još šta rekao o napadačima?

S: Ne sjećam se. Mislim da nije ništa više.

T: Jeste li šta neobično primjetili te noći?

S: Tad kad sam to vidio nije bilo ni neobično ni značajno. Kad sam ujutro čuo da je P. napadnut onda mi je postalo značajno.

T: Šta to?

S: Ne znam koliko je bilo sati. Probudio me je lavež pasa. Pošto imam pse koji čuvaju ovce ustao sam da vidim da se ko ne vrti oko mojih ovaca. Izašao sam ispred kuće i pogledao u tor, a onda sam vidio ispred kuće P. farove od vozila. Pomislio sam da je neko došao P. u goste i više nisam na to obraćao pažnju. Vratio sam se u kuću i ponovo legao spavati.

Tužiteljica izjavljuje da nema više pitanja za svjedoka.

Branitelj optuženog izjavljuje da želi unakrsno da ispita svjedoka.

Unakrsno ispitivanje svjedoka:

B: Rekli ste da ste vidjeli ispred kuće P. farove od vozila?

S: Jesam.

B: Znate li koje marke je bilo to vozilo?

S: Ne znam. Samo mislim da je bilo poveliko.

B: Rekli ste da ste pred P. kućom vidjeli razapetu traku na kojoj je pisalo "mine"?

S: Jesam. Vidio sam je.

B: Znate li šta je njome bilo obilježeno?

S: Meni su i policajci i P. tada pokazali tragove na snijegu.

B: Koliko tragova?

S: Više. Oni su mi rekli da su to tragovi dva muškarca i jedne žene. Ja sam zaista primjetio da je jedan trag kraći od ostalih.

Branitelj izjavljuje da nema više pitanja.

Optuženi nema pitanja svjedoku.

Svjedok traži naknadu putnih troškova za dolazak na sud u iznosu od 8,00 KM:

Tužiteljica poziva svjedoka S.U.

Svjedok S.U., sin R., rođen 1929. godine u G.B., općina L., nastanjen u R., općina L., nesrodan sa optuženim i oštećenim, opomenut da je dužan govoriti istinu i da ne smije ništa prešutjeti, upozoren da davanje lažnog iskaza predstavlja krivično djelo, te da ima pravo da ne odgovara na pojedina pitanja ako bi ga istinit odgovor izložio krivičnom gonjenju.

Nakon toga svjedok polaže zakletvu čitanjem teksta zakletve.

Tužiteljica pristupa direktnom ispitivanju svjedoka:

T: Vi stanujete u selu R. Poznajete li oštećenog G.P.

S: Da, iz istog smo sela.

T: Jeste li komšije?

S: Nismo baš komšije. Kuće su nam udaljene oko 500 metara.

T: Jeste li čuli da je prošle zime G.P. napadnut u svojoj kući?

S: Jesam.

T: Šta ste čuli?

S: Nešto malo. Ustvari samo to da je napadnut i opljačkan.

T: Poznajete li optuženog Đ.R.?

S: Poznajem. On radi sa mojim sinovcem. Ustvari nisam ga poznavao dok nije došao u proljeće ove godine s mojim sinovcem i zamolio me da idem sa njim do G.P. jer hoće nešto da ga pita.

T: Je li rekao šta hoće da ga pita?

S: Nije. Ja sam pristao pošto ga je moj sinovac doveo. Računao sam da mi ne bi doveo nekoga ko bi mi mogao napraviti probleme.

T: I jeste li otišli kod G.P.?

S: Jesmo.

T: Ko sve?

S: Pa optuženi i ja. Sinovac je ostao s mojom ženom, svojom strinom. Nisu se dugo vidjeli i ona je htjela da ga ugosti i popriča s njim.

T: Jesu li G.P. i oštećeni razgovarali? Jeste li čuli šta su razgovarali?

S: Jesu razgovarali i čuo sam šta su razgovarali. Kad je došao do P. optuženi mu se obratio i pitao ga "Poznaješ li ti mene?". P. je odgovorio da ga ne poznaje. Optuženi ga je onda pitao: "Jesi li ti mene kada vidio?", a P. je odgovorio da ga nije nikad vidio. Onda je njemu optuženi rekao: "Kako P. da me nisi vidio? Ja sam R.Đ. Mene dva dana ganja policija po radnom mjestu zbog tebe i tvoje prijave. Prijavio si mene i mog brata, rekao si da je jedan visok plav a drugi nizak crn. Otkud si znao da me prijaviš a ne poznaješ me." P. je odgovorio da je čuo u T. da ljudi pričaju. Optuženi mu je tada

predložio da idu u T. i vide te ljude koji su pričali da je on njega napadao. P. je šutio. Onda je optuženi predložio da idu u T. da vide njegovog brata. P. je i dalje šutio. Optuženi mu je rekao da on ima dvoje djece, da mora da radi, da mora djecu da hrani, a policija ga ganja. Rekao je P. da je platio kola da dođe do njegove kuće i da će mu P. naknaditi sve troškove koje je on imao zbog njegove prijave. Rekao mu je da će mu platiti štetu i kad bi morao njivu prodati.

T: Kako se taj razgovor završio?

S: Lijepo. Optuženi je izgovorio sve ovo, a P. je uglavnom šutio. Optuženi ga je na kraju pogledao i rekao meni "Hajmo!"

T: Jeste li poslije vidali P.? Jeste li šta razgovarali o napadu i o toj posjeti?

S: Jesam vidao P., ali nismo ništa razgovarali. Imao sam utisak da se P. ljuti na mene.

T: Je li vas posjećivao advokat optuženog?

S: Jeste.

T: Jeste li razgovarali o ovom događaju?

S: Jesmo.

Tužiteljica izjavljuje da nema više pitanja za svjedoka.

Branitelj optuženog izjavljuje da želi unakrsno ispitati svjedoka.

Prelazi se na unakrsno ispitivanje svjedoka:

B: Rekli ste da sam vas ja posjetio i da smo razgovarali o vašoj posjeti P. sa optuženim?

S: Jesam.

B: Pa šta ste mi rekli prilikom te posjete?

S: Isto što i danas na sudu.

B: Je li razgovor između optuženog i P. tekao upravo onako kako ste danas iznijeli na sudu?

S: Ma ja bih rekao da je to bilo od riječi do riječi kako sam rekao. Meni je sve to bilo vrlo interesantno, pažljivo sam ih slušao i gledao i sve sam dobro čuo i zapamtio.

B: Kakav ste utisak stekli, da li je P. tada prvi put vidio optuženog?

Tužiteljica prigovara pitanju branitelja jer se od svjedoka traži da iznese svoje zaključke a ne ono što je vidio i čuo.

Predsjednik vijeća donosi

RJEŠENJE

Usvaja se prigovor tužiteljice i uskraćuje odgovor na posljednje pitanje branitelja upućeno svjedoku iz razloga koje je navela tužiteljica u prigovoru.

B: Kako je optuženi razgovarao s P.?

S: Kako kako? Fino. Čak gospodski.

B: Je li mu prijetio?

S: Nije. Rekao mu je da će mu naknaditi štetu jer on ima problema zbog njegove prijave. Ne vidim tu prijetnje ako je to stvarno tako, ako ga je bez veze prijavio. Ako nije, možda to onda i jeste prijetnja. Ali optuženi je mirno razgovarao s P. Nije povisivao glas.

B: Jeste li poslije ovoga još koji put susreli optuženog?

S: Nisam. Sad sam se sa njim pozdravio u sudskom hodniku. Samo to.

Branitelj izjavljuje da nema više pitanja za svjedoka.

Optuženi izjavljuje da nema pitanja svjedoku, te objašnjava da je bio očajan zbog toga što ga oštećeni tereti za napad i krađu koje nije počinio. Htio je jednostavno da ga oštećeni vidi i da vidi da tereti pogrešnu osobu. Nije htio da ide sam jer se bojao kako bi oštećeni mogao shvatiti i predstaviti taj njegov dolazak pa je zamolio svog poznanina za kojeg je znao da ima strica u selu u kojem stanuje oštećeni da ga odvede do strica i da zajedno s njegovim stricem ode do oštećenog. Tako je i došlo do tog susreta i razgovora o kojem se svjedok izjašnjavao.

Svjedok traži naknadu putnih toškova za dolazak na sud u iznosu od 8,00 KM.

Tužiteljica izjavljuje da ona nema novih prijedloga za izvođenjem dokaza ispitivanjem svjedoka ili vještaka i predlaže da se sada njihovim čitanjem izvedu pisani dokazi optužbe predloženi u optužnici.

Predsjednik vijeća donosi

RJEŠENJE

Imaju se izvesti pisani dokazi optužbe čije je izvođenje predloženo u optužnici.

Čita se zapisnik o uviđaju od 26.12.2003. godine, sačinjen od strane MUP-a T. broj 08-02/3-1-04.

Optuženi i branitelj nemaju primjedbi na pročitani dokaz.

Čita se zapisnik o prepoznavanju osoba od 26.3.2004. godine sa pratećom fotodokumentacijom.

Optuženi i branitelj prigovaraju tvrdeći da prepoznavanje nije izvršeno u skladu sa čl. 99. st. 3. ZKP FBiH jer ta odredba ne poznaje prepoznavanje na osnovu fotografija.

Čita se nalaz i mišljanje vještaka procjenitelja Š.I. od 30.6.2004.

Optuženi i branitelj nemaju primjedbi.

Čita se ljekarsko uvjerenje Doma zdravlja L. na ime oštćenog G.P. od 26.12.2003. godine.

Optuženi i branitelj nemaju primjedbi.

Čita se izvod iz kaznene evidencije na ime optuženog.

Optuženi i branitelj izjavljuju da nemaju primjedbi.

Predsjednik vijeća konstatuje da su na ovaj način izvedeni svi dokazi optužbe.

Dokazi odbrane:

Branitelj i optuženi saglasno izjavljuju da predlažu da se u sklopu dokaza odbrane izvede dokaz ispitivanjem optuženog Đ.R.

Predsjednik vijeća donosi

R J E Š E N J E

Ima se ispitati optuženi Đ.R.

Predsjednik vijeća podsjeća optuženog na pouke i upozorenja koja su mu data prije početka glavnog pretresa.

Optuženi izjavljuje da je u potpunosti upoznat sa svojim pravima u pogledu davanja odbrane i odgovaranja na postavljena pitanja.

Nakon toga branitelj optuženog poziva optuženog da da svoj iskaz o svim činjenicama koje ga tereti i onima koje mu idu u korist.

O (optuženi) izjavi: Ja sam još u uvodnoj riječi rekao da nisam učinio krivično djelo za koje sam optužen. Dana 25.12.2003. godine bio sam na poslu od 7-16 sati. Od 16-16,30

sam skupljao alat, tako da sam u 16,30 krenuo kući sa dvojicom kolega: P.P. i P.R. Sa njima sam došao u moj stan, popili smo kafu i malo posjedili, pa su oni otišli oko 20,00 sati. Ja sam se istuširao i krenuo kod svog tetka u B. To mjesto je udaljeno od D. oko 1,5 do 2 km. Izašao sam iz stana oko 20,30 i svratio kod svoje djevojke V., koja radi u grilu i rekao joj da idem kod tetka i da ću se vratiti do kraja njenog radnog vremena. Idući tetku prošao sam kraj katoličke crkve koja je bila osvjetljena a ispred crkve su bila četiri policajca. Kod tetka sam došao oko 21,00 sat, ali ga nisam zatekao jer je otišao u G. pošto mu je došla sestra iz Austrije. To su mi rekla njegova djeca. Pozvala su me da sačekam tetka i ja sam to prihvatio. Tetak je došao oko 22,15. Sa tetkom sam trebao ići kod predsjednika mjesne zajednice radi dodjela placa za izgradnju kuće, ali, pošto je već bilo kasno, dogovorili smo se da kod njega odemo u nedjelju. Oko 23,15 krenuo sam s tetkom njegovim automobilom svojoj kući. Tetak me je ustvari dovezao do moje djevojke V., a onda se vratio svojoj kući. V. i ja smo došli u moj stan oko 23,40 sati. Nakon toga sam legao spavati, a sutradan sam ponovo otišao na posao. Ja oštećenog G.P. uopšte nisam poznavao. Pošto sam znao da S.Z. ima strica u selu u kojem živi oštećeni zamolio sam ga da odemo do njegovog strica i da posjetimo zajedno G.P. kako bi se on uvjerio da on mene nikad u životu nije ni vidio. On je pristao i otišli smo u R. kod njegovog strica S.U. S.U. i ja smo potom otišli kod G.P. i ja sam njega pred S.U. pitao da li me poznaje, da li me je ikada vidio. G.P. mi je odgovorio da me ne poznaje i da me nikada nije vidio. Ja sam ga onda upitao što me prijavio da sam ga ja napao i opljačkao, a on mi ništa nije odgovorio. Samo je šutio. Tačno je da sam mu rekao da će mi naknaditi štetu koju sam pretrpio zbog te njegove prijave. Pa ja sam S.Z. platio deset maraka da me doveze u R. kod strica da bih razgovarao s G.P. a da ne govorim o šteti koju mi je nanio zato što mi je policija dolazila na posao. Pitao sam P. ko ga je opljačkao. On je rekao da se po selu pita da su to bili "Putinovci". Rekao mi je da je vidio mlađeg "Putinovca" i da se uvjerio da to nije on bio jer je on žut. Rekao mi je da bi prepoznao starijeg jer da ga je sigurno stariji orobio. Ja sam ga pitao da li mene prepoznaje, a on je odgovorio da me ne prepoznaje. Ja sam njemu rekao da sam ja stariji "Putinovac", a on je onda samo šutio. Dvadeset puta sam ga pitao da li me prepoznaje, a on je šutio. Kazao sam mu da sam pet dana morao napuštati posao i ići u policiju, da imam dvoje djece koje moram hraniti i rekao sam mu da ću ga tužiti da mi namiri štetu. Odgovorio mi je da ga mogu tužiti koliko hoću ali da on nema para.

Branitelj izjavljuje da nema pitanja optuženom.

Tužiteljica izjavljuje da želi unakrsno da ispita optuženog.

Unakrsno ispitivanje optuženog:

T: Vrlo ste precizno opisali svoje kretanje tog dana kada je oštećeni napadnut. Kako to da se tako dobro sjećate šta ste i kada radili upravo tog dana?

O: Sjećam se zbog toga što je taj dan bio katolički božić i što sam idući tetku prošao kraj katoličke crkve. Zapala mi je za oči da je crkva osvjetljena i da su pred njom četiri policajca. Osim toga, taj dan mi je bio značajan i zato što sam se bio dogovorio s tetkom da s njim idem kod predsjednika mjesne zajednice i razgovaram o dodjeli placa za izgradnju kuće. Eto, zašto se dobro sjećam šta sam radio i gdje sam hodao tog dana.

T: Kako izgleda vaša djevojka V. s kojom ste, kako ste rekli, to večere došli kući oko 23,40?

O: Niska, meni do ramena, crvenokosa, dugokosa, mršava.

Tužiteljica izjavljuje da nema više pitanja za optuženog.

Branitelj izjavljuje da želi dodatno da ispita optuženog.

Dodatno ispitivanje optuženog:

B: Čiji je gril u kojem radi vaša djevojka?

O: Njenog oca.

B: Je li to jedini ugostiteljski objekat koji on ima?

O: Nije, osim tog ima još dva grila i jedan kafić.

B: Kakvog je imovnog stanja njen otac?

O: Dobrog.

B: Da li je vaša djevojka u dobrim odnosima sa svojim ocem?

O: Jeste.

B: Kakvog je ona imovnog stanja?

O: Ima sve što joj treba. Otac joj je sve omogućio.

Branitelj izjavljuje da nema više pitanja za optuženog.

Predlaže da se izvedu i predloženi pisani dokazi odbrane.

Predsjednik vijeća donosi

RJEŠENJE

Čita se potvrda d.o.o. "B.B. inženjering" iz D. broj 24/04 od 28.10.2004. godine.

Tužiteljica nema primjedbi.

Čita se dnevnik rada za 25.12.2003. godine koji je vodio optuženi.

Tužiteljica nema primjedbi.

Na upit predsjednika vijeća, stranke i branitelj saglasno izjavljuju da nemaju novih dokaznih prijedloga.

Predsjednik vijeća objavljuje da je dokazni postupak dovršen.

ZAVRŠNA RIJEČ

Završna riječ tužiteljice:

Poštovani sude, kolega i ostali, izvedenim dokazima na glavnom pretresu optužba je dokazala da je optuženi Đ.R. učinio krivično djelo za koje je optužen na način kako je to opisano u optužnici. Činjenični navodi iz optužnice nesporno proizilaze iz iskaza svjedoka-oštećenog G.P. koji je u svom iskazu ne samo detaljno opisao šta se desilo navedene noći nego i kako je prepoznao optuženog Đ.R. kao jednog od učinitelja djela. Optužba smatra da se ovom svjedoku mora vjerovati. On je jasno naveo da je, prije te noći u kojoj je došlo do napada, optuženi dva puta dolazio njegovoj kući, da je razgovarao s njim i tako imao priliku da dobro zapamti njegov lik. Da je prepoznavanje koje je oštećeni izvršio pouzdan dokaz o učešću optuženog u učinjenju djela proizilazi iz činjenice da je oštećeni prilikom prvog prepoznavanja jasno rekao da niko od pokazanih osoba nije učinitelj što jasno govori o ozbiljnosti s kojom je on pristupio toj radnji. Medicinska dokumentacija na ime ovog svjedoka, drugi pisani dokazi, te iskazi ostalih svjedoka koji su ispitani u sklopu dokaza optužbe, jasno ukazuju da je oštećeni navedene noći bio predmet razbojništva učinjenog od strane tri osobe pri čijem učinjenju je upotrijebljeno i opasno oruđe. Dokazi koji su u toku glavnog pretresa izvedeni kao dokazi odbrane, po mišljenju optužbe, nisu doveli u pitanje navedene zaključke. Najprije, optuženi je u svom iskazu naveo šta je radio i gdje je bio 25.12.2003. godine. Međutim, prema njegovom iskazu, saznanja o njegovom kretanju navedenog dana u večernjim i noćnim časovima imaju samo njegovi rođaci i prijatelji. Ne postoji niko objektivni i nepristrasni koji bi mogao potvrditi tačnost navoda optuženog. Uostalom, otkud mi znamo da je optuženi zaista legao spavati te večeri oko 23,40 odnosno da, nakon rastanka sa tetkom i odlaska po djevojku, nije otišao u selo R. do kuće oštećenog a ne svojoj kući. Takođe, smatramo da iskaz svjedoka S.U. o onome šta je oštećeni rekao optuženom da li ga poznaje ne dovodi u pitanje stav optužbe o tome da je dokazano da je optuženi učinio krivično djelo za koje je optužen. Iz iskaza ovog svjedoka moglo se sa sigurnošću zaključiti da taj susret sa optuženim nije oštećenom bio prijatan i da je on vjerovatno zbog toga rekao optuženom da ga ne poznaje. Pisani dokazi odbrane samo govore o tome gdje je bio i šta je optuženi radio 25.12.2003. godine do 16,00 sati a ne i gdje je bio i šta je radio u noći između 25. I 26. 12. 2003. godine. Stoga predlažem sudu da optuženog oglasi krivim za krivično djelo razbojništva iz čl. 289. st. 2. u vezi sa st. 1. i u vezi s čl. 31. KZ FBiH i kazni ga u skladu sa zakonom. Predlažem sudu da prilikom odmjeravanja kazne optuženom kao olakšavajuće okolnosti cijeni njegovu porodičnu situaciju i dosadašnju neosuđivanost, a, kao otežavajuću okolnost, to što je djelo pomno planirano. Zahvaljujem.

Završna riječ oštećenog:

Ja prema optuženom postavljam imovinskopravni zahtjev u ukupnom iznosu od 3795,00 KM. Od toga se iznos od 750,00 KM odnosi na ukradeni novac, iznos od 45,00 KM na ukradeni kaput, a iznos od 3 000,00 KM na pretrpljene bolove i strah.

Završna riječ branitelja:

Poštovane sudije, poštovana kolegice tužiteljice, odbrana smatra da izvedenim dokazima nije dokazano da je moj branjenik učinio krivično djelo za koje je optužen. Najprije, želimo istaći da je iskaz svjedoka-oštećenog na kojem se bazira optužnica potpuno nepouzdan. Iz njegovog iskaza proizilazi da je optuženi, kojeg on od ranije nije poznavao, na kratko vrijeme prije spornog događaja, dva puta dolazio kući oštećenog. Ako ostavimo po strani neuvjerljivost priče oštećenog da mu nepoznati ljudi dolaze kući i baš njemu nude da im za njih prodaje drogu, a koju je zaista teško zanemariti, potpuno je nevjerovatno da optuženog, koji je u ta navodna dva prethodna dolaska u kuću oštećenog, boravio u toj kući veoma kratko i potpuno, da kažem, zimski obučen, sa zimskom jaknom i kapom, a potom, u noći kada se desio sporni događaj, isto tako obučen bio oštećenom vidljiv svega jednu ili dvije minute, pošto je djevojka koja je bila među napadačima odmah potom ugasila svjetlo, oštećeni sa sigurnošću prepozna na fotografiji koja mu je pokazana u MUP L. i to na kojoj je optuženi bio bez kape. Posebno ističemo da to prepoznavanje nije ni izvršeno u skladu s članom 99. st. 3. ZKP FBiH, pa da ni stoga nema dokaznu vrijednost. Ovdje je odmah potrebno skrenuti pažnju i na dio iskaza svjedoka S.U. koji se odnosi na odgovor oštećenog na upit optuženog da li ga prepoznaje kada je optuženi zajedno sa svjedokom S.U. došao kući oštećenog. Ovaj svjedok je, naime, jasno potvrdio iskaz optuženog da je oštećeni tada rekao optuženom da ga ne poznaje. U nedostatku bilo kakvih drugih dokaza koji bi povezali moga branjenika sa napadom izvršenim prema oštećenom, ne preostaje ništa drugo nego da sud donese presudu kojom će, na osnovu člana 299. tač. c) ZKP FBiH, mog branjenika osloboditi od optužbe da je učinio krivično djelo razbojništva iz čl. 289. st. 2. u vezi sa st. 1. i u vezi s čl. 31. KZ FBiH. Želio bih se još samo ukratko osvrnuti na navod tužiteljice da ne postoji niko objektivan ni nepristrasan ko bi mogao potvrditi navode optuženog gdje se on nalazio u noći između 25. i 26. 12. 2003. godine, odnosno, kako to kaže tužiteljica, odkud mi znamo da je on, kada je otišao po svoju djevojku V., otišao kući spavati a ne u selo R. da izvrši razbojništvo nad oštećenim G.P. Nije optuženi taj koji je dužan dokazivati svoju nevinost nego je tužiteljica ta koja je dužna dokazati njegovu krivnju. Hvala vam.

Završna riječ optuženog:

Poštovani sude, ja u potpunosti prihvatam završnu riječ moga branitelja. Nemam ništa da dodam toj završnoj riječi. Osjećam samo potrebu da još jednom kažem da ja nisam učinio krivično djelo za koje sam optužen.

Predsjednik vijeća objavljuje da je glavni pretres završen.

Završeno u 14,50.

Predsjednik vijeća obavještava stranke i branitelja da će presuda biti javno objavljena danas u 16,00 sati.

Nakon vijećanja i glasanja vijeće je donijelo, a predsjednik vijeća javno objavio

*U IME FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE
PRESUDU*

Optuženi Đ.R., sin M. i M. rođene I., rođen 20.6.1976. u T., nastanjen u D., Ul. R. bb, Srbin, državljanin BiH, JMBG 20069761882699, hemijski tehničar, razveden, otac dvoje djece, pismen sa završenom hemijskom tehničkom školom, vojsku služio 1997. Godine u B., nema čin rezervnog vojnog starješine, vodi se u vojnoj evidenciji nadležnog organa za poslove odbrane u D., nije odlikovan, srednjeg imovnog stanja, neosuđivan, ne vodi se drugi krivični postupak,

na osnovu člana 299. tačka c) Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine,

OSLOBAĐA SE OD OPTUŽBE

da je:

26.12.2003. godine, oko 00,30 sati, u R., općina L., po prethodnom dogovoru sa N.N. djevojkom i N.N. muškarcem, došao do kuće vlasništvo G.P., lupali na vrata i tražili od G.P. da otvori, što je on i učinio odškrinuvši vrata, nakon čega su oni ušli u kuću odgurnuvši vrata na kojima je stajao G.P., pa, potom, zatvorili vrata i ugasili svjetlo, te od G.P. zatražili da im preda novac, pa, kada je on to odbio, s ciljem da sebi pribave protivpravnu imovinsku korist, optuženi s metalnim bokserom u ruci a N.N. muškarac s nožem u ruci, zadali više udaraca oštećenom G.P. po glavi i drugim dijelovima tijela tražeći od njega da im kaže gdje mu je novac, nanijevši mu tako lake tjelesne ozljede u vidu razderno-nagnječne rane donje usne, krvog podliva spojnica desnog oka i uboj-natučenje nosa, za koje vrijeme je N.N. djevojka pretraživala stvari u kući oštećenog tražeći novac, pa, kada je u somotnom kaputu oštećenog našla novčanik i kesu s novcem u ukupnom iznosu od 750,00 KM, uzela novac i kaput vrijednosti 45,00 KM, saopštila je optuženom Đ.R. i drugom N.N. muškarcu da je našla novac i da treba da idu, pa su nakon toga svih troje napustili kuću G.P. i udaljili se u nepoznatom pravcu, oštetivši tako G.P. za ukupan iznos od 795,00 KM,

čime bi učinio krivično djelo razbojništva iz čl. 289. st. 2. u vezi sa st. 1. i u vezi s čl. 31. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine.

Na osnovu člana 203. st. 1. Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, troškovi krivičnog postupka padaju na teret budžetskih sredstava.

Na osnovu člana 212. st. 4. Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, oštećeni G.P. se sa imovinskopравnim zahtjevom upućuje na parnični postupak.

Zapisničar

Predsjednik vijeća

G.N.

I.S.

Presuda je javno objavljena 28.10.2004. godine u 16,00 sati u prisustvu stranaka i branitelja. Nakon objavljivanja presude predsjednik vijeća je priopćio ukratko razloge presude i poučio stranke i branitelja o pravu na žalbu i odgovora na žalbu.

TEST PITANJA - DOKAZNI POSTUPAK

1. Koje su osnovne karakteristike dokaznog postupka prema pozitivnom krivičnoprocesnom zakonodavstvu?
2. Koji su inkvizitorski a koji akuzatorski elementi u dokaznom postupku?
3. Ima li oštećeni pravo predlagati izvođenje dokaza na glavnom pretresu?
4. U kojim slučajevima sudija, odnosno vijeće ima pravo odrediti drugačiji redoslijed izvođenja dokaza od onog koji je određen zakonom?
5. Šta podrazumijeva načelo neposrednosti pri izvođenju dokaza na glavnom pretresu?
6. Koji su zakonima o krivičnom postupku predviđeni izuzeci od neposrednog izvođenja dokaza?
7. Koji su uvjeti za korištenje na glavnom pretresu zapisnika o iskazima datim u istrazi?
8. Koji su uvjeti za korištenje u dokaznom postupku na glavnom pretresu zapisnika o iskazima pribavljenim sudskim obezbjeđenjem dokaza?
9. Koji su uvjeti za korištenje u dokaznom postupku na glavnom pretresu zapisnika o iskazima pribavljenim saslušanjem van sudnice?
10. U kojim slučajevima postoji pravo suda da ne dopusti pitanje ili dokaz?
11. Šta su i koje su dokazne zabrane?
12. Koje je činjenice u dokaznom postupku zabranjeno utvrđivati? Da li su te zabrane apsolutne?
13. Da li zakoni propisuju da se određene činjenice mogu utvrđivati samo određenim dokazima?
14. U kojim slučajevima su pri direktnom ispitivanju dopuštena pitanja koja navode na odgovor?
15. Koji su preduvjeti za uspješno unakrsno ispitivanje?
16. Na koje okolnosti se može odnositi dodatno ispitivanje?
17. U kojim bi se slučajevima moglo dopustiti ponovno unakrsno ispitivanje?

18. Na koji način se izvode dokazi koji se sastoje u iskazivanju osoba a čije je izvođenje naredio sudija, odnosno vijeće?
19. Koja upozorenja je sudija, odnosno predsjednik vijeća dužan dati svjedoku i vještaku prije početka njihovog ispitivanja?
20. Koje osobe se ne smiju zaklinjati?
21. Koje mjere stoje na raspolaganju sudiji, odnosno predsjedniku vijeća u slučaju vrijeđanja, prijetnji ili dovođenja u opasnost sigurnosti svjedoka na glavnom pretresu?
22. U kojim slučajevima svjedok može odbiti svjedočenje?
23. Koja posebna rješenja propisuju zakoni o krivičnom postupku za ispitivanje maloljetnih osoba kao svjedoka?
24. Ko i na koji način može dobiti status ugroženog svjedoka i svjedoka pod prijetnjom?
25. Koje su mjere zaštite ugroženih svjedoka i svjedoka pod prijetnjom?
26. U obliku kojeg dokaznog sredstva optuženi daje iskaz o činjenicama na glavnom pretresu?
27. Da li je sudija, odnosno predsjednik vijeća ovlašten da pozove optuženog da na glavnom pretresu da iskaz o činjenicama?
28. U kojem dijelu glavnog pretresa optuženi može dati iskaz o činjenicama?
29. U kojim slučajevima optuženi može ostvariti svoje pravo da postavlja pitanja saoptuženima?
30. Koje uvjete mora ispunjavati priznanje optuženog na glavnom pretresu da bi ono imalo za posljedicu reduciranje dokaznog postupka samo na odluku o krivičnopravnim sankcijama?

HIPOTETIČKI SLUČAJEVI - DOKAZNI POSTUPAK

1. Protiv K.T. potvrđena je optužnica za krivična djela spolni odnošaj s djetetom iz čl. 207. st. 1. KZ FBiH, spolni odnošaj s djetetom iz čl. 207. st. 2. KZ FBiH i rodoskrvuća iz čl. 213. st. 3. KZ FBiH. Sva krivična djela učinjena su na štetu maloljetnih kćerki optuženog, desetogodišnje K.Z. i trinaestogodišnje K.R. Tokom istrage saslušane su kao svjedokinje obje oštećene i njihova majka K.P., supruga optuženog. Prije saslušanja svjedokinje su poučene da su oslobođene dužnosti svjedočenja, ali su sve tri odrekle te blagodati i dale iskaz. U optužnici je tužitelj predložio da se kćerke i supruga optuženog pozovu i ispituju na glavnom pretresu kao svjedoci optužbe. Na glavnom pretresu, nakon što je upozorena da nije dužna svjedočiti, supruga optuženog je izjavila da prihvata blagodat i da ne želi svjedočiti. Nakon toga, tužitelj je predložio da se pročita zapisnik o saslušanju ove svjedokinje u istrazi jer je taj iskaz pribavljen na zakonit način budući da je ova svjedokinja taj iskaz dala nakon što je upozorena da nije dužna svjedočiti i nakon što se izričito odrekla tog svog prava. Kako će sud odlučiti o ovom prijedlogu tužitelja? Zašto?

U daljem toku postupka, sud je pozvao kao svjedoka destegodišnju oštećenu K.Z., kćerku optuženog K.T. Prije nego što je predsjednik vijeća započeo uzimanje ličnih podataka od svjedokinje, branitelj optuženog je izjavio da se protivi ispitivanju maloljetne K.Z. kao svjedoka jer ona zbog uzrasta i duševne razvijenosti nije sposobna shvatiti značaj prava da ne mora svjedočiti. Tužitelj je iznio suprotan stav istakavši i da je maloljetnja oštećena K.Z. u toku istrage upozorena da nije dužna svjedočiti, da se ona odrekla tog prava i dala iskaz iz kojeg je vidljiv stepen njene duševne razvijenosti i da je svjedokinja, s obzirom na takav stepen njene duševne razvijenosti, sposobna shvatiti značaj prava da ne mora svjedočiti. Kako će postupiti sud?

Nadalje, nakon što je prije ispitivanja upozorena da nije dužna svjedočiti, trinaestogodišnja oštećena K.R. je izjavila da se ona odriče tog prava i da želi svjedočiti, ali da ne želi to učiniti u prisustvu optuženog. Upitana zbog čega ne želi svjedočiti u prisustvu optuženog, odgovorila je da je to zbog toga što ne želi da bude u istoj sobi s njim. Na dalji upit predsjednika vijeća da li se boji optuženog i da li joj je on prijetio u vezi svjedočenja, odgovorila je da se ne boji i da joj u vezi svjedočenja nije prijetio, ali da ona ne želi da je on gleda dok daje iskaz. Kako će sud postupiti u konkretnoj situaciji?

2. Protiv V.V. potvrđena je optužnica zbog krivičnog djela zloupotreba položaja ili ovlašćenja iz čl. 383. st. 3. KZ FBiH. Na glavnom pretresu tužitelj je predložio da se kao dokaz pročitaju i revizorski izvještaj za 2004. godinu u dijelu koji se odnosi na kantonalno ministarstvo finansija na čijem se čelu nalazio optuženi, te zapisnik o pretresanju prostorija kantonalnog ministarstva finansija. Na upit predsjednika vijeća radi utvrđenja kojih odlučnih činjenica se predlaže izvođenje tih dokaza, tužitelj je izjavio da se čitanje revizorskog izvještaja predlaže radi utvrđenja da je optuženi V.V., radnjama za koje je optužen, pribavio F.G. imovinsku korist u iznosu od 63 865,75 KM, a, zapisnik o izvršenom pretresanju prostorija kantonalnog ministarstva finansija kao dokaz da je u ladici radnog stola optuženog pronađeno 2000,00 KM. Branitelj optuženog je izjavio da se protivi izvođenju predloženih dokaza jer revizorski izvještaj

ne može biti dokaz u krivičnom postupku i da se okolnost, radi čijeg utvrđenja se predlaže čitanje tog izvještaja, može utvrđivati isključivo finansijskim vještačenjem, a da je pretresanje prostorija kantonalnog ministarstva finansija izvršeno protivno zakonu budući da je ono obavljeno bez prisustva optuženog kao starješine organa iako je optuženi ovlaštenoj službenoj osobi, koja ga je pozvala da prisustvuje pretresanju, rekao da pretresanju ne može prisustvovati jer je obavezan prisustvovati sjednici vlade koja se u to vrijeme održavala. Nakon toga, tužitelj je izjavio da je iz zapisnika o pretresanju vidljivo da je pretresanju prostorija kantonalnog ministarstva finansija prisustvovao zamjenik optuženog, te da je pretresanje izvršeno na zakonit način. Kako će sud odlučiti o prijedlogu tužitelja za izvođenje navedenih dokaza?

LISTA MATERIJALA**LITERATURA:**

1. Ackerman E., J. i O'Sullivan, E. "Praksa i procedura Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju, sa odabranim materijalima Međunarodnog krivičnog tribunala za Ruandu", Kluwer Law International, Muller, Fond otvoreno društvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2002. godine
2. Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, broj 1/2004
3. Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, broj 2/2004
4. Filipović, Lj. "Neki aspekti položaja optuženog prema novom krivičnoprocesnom zakonodavstvu", Pravo i pravda, godina IV, broj 1, Sarajevo 2005. godina
5. Horvatić, Ž "Rječnik kaznenog prava", Masmedia, Zagreb, 2002. godina
6. "Izvod iz sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava", knjiga I i II, Vijeće Evrope, Colpi, Fond otvoreno društvo BiH, Sarajevo, 2001. godine
7. Kramarić, I. „Zakon o kaznenom postupku, sudska praksa“, Informator, Zagreb, 1998. godine
8. Krapac, D. "Kazneno procesno pravo, prva knjiga: Institucije", Informator, Zagreb, 2000. godine
9. Miletić, A. "Institut pregovaranja o krivnji u praksi", Pravo i pravda, godina IV, broj 1, Sarajevo, 2005. godine
10. Pavišić. B. i suradnici "Komentar zakona o kaznenom postupku", 2. izdanje, Rijeka, 2000. godina
11. Perić, B. "Položaj osumnjičenog/optuženog u krivičnom postupku", Pravo i pravda, godina IV, broj 1, Sarajevo, 2005. godina
12. P. van Dijk, G.J.H. van Hoof i dr.: "Teorija i praksa Evropske konvencije o ljudskim pravima", Muller, Sarajevo, 2001. godine

13. Sijerčić-Čolić H., Hadžiomerađić M., Jurčević M., Kaurinović D., Simović M. "Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini", Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine
14. Sijerčić-Čolić, H. «Konsenzualni modeli u novom krivičnom procesnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine», Pravo i pravda, godina II, broj 1-2, Sarajevo, 2003. godine
15. Sijerčić-Čolić, H. «Akuzatorske i inkvizitorske forme u krivičnom procesnom pravu u Bosni i Hercegovini», Pravo i pravda, godina IV, broj 1, Sarajevo, 2005. godine
16. Pregled sudske prakse Suda BiH, broj 1/2005

SUDSKA PRAKSA

Odluke Evropskog suda za ljudska prava u predmetima:

1. Fotti i drugi protiv Italije, od 10.12.1982. godine,
2. Tomasi protiv Francuske, od 27.8.1992. godine,
3. Kamasinski protiv Austrije, od 19.12.1989. godine,
4. Artico protiv Italije, od 13.5.1980. godine,
5. Barbera, Messegue i Jabardo protiv Španije, od 6.12.1988. godine,
6. Kostovski protiv Holandije, od 20.11.1989. godine,
7. Doorson protiv Holandije, od 26.3.1996. godine,
8. Unterpertinger protiv Austrije, od 24.11.1986. godine,
9. Artner protiv Austrije, od 28.8.1992. godine,
10. Vidal protiv Belgije, od 22.4.1992. godine,
11. Van Mechelen i drugi protiv Holandije, od 23.4.1997. godine,
12. Saunders protiv Ujedinjenog Kraljevstva, od 17.12.1996. godine.

Odluke Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju u predmetima:

1. Tužitelj protiv Erdemovića, IT-96-22-A, od 7.10.1997. godine,
2. Tužitelj protiv Delalića, IT-96-21-T od 5.6.1997. godine,
3. Tužitelj protiv Kupreškića IT-95-16-T, od 21.1.1999. godine,
4. Tužitelj protiv Tadića, IT-94-1, od 25.6.1996. godine,
5. Tužitelj protiv Delalića, IT-96-21-T, od 28.5.1997. godine.

Odluke domaćih sudova:

1. presuda Vrhovnog suda FBiH, Kž 534/04 od 10.3.2005. godine,
2. presuda Vrhovnog suda FBiH, Kž 380/05 od 6.10.2005. godine,
3. presuda Vrhovnog suda RS, Kž 183/00 od 18.9.2000. godine,
4. odluka Vrhovnog suda BiH, Kž-219/84 od 29.3.1984. godine,
5. odluka bivšeg Vrhovnog suda SR Hrvatske, Kr 1022/70
6. rješenje Vrhovnog suda RS, Kž 143/03 od 3.12.2003. godine,
7. rješenje Vrhovnog suda Federacije BiH, Kv-6/04 od 9.3.2004. godine,
8. rješenje Suda BiH, Kv 04/03 od 25.4.2003. godine,
9. rješenje Vrhovnog suda Federacije BiH, Kž 574/04 od 30.12.2004. godine
10. odluka bivšeg Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine, Kž 1118/63 od 17.4.1964. godine,
11. odluka bivšeg Vrhovnog suda Slovenije, Kž 62/69 od 21.3.1968. godine